

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА

На правах рукопису

ЛОБОДА ВІКТОРІЯ ВІТАЛІЇВНА

УДК 376-056.263:811.161.2:004 (043.3)

**НАВЧАЛЬНЕ ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЗАСІБ МОТИВАЦІЇ
МОВЛЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ З ВАДАМИ СЛУХУ**

13.00.03 – корекційна педагогіка

Дисертація на здобуття наукового
ступеня кандидата педагогічних наук

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор

ШЕРЕМЕТ МАРІЯ КУПРІЯНІВНА

КИЇВ – 2010

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (ІКТ) У КОРЕКЦІЙНІЙ ОСВІТІ	14
1.1 Дослідження соціальної ролі розвитку мовлення учнів із вадами слуху в загальній та спеціальній науково-педагогічній і методичній літературі	14
1.2 Сучасний стан впровадження ІКТ у навчально-виховний процес	26
1.3 Дистанційне навчання і світовий досвід використання мережі Інтернет у навчальних закладах для глухих та слабочуючих	43
ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ	53
РОЗДІЛ 2. НАВЧАЛЬНЕ ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩЕ В СИСТЕМІ НАВЧАННЯ МОВЛЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ІЗ ВАДАМИ СЛУХУ	56
2.1 Зміст, завдання і організація діагностично-підготовчого етапу експериментального дослідження	56
2.2 Педагогічна технологія організації навчального Інтернет-середовища “Електронний клас”	66
2.3 Оцінка розвитку писемного мовлення старшокласників із вадами слуху в навчальному Інтернет-середовищі	90
ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ	105
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩА ЯК ЗАСОБУ МОТИВАЦІЇ МОВЛЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ІЗ ВАДАМИ СЛУХУ	108
3.1 Формування мотиваційної сфери учнів із вадами слуху як психолого-педагогічна умова організації навчання в Інтернет-середовищі	108
3.2 Модель корекційного впливу на мотивацію старшокласників із вадами слуху до розвитку мовлення в навчальному Інтернет-середовищі	124
3.3 Оцінка навчального Інтернет-середовища “Електронний клас” як засобу мотивації мовлення старшокласників із вадами слуху	164
ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ	181
ВИСНОВКИ	184
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	187
ДОДАТКИ	220

ВСТУП

Актуальність теми. Модернізація системи освіти в Україні спрямована на забезпечення її якості у відповідності до новітніх досягнень науки, культури й соціальної практики. Нормативні документи України (Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття), Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ ст., Закон України "Про освіту", Концепція Національної програми інформатизації, Національна програма “Діти України”) звертають увагу науковців та педагогів на такі провідні орієнтири у розвитку освіти: використання інноваційних технологій, оновлення змісту та форм організації навчально-виховного процесу, впровадження у навчально-виховний процес новітніх особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та науково-методичних досягнень. Все важливіше місце посідає питання застосування в освіті інформаційно-комунікаційних технологій (надалі - ІКТ), що відповідає тенденціям реформування освіти на шляху до її відкритості, демократичності та доступності для всіх категорій населення країни, незалежно від соціального статусу, рівня доходів, стану здоров'я тощо.

Особливої актуальності ця проблема набуває з огляду на розвиток інформаційного суспільства, коли зусилля науковців та практиків спрямовані на подолання цифрового й інформаційного розриву (на міжнародному, національному рівнях, а також між різними соціальними групами та спільнотами) і розширення можливостей доступу всіх груп населення (в тому числі, людей з психофізичними вадами) до якісної освіти та інформаційних ресурсів, включаючи ті, що розміщені в мережі Інтернет. Сьогодні, з одного боку, освітня, культурна та наукова спадщина трансформується і зберігається у цифровому форматі, що робить її більш доступною для широкого загалу, але, з іншого боку, зростає розрив та нерівність між середовищем осіб із психофізичними вадами (зокрема, із вадами слуху) і суспільством, яке будується на знаннях та нових засобах комунікації.

Згідно з Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні [156], затвердженою Міністерством освіти і науки України 20.12.2000 р., розвиток

освітньої системи в нашій країні має на меті розширення доступу до всіх рівнів освіти, реалізацію можливості її одержання для великої кількості молодих людей, включаючи тих, хто з різних причин не може навчатися за традиційними формами у вищих навчальних закладах, реалізацію системи неперервної освіти упродовж життя, індивідуалізацію навчання при масовості освіти. Сьогодні лише кожен п'ятий глухий та кожен третій слабочуючий випускник спеціальної школи продовжує навчання [109,28-31]. Вищі навчальні заклади доступні лише для 5% глухих, в той час, коли загальний показник охоплення вищою освітою осіб віком 18-22 роки становить 57,5% [316].

Аналогічна ситуація склалася не лише в Україні, але й в цілому світі. Так, за оцінкою Королівського національного інституту глухих (Royal National Institute for the Deaf) у Великобританії, у вищих навчальних закладах країни навчається менше ніж сто нечуючих [348]. У Швеції та Новій Зеландії в університетах та інститутах також навчається лише невелика кількість осіб із вадами слуху [356]. Серед основних причин - недостатній розвиток словесного мовлення випускників спецшкіл для дітей із вадами слуху, особливості психофізичного розвитку, породжені первинною вадою – порушенням слухового аналізатора.

Велика увага науковців приділяється дослідженню проблеми навчання мовленню в його соціальній комунікативній функції (Л.Ф.Барабаш, Н.Ф.Засенко, С.О.Зиков, І.П.Колесник, Б.Д.Корсунська, К.В.Луцько, Ф.Ф.Рау, Н.Ф.Слезіна, Л.І.Фомічова, М.К.Шеремет, М.Д.Ярмаченко та ін.). Для цього сурдопедагоги орієнтуються на розвиток мотивації дітей до застосування вербального мовлення та соціалізації. Зазначається, що низький рівень активності, самостійності та ініціативності глухих та слабочуючих учнів у навчанні є наслідком недостатньої практичної комунікативної діяльності та надмірної залежності учнів від вчителів і батьків (І.І.Данюшевський, С.О.Зиков, М.М.Лаговський, К.В.Луцько, Л.О.Малина, М.К.Шеремет).

Не втрачає своєї актуальності й питання пошуку шляхів застосування сучасних ІКТ для розв'язання педагогічних завдань спеціальної школи для

дітей із вадами слуху: яким чином підвищити їх внутрішню мотивацію до продовження навчання, до особистісного розвитку через самоосвіту. Сьогодні від учнів вимагається комп'ютерна грамотність, розуміння необхідності постійного розвитку та вдосконалення знань та навичок, а також відповідний рівень само-організованості та цілеспрямованості.

Пріоритетні напрямки корекційної педагогіки включають розвиток мовлення і життєвих компетенцій учнів у системі спеціальної шкільної освіти [269], розробку педагогічної технології якісної індивідуалізації спеціальної освіти та впливу навчального середовища, зокрема, створеного із застосуванням ІКТ, на особистісний розвиток, а також розробку моделі взаємодії спеціалістів різного профілю, що беруть участь в освітньому процесі [171]. Від учнів старших класів вимагається активізація пізнавальної діяльності, а також відповідний рівень самоорганізованості та цілеспрямованості в набутті знань і навичок.

Аналіз стану наукової розробки проблеми, вивчення та узагальнення передового зарубіжного і національного досвіду застосування ІКТ в освітньому процесі в середніх та вищих навчальних закладах, у тому числі й тих, де навчаються особи з вадами слуху (А. В. Аграновський, О. О. Андреев, В. Ю. Биков, О. Л. Воскресенський, Б. С. Гершунський, В. І. Гриценко, М. І. Жалдак, І. А. Зязюн, І. Б. Катерняк, О. Б. Качуровська, А. П. Кудін, Г. Є. Кудінова, О. І. Кукушкіна, В. М. Кухаренко, І. М. Луніна, Є. І. Машбиць, В. І. Овсянніков, О. А. Орешкіна, Є. С. Полат, О. В. Соловов, А. Г. Шевцов, Б. І. Шуневич та інші), дають підстави очікувати активізацію навчальної і, зокрема, мовленнєвої діяльності при застосуванні ІКТ. Натомість, питання організації соціальних Інтернет-мереж глухих та слабочуючих, у тому числі, їх можливої ролі у навчально-виховному процесі, а також використання ІКТ для розвитку мотивації до застосування і розвитку мовлення особами з вадами слуху, ще не було предметом науково-педагогічного дослідження. Це, у першу чергу, зумовлено відсутністю адаптованого до потреб осіб із вадами слуху програмного забезпечення та навчального контенту для створення соціальних і

освітніх мереж за допомогою ІКТ (Інтернет-середовища), а також теоретичних засад формування навчальних Інтернет-середовищ та педагогічних підходів до управління ними.

Все вищезазначене зумовлює актуальність та необхідність розробки педагогічної технології організації навчального Інтернет-середовища, в якому актуалізується потреба старшокласників із вадами слуху у застосуванні словесного (писемного) мовлення для спілкування та навчання. Відповідно, таке Інтернет-середовище стане засобом у системі корекційної роботи з розвитку комунікативних навичок та інших життєвих компетенцій учнів із вадами слуху в спеціальній школі. Цим зумовлений вибір теми дисертаційного дослідження „**Навчальне Інтернет-середовище як засіб мотивації мовлення старшокласників з вадами слуху**”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота здійснювалась у річищі загального напрямку досліджень, що проводяться Інститутом корекційної педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Тема дослідження була затвердження рішенням Ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (пр. №7 від 23.02.2006 р.) та узгоджена у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (пр. №3 від 20.03.2007 р.).

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні і розробці педагогічної технології організації навчального Інтернет-середовища як засобу мотивації мовлення в його комунікативній функції та у її експериментальній реалізації у школах-інтернатах серед старшокласників із вадами слуху.

Досягнення поставленої мети зумовило постановку і виконання таких **завдань дослідження**:

1. Провести системний аналіз соціальної ролі розвитку мовлення учнів із вадами слуху в загальній і спеціальній науково-педагогічній і методичній літературі, узагальнити вітчизняний і міжнародний досвід застосування ІКТ та мережі Інтернет у навчальних закладах для глухих та слабочуючих,

обґрунтувати й визначити науково-теоретичні засади сучасних ІКТ в корекційній освіті.

2. Розробити педагогічну технологію організації навчального Інтернет-середовища, підготувати його змістове наповнення, адаптоване до потреб і пізнавальних можливостей старшокласників із вадами слуху, а також сформувати навчальне Інтернет-середовище старшокласників та педагогів шкіл-інтернатів для дітей із вадами слуху.

3. Спрогнозувати модель психолого-педагогічного корекційного впливу на розвиток мотивації мовлення засобами навчального Інтернет-середовища.

4. Дослідити вплив навчально-виховного процесу в Інтернет-середовищі на розвиток мотиваційної сфери та комунікативних навичок учнів, оцінити перспективність застосування педагогічної технології організації навчального Інтернет-середовища для розвитку мотивації до мовлення старшокласників із вадами слуху.

Об'єкт дослідження - комунікативна діяльність старшокласників шкіл-інтернатів для дітей із вадами слуху в навчальному Інтернет-середовищі.

Предмет дослідження - педагогічна технологія організації навчального Інтернет-середовища як засобу мотивації до застосування і розвитку словесного (писемного) мовлення старшокласниками із вадами слуху в його соціально-комунікативній функції.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань та для забезпечення достовірності основних положень та висновків проведеного дослідження було використано наступний комплекс методів дослідження:

теоретичні: теоретичний і порівняльний аналіз проблеми на основі вивчення науково-педагогічної, методичної, технічної літератури і нормативних документів використовувався з метою виявлення стану досліджуваної проблеми, систематизації теоретичних питань та узагальнення педагогічного досвіду застосування ІКТ у навчанні учнів із вадами слуху; метод сходження від абстрактного до конкретного – при розробці навчально-виховної програми позакласних занять; метод системного аналізу і теоретичне

моделювання - при розробці педагогічної технології організації навчального Інтернет-середовища та прогнозуванні моделі його психолого-педагогічного корекційного впливу на розвиток мотивації старшокласників із вадами слуху до застосування словесного (писемного) мовлення;

емпіричні: діагностичні (анкетування, інтерв'ювання, опитування, бесіди), обсерваційні (просте та співучасне педагогічне спостереження за навчальною і комунікативною діяльністю учнів в Інтернет-середовищі) і прогностичні (узагальнення незалежних характеристик учнів) використовувалися при проведенні експериментального навчання, порівняльний метод використовувався для аналізу періодичних видань та шкільної документації; експериментальна апробація; якісний і кількісний аналіз результатів експерименту і систематизація одержаних даних – для експериментальної перевірки гіпотези дослідження.

Внаслідок охоплення широкого загалу учнів та вчителів з різних шкіл було також використано наступні соціологічні методи дослідження: експертне опитування педагогів – для оцінки ставлення професіоналів до досліджуваної теми, анкетне опитування із застосуванням закритих, відкритих, напівзакритих, шкальних та альтернативних запитань - для формування індивідуального профілю кожного учня.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:

- *уперше* науково обґрунтовано теоретичні засади формування навчально-виховного Інтернет-середовища старшокласників із вадами слуху, розроблено педагогічну технологію організації такого середовища як засобу підвищення мотивації учнів до застосування та розвитку словесного мовлення для навчання і комунікації;

- *удосконалено* модель корекційного впливу на розвиток в учнів із вадами слуху мотивації мовлення шляхом створення природного комунікативного середовища, що характеризується сприятливим для навчання і комунікації кліматом, відповідним навчальним дизайном та забезпеченням мережевого характеру навчання;

- набуло подальшого розвитку дослідження застосування сучасних ІКТ у корекційній освіті для підтримки колективної комунікативної діяльності старшокласників із вадами слуху й актуалізації в школярів потреби в застосуванні словесного (писемного) мовлення для спілкування і навчання.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, виведених у дослідженні, забезпечуються методологічною та теоретичною обґрунтованістю вихідних положень, застосуванням системи методів наукового дослідження, адекватних його об'єкту, предмету і завданням, репрезентативністю вибірки, експериментальною перевіркою гіпотези, дослідно-експериментальною роботою, використанням сертифікованих програмних продуктів. Умови проведення експериментальної роботи - тривалість в часі і широкий загал респондентів - створювали можливість для одержання більш ґрунтовних і вірогідних даних для вивчення різних аспектів процесу мотивації учнів до розвитку мовлення в його комунікативній функції, становлення особистості глухої дитини, виявлення певних тенденцій і закономірностей, надали можливість для проведення порівняльного аналізу одержаних результатів, що, зрештою, сприяло розробці більш ефективних напрямків роботи з даного питання.

Методологічною основою дослідження є розроблені в педагогіці, психології і психолінгвістиці положення про складну структуру мовлення та важливість навчання мовленню в його соціальній комунікативній функції (Л. Ф. Барабаш, Р. М. Боскіс, Л. С. Виготський, А. М. Гольдберг, С. О. Зиков, К. Г. Коровін, І. П. Колесник, О. О. Леонт'єв, О. Р. Лурія, Л. В. Нейман, Ф. Ф. Рау, Є. Ф. Соботович, Л. І. Фомічова, М. К. Шеремет, М. Д. Ярмаченко); педагогічні положення про процес пізнання (П. Я. Гальперін), інтегральний комплексний підхід до проблеми виховання і навчання (Д. Н. Богоявленський), концепції про те, що розвиток дітей з порушеннями психофізичного розвитку підпорядковується тим самим законам, які притаманні розвитку здорових дітей (Л. С. Виготський, Р. М. Боскіс, Т. О. Власова, О. П. Гозова, С. О. Зиков, Н. Г. Морозова, А. Г. Обухівська, В. М. Синьов, М. К. Шеремет), а також про

необмежені можливості розвитку осіб із вадами слуху (Л. С. Виготський, О. І. Дячков, Н. Ф. Засенко, М. Д. Ярмаченко); психолого-педагогічні концепції засвоєння знань (В. І. Бондар, О. М. Леонт'єв, В. М. Синьов, Є. Ф. Соботович, В. В. Тарасун, Л. І. Фомічова, М. К. Шеремет, М. Д. Ярмаченко та інші) та системного комунікативного і діяльнісного підходів до особистісно-зорієнтованого розвивального навчання (І. Д. Бех, Л. О. Варзацька, С. Я. Кривояз, С. І. Подмазін, І. С. Якіманська).

Теоретичними засади дослідницької роботи є положення вітчизняної дефектології про складну структуру дефекту (Л.С.Виготський); дослідження психологів та психолінгвістів щодо породження та особливостей мовленнєвих висловлювань (Т. М. Ахутіна, Л. С. Виготський, М. І. Жинкін, С. Ф. Жуйков, І. А. Зімня, С. Н. Карпова, О. М. Леонт'єв, О. Р. Лурія, О. О. Потєбня та інші), принципів навчання дітей мови у її комунікативній функції (Л. Ф. Барабаш, Л. А. Головчиц, А. Г. Зикеев, Т. С. Зикова, М. К. Шеремет) із врахуванням різних видів мотивів та теорії діяльнісного походження мотиваційної сфери людини (О. М. Леонт'єв).

У роботі ми керувалися також концепцією інформатизації освіти і формування інформаційної культури (Н. В. Апатова, Б. С. Гершунський, В. І. Грищенко, М. І. Жалдак, А. Л. Живайкін, І. А. Зязюн, О. Б. Качуровська, Є. С. Полат, Л. Г. Титарев, А. Г. Шевцов та інші вчені), що відповідає стратегічним завданням реформування освіти в Україні, представленим у Державній національній програмі „Освіта” (Україна ХХІ століття).

Дослідницько-експериментальна робота проводилася на базі 15 спецшкіл-інтернатів для дітей із вадами слуху міст Запоріжжя, Києва, Корсунь-Шевченківська, Луганська, Львова, Полтави, Харкова, Хмельницького, Чернівців.

Наукове значення роботи. Представлені у роботі матеріали та практичні розробки, спрямовані на розвиток мотивації до мовлення учнів із вадами слуху в його комунікативній функції, доцільно використовувати при розробці освітніх програм і проектів у системі спеціальної освіти України, які би сприяли

покращенню якості та змісту освіти, її системної переорієнтації на пролонгацію навчального процесу і особистісний розвиток молодої людини, здатної адекватно реагувати на запити часу і власні індивідуальні потреби.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали дослідження, висновки й узагальнення використовувалися в лекціях та науково-практичних семінарах для сурдопедагогів, що проводилися протягом 2003-2008 років у Львівській загальноосвітній спецшколі-інтернаті Марії Покрови для глухих дітей, в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, Південноукраїнському педагогічному університеті імені К.Д.Ушинського та в Українській системі дистанційного навчання для педагогів спецшкіл-інтернатів для дітей із вадами слуху: “Бути лідером свого життя” (Львів, 2008), „Інформаційні технології та електронне навчання: лідерство та розвиток життєвих компетенцій нечуючих” (Київ, 2007), “Електронне навчання та розвиток життєвих компетенцій молоді з вадами слуху” (Львів, 2006), „eLearning – управління знаннями у віртуальному середовищі” - (Одеса, 2005), „Електронне навчання для організації навчально-виховної роботи” (Львів, 2005), “Використання сучасних Інтернет-технологій для організації навчально-виховної роботи: e-schola.org.ua” (Львів, 2005), “Активні методи та новітні технології електронного дистанційного навчання” (Київ, 2004), “Активні методи та новітні технології для навчання нечуючих” (Львів, 2003), “Активне навчання в контексті віртуальної присутності” (Київ, 2003), “Активні методи та новітні технології для навчання нечуючих” (Львів, 2003).

Матеріали і результати дослідження знайшли практичне застосування в 15 експериментальних спецшколах-інтернатах для дітей із вадами слуху з метою відновлення балансу між навчальною і виховною компонентами, розвитку життєвих компетенцій старшокласників. Розроблене навчальне Інтернет-середовище “Електронний клас” використовувалось у науково-дослідних проектах науковцями Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова та Одеського національного політехнічного університету, а

також Українською системою дистанційного навчання в програмах підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Особистий внесок здобувача. У працях, написаних у співавторстві, здобувачеві належать: огляд проблематики розвитку мовлення глухих та слабочуючих дітей в спеціальній та загальній науково-педагогічній літературі; специфіка створення електронної навчальної мережі учнів із вадами слуху та підготовки педагогів до управління нею, дослідження особливостей мотиваційної сфери старшокласників із вадами слуху у створеному Інтернет-середовищі, опис та обґрунтування теоретичної моделі адаптації старшокласників із вадами слуху з використанням Інтернет-технологій, аналіз даних он-лайн комунікації зазначеної категорії учнів, опис формування мотиваційного профілю учня як інструменту спостереження за змінами у мотивації до мовлення і особистісного розвитку, обґрунтування моделі корекційного впливу на мотивацію старшокласників із вадами слуху; дослідження особливостей комунікативної поведінки різних груп учнів із вадами слуху у сформованому навчальному Інтернет-середовищі; вивчення методів забезпечення соціальної і когнітивної присутності старшокласників із вадами слуху у сформованому навчальному Інтернет-середовищі; визначення ролі електронної освітньої мережі у системі спеціальної освіти дітей із вадами слуху.

Апробація результатів дисертації. На різних етапах про хід та результати дослідження доповідалося на 16 національних та міжнародних конференціях, серед яких: XI засідання Advanced International Summer School “Value Creation Networks: opportunities and threats” (Остуні-Бріндісі, Італія, 2009); “E-learning and Multicultural Education: Digital Divide and Digital Opportunities” в Університеті Università Telematica “Guglielmo Marconi” (Рим, Італія, 2008), “Новітні технології в освіті та реабілітації осіб з обмеженими можливостями здоров'я” в Інституті корекційної педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (Київ, 2007), “Connecting in the global village” CADE Канадійської асоціації з дистанційної

освіти і АМТЕС Асоціації з питань медіа та технології в освіті Канади (Вінніпег, Канада, 2007), “Academic Internet Television Network Showcases and The Best of Good Practice Activities” (Пултуск, Польща, 2005), “Професійне становлення педагога в умовах модернізації вищої освіти” в Південноукраїнському державному педагогічному університеті імені К.Д.Ушинського (Одеса, 2005), “Інтернет – Освіта – Наука” (Вінниця, 2004, 2002), “Освіта і віртуальність” Української асоціації дистанційної освіти (Ялта, 2003, 2002, 2001), “Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Дистанційне навчання у XXI столітті” (Львів, 2001), “The Future of Learning – Learning for the Future: Shaping the Transition” (Дюссельдорф, Німеччина, 2001), “The Wanderstudent 2000” (Льовен, Бельгія, 2000).

Науково-методичні матеріали з застосування ІКТ у школах-інтернатах вперше були представлені на засіданні Колегії Міністерства освіти та науки України в серпні 2004 року.

Публікації. Основний зміст дисертації відображений у 17 публікаціях: з них 7 – у наукових фахових виданнях (3 з яких написані у співавторстві), 9 – у матеріалах і тезах конференцій та у 1 навчальному посібнику.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (ІКТ) У КОРЕКЦІЙНІЙ ОСВІТІ

1.1. Дослідження соціальної ролі розвитку мовлення учнів із вадами слуху в загальній та спеціальній науково-педагогічній і методичній літературі

Доведено, що проблема слуху є не лише медичною, але й соціальною: 4-6% населення на землі мають ті чи інші вади слуху, що утруднюють їх спілкування з оточуючими і негативно впливають на процес соціальної адаптації та інтеграції. Відомо, що людина, яка позбавлена здатності чути, має обмежену інформацію про навколишній світ і здатна спілкуватися лише з обмеженим колом осіб. Сьогодні включення дітей із вадами слуху в середовище чуючих, підготовка випускників спеціальної школи до самостійного життя в суспільстві – це важливі питання, які вирішуються мережею спеціальних навчальних закладів. На сучасному етапі розвитку сурдопедагогіки однією з найактуальніших проблем вбачається пошук дієвих засобів розвитку мовлення та педагогічного корекційного впливу на особистість дитини з порушенням слухової функції, з метою забезпечення її успішної соціалізації та самореалізації.

З результатів досліджень фахівців в області корекційної педагогіки та психології, що стосуються пізнавальних можливостей глухих і розробки методів навчально-виховної роботи в спецшколах (В. І. Бондар, Р. М. Боскіс, Т. О. Власова, А. М. Гольдберг, Е. П. Гроза, О. І. Дячков, В. В. Засенко, Н. Ф. Засенко, А. Г. Зикеев, К. Г. Коровін, А. М. Кузнєцов, Л. В. Кузнєцова, О. І. Кукушкіна, К. В. Луцько, Н. Г. Морозова, М. І. Нікітіна, М. М. Нудельман, К. Г. Речицька, Т. В. Розанова, І. М. Соловйов, Л. І. Фомічова, М. К. Шеремет, Ж. І. Шиф, М. Д. Ярмаченко та інші вчені), випливає, що серед основних напрямків корекції дефіцитарного розвитку дітей із психофізичними вадами є загальна корекція, яка орієнтується на розвиток особистості дитини в умовах соціалізації та педагогічного впливу. Одним із завдань сурдопедагогіки та

сурдопсихології є використання компенсаторних можливостей дітей із вадами слуху.

Як відомо, діти з вадами слуху мають ряд особливостей в психофізичному та мовленнєвому розвитку, які є результатом первинного дефекту – слухової депривації. У дітей із вадами слуху спостерігається один з видів психічного дизонтогенезу [177] – дефіцитарний розвиток, який характеризується рядом особливостей. При порушенні слухової функції не лише значно ускладнюється формування мовлення та словесного мислення, але й страждає розвиток пізнавальної діяльності в цілому, обмежується соціальне спілкування й пізнання навколишнього світу. Таке обмеження, в свою чергу, впливає на формування психіки дитини: страждає мовлення, мислення, сприйняття, уява, пам'ять, увага. Ці особливості перешкоджають повноцінному розвитку учнів, оволодінню ними знаннями та набуттю необхідних вмінь та навичок. На думку сурдопедагогів, ці особливості зумовлені вторинними дефектами: відставанням у розвитку як вербального, так і невербального мовлення. Розуміння особливостей дефіцитарного розвитку дитини з вадою слуху допомагає визначити об'єктивні можливості корекції її порушеного розвитку та організувати навчання на полісенсорній основі. В сурдопедагогіці основу розробки питань корекції вад розвитку дитини зі слуховою депривацією становлять загальнотеоретичні ідеї Л. С. Виготського, зокрема, про можливості соціальної компенсації, які реалізуються за сприятливих умов корекційного виховання й навчання та згладжують нерівномірність психічного розвитку у даної категорії дітей. Дослідження сучасних сурдопедагогів розкривають потенційні можливості дітей зі слуховою депривацією та виявляють обхідні корекційно-компенсаторні шляхи й засоби їх розвитку. Спеціальні педагогічні технології розробки так званих “обхідних шляхів” розвитку осіб з психофізичними вадами розроблені в працях Г. М. Дульнева, Б. Д. Корсунської, А. І. Дьячкова та багатьох інших вчених. Оскільки „характер розвитку дитини з порушеним слухом піддається впливу педагогічних умов оточення, що мають на меті цілеспрямовану організацію навчально-виховної роботи” [66,15-21], то

визначальна ідея корекції дефіцитарного розвитку дитини з порушеним слухом – це особистісний розвиток в умовах спеціально організованого навчально-виховного процесу.

Центральною є теорія про закономірності психічного розвитку, які є спільними як для норми, так і для відхилень у розвитку (Л. В. Занков, В. Н. Лубовський, В. В. Лебединський, В. М. Синьов, І. М. Соловйов, Ж. І. Шиф), а також теза про єдність законів розвитку дитини в нормі й з патологією (Т.О. Власова, Л.С. Виготський, М. С. Певзнер, В. М. Синьов та ін.).

Сурдопедагогіка дотримується точки зору про практично необмежені можливості розвитку глухих та слабочуючих школярів. Причому педагогічний процес повинен орієнтуватися на загальну корекцію, на розвиток всіх сфер особистості глухої або слабочуючої дитини. У процесі спеціального навчання формується мовлення, логічне та абстрактне мислення, словесна пам'ять, створюються умови для компенсації дефекту як за рахунок розвитку і розширення слухових можливостей, так і за рахунок використання інших збережених аналізаторів.

Навчально-виховний процес має спиратися не тільки на вже сформовані функції, але й на ті, що формуються. Важливим для дослідження даної теми є також положення Л. С. Виготського про співвідношення навчання і розвитку, поняття зон актуального й найближчого розвитку [58]. Із цього випливає, що завдання навчання – поступово і послідовно переводити зону найближчого розвитку в зону актуального розвитку. Постійне розширення зони найближчого розвитку забезпечує “підтягування” порушеного психічного розвитку внаслідок навчання та сприяє корекції та компенсації відхилень у розвитку дитини з вадою слуху.

Спеціальні дослідження, проведені в Україні за останні роки, сприяють подоланню стереотипів у розумінні проблем навчання і виховання дитини з особливими потребами, відходу від концентрації уваги на ураженні. Провідною ідеєю сучасної спеціальної освіти є орієнтація на ефективне використання збережених систем та функцій, здатних взяти на себе

компенсаторно-корекційне навантаження, цілеспрямований розвиток психічних процесів, які обумовлюють рівень опанування знаннями, розвитку умінь, навичок та відповідної освіченості дитини, її інтеграцію в суспільство. Це відповідає парадигмі позитивних змін (або так званого “сприйнятливого дізнання” [355,245]), коли результатом процесу самопізнання (дізнання) стає формулювання в учня розуміння або уявлення того, ким він бачить себе у майбутньому. Мрії дитини будуються на попередньому переживанні власного успіху, на прикладах реальних історій успішних людей з аналогічними вадами та на бажанні повторити їх успіх.

Сучасна Концепція державного стандарту спеціальної освіти дітей з особливими потребами [155] базується на:

- розумінні особистості дитини з урахуванням закономірностей її розвитку;
- визначенні ступеню компенсаторно-корекційного впливу на розвиток дитини, залежно від характеру та глибини ураження (сенсорного, фізичного чи інтелектуального), в умовах спеціального навчання;
- проектуванні віддалених цілей та результатів навчання і виховання з відповідним змістом, технологічним та матеріальним забезпеченням.

У процесі дослідження ми керувалися також Законом України “Про освіту”, Державною національною програмою “Освіта” (Україна XXI століття), Національною доктриною розвитку освіти України у XXI ст., урядовим документом „Україна. Цілі розвитку тисячоліття”, рішенням колегії Міністерства освіти і науки України та АПН України про Концепцію державного стандарту спеціальної освіти дітей з особливими потребами, в якій загальноосвітня підготовка учнів розглядається у поєднанні з формуванням соціально адаптованої особистості.

Особлива увага вчених-сурдопедагогів та сурдопсихологів приділяється розвитку мовлення дітей із вадами слуху. Виходячи з визначення мовлення як процесу спілкування (комунікації) людей за допомогою мови, доцільно вважати, що процес комунікації у соціумі здійснюється переважно за допомогою словесної форми мовлення (усного та писемного). Для осіб із

вадами слуху притаманне також використання таких специфічних форм мовлення як дактильного та міміко-жестового. Згідно з висновками вчених Р. М. Боскіс, О. І. Дьячкової, Ж. І. Шиф, С. О. Зикової, Б. Д. Корсунської, Н. Г. Морозової, Т. В. Розанової та інших, міміко-жестова форма мовлення є на значно нижчому щаблі, порівняно зі словесною формою мовлення. У той же час, паралельне володіння міміко-жестовим і вербальним мовленням є єдиним цілим. В сурдопедагогічній науці підкреслюється, що оволодіння словесним мовленням має виняткове значення для інтелектуального розвитку дитини з вадами слуху.

Щодо питання вибору оптимальної та ефективної форми мовлення, слід керуватися такими критеріями як доцільність форми мовлення (з огляду на психічний розвиток і міжособистісне спілкування) і компенсаторний шлях навчання [73]. З корекційною метою для психічного розвитку доцільно обирати словесну форму мовлення. Однак у міжособистісному спілкуванні осіб із вадами слуху найуживанішим залишається міміко-жестове мовлення, у результаті чого словесне мовлення втрачається, згасає як засіб комунікації. Інтелектуальний розвиток також, у свою чергу, впливає на розвиток мовлення, оскільки „рівень розвитку мовленнєвих здібностей залежить від пізнавальної активності глухої дитини, інтересу до оточуючого світу, предметам, явищам, діяльності людей” [268,144]. Отже, доцільно розвивати в учнів мотивацію до застосування словесного мовлення для міжособистісної комунікації у позакласній роботі.

Розробляються методики навчання словесному мовленню для глухих та слабочуючих учнів (Л. М. Бикова, Р. М. Боскіс, А. М. Гольдберг, Н. Ф. Засенко, С. О. Зиков, Т. С. Зикова, І. П. Колесник, К. В. Луцко, М. І. Нікітіна, Л. І. Фомічова, М. К. Шеремет, Ж. І. Шиф та ін.). Підвищення ефективності процесу засвоєння знань та формування мовленнєвих умінь дітей із вадами слуху були предметом багатьох спеціальних досліджень (К. Д. Бойко, А. Г. Зікеєв, Л. П. Носкова, М. К. Шеремет, М. Д. Ярмаченко тощо).

Мовлення має складну структуру (Т. В. Ахутіна, І. О. Зимня, О. О. Леонт'єв, О. Р. Лурія, С. Л. Рубінштейн) і включає сукупність складних операцій, вмінь та навичок, які поступово формують та забезпечують засвоєння мови і її використання з метою спілкування. У психолінгвістиці дослідники Л. С. Виготський, О. О. Леонт'єв, О. Р. Лурія виділяють два рівні оволодіння мовленнєвою діяльністю: рівень практичного оволодіння мовою як засобом спілкування (в дитинстві) і рівень усвідомленого ставлення до мовленнєвої діяльності (в старшому шкільному віці). О. О. Леонт'єв [180] зазначає, що мовленнєва діяльність, в психологічному значенні цього слова, має місце лише у тих випадках, коли метою діяльності є саме породження мовленнєвого висловлювання. Мовленнєва дія, як і будь-яка інша, передбачає постановку мети, планування, реалізацію задуму, порівняння мети і результату. Мовленнєві дії, а саме: програмування мовленнєвого висловлювання і його розуміння, формуються в ході спілкування і вдосконалюються в процесі поступового розвитку дитини та все більш усвідомленого ставлення до мовленнєвої діяльності. Л. С. Виготський [58] зазначав, що тільки в результаті спеціального навчання мова стає для дитини предметом усвідомлення та довільного ставлення.

У сурдопедагогічній науці підкреслюється, що оволодіння учнями словесним мовленням і набуття навичок спілкування має принципове значення для загального розвитку дитини з вадою слуху, для успішного особистісного становлення учня та подальшої соціалізації та інтеграції в суспільство, оскільки особистісний розвиток і виховання відбуваються завдяки мовленнєвій комунікації та активному залученню дитини у навчально-виховний процес (І. П. Колесник, К. Г. Коровін, М. І. Нікітіна, Л. І. Фомічова та ін.). Здебільшого в дітей з психофізичними вадами спостерігається соціальна дезадаптація, що перешкоджає їх подальшій інтеграції в соціум. Для покращення ситуації з соціальною адаптацією учнів, педагогам слід звертати увагу на наступні аспекти навчально-виховного процесу, а саме: встановлювати довірливі відносини з учнями, створювати психологічно комфортні умови для

підвищення рівня навчання, виховувати в учнів правильні навички соціальної поведінки, формувати в учнів позитивну самооцінку та самоповагу, мотивацію досягнень і саморозвитку, розширювати коло інтересів та світогляд тощо. За С. Л. Рубінштейном [275], успіх будь-якої діяльності залежить від взаємодії трьох компонентів: знань, умінь та мотивації. Взагалі, у психології мотивацію розглядають у двох аспектах: за змістовною теорією мотивації (Ф. Герцберг, Д. Мак Клеланд, А. Маслоу) - як систему факторів, таких як внутрішні спонукання, потреби, інтереси, мотиви, наміри та цілі, що обумовлюють поведінку особи, та за процесуальною теорією мотивації (Л. С. Виготський, Н. Н. Ланге, О. Ф. Мазурський, Д. М. Узнадзе та інші) - як характеристику процесу, що підтримує поведінкову активність, у поєднанні мотивів зі сприйманням, пізнанням і комунікацією [103]. Серед теорій мотивації, що розроблялися у ХХ ст., найбільш досконалою вважається теорія діяльнісного походження мотиваційної сфери людини, розроблена О. М. Леонтьєвим [181], про те, що саме практична діяльність людини є джерелом мотиваційної сфери та інших психологічних особливостей особистості. Причому в основі змін, які відбуваються із мотиваційною сферою індивіда, лежить система діяльності, динаміка розвитку якої обумовлює зміни в мотиваційній сфері людини, набуття нею нових потреб, мотивів і цілей [341,19]. В якості мотивів можуть виступати інтереси, цінності, ідеали, соціальні установки.

В учнів старших класів, які перебувають на етапі становлення життєвого задуму, має бути сформована мотивація досягнень і саморозвитку, здатність і прагнення подивитися на себе з боку, “піднятися над собою” [78,50], побачити можливі варіанти особистісного розвитку і вдосконалення, шляхи і способи гармонійної інтеграції у зовнішній світ та взаємодії з іншими людьми після закінчення школи-інтернату. В. Є. Аверін, Л. С. Виготський, Л. І. Божович у своїх роботах зазначають, що у підлітковому віці головним новоутворенням є виникнення та розвиток самосвідомості. Саме в цей період в учнів відбуваються активні процеси особистісного самоусвідомлення і рольового самовизначення, результатом яких є формування життєвих планів і цілей щодо

власного майбутнього. Згідно з Л. С. Виготським [56], основними джерелами виникнення та розвитку в дитини самосвідомості є, по-перше, практична діяльність і, по-друге, спілкування, завдяки якому відбувається інтеріоризація системи соціальних зв'язків. Тобто, в процесі особистісного становлення важливу роль відіграють практична діяльність і спілкування, що відбуваються у навчально-виховному середовищі, яке повинно формувати в учнів мотивацію до саморозвитку на основі так званих “цінностей зростання” (англ. ‘growth values’) [311,21].

Також від рівня розвитку мовлення залежить успішність навчання мові глухих та слабочуючих школярів, опанування ними інших навчальних дисциплін, обсяг знань про довкілля, загальний рівень розвитку дитини. Однак, як зазначають у своїй роботі Л. Ф. Барабаш, С. О. Зиков, І. П. Колесник, Л. І. Фомічова, М. К. Шеремет, М. Д. Ярмаченко та інші дослідники, набуття учнями навичок грамотного писемного мовлення не може бути самоціллю: необхідно також формувати навички розмовного мовлення, навчати учнів мовленню в його соціально-комунікативній функції.

Формування в учнів із вадами слуху навичок й умінь володіння мовленням може здійснюватися лише на основі мовленнєвої практики, в процесі перетворення зовнішньої мови у внутрішню. Завдяки функціонуванню механізмів внутрішнього мовлення, висловлювання може набути комунікативної спрямованості (бути вмотивованим, мати внутрішній план тощо). К. Д. Бойко, Н. Ф. Засенко, С. О. Зиков, М. І. Нікітіна, М. К. Шеремет та інші вчені висувають принцип комунікації як провідний у всій системі навчання мові. Тобто, процес спілкування, як зазначав С. О. Зиков [120], має бути спрямованим на формування в учнів із вадами слуху активного мовлення для його широкого застосування у спілкуванні (орієнтація на комунікативно-практичне засвоєння мови учнями з вадами слуху). Значення розвитку комунікативних навичок неможливо переоцінити з огляду на соціалізацію глухих і слабочуючих, оскільки саме в ході спілкування - в групі чи між групами дітей з різним ступенем вади слуху - виробляється вміння адекватно та

об'єктивно оцінювати себе і свою поведінку, формується розуміння етики й моралі.

На початковому етапі навчання в спеціальній школі (в молодших класах) основна увага приділяється опануванню дітьми усної форми мовлення, оскільки для засвоєння будь-якої мови первинними є уміння та навички саме усного мовлення. Подальше ж навчання мові в середніх і старших класах вимагає розвитку не лише усного, але й писемного мовлення школярів. Тому, як справедливо зазначають у своїх роботах М. І. Жинкін [96] та І. О. Синиця [284], учити дитину зв'язного писемного мовлення – значить перетворювати її розумові процеси, навчати мислити словесно-логічно. Суттєвим також є положення сурдопедагогіки про важливість широкого застосування писемного мовлення, опанування яким є не лише завданням корекційної педагогіки, але й засобом корекції дефекту, на чому в своїх роботах наголошували Р. М. Боскіс, Л. С. Виготський, Н. Г. Морозова, А. Ф. Понгільська, Л. І. Фомічова, М. К. Шеремет, Ж. І. Шиф та ін.

Однією з головних умов, що актуалізують внутрішню потребу учнів та сприяють удосконаленню вербального мовлення, є максимальне розширення мовленнєвої практики та вільне спілкування в позакласний час із застосуванням словесного мовлення, що можливе лише у колективі, у мовленнєвому оточенні.

У спеціальній психолого-педагогічній літературі робиться наголос на те, що розвиток мовлення дітей відбувається паралельно з їх розумовим розвитком (Д. М. Богоявленський, Л. С. Виготський, Д. Б. Ельконін, К. Д. Ушинський). Л. С. Виготський зробив висновок про те, що розвиток мовлення безпосередньо пов'язаний з розвитком мислення, і навпаки: розвиток мислення опосередковується формуванням мовлення. У своїх дослідженнях Л. С. Виготський, О. О. Леонтьєв, О. Р. Лурія, М. І. Жинкін, Є. Ф. Соботович, М. Л. Смульсон та інші вчені зазначали, що розвиток мовлення є основною функцією розвитку особистості дитини, а рівень сформованості мови та мовлення в цілому і спілкування зокрема свідчать про актуальний рівень інтелектуального розвитку. У проблемі взаємодії мислення і мовлення

В. І. Лубовський, О. Р. Лурія та Л. С. Виготський визначають роль мовлення як інструменту пізнання, засобу і способу формування думки, підкреслюють його пізнавальну функцію і відслідковують залежність рівня розвитку інтелекту від рівня розвитку мовлення. Тобто рівень розвитку мислення, як зазначає Л.С. Виготський, залежить від рівня мовленнєвого розвитку дитини. Цей погляд лежить в основі висновків сучасних дослідників (Л. І. Фомічова, М. К. Шеремет, М. Д. Ярмаченко та інші), які стверджують, що повноцінний розвиток мовлення дітей із вадами слуху можна забезпечити лише за допомогою такої методичної моделі, яка дозволяє цілеспрямовано та одночасно здійснювати в ході навчального процесу розвиток комунікативних навичок, пізнавальних процесів (уваги, уваги, пам'яті, мислення, мовлення) й особистості дитини.

В сурдопедагогіці одним з основних факторів сформованості мотиваційної сфери особистості вважається *комунікативна діяльність*, оскільки в проблемі мовлення, як у фокусі, сконцентровані всі проблеми самоствердження, саморозвитку та соціалізації дитини з вадою слуху. Це пов'язане з тим, що у спілкуванні закладені величезні можливості не лише мовленнєвого, але й емоційного, морального та особистісного розвитку дитини. “Чути – значить розуміти ситуацію спілкування, брати участь в розмові, вільно почуватися в незнайомій ситуації, вміти вступати в діалог з незнайомими людьми, заохочувати інших до спілкування... Спілкування з оточуючим середовищем є зразком справжньої соціальної реабілітації та інтеграції” [224].

Роль соціального середовища у формуванні особистості підкреслюється також у роботах Л. С. Виготського, А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинського та інших вчених. Л. С. Виготський наголошував на великій ролі колективу як фактора особистісного розвитку глухих та слабочуючих дітей. Виходячи з принципів системного підходу (Л. С. Виготський, Г. С. Костюк), особистість дитини – це відносно стійка структурована сукупність психічних властивостей, що є результатом входження людини у простір між людських відносин, яка формується й проявляється в діяльності, у певному середовищі. У роботах

вчених зазначається, що найбільш результативно формування та становлення особистості дитини (як здорової, так і з психофізичним порушенням) відбувається у шкільному віці під впливом оточення, у навчальному середовищі, із врахуванням індивідуальних особливостей дитини та при участі дорослого в її діяльності. На особистісний розвиток дітей із вадами слуху впливають характер спілкування, своєрідність особистого досвіду дитини та її ставлення до дефекту. Однак, з іншого боку, відомо, що перебування глухих та слабочуючих дітей в інтернатах не забезпечує їх повноцінного соціального розвитку, оскільки воно обумовлює обмеженість соціальних контактів, знижує соціальну спрямованість комунікативної діяльності, веде до невміння налагодити співробітництво з ровесниками й дорослими. Негативний вплив також має обмеження самостійності та свободи учнів, директивний характер впливу вчителів та батьків. Тому важливо посилити комунікативну спрямованість навчання, щоби учні ширше застосовували мовлення - як продуктивне (писемне), так і рецептивне (читання). “Створення мовленнєвого оточення, розвиток словесного спілкування між учнями, формування інтересу до самостійного читання, різноманітні форми роботи над мовленням поза класом мають ще більше збагатити мовленнєву практику глухих учнів” [115]. Тобто, для того, щоб учні оволодівали навичками спілкування, необхідно оптимально організувати процес навчання, включивши в нього колективну комунікативну діяльність.

Ще один суттєвий фактор – набуття учнем позитивного особистого досвіду через правильну організацію діяльності дитини під керівництвом педагога, який повинен поступово надавати дитині все більшої самостійності. Отже, спілкування та комунікативна діяльність дитини з вадою слуху – це важливі умови прилучення до норм суспільного життя, для розуміння людських стосунків і розширення кругозору.

Отже, навчально-виховна робота зі старшокласниками з вадами слуху має на меті переведення особистості кожного учня від ізольованості, сконцентрованості на собі - в режим спілкування, взаємодії, колективної

співпраці. Ми ґрунтували дослідження на необхідності розвитку мотивації та актуалізації потреби старшокласників із вадами слуху у застосуванні словесного мовлення для навчання та спілкування в Інтернет-середовищі, а також на позитивному впливі колективної комунікативної діяльності учнів на розвиток мовлення. Нам необхідно було побудувати педагогічну технологію організації навчального Інтернет-середовища, ґрунтуючись на науково-методичних засадах сприйнятливої дізнання, із застосуванням диференційованого, особистісно-орієнтованого підходу при роботі з учнями з вадами слуху, та діяльнісного підходу: активно залучаючи школярів до колективної навчально-комунікативної діяльності. Саме застосування особистісно-орієнтованого [146] та діяльнісного підходів [62] у навчально-виховній роботі може актуалізувати потребу учнів у застосуванні мовлення для передачі інформації, для спілкування, взаємодії з вчителем та іншими учнями.

Доцільно застосовувати особистісно-орієнтований підхід, який на сьогоднішній день є пріоритетною педагогічною інновацією на всеукраїнському рівні, у широкому контексті освіти, що включає як навчальний, так і виховний аспекти, і спрямований на оновлення змісту, методів, принципів і засобів навчання. Дослідження О. І. Киричук, О. Я. Савченко, В. О. Сухомлинської, І. С. Якиманської та інших вчених присвячені проблематиці обґрунтування і реалізації особистісного підходу до учнів, оновлення змісту освіти, орієнтації на “особистісну” перебудову навчально-виховного процесу. Як зазначає О. Я. Савченко [279], при застосуванні особистісно-орієнтованого підходу до навчання та виховання змінюється позицію учня і вчителя у спілкуванні: з’являється потреба у діалозі, активізується особистісне спілкування, що сприяє розвитку критичного мислення. За висновками В. О. Сухомлинської [299], застосування особистісно-орієнтованого підходу в сучасній освіті обумовлює наступні зміни і тенденції: позитивний зміст психолого-педагогічної ідеології, педагогічний процес як нерозривне поєднання навчального і виховного процесів, а також намагання вчителя зрозуміти кожну дитину, проаналізувати її потреби,

інтереси, здібності, нахили, допомогти зорієнтуватися у моральних цінностях. Цінною є також концепція особистісно-орієнтованої освіти, розроблена І. С. Якиманською [340], яка розкриває природу та умови реалізації особистісно-розвивальних функцій освітнього процесу.

Як зазначає у своїх працях І. Д. Бех [23-25], особистісно-орієнтований підхід за своєю суттю є гуманістичним, оскільки застосовується він з метою розвитку особистості (як суб'єкту вільного та морально відповідального вчинку) у процесі формування відношення до себе, до інших, до оточуючої дійсності. З такої позиції дитина розглядається як суб'єкт, як самостійна, унікальна істота, вільна і здатна робити власний відповідальний життєвий вибір. Ми прогнозували, що відповідальне ставлення до майбутнього та оволодіння глухими та слабочуючими школярами новітніми ІКТ спонукатиме учнів до навчання та особистісного розвитку, а педагогів – до пошуку обхідних шляхів для рішення традиційних освітніх завдань та до розробки нових педагогічних технологій корекції вторинних порушень, зумовлених порушенням слухової функції.

1.2. Сучасний стан впровадження ІКТ у навчально-виховний процес

Сучасні тенденції вдосконалення загальної середньої освіти спрямовані на особистісний розвиток учня, на мотивацію його до пізнання та на самостійне оволодіння новими знаннями. Органічне поєднання традиційних засобів навчання з електронними засобами навчального призначення – один із шляхів такого вдосконалення. Тобто, допускається, що „засоби освіти, що ґрунтуються на новітніх технологіях, активних і активізуючих методах навчання, здатні стимулювати динамічний саморозвиток людини” [328]. В Україні було прийнято Постанову Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2005 року №1053 „Про затвердження державної програми “Інформаційні та комунікаційні технології в освіті та науці” на 2006-2010 роки, спрямованої на

подальшу комп'ютеризацію системи освіти України. “На нинішньому етапі розвитку суспільства, володіння інформаційними технологіями стає базовою вимогою для випускника школи. Молода людина, яка не володіє сучасними комп'ютерними технологіями, яка не ознайомила з Інтернет-технологіями у середньому навчальному закладі, буде неминуче відкинута на периферію сучасного інформаційного суспільства” [270]. Однак в Україні існує низка проблем, пов'язаних з повільними темпами оснащення загальноосвітніх навчальних закладів комп'ютерною технікою (на початку проведення даного дослідження цей рівень, в середньому по Україні, становив лише 43%, а рівень комп'ютерної грамотності вчителів був ще нижчим — лише 22%).

Здебільшого застосування ІКТ для вдосконалення навчально-виховного процесу в школі полягає в інтеграції комп'ютерних технологій та периферійних засобів інформаційного обміну на уроках: наприклад, запис даних на дискету чи компакт-диск, використання принтерів та сканерів при розробці навчальних матеріалів, робота з цифровим фотоапаратом чи з веб-камерами в режимі відео-конференцій, створення та проведення презентації в PowerPoint. Таким чином, комп'ютер, програмні засоби та всевітня мережа Інтернет перетворюються з об'єкту вивчення на ефективний засіб спілкування, навчання, виховання та розвитку учнів [12; 13; 43; 64; 75; 76; 79; 92-94; 97; 152; 158; 168; 184; 197; 204; 205; 207; 217; 276; 296; 347], використовуються для розв'язання корекційних педагогічних завдань спецшкіл для дітей з психофізичними вадами різних нозологій та різного віку [5; 46; 70-72; 95; 118; 167; 170-172; 208; 333], зокрема – з вадами слуху [2-4; 77; 83; 151; 166]. У сучасних дисертаційних дослідженнях О. В. Ващук [47], Т. Б. Волобуєвої [52], Ю. В. Горошко [74], Ю. Н. Єгорової [89], О. Б. Качуровської [132], О. М. Легкого [178], А. В. Пенькова [250], Є. М. Рябчинської [277], А. М. Ясінського [346] та інших науковців показані можливості ефективної організації навчального процесу в середній школі та активізації пізнавальної діяльності учнів при застосуванні новітніх ІКТ.

У тлумачному словнику з інформатики Ф. С. Воройського наводиться наступне тлумачення терміну “інформаційна технологія”: це “комплекс методів, способів і засобів, що забезпечують збереження, опрацювання, передачу і відображення інформації, орієнтованої на підвищення ефективності та продуктивності праці. Вона є неодмінною складовою частиною більшості видів інтелектуальної, управлінської і виробничої діяльності людини і суспільства. Розвиток інформаційної технології у сучасних умовах базується на застосуванні обчислювальної техніки та пов’язаних із нею методів і засобів автоматизації інформаційних процесів” [53,102].

Ширше трактування терміну “інформаційні технології” наводить М. І. Жалдак: це – “система сучасних інформаційних методів і засобів цілеспрямованого накопичення, зберігання, опрацювання, організації, передачі, розповсюдження, подання та використання інформації, що розширює знання, розвиває пізнавальні можливості людей” [92-94]. Тобто, за цим визначенням, зазначена система є поєднанням методів та засобів, які можуть бути використані в процесах пізнання та навчання старшокласників із вадами слуху. Це визначення ми взяли на озброєння, оскільки, на наш погляд, воно відповідає цілям та завданням нашого дослідження. Крім того, швидкий розвиток та удосконалення апаратних та програмних засобів доставки навчального контенту, а також переосмислення їх ролі в навчально-виховному процесі, призвели до поширення термінів “дистанційне навчання” (надалі – ДН), “неперервна освіта”, “освіта упродовж життя”.

Існує також велика кількість визначень ДН та інших термінів, пов’язаних із впровадженням ІКТ в освіту. Це пояснюється неоднозначним перекладом англійських термінів із ДН та існуванням синонімічних рядів в рамках даної терміносистеми як в англійській, так і в українській мові. Так, наприклад, сам термін “дистанційне навчання” в англійській мові має наступні еквіваленти, які часто використовуються як взаємозамінні [338,95-104]: “education at a distance” – освіта на відстані, “distance education” – дистанційна освіта, “distance learning” – дистанційне навчання, “distance teaching” – дистанційне викладання, “distant

education” – дистантна освіта, “distant learning” – дистантне навчання, “network(ed) learning” – мережеве навчання, “E-learning” (eLearning, electronic learning) – електронне навчання, “online learning” (on-line learning) – діалогове (онлайнове) навчання, “blended learning” – змішане (комбіноване) навчання, “virtual learning” – віртуальне навчання, “Internet-based learning” – Інтернет-навчання або навчання на основі Інтернет-технології, “Web-based learning” – веб-навчання, “open learning” – відкрите навчання, “open and distance learning” – відкрите і дистанційне навчання, “distributed learning” – розподілене навчання тощо. Тобто, учасники розділені відстанню і спілкуються між собою за допомогою засобів ІКТ як в синхронному, так і в асинхронному режимах [255; 256]. Як об’єднати таких учасників в єдине навчальне середовище, як подолати такий часовий і просторовий розподіл, які педагогічні прийоми та методи для цього застосувати, на ці запитання ми не знайшли відповідей в літературі.

Тому можна прийняти наступне визначення ДН: це - „індивідуалізований, зорієнтований на учня, процес передачі і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії та співпраці віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, що створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій” [219].

В. І. Гриценко [75], Є. І. Машбіц [204; 205] та інші дослідники вважають, що оптимальним шляхом ефективного використання комп’ютерних технологій у навчанні є розробка цілісних комп’ютерних навчальних курсів, орієнтованих на застосування всіх навчальних інновацій, включаючи новітні інтерактивні технології. Так, у лабораторії навчання інформатики Інституту педагогіки АПН України розроблена база даних програмно-педагогічних засобів, що містить структуровані методичні анотації близько до 300 програмних засобів з основних шкільних дисциплін [15].

Одним із таких прикладів є створення електронних посібників (підручників). Електронний підручник - це новий дидактичний засіб, призначений для часткової або повної автоматизації процесу навчання із

застосуванням інформаційних технологій, що містить навчальний матеріал і засоби перевірки його засвоєння. Електронний підручник – це єдиний комплекс комп'ютерних програм, що складається з достатнього обсягу навчального матеріалу із певного курсу і методичних вказівок, які визначають послідовність навчання [190; 325]. Застосування електронних підручників при вивченні певних дисциплін має цілий ряд переваг, основною серед яких є доступність (з огляду на вартість) пристроїв надійного збереження великих обсягів інформації. Однак процес створення якісного електронного підручника дуже трудомісткий, а внесення змін до такого посібника вимагає повторного виготовлення інформаційного продукту.

Існує досвід створення електронних підручників з певних дисциплін для студентів із вадами слуху. Ці посібники розміщені на веб-серверах електронних бібліотек вищих навчальних закладів. Для них характерною є візуалізація навчального матеріалу, представлення його у вигляді анімаційних зображень та відео-фрагментів [54]. Особливістю роботи з електронним підручником є і те, що матеріал може бути опрацьований учнями та вчителями за допомогою таблиць та графіків, схем та геометричних зображень [235]. В загальноосвітній школі організація самостійної (при необхідності - за допомогою педагога) роботи учнів з електронними підручниками, здебільшого, використовується для самоперевірки та закріплення або поповнення знань, одержаних на уроках. Однак, нам не вдалося знайти адаптованих електронних підручників для навчання дітей із вадами слуху.

У спеціальних школах для дітей із вадами розвитку поширюється використання цілого ряду спеціальних сучасних комп'ютерних розробок, мультимедійних програм, комп'ютерних корекційних технологій та програмно-апаратних комплексів:

- для формування умінь усного мовлення дітей із вадами слуху – "Речевой калейдоскоп" – НПО "КАСКОД", С.-Петербург; "Филиппок" – КУДИЦ, Москва; "КОСПР" – Мінськ [2] (аналогі розробки корпорації ІВМ "Видиме мовлення");

- комп'ютерні засоби візуального контролю вимови у роботі логопеда: прогамно-апаратний комплекс “Видимая речь III” (IBM) [166]; “Визуальный тренажер произношения” (Мінськ, Білорусь) [4] - аналог версії програми “Видимая речь”,

- для предметно-практичного навчання глухих та слабочуючих дітей - застосування комп'ютерної навчальної системи „Русский жестовый язык” (Росія) [77]; методико-дидактичний комплекс “Язык жестов” (<http://schools.keldysh.ru/uvk1838/Russian/sl.htm>); Представлення жестової мови у програмі SLEd (Sign Language Education Program) (<http://schools.keldysh.ru/uvk1838/Russian/sl-dialog2000.htm>) (Москва, Росія);

- логопедичні тренажери (апаратно-програмні комплекси) для корекції усного і писемного мовлення дітей з мовленнєвою патологією: “Дэльфа 142” (<http://delfa.solf.ru>), “Учимся говорить” (С.-Петербург), програма „Контроль произношения” (Ростов-на-Дону) [3], програмно-методичний комп'ютерний тренінг плавності мовлення „Демосфен” (<http://www.zaikanie.ru/vved.htm>), комп'ютерна технологія корекції загального недорозвинення мовлення „Игры для Тигры” (Росія) (<http://www.logopunkt.ru/tigra.htm>), слухомовленнєвий комп'ютеризований тренажер „Живий звук” для дітей, які мають сенсорні та інтелектуальні порушення (http://www.vabos.kiev.ws/pf_03_video.htm), навчально-програмний комплекс “Адаптація-Лого” (РННЦ “ДІНІТ”) для корекції мовленнєвих порушень дітей (<http://www.dcnit.com.ua/soft/logo/index.php>) (Україна);

- для навчання дітей молодшого шкільного віку дактильній формі мовлення і закріплення його на практиці - застосування комп'ютерних мультимедійних програм “Дактильный буквар” і “Дактильная речь”;

- для корекції та розвитку психічних функцій при навчанні дітей читанню, письму, математиці та на інтегрованих заняттях з розвитку мовлення, для ознайомлення з навколишнім світом та для організації предметно-практичної діяльності використовуються такі спеціалізовані комп'ютерні програми як “Математика для тех, кому трудно”, “Мир інформатики”, “Мир за твоим

окном”, “Состав числа”, “Лента времени” і “В городском дворе” Лабораторії комп’ютерних технологій ІКП РАО;

- для дітей з ДЦП використовується метод функціонального біоуправління (ФБУ) – комп’ютерний варіант “Реамед-3” (Росія), тренажери “Лошадка”, „Ручной велосипед”, „Платформа” (Росія), які розвивають у дітей вестибулярний апарат, м’язово-суглобну чутливість та диференціальні рухи м’язів.

Значний прогрес на шляху до комп’ютеризації навчального процесу в спеціальних закладах для дітей з психофізичними вадами (зокрема, з вадами слуху), а саме - дослідження ефективності застосування комп’ютерних технологій в спеціальних школах і розробка комп’ютерних програм для дітей з психофізичними вадами, - здійснений вченими та практиками лабораторії комп’ютерних технологій навчання Інституту корекційної педагогіки РАО, Москва [170-172; 265].

Тема використання ІКТ та ДН у спеціальній освіті України досить нова, хоча дослідження у цій галузі вже розпочаті. О. М. Легкий у своїх роботах визначив організаційно-педагогічні умови використання комп’ютера в спеціальних закладах для дітей з особливими потребами на всіх ступенях неперервної освіти дітей та довів доцільність й ефективність застосування комп’ютерних програм на уроках природничо-математичного циклу [178]. В роботі О. Б. Качуровської [132] досліджуються шляхи корекції мовленнєвого розвитку молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення засобами комп’ютерних технологій, підтверджена правомірність і ефективність запропонованої методики використання комп’ютерних засобів.

Все більш популярними сьогодні стають дискусії щодо перспектив використання комп’ютера та мережі Інтернет для індивідуального, особистісно-орієнтованого навчання [24; 163; 166; 203; 232; 254; 326; 340], самоосвіти, що дозволяє зробити процес навчання цікавішим та інтенсивним - з одного боку, й доступним та безпечним - з іншого. Сьогодні традиційна класно-урочна система організації навчання, розроблена Я. А. Каменським, надалі залишається

основною при побудові освітнього процесу як в масовій, так і в спеціальній школі. Але, як засвідчує аналіз наукових джерел, головним недоліком цієї системи є її недостатня пристосованість до індивідуальних потреб, можливостей та здібностей учнів. Особливо це стосується дітей з психофізичними вадами, оскільки робота з ними особливо вимагає диференційованого, індивідуального підходу. Взагалі, сучасна освітня парадигма ґрунтується на особистісно-орієнтованому педагогічному підході, який передбачає зосередження навчально-виховного процесу навколо учня, для якого, власне, і здійснюється навчально-виховний процес та створюються педагогічні системи. Сьогодні, на етапі модернізації освіти, відбувається “утвердження особистісно-орієнтованої педагогічної системи, яка могла би реалізувати принцип дитиноцентризму в навчально-виховному процесі як відображення людиноцентристської тенденції розвитку суспільства” [165].

У спеціальній освіті ІКТ найчастіше використовують як ефективний засіб індивідуалізації процесу навчання. Використання ІКТ у навчальному процесі учнів з психофізичними порушеннями дозволяє значно покращити процес корекційного навчання за рахунок індивідуалізації процесу виконання завдання в умовах класу, досягти більш високої мотивації учнів до навчання за допомогою комп'ютера. Застосування ІКТ надає можливість подавати навчальний матеріал кожному учневі у класі в тому обсязі, який є доцільним, із врахуванням індивідуального темпу навчання, рівня розвитку мовлення (надалі - РРМ), готовності до виконання завдання.

При цьому нові технології не замінюють вчителя, а лише доповнюють його діяльність: вони допомагають визначати характер та ступінь допомоги, якої потребує учень у процесі навчання. Постійна індивідуалізація корекційно-освітнього процесу наближує навчальну діяльність до потреб та інтересів учнів, забезпечує підвищення їх пізнавальної активності, рівня працездатності, покращує емоційний стан (С. Я. Кривояз, О. І. Кукушкіна). При підготовці старшокласників до продовження навчання після школи та до самостійного дорослого життя, велике значення має збільшення частки самостійної роботи

учня під час виконання завдань, підвищення відповідальності за власний успіх та розвиток здатності взаємодіяти з іншими людьми.

На основі проведеного аналізу можемо сказати, що поліфункціональне використання ІКТ у навчанні та їх реальний вплив на процес корекції, навчання і виховання дітей із порушеннями розвитку науково обґрунтовані та доведені існуючою практикою в спеціальній педагогіці. У такому випадку комп'ютер відіграє роль „посередника”, допоміжного засобу налагодження та підтримки комунікативного контакту та каналу зв'язку учнів із зовнішнім світом.

Введення комп'ютерних технологій у навчально-виховний процес спеціальної школи значно розширює можливості подання навчальної інформації, дає змогу зробити її більш насиченою, наочною і доступною за рахунок застосування кольору, графіки, анімації, ігрових форм діяльності тощо [199; 251; 273]. Інтернет, який є ефективним засобом оперативного одержання й передачі інформації, на даний час також визнаний в світовій практиці перспективним засобом організації та подання навчальної інформації, де інформаційні блоки представлені не в лінійній послідовності, а як система можливих переходів і зв'язків між ними.

Застосування комп'ютерів є ефективним засобом підвищення мотивації учнів до навчальної діяльності, воно створює сприятливі умови для інтенсифікації, диференціації та індивідуалізації навчання, сприяє підвищенню активності та розвитку творчих здібностей учнів [52; 277]. Це, насамперед, стосується дітей із вадами слуху, порушеннями мовлення, втратою зору, ДЦП та іншими психофізичними вадами, які суттєво обмежують можливості інформаційного обміну між людьми.

Інформатизація в системі освіти зумовлена не лише необхідністю модернізації дидактичного забезпечення навчально-виховного процесу, але й прагненням сформувати відкритий освітній простір, доступний для всіх категорій осіб, що навчаються. На відміну від традиційного розуміння складу учасників навчально-виховного процесу, сьогодні до нього додається ще один дуже важливий елемент – так званий “навчально-виховний або освітній

мікросоціум” [26]. Вплив цього елемента на результати навчально-виховної діяльності, особливо при використанні у навчально-виховному процесі колективних форм навчання і виховання, може бути досить суттєвим і навіть визначальним.

Ми на озброєння взяли ще один термін, так зване ”мережеве навчальне середовище” (networked learning environment), що характеризується створенням зв'язків, відношень між людьми та ресурсами шляхом використання комунікаційних технологій для досягнення цілей, пов'язаних із навчанням [370]. ”Мережевий” характер навчання на основі Інтернет як характерна особливість ДН був вперше запропонований і досліджений нами в 2001 році. Виходячи з характеристик, притаманних дистанційній формі навчання, і, незважаючи на певну ізольованість учнів із вадами слуху, ми в дослідженні проаналізували існуючі приклади формування навчальних середовищ в мережі Інтернет і застосування ІКТ для навчання осіб з психофізичними вадами, що відповідає поставленим у роботі завданням: дослідження впливу середовища на процеси навчання та розвитку кожного з його учасників, знаходження умов для організації навчання у співпраці учасників.

Отже, як нами було зазначено, застосування мережі Інтернет дало наступні суттєві переваги для розвитку педагогічної технології організації навчання в Інтернет середовищі:

- доступність: учасники мають постійний доступ до навчальних матеріалів і можуть працювати з ними тоді, коли зручно, і стільки часу, скільки необхідно;
- інтерактивність та мережевість: можливість синхронного та асинхронного спілкування з учителем та учнями (з'являється феномен - так званий „електронний клас”);
- гнучкість: надає можливість навчатися та навчати за рекомендованим індивідуальним графіком у найбільш придатному темпі та за відповідною навчальною траєкторією, яка може змінюватися у відповідності до потреб, обставин та стилів навчання.

Тому наша діяльність була зосереджена на формуванні єдиного навчального простору, наповненого якісним змістом (контентом) при організованому постійному доступі до нього учнів та вчителів та їх співпраці в розбудові знань. Ми орієнтувалися на високоякісне та високотехнологічне навчально-інформаційне середовище [119; 228]. Для нашої роботи стало базовим наступне визначення інформаційно-навчального середовища: це “багатоаспектна цілісна, соціально-психологічна реальність, яка забезпечує сукупність необхідних психолого-педагогічних умов, сучасних технологій та програмно-методичних засобів навчання, побудованих на базі сучасних інформаційних технологій, які надають необхідне забезпечення пізнавальної діяльності учнів та доступу до інформаційних ресурсів” [339]. Отже, навчальне Інтернет-середовище представляє собою не тільки штучно побудовану систему - сукупність засобів передачі даних, інформаційних ресурсів, протоколів взаємодії, апаратно-програмного й організаційно-методичного забезпечення, структура і складові якої сприяють досягненню цілей навчально-виховного процесу та орієнтуються на задоволення освітніх потреб користувачів [26; 305], але й мікросоціум - з усіма атрибутами його впливу на розвиток особистості.

Однак, проаналізувавши світовий досвід створення навчальних середовищ в мережі Інтернет, ми побачили, що, незважаючи на практично необмежений інформаційний простір, сьогодні існує невелика кількість національних та глобальних освітніх мереж – на рівні середньої чи вищої освіти.

Україномовна мережа “Партнерство в навчанні” (<http://ua.partnersinlearningnetwork.com/>), створена за ініціативи компанії «Майкрософт», – це глобальна спільнота освітян, які застосовують ІКТ для покращення результатів у навчанні. Учасники мережі мають можливість здійснювати пошук планів уроку і практичних занять, а також публікувати власні ресурси для обміну досвідом, одержати вільний доступ до засобів і навчальних програм для школи, співпрацювати з однодумцями, збагатити освітнє середовище у класі і спільноті і одержати глобальну допомогу у

покращенні якості освіти. Сьогодні ця глобальна спільнота налічує близько 1 600 000 вчителів з 59 країн світу.

Для проведення повноцінного аналізу існуючих освітніх мереж, необхідно знати і враховувати сучасний європейський і американський досвід, оскільки розробка технічного рішення даного питання у багатьох аспектах є на крок попереду. Серед відомих зарубіжних національних освітніх мереж слід назвати наступні:

- Національна освітня мережа (National Education Network, NEN), Великобританія (<http://www.nen.gov.uk/>) - це мережа шкіл та вищих навчальних закладів, яка, за допомогою новітніх ІКТ, надає користувачам унікальний зміст та послуги, а також підтримує співпрацю, спілкування та індивідуалізоване навчання в класі.

- Національна мережа домашньої освіти (National Home Education Network), США (<http://www.nhen.org/>). Діяльність мережі сфокусована на наданні інформації дітям, які навчаються вдома за індивідуальним планом, та допомоги їм у співпраці, об'єднуючи їх на рівні міста або штату.

- National Network of Education (Національна мережа освіти, NNE), Індія (<http://www.nneindia.org/>). Це загально-індійське об'єднання 46 освітніх порталів, створених компанією Pragati Infosoft Pvt. Ltd. NNE є піонером у формуванні освітньо-інформаційної системи та найширшої в Індії мережі такого типу, де представлені освітні новини, результати іспитів в Індії, вакансії в сфері освіти. Діяльність мережі спрямована на подолання регіональних розбіжностей у рівні освіти. Вона забезпечує платформу для спільної роботи студентів та професіоналів у сфері освіти.

Відомий цілий ряд глобальних освітніх мереж [198]. Однією з таких мереж є глобальна освітня мережа “HappyChild” (“Щаслива дитина”) (<http://www.happychild.org/>), створена у 1998 році. Її аудиторія за 10 років зросла від 27 тис. до понад 30 млн. осіб. Ця багатомовна мережа була створена для надання безкоштовних освітніх ресурсів, доступних через мережу Інтернет для шкіл, дітей та їх батьків, для створення можливості взаємодії, спілкування

та обміну досвідом між дітьми та школами з різних країн світу, надаючи пріоритети дітям з фізичними вадами. У школах робота в мережі використовується як інструмент для вивчення іноземних мов, для міжкультурного виховання, обміну досвідом серед школярів та вчителів, для створення і виконання спільних проєктів, надання допомоги адміністраторам та політикам в області освіти щодо визначення пріоритетних напрямків розвитку систем освіти.

Глобальна шкільна мережа Global SchoolNet (GSN) (<http://www.globalschoolnet.org/index.html>) – одна з найбільш поширених серед загальних середніх шкіл зарубіжжя глобальна мережа, яка забезпечує зв'язок між школами, громадськими організаціями та бізнес-структурами з метою підготовки школярів до їх майбутнього життя у суспільстві, орієнтуючи їх на вимоги сучасного ринку праці. Заснована ще у 1984 році, сьогодні ця мережа об'єднує понад 90 000 освітян та 45 000 шкіл зі 194 країн світу. Через мережу вчителі обмінюються уроками з різних предметів, методичними матеріалами, створюють та виконують освітянські проєкти, беруть участь у інноваційних освітніх програмах, які допомагають школярам одержати знання з економіки, з питань довкілля та з інших дисциплін. Робочим інструментом мережі є відео-конференції, які надають учням з різних країн можливість навчатися разом.

Найбільшою освітньою іспаномовною мережею є EducaRed (<http://www.educared.net/>), яка об'єднує для співпраці учнів та вчителів, освітян, адміністраторів, науковців, політиків у сфері освіти, а також є спрямована на організацію спілкування всього іспаномовного населення світу. Мережа об'єднує понад 11 000 іспаномовних інформаційних освітніх центрів з різних країн світу і щорічно проводить міжнародні конференції для представників цих центрів. Через мережу акумулюється, систематизується та розповсюджується досвід впровадження інновацій, які втілюються на всіх рівнях середньої школи. Цей досвід обговорюється науковцями, вчителями та учнями під час телеконференцій. В рамках мережі виконуються декілька міжнародних проєктів. Наприклад, проєкт DECARTES – це один з найбільших проєктів,

запроваджений Національним центром з питань освітньої інформації та комунікації (Centro nacional de información y comunicación educativa) при Міністерстві освіти, культури і спорту Іспанії. Метою проекту є створення навчального середовища засобами Інтернет та комп'ютерних технологій для організації співпраці школярів і студентів, які вивчають математику. Завданням проекту є також впровадження технологічних і педагогічних інновацій у викладання та вивчення математики; можливість розвивати та впроваджувати новітні методології у класі, завдяки чому створюється творча взаємодія між вчителем та учнями, застосовується індивідуальний підхід, підвищується мотивація учнів до навчання, що, в свою чергу, сприяє зростанню ефективності навчально-виховного процесу при вивченні математики. Ще один проект в рамках мережі – “Новий курс ІКТ” (Nuevas Tecnologías de la Información y Comunicación), який виконується у співпраці між Міністерством освіти, культури та спорту Іспанії та Латиноамериканською програмою.

Навчальна мережа з глобального розвитку (Red Global de Aprendizaje para el Desarrollo, Global Development Learning Network (GDLN) (<http://alc.gdln.org/guarare/>) є однією з найбільших освітніх глобальних мереж у країнах Латинської Америки і Карибського басейну. Діяльність мережі спрямована, в першу чергу, на потреби та вимоги цих країн, але, в той же час, вона об'єднує інші країни світу з метою розповсюдження знань з різних областей та надання послуг ДН шляхом проведення відео-конференцій і семінарів та шляхом створення інформаційних центрів, які акумулюють інформацію, а потім надають її до відповідних відділів мережі. Сьогодні мережа складається з 53 інфоцентрів, які пропагують та розповсюджують різноманітні програми, проводять 2-/3-годинні міжнародні теле-, відео-, Інтернет-дебати, одночасно залучаючи щонайменше 6 країн світу. Сертифікати, які одержують студенти після закінчення навчальних курсів та програм, що пропонуються мережею, визнаються міжнародними університетами.

Міжнародна освітня та освітня мережа “Айорн” (I*EARN) (<http://www.iearn.org.ua/index.html>) діє також на Україні. За допомогою цієї мережі учні більше ніж з 80 країн світу мають можливість створювати спільні міжнародні та національні телекомунікаційні проекти за різними напрямками та з різних предметів (англійська мова, географія, історія і т.ін.), розвивати творче мислення, обмінюватися ідеями та досвідом з учнями з інших країн світу, розширити свої знання та навички в області інформаційних технологій, програмування, веб-дизайну тощо. В Україні зараз створена і працює національна мережа цієї програми, яка запроваджується Ресурсно-методичним центром "АЙОРН" (<http://www.iearn.org.ua/>).

Міжнародна високошвидкісна комп'ютерна наукова мережа GLORIAD (Global Ring Network for Advanced Application Development) (www.gloriad.org/gloriad/index.html) була створена в 2004 році за підтримки Національного наукового фонду США. Вона об'єднує наукові заклади Росії, Китаю, США, Нідерландів, Кореї, Канади, а з 2009 р. - Індії, Сінгапуру, В'єтнаму і Єгипту. Ця мережа полегшує швидку передачу великих обсягів даних та забезпечує якісний відео- та аудіо-зв'язок. Збір, обробка та систематизація інформації уможливлені завдяки діяльності робочих осередків мережі в Америці, Азії та Європі. Накопичення досвіду та його розповсюдження здійснюється через форуми, мережу Інтернет, проведення міжнародних аудіо- та відео-конференцій та семінарів. Глобальне співтовариство створює спільну віртуальну класну кімнату для студентів, які, використовуючи новітні ІКТ (відео-сесії, аудіо- та відео-конференції, форуми і чати), мають можливість співпрацювати і навчатися в он-лайн режимі. Налагоджений з цією метою культурно-освітній канал надає можливість брати участь у різних міжнародних освітніх програмах, спільних лекціях та обговореннях.

“Check Your Head” (СУН), Канада (<http://www.checkyourhead.org/>) – це молодіжна глобальна освітня мережа. СУН пропонує молоді навчання, тренінги, семінари, навчальні ресурси з таких питань як демократія,

корпоративна відповідальність, глобалізація, кліматичні зміни та інше, пояснюючи зв'язок між подіями у світі. Для спілкування, дискусій та обміну думками представлений форум – “портал можливостей”, на якому можна обговорити актуальні проблеми, а також регулярно проводяться вебінари.

Глобальна освітня мережа молодих європейців - Global Education Network of Young Europeans (GLEN) (<http://www.glen-europe.org/>) – це ініціатива 11 організацій з країн – старих та нових членів ЄС: Австрії, Чехії, Естонії, Франції, Угорщини, Латвії, Литви, Мальти, Польщі, Словаччини та Словенії. GLEN надає молоді можливість дізнатися та зрозуміти різні аспекти глобальної взаємозалежності, політики відповідального розвитку та налагодження партнерства і поваги між північним та південним регіонами.

Глобальна освітня мережа (GEN), США (<http://www.gen.com/>) - починаючи з 1999 року, вона об'єднує викладачів провідних університетів з метою організації спільної розробки курсів з гуманітарних наук, в яких поєднуються передові мультимедійні технології та успішні традиційні прийоми викладання. Ці курси використовуються для навчання студентів Гарвардського університету, Коледжу Уелслі, Університету ім. Ніколаса Брауна, Університету “Нова школа” м. Нью-Йорк, Державного університету Нью-Йорку, Громадського коледжу Флориди в Джексонвіллі та ін.

Глобальна освітня мережа (GEN), Австралія (<http://www.globaledunetwork.org/>) була заснована трьома вищими навчальними закладами: Інститутом Бокс Хілл, Коледжем Колорадо Маунтін та Інститутом технології у Південній Альберті. Участь в ній надає студентам можливості для інноваційного міжнародного навчання, а також працевлаштування на будь-якому континенті світу. Мета діяльності Глобальної освітньої мережі – це забезпечення міжнародної освіти, орієнтованої на одержання практичних навичок роботи у певних галузях, зокрема, у сфері ІКТ та туризму.

До глобальної освітньої мережі Global Education Network, Канада (<http://www.global-ed.org/>), входять викладачі, студенти та всі члени спільноти, які вважають, що викладання і навчання повинні включати взаємозалежність

соціальних, економічних, екологічних та політичних аспектів світу. Підхід до викладання з позицій глобальної освіти сконцентрований на розв'язанні питання про визначення місця студента у глобальному суспільстві. В мережі створений он-лайн перелік навчальних ресурсів, які можуть використовуватися в навчальних програмах будь-якого рівня.

Глобальна мережа дистанційної освіти - Global Distance Education Network (GDENet), ЮНЕСКО (http://www.apdip.net/resources/access-structure/capacity-building/copy_of_education/global-distance-education-net/view) – це набір інструментів для управління інформацією, які використовуються у країнах-клієнтах Світового банку практиками та тими, хто зацікавлений у застосуванні ДН як засобу людського розвитку в секторі освіти (починаючи з вищої). Мережа складається з 6 Інтернет-сайтів, розташованих у різних країнах світу.

Проаналізувавши найбільші освітні мережі національного та глобального рівня, ми дійшли висновку, що:

- застосування ІКТ в освіті, до яких належать освітні Інтернет-мережі, сьогодні стало характерною ознакою систем освіти: такі глобальні освітні мережі шкільні як “Айорн”, “Щаслива дитина”, GLORIAD, GlobalSchoolNet та Educared відіграють сьогодні важливу роль при плануванні навчально-виховного процесу в загальних середніх школах зарубіжжя;

- розширюються можливості використання інформаційних та освітніх мереж у загальноосвітніх школах: від інтерактивного спілкування (за допомогою форумів та електронної пошти) - до створення шкільних та персональних веб-сайтів, порталів та мереж, використання можливостей ДН з різних предметів як додаткової якості навчальних послуг, а також сервіси Веб 2.0, що дозволяють створювати співтовариства, в яких існує здатність індивідуальних налаштувань сайту і створення персональної зони користувача (особистих файлів, зображень, відео, блогів).

Таким чином, утвердження принципів особистісно-орієнтованого підходу в освіті передбачає визначення та формування навчального середовища у

відповідності до вимог учнівської аудиторії. Використання навчальних ІКТ та мережі Інтернет у навчально-виховному процесі для осіб із вадами слуху має бути спрямованим на створення спеціального навчального Інтернет-середовища, побудованого його учасниками на відкритих інформаційних ресурсах [305] та засобах електронного зв'язку [309], що дозволяють максимально задовольнити особливі комунікативні та навчальні потреби глухих і слабочуючих, створити сприятливі умови для їх спілкування та навчання, самостійної роботи та соціалізації.

1.3. Дистанційне навчання і світовий досвід використання мережі Інтернет у навчальних закладах для глухих та слабочуючих

Сьогодні в світовій практиці можна знайти численні приклади застосування новітніх ІКТ, зокрема, Інтернет, у професійній підготовці осіб із вадами слуху. Нижче наведений перелік та аналіз найвідоміших освітніх мереж для глухих та слабочуючих.

Національний центр освіти глухих Laurent Clerc при Університеті Галладет, США (<http://clerccenter.gallaudet.edu/>): його діяльність спрямована на розповсюдження ініціатив, що стосуються підвищення рівня грамотності всіх осіб із вадами слуху, освіти сімей, де є глухі та слабчочуючі діти, а також переходу до післяшкільного навчання та трудового життя.

Міжнародний проект “Postsecondary Education Network (PEN) International” (<http://www.pen.ntid.rit.edu/main.php>) реалізується Національним технічним інститутом для глухих Рочестерського інституту технологій, США. Його основна мета - налагодження та розширення партнерства вищих навчальних закладів, які надають послуги глухим та слабчочуючим студентам, застосовуючи інноваційні інформаційні і педагогічні технології у навчанні; підготовка та підвищення кваліфікації викладацького складу, удосконалення процесу та методів навчання й розробки навчальних програм, покращення (у міжнародному масштабі) можливостей людей із вадами слуху одержати освіту

та зробити кар'єру, розширення доступу до технологій та до можливостей працевлаштування в галузі інформаційних технологій. В рамках проекту створений комітет взаємодії промисловості та освіти. Комітет надає рекомендації стосовно нових технологій, сприяє одержанню допомоги від промислових та комерційних організацій у вигляді обладнання, впливає на сталі стереотипи стосовно глухих та слабочуючих людей з точки зору працевлаштування та доступу до ІКТ.

Освітня мережа глухих (Deaf Education Network, DEN), Австралія - освітній підрозділ Товариства глухих NSW (<http://www.deaf.nsw.edu.au/>) – це мережа, яка надає глухим та слабочуючим можливості скористатися освітніми послугами та послугами перекладачів. Також пропонує курси для глухих студентів і допомагає їм при підготовці до роботи.

Освіта глухих (Deaf Education), США (<http://www.deafed.net/>) – це мережа, що функціонує як загальнонаціональна коаліція батьківських, споживчих, професійних та правозахисних організацій під назвою „Національна програма” (National Agenda), яка звертає увагу на недосконалість та неефективність навчальної системи, що існує для дітей із вадами слуху. Коаліція вважає, що діти з вадами слуху виходять зі шкіл непідготовленими. В них відсутні необхідні вміння для продуктивного дорослого життя. Загальною метою діяльності організації є створення ефективної освітньої системи для глухих, яка керувалася би комунікативними принципами, мала мовну ознаку навчання та концентрувалася на розвитку грамотності учнів. Діяльність мережі також сфокусована на розробці та реалізації “Віртуальної школи професійного розвитку” для глухих вчителів. Її діяльність спрямована на вирішення проблем соціальної ізоляції, на налагодження співпраці та професійної підготовки з використанням комп'ютерних та Інтернет-технологій.

PERNet, США (<http://www.perenet.org/>) – це національна мережа регіональних центрів, які пропонують ресурси, інформацію, навчання на робочому місці та поради щодо покращення можливостей одержання освіти для глухих, слабочуючих та їх сімей.

Взагалі, ІКТ та ДН з використанням Інтернет-технологій знайшли широке застосування для підтримки навчального процесу студентів із вадами розвитку [36; 138; 147; 153; 194; 328-332], зокрема – з вадами слуху [166; 191; 235-238]. Така система підтримки існує в усіх розвинених країнах світу, у відповідності до Всесвітньої програми дій відносно інвалідів, прийнятої ГА ООН в її Резолюції 37/52 від 3 грудня 1982 р. Вона включає в себе наступні елементи: пропагування досягнень людей з інвалідністю, налагодження зв'язків між ними, надання консультативної допомоги з різних аспектів навчання й суспільного життя, надання аналітичної інформації про навчальні заклади країни, співпрацю з представниками громадських організацій інвалідів [7-9; 302], персоналізовану систему наставництва (так званого “тьюторингу” [236, 238]).

Використання ІКТ в освіті для глухих та слабочуючих у США стає помітною тенденцією як у спеціалізованих загальноосвітніх, так і у вищих навчальних закладах. Понад 70% спеціалізованих шкіл та навчальних закладів мають доступ до мережі Інтернет [353]. Це означає, що потенційно більша частина учнів може навчатися дистанційно, через мережу Інтернет, хоча наявність навчальних технологій є лише частиною освітньої діяльності і вимагає інноваційних педагогічних рішень, ефективних підходів та методик використання технології, підготовки та підвищення кваліфікації вчителів і розробників навчальних курсів.

Дуже популярною в світі є передача інформації та зображень через локальні комп'ютерні (Інтранет) й Інтернет-мережі. Використання відео-конференційних технологій надає можливість транслювати уроки глухим учням через мережу Інтернет [365], і при цьому можна використовувати передачу зображення сурдоперекладача в окремому вікні монітора комп'ютера. Відповідне програмне забезпечення дозволяє здійснювати запис навчального процесу в цифровому відео-форматі та транслювати його через локальну мережу (Інтранет) та через мережу Інтернет в асинхронному режимі [237].

Серед спеціальних університетів США, які активно використовують інформаційні та телекомунікаційні технології і ДН, слід назвати Університет

Галладет, Вашингтон, Національний технічний інститут глухих Рочестерського інституту технологій; а серед 76 спецшкіл - Школу для глухих у Нью Мексико.

Майже 70% курсів Університету Галладет мають он-лайн компоненти, практично всі студенти вивчають принаймні один курс на основі веб-системи ДН "Blackboard". У даному випадку глибина інтеграції технологій є удвічі вищою за середній показник по всій країні. Багато студентів університету, а також навчальні й адміністративні підрозділи використовують портал my.Gallaudet (my.gallaudet.edu) для ділової активності та виконання своїх професійних обов'язків. Для студентів, які зацікавлені у майбутній кар'єрі в галузі ІКТ, пропонуються дипломні програми з графічного дизайну, цифрових засобів, комп'ютерних наук та комп'ютерних інформаційних систем. Студенти користуються двома центральними та 15 факультетськими комп'ютерними лабораторіями. Всі приміщення та корпуси на території університету обладнані мережами бездротового доступу до Інтернет-зв'язку. Крім того, Центр сурдоперекладу Університету Галладет, спільно з компанією Соренсон Медіа, надають високоякісні послуги відео-ретрансляції на території університету та міської і приміської зон Вашингтону.

Як навчальний заклад, Школа для глухих у Нью-Мексико створює комплексне та багате мовленнєве середовище, де глухі діти мають змогу максимально використати свій навчальний потенціал. Це середовище надає безпрецедентний візуальний доступ до інформації та засобів комунікації. Технології створюють можливості для вибору майбутньої кар'єри, які ще донедавна були недоступними для людей із вадами слуху. Школа для глухих у Нью-Мексико поступово розширює можливості застосування технологій, оскільки це допомагає підвищувати рівень знань, умінь та профорієнтації учнів. В школі кожна класна кімната обладнана 2-3 комп'ютерами і двома принтерами. Всі комп'ютери підключені до локальної мережі (Інтранет). Крім того, учні та вчителі мають доступ до інших засобів та технологій підтримки навчального процесу: системи відео-конференцій, цифрових фотоапаратів і відеокамер, цифрових проекторів та графо-проекторів, інтелектуальних

класних дошок (SmartBoard та Interwrite Board), відео-проекторів, мультимедійних класів, систем відео-ретрансляції, мережі Інтернет, різноманітного програмного забезпечення. Найявне апаратне, програмне та мережеве забезпечення і техніка надають учням можливість ефективно використовувати технології для виконання проектів, робіт, проведення досліджень, а також для спілкування з батьками, вчителями, однокласниками та друзями. В Школі для глухих у Нью-Мексико функціонує спеціальна група вчителів-лідерів у сфері технологій, яка складається з методиста, вчителя інформатики, 2-3 вчителів-предметників, які мають досвід використання технологій у навчальному процесі. Ця група працює індивідуально із вчителями усіх класів і надає допомогу, проводить навчання та консультації з метою підтримки відповідного рівня володіння сучасними технологіями всіма вчителями (<http://www.nmsd.k12.nm.us/>).

Впроваджуються дослідницькі проекти, які дозволяють з'ясувати особливості навчання глухих дітей в освітньому середовищі, підсиленому ІКТ. Так, у звіті Рочестерського інституту технологій зазначається, що, здебільшого, студенти з вадами слуху не відрізняються від здорових студентів у навчальному процесі, що базується на ІКТ. У порівнянні з традиційною аудиторною формою, змішане навчання з технологічними складовими сприймається глухими студентами як можливість бути більш самостійними як в аудиторії, так і в дистанційному режимі. Поодинокі глухі студенти виявляють лідерські якості, студенти з різним рівнем володіння мовою жестів є на однаковому рівні при навчанні в дистанційному форматі. Чуючі студенти дистанційно більше спілкуються з глухими, ніж під час навчання в аудиторії; через взаємодію в електронному форматі викладачі та глухі студенти покращують якісне спілкування, студенти з вадами слуху з більшим ентузіазмом, ніж у повсякденному житті, беруть участь в он-лайн дискусіях (Пілотний проект змішаного навчання - кінцевий звіт, підготовлений відділом он-лайн навчання Рочестерського інституту технологій: <http://online.rit.edu/>).

Національним технічним інститутом для глухих та Університетом Галладет (США) був проведений проект MainePOINT “Надання можливостей для інтеграції нових технологій” [371], предметом якого була співпраця університету з середніми школами та навчання старшокласників жестовій мові засобами інтерактивного телебачення. В рамках цього багатогранного проекту, в якому взяли участь 6 спеціальних шкіл США, досліджувалися та вивчалися характеристики учнів, які навчалися за допомогою засобів ДН. Результати показали, що успішно виконали навчальну програму тільки ті учні, які мали високий рівень мотивації та зацікавленості, а також необхідні технологічні навички. Привабливим для учнів було й те, що новий формат і технологія навчання надають незалежність і можливість контролювати свій власний навчальний прогрес. Однак учні, які не мали достатнього рівня технологічних умінь або відчували потребу в більшому індивідуальному контакті, мали труднощі у пристосуванні до такої форми роботи.

Розробляються, впроваджуються та використовуються технології створення гіперпосилань у відео-матеріалах на основі жестової мови. Технологія передбачає створення відео-центричної веб-сторінки та додавання посилання на зображення певного набору жестів у відео-матеріалі, безпосередньо на сторінці. Технологія також включає програму - веб-редактор жестової мови SignEd (Sign Language Web Editor).

Для глухих студентів, школярів та освітян, які спілкуються будь-якою жестовою мовою, у світі існує принциповий бар'єр – недостатня кількість механізмів гіперпосилання на основі мови жестів, необхідних для широкого застосування ДН мовою жестів на основі веб-технологій. Нова розробка під назвою "Signlinking" – це експериментальне програмне забезпечення, розроблене групою дослідників з Канади (до якої увійшли Університет Раєрсон, Університет Торонто, Канадське товариство нечуючих CHS), яке працює в демонстраційному режимі (<http://deafness.about.com/od/expressionandfun/a/signlinking.htm>) і може відкрити шлях для розв'язання зазначених проблем. Настільна відео-технологія

дозволяє користувачам швидко та дешево створювати відео-кліпи мовою жестів. Але її недоліком є недостатня кількість інструментів для інтеграції відео-матеріалів, розроблених мовою жестів, та веб-матеріалів. NTID розробляє мультимедійні інструменти, які вчителі можуть використовувати для інтеграції відео-роликів мовою жестів та веб-матеріалів для створення веб-/відео-навчальних занять та презентацій для трансляції через мережу Інтернет.

Однак, як зазначають вчителі та викладачі, які працюють з особами з вадами слуху, технічна лексика в природознавчих та технічних дисциплінах представляє складність для глухих учнів і студентів на всіх рівнях навчання. Вчителі і викладачі цих предметів відзначають неправильне розуміння глухими учнями термінів під впливом жестової мови. Як один із шляхів розв'язання цього завдання - розробка відео-посібників з окремих предметів. Створюються цифрові відео он-лайн архіви та колекції, які зберігають, індексують та надають доступ до фільмів та відео-матеріалів для глухих студентів (наприклад, цифровий архів відео-файлів для освітніх цілей Університету Галладет (Gallaudet Digital Archive Video for Education, DAVe)).

Сьогодні в мережі Інтернет наявні різноманітні посібники (здебільшого, англomовні) та практичні навчальні рекомендації. Ними можуть вільно користуватися як вчителі, так і учні. Організовується ДН, реалізуються веб-проекти та проводяться програми для викладачів і асистентів-стенографів, які працюють із глухими та слабочуючими студентами й учнями. Організуються он-лайн курси для стенографів у Північно-західному центрі технічної допомоги, Коледжі округу Камден та Національному технічному інституті для глухих (США). Існують спеціальні веб-сайти, створені для співпраці шкіл та педагогів. Вони містять інтерактивні бази даних з інформацією про школи, проекти, віртуальні екскурсії, технічну підтримку. Тут користувачі можуть одержувати та додавати інформацію та матеріали. Наприклад, веб-сайт VCWeb присвячений відео-конференційній технології для глухих студентів Національного центру освіти глухих (Laurent Clerc National Deaf Education Center).

Веб-технології використовуються для втілення підходу „будь-де й будь-коли” при реалізації багатьох функцій школи. Наприклад, денна школа для глухих у м. Фенікс (штат Арізона, США) застосовує веб-технології для надання он-лайн доступу батькам до журналів оцінки успішності та відвідування, розкладів навчання дітей (Power School). Інший приклад: веб-сайт “Служба шкіл” у штаті Арізона (Arizona Schools Services - <http://www.schoolservicesofarizona.com/>) через навчальну технологію надає вчителям інструменти для оцінки можливостей застосування технологій, для складання планів уроків, підготовки навчальних ресурсів, потокового відео, курсів неперервної освіти. В країні налічується 72 програми підготовки вчителів для навчання глухих. Створений “Інформаційний центр” (Information Clearinghouse) для освітян, батьків, опікунів та користувачів, який надаватиме статистичні дані та інформацію про широкий спектр послуг щодо підтримки та надання інформації для сімей з глухими дітьми та для молодих людей із вадами слуху (підтримка з розвитку мовлення, різноманітна контактна інформація, послуги для дітей та молоді, захист або інші ресурси з надання допомоги сім’ям, інформація про навчальні стратегії, технології, загальноосвітні та професійні навчальні програми, тести, консультації психологів, про страхування, про імплантати та апарати, сурдопереклад тощо). Програма також спрямована на підтримку місцевих навчальних закладів.

У звіті спеціальної комісії з вивчення питання освіти для глухих та слабочуючих (Нью-Мексико, США) йдеться про електронні та мультимедійні допоміжні технології, інструменти та методики підтримки спілкування та аудиторного навчального процесу. Це підтверджується досвідом США, де курси американської мови жестів викладаються у багатьох коледжах, де існує достатньо стійкий ринок навчальних засобів та посібників для глухих, розробка яких ведеться за кошти Національного наукового фонду США.

Однією з найпопулярніших на сьогоднішній день вважається розробка компанії Vcom3D (м. Орландо, Флорида, США: <http://www.Vcom3D.com>). В ній розміщений великий словник американської мови жестів (ASL),

користувачам представлені 12 різних “облич” (skin) віртуальних персонажів. Компанія також розробила бета-версію редактора жестів (Sign Builder), за допомогою якого користувач може записувати нові жести. Однак, за словами директора проекту п. Денні Рауш, Sign Builder не призначений для роботи в мережі Інтернет, крім того, як показало тестування прототипу, програма не підтримує інші мови, крім англійської.

Розробляються та впроваджуються інноваційні технології автоматичного введення субтитрів у веб-трансляції, дистанційне стенографування (remote transcription) та переклад тексту, системи перетворення мовлення у текст в реальному часі та дистанційно (C-Print/TypeWell, Realtime Captioning) (<http://www.captionfirst.com/>), відео-ретрансляційна служба та інші веб-системи [350]. У схемі роботи відео-релейної (відео-ретрансляційної) служби глуха та чуюча особи можуть перебувати на зв'язку в мережі Інтернет через посередника-сурдоперекладача, який передає повідомлення глухій людині візуально, а чуючій - голосом. Також може надаватися текстова версія для тих учасників із вадами слуху, які володіють мовою жестів не на достатньому рівні.

Проект VREAL ОНІО має на меті максимізацію потенціалу сучасних технологій для розвитку глухих студентів через створення віртуального кампусу, в якому студенти беруть участь у практичній фізичній та інтелектуальній діяльності та у тривимірних інтерактивних іграх-симуляціях. Повне занурення у віртуальний світ з використанням шолому з окулярами-дисплеєм та маніпулятора “джойстик” дозволяє студентам навчатися за програмою, вивчаючи стандартні академічні поняття та набуваючи життєвих вмінь через візуальне і тактильно-кінестетичне сприйняття в процесі взаємодії та маневрування в середовищі. Середовище VREAL у всіх сценаріях включає також спілкування, американською мовою жестів та англійською мовою (голосом).

Світова практика показує, що спільне навчання глухих і слабочуючих може бути організоване таким чином, що воно сприяє особистісному розвитку та позитивно впливає на формування особистості кожної дитини.

При цьому необхідною складовою успіху має стати створення єдиного інформаційно-комунікативного простору на основі новітніх технологій і готовність самих педагогів вийти за рамки традиційних форм організації навчально-виховного процесу та їх прагнення творчого пошуку нових ефективних шляхів роботи з дітьми з вадами слуху.

Таким чином, ІКТ відкривають можливості для спеціальної освіти в унаочненні навчальних матеріалів, відповідно адаптованих до рівнів розвитку мовлення учнів із вадами слуху, та в організації взаємодії учнів і вчителя як з використанням відео-конференційного зв'язку (із застосуванням жестової мови), так і на веб-платформах (із застосуванням вербального мовлення).

Забезпечення соціальної та когнітивної присутності учнів у створюваних віртуальних Інтернет середовищах вимагає, окрім технічних засобів, нових корекційно-педагогічних підходів до організації комунікативної та пізнавальної діяльності та до позиціонування учнів у колективі. І це необхідна передумова для подальшого трансформування соціальної Інтернет-мережі та навчальних ресурсів, підготовлених з використанням ІКТ, у навчальне Інтернет-середовище для осіб із вадами слуху, для якого притаманні наступні принципи:

- відкритості та демократичності навчального середовища – усунення бар'єрів для комунікації, зумовлених порушенням слухового аналізатора, шляхом унаочнення навчальних матеріалів; налагодження рівноправних стосунків та співробітництва між вчителями та учнями;
- диференціації і гуманізації навчально-виховного процесу - особистісної орієнтованості навчання, в центрі якого є учень з його психофізичними особливостями, інтересами, з певним рівнем розумового розвитку, знань та вмінь, пізнавальної та практичної самостійності і працездатності;
- доступності навчання, що забезпечується гнучкістю у виборі траєкторії навчання і її відповідності до рекомендованого плану, дидактичних цілей навчання, а також корекції дефіцитарного розвитку учнів;

- науковості і цілеспрямованості навчального процесу – з визначеними цілями та завданнями, вимогами, правилами та ролями учасників, системою оцінювання та зворотного зв'язку і очікуваними результатами;
- взаємодії та колективної відповідальності - свідомості й активності учнів у навчальному середовищі, які забезпечені позитивним ставленням до навчання та саморозвитку, позитивними емоціями, тісним зв'язком навчання з життям, що актуалізує мовленнєву діяльність, процес пізнання та саморозвиток, єдність інтелектуальної та мовленнєвої діяльності учнів.

Тому використання ІКТ для створення навчального Інтернет-середовища учнів із вадами слуху має забезпечити:

- гнучкість в часі та місці навчання;
- активне багатостороннє співробітництво, можливість роботи з великою кількістю учнів, розділених на групи;
- можливість застосування сучасних психолого-педагогічних методів організації навчальної та комунікативної діяльності учнів;
- можливість оперативної адаптації та оновлення навчальних матеріалів, наочного супроводу формування абстрактних понять за допомогою мультимедіа-технологій.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

Узагальнивши результати науково-педагогічних та психологічних досліджень щодо ролі мовлення як засобу особистісного розвитку та корекції дефекту у дитини із вадами слуху, а також необхідності розвитку мотивації учнів до застосування словесного (писемного) мовлення, ми спрямували наше дослідження на розвиток мовлення у його соціальній комунікативній функції шляхом застосування особистісно-орієнтованого і діяльнісного підходів до навчання та формування мотиваційної сфери старшокласників із вадами слуху і подолання комунікативного бар'єру.

Вивчивши вітчизняний і міжнародний досвід застосування ІКТ та мережі Інтернет у навчальних закладах для глухих та слабочуючих, було з'ясовано, що доцільність створення навчального Інтернет-середовища старшокласників із вадами слуху обумовлена:

- передовим досвідом інформатизації навчального процесу;
- пізнавальним інтересом учнів різного віку до ІКТ (можливість доступу через мережу Інтернет до інформації та нових засобів комунікації);
- впливом мотивів саморозвитку та досягнення на процеси сприйняття, пізнання та комунікації;
- роллю застосування словесного (писемного) мовлення у навчальній і колективній комунікативній діяльності для загального розвитку дитини;
- пошуком нових дієвих методів та форм організації навчально-виховної роботи;
- соціальним впливом такого середовища на розвиток мотивації до застосування словесного мовлення, а розвитку мовленнєвих функцій – на позиціонування в колективі та формування життєвих компетенцій.

Як свідчить національний та зарубіжний досвід, використання ІКТ у навчально-виховному процесі сприяє підвищенню і підтримці високої навчальної мотивації школярів, формуванню в них стійкого інтересу до пошукової дослідницької діяльності, заохочує їх до прояву самостійності, ініціативності та активності, розширює можливості самостійного навчання, формує в учнів навчальні навички (постановки мети, планування й організації самостійної навчальної діяльності, самооцінки), сприяє індивідуалізації навчального процесу, створює передумови для подальшої успішної соціалізації старшокласників із вадами слуху.

Науково-теоретичні засади сприйнятливого дізнання, положення Л. С. Виготського про співвідношення навчання і розвитку, теорія діяльнісного походження мотиваційної сфери людини О. М. Леонтьєва, а також принципи відкритості, демократичності, гуманізації (особистісної орієнтованості), доступності, цілеспрямованості, взаємодії та колективної відповідальності були

покладені в основу формування навчального Інтернет-середовища старшокласників із вадами слуху для реалізації моделі корекційного впливу на формування мотиваційної сфери та розвиток мотивації мовлення в соціально-комунікативній функції.

РОЗДІЛ 2

НАВЧАЛЬНЕ ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩЕ В СИСТЕМІ НАВЧАННЯ МОВЛЕННЮ СТАРШОКЛАСНИКІВ ІЗ ВАДАМИ СЛУХУ

2.1. Зміст, завдання і організація діагностично-підготовчого етапу експериментального дослідження

Якість навчально-виховного процесу в спеціальній школі значною мірою залежить від того, чи враховуються і реалізуються потенційні можливості навчання та розвитку дитини з особливостями психофізичного розвитку, і чи у повній мірі використовуються резерви розвитку, притаманні кожній дитині, оскільки це може суттєво вплинути на якість її життя. У сучасній спеціальній освіті особлива увага приділяється підвищенню ефективності навчального процесу за рахунок впровадження нових ІКТ та пошуку моделей психолого-педагогічного корекційного впливу на розвиток особистості дитини з порушенням слуху.

Актуалізація потреби учнів у розвитку мовлення, реалізація мовлення в комунікативній функції (зокрема, контактовстановлюючій) - це ті очікувані результати, які ми прагнули досягнути в ході підготовки і проведення експерименту з формування навчального Інтернет-середовища старшокласників із вадами слуху. Педагогічна технологія організації навчального Інтернет-середовища, названого нами "Електронний клас", як засобу мотивації до застосування і розвитку словесного (писемного) мовлення старшокласниками з вадами слуху за участю педагогів спецшкіл-інтернатів з різних регіонів України стала предметом нашого дослідження. Під педагогічною технологією ми розуміємо сукупність та системне використання форм, методів і прийомів організації навчально-виховного процесу в Інтернет-середовищі на основі розроблених науково-теоретичних засад, із визначеними технічними засобами та ролями його учасників.. Це один зі способів впливу на процеси розвитку, пізнання, а також на мотиваційну сферу дитини.

Експеримент відбувався протягом 2003-2008 років поетапно, всі етапи експерименту відповідали завданням дисертаційного дослідження та науково-

методичним засадам і принципам створюваного навчального Інтернет-середовища “Електронний клас”, обґрунтованим у першому розділі роботи.

1. Діагностично-підготовчий етап:

- аналіз готовності учнів і вчителів спецшкіл-інтернатів для дітей із вадами слуху до роботи у навчальному Інтернет-середовищі;
- створення педагогічної технології організації навчального Інтернет-середовища “Електронний клас” для учнів та вчителів спецшкіл-інтернатів для дітей із вадами слуху;
- розробка спеціальної веб-платформи для реалізації експериментального навчання учнів із вадами слуху в Інтернет-середовищі “Електронний клас”;
- навчання учнів роботі з комп’ютером та в мережі Інтернет; підготовка вчителів до застосування педагогічної технології організації навчання в Інтернет-середовищі;
- введення критеріїв та визначення рівнів розвитку писемного мовлення учнів-учасників експерименту.

2. Корекційно-організаційний етап:

- дослідження особливостей мотиваційної сфери старшокласників із вадами слуху та підходу до актуалізації мотивів до навчання та розвитку;
- забезпечення умов соціальної присутності і взаємодії учасників навчального Інтернет-середовища;
- розробка та адаптація навчальних матеріалів та методів роботи, що стимулюють навчально-пізнавальну діяльність учнів в Інтернет-середовищі, підвищують та підтримують їх мотивацію до застосування словесного (писемного) мовлення, сприяють активізації комунікативної діяльності учнів.

3. Оцінно-прогностичний етап:

- моделювання психолого-педагогічного корекційного впливу на мотивацію до розвитку мовлення в навчальному Інтернет-середовищі;
- аналіз комунікативної активності учнів, змін у мотиваційній сфері й особистісних реакціях в результаті корекційного впливу;

- дослідження впливу навчально-виховного процесу в Інтернет-середовищі на розвиток мотиваційної сфери та комунікативних навичок учнів;
- оцінка перспективності застосування педагогічної технології організації навчального Інтернет-середовища для розвитку мотивації мовлення старшокласників із вадами слуху.

На початку експерименту учні 7-12 класів спецшкіл-інтернатів для дітей з вадами слуху були запрошені, під супроводом вчителів, відвідати ознайомчі заняття з роботи на комп'ютері та в мережі Інтернет до регіональних центрів розширення доступу та навчань через Інтернет (проект ІАТР-Україна). Інструкторами центрів на місцях проводились презентації веб-ресурсів, які сьогодні найчастіше застосовуються для спілкування та навчання. Учні зареєстрували власні електронні поштові скриньки, навчилися користуватися засобами спілкування у реальному часі. Для того, щоби з'ясувати роль різноманітних джерел інформації (в тому числі – всесвітньої мережі Інтернет) та привернути увагу школярів до можливостей використання інструментів та ресурсів мережі Інтернет для спілкування, навчання та особистісного розвитку, було проведено коротке комп'ютерне опитування. В ході опитування учні оцінювали за 10-бальною шкалою важливість запропонованих джерел інформації. Приклад одного з одержаних результатів опитування представлений на рисунку 2.1:

Рис. 2.1. Приклад відповіді на анкету для оцінки важливості різноманітних джерел інформації

За результатами опитування була створена таблиця 2.1, в якій представлені усереднені бали для кожного з джерел інформації в інформаційному просторі учнів 7-12 класів.

Таблиця 2.1

**Усереднена оцінка джерел інформації в інформаційному просторі
старшокласників із вадами слуху**

Джерела інформації:	7 клас	8 клас	9 клас	10 клас	11 клас	12 клас
Школа	8,7	7,9	7,3	5,9	6,6	7,3
Родина	7,5	7,6	8,1	6,8	7,7	8,3
Друзі	5,5	8,0	8,5	7,6	8,9	7,9
Телебачення	6,7	5,8	6,0	5,4	6,6	6,3
Книги, газети, журнали	3,3	4,7	4,9	5,7	5,8	5,8
Інтернет	2,1	3,5	4,4	4,0	4,4	5,1

На основі одержаних даних було зазначено, що в учнів 7 класів високий рівень сприйняття школи як основного носія інформації (8,7 балів); в учнів 8-10 класів відмічається зниження ролі школи в інформаційному забезпеченні (до 5,9 балів), однак зростає роль спілкування з друзями. В інформаційному забезпеченні учнів випускних класів зростає також вагомість родини, залишається важливою роль телебачення, поступово збільшується значення мережі Інтернет.

Розрахувавши значення різних джерел інформації по відношенню до школи, було підготовлено наступний графік, представлений на рисунку 2.2 (див. стр. 60). Порівнявши результати проведеного опитування з показниками, одержаними в ході анкетування 1134 учнів 6-12 класів з 24 середніх загальноосвітніх школах міста Києва, проведеного в 2005 р. в рамках інформаційно-просвітницької кампанії „Інформування дітей та молоді загальноосвітніх навчальних закладів міста Києва та області” на тему „Доступ до інформації” (<http://www.mcforum.vinnitsa.com/>), було з’ясовано, що учні 7 – 12 класів спецшкіл для дітей із вадами слуху, на відміну від своїх чуючих

однолітків, приділяють більше значення спілкуванню в родині та з друзями для одержання інформації (39,9%, у порівнянні з 2,7%).

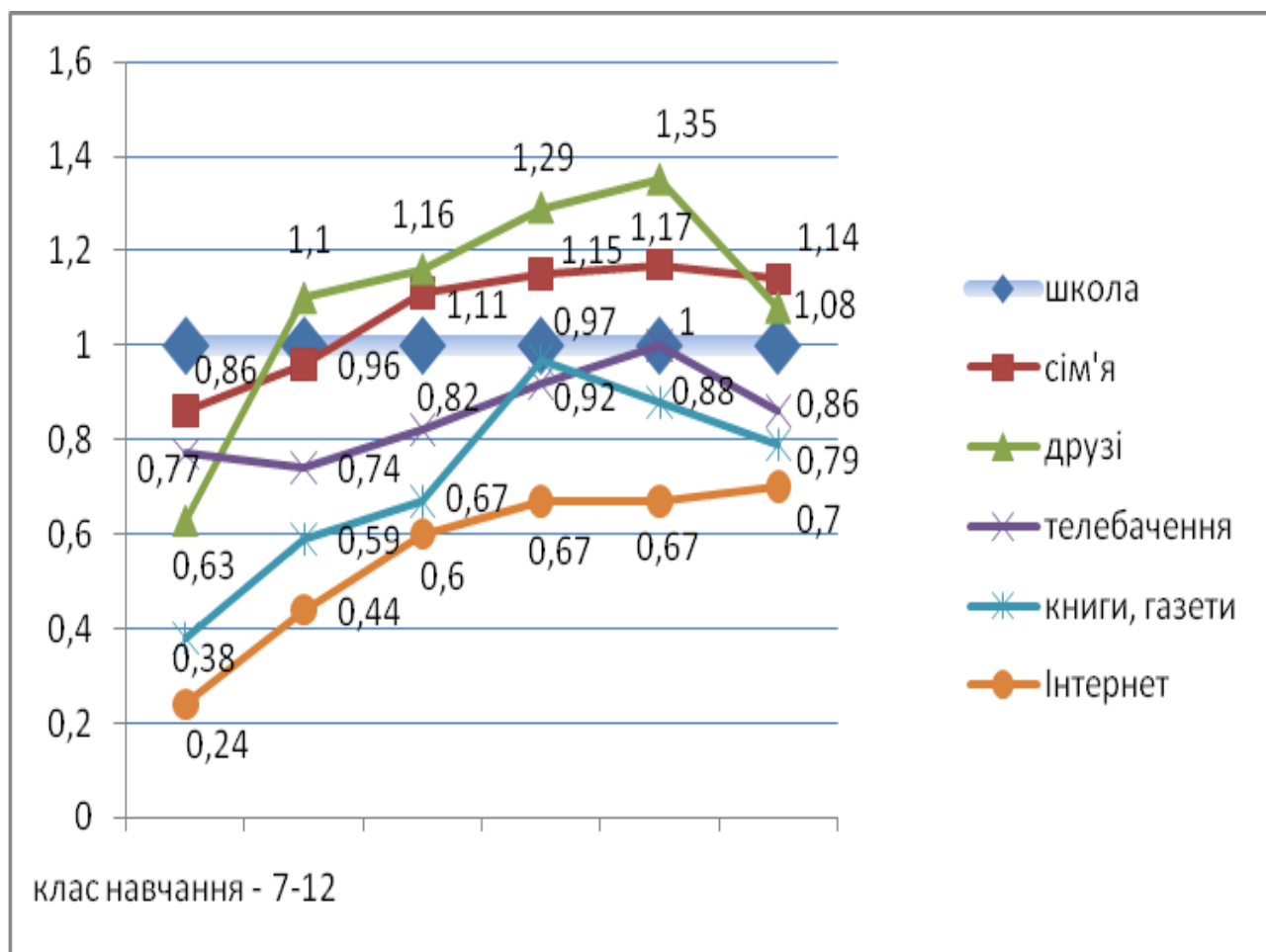

Рис. 2.2. Показники вагомості джерел інформації (у відносних одиницях) в інформаційному просторі учнів із вадами слуху

Було також зазначено, що майже половина (46%) опитаних нами старшокласників із вадами слуху розглядають мережу Інтернет, насамперед, як засіб спілкування, в той час як чуючі, здебільшого, розглядають Інтернет як засіб доступу до інформації. Такий результат можна пояснити як актуальністю нових засобів для спілкування, так і тими труднощами, що виникають в учнів із вадами слуху з самостійним опрацюванням текстів як в електронному, так і в друкованому вигляді. Одержані дані дають також підстави стверджувати, що ставши на шлях впровадження ІКТ в навчально-виховний процес, школа підвищує в очах вихованців свій статус надійного, сучасного та цікавого джерела інформації.

Варто зазначити, що при порівнянні оцінок вчителів щодо важливості різних джерел інформації в інформаційному просторі старшокласників із вадами слуху з усередненими оцінками самих учнів (див. таблицю 2.2), ми побачили, що, здебільшого, ці оцінки та рейтинг джерел інформації (від 1 – найважливіше джерело – до 6 – найменш важливе джерело інформації) збігаються.

Таблиця 2.2

**Показники рейтингу джерел інформації в інформаційному просторі
старшокласників із вадами слуху**

Джерело інформації:	На думку учнів:		На думку вчителів:	
	Середня оцінка	Рейтинг	Середня оцінка	Рейтинг
Школа	7,3	3	8,1	1
Сім'я	7,6	2	6,2	4
Друзі	7,7	1	7,8	2
Телебачення	6,1	4	6,1	3
Книги, преса	5,0	5	5,0	5
Інтернет	3,9	6	2,8	6

З рисунку 2.2 і таблиці 2.2 можна побачити, що спілкування з ровесниками є домінуючим джерелом інформації для дітей із вадами слуху. Це давало нам підстави вважати, що за умови відповідної організації комунікативної діяльності учнів у навчальному Інтернет-середовищі буде розширено мовленнєву практику учасників експериментального навчання та актуалізовано в них потребу в застосуванні словесного (писемного) мовлення.

Для участі в експерименті з дослідження впливу навчально-виховного процесу в Інтернет-середовищі на мотивацію мовлення, було зареєстровано 232 учні 7-12 класів та 19 вчителів з 15 спецшкіл для дітей із вадами слуху з різних регіонів України. В ньому також взяли участь 7 учнів 10-го класу під керівництвом вчителя Мінської обласної державної спеціальної

загальноосвітньої школи-інтернату для дітей із вадами слуху, Республіка Білорусь, однак дані про роботу цих дітей не увійшли до аналізу експериментальних даних.

Серед учасників було 159 (68,5%) глухих і 73 (31,5%) слабчуючих учнів, які розподілилися за класами навчання наступним чином, як це зображено на рисунку 2.3:

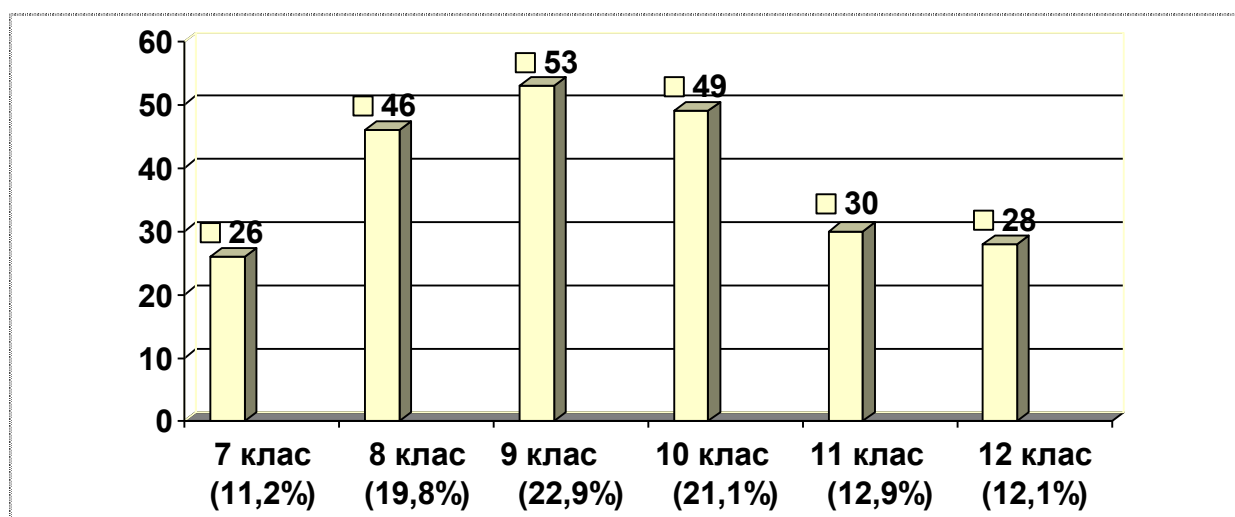

Рис. 2.3. Гістограма розподілу учасників експерименту за класами навчання

Окрім зацікавленості, застосування нової для учнів педагогічної технології навчання створювало також і додаткові проблеми. Оскільки сьогодні елементи інформаційних технологій стають суттєвим компонентом навчання, необхідно формувати в учнів медіаграмотність: важливо, щоб кожен учень оволодів інформаційними технологіями — ефективним засобом удосконалення й розширення пізнавальної діяльності. Тому для ефективно організації роботи учнів в Інтернет-середовищі необхідно було провести для них попереднє навчання основним навичкам роботи з комп'ютером, включаючи знайомство з клавіатурою, програмним забезпеченням, периферійними засобами, а також з основними інструментами та ресурсами для роботи в мережі Інтернет. Так, учасники ДН вчилися користуватися сканером і цифровим фотоапаратом та переносити зображення в електронному форматі на веб-платформу, користуватися принтером, щоби роздрукувати навчальні матеріали для

детального ознайомлення з ними під час шкільних занять з вчителями та вдома, для самостійної підготовки до занять в Інтернет-центрі. Старшокласники також активно користувалися мобільними телефонами для обміну sms-повідомленнями з іншими учасниками ДН та тьютором.

Для формування цих базових навичок роботи на персональному комп'ютері в дітей та для розвитку навичок спілкування через мережу Інтернет з ровесниками було проведено 12 занять у регіональних центрах Програми розширення доступу та навчань в Інтернет (ІАТР), які учні регулярно відвідували у супроводі вчителів. Ці заняття тривали шість тижнів (разом - 18 годин, по 2 заняття на тиждень). Під час організації навчальних занять із застосуванням електронних засобів навчального призначення ми дотримувались державних санітарних правил та норм "Влаштування і обладнання кабінетів комп'ютерної техніки в навчальних закладах та режим праці учнів на персональних комп'ютерах" [81] та керувалися наказом МОН від 02.12.2004 р. № 903 "Про правила використання комп'ютерних програм у навчальних закладах", наказом Держнаглядохоронпраці України від 16 березня 2004 р. № 81 "Про затвердження правил безпеки під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів системи загальної середньої освіти", постановою Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2005 р. № 1153 "Про затвердження Державної програми "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті та науці" на 2006-2010 роки". За час цих занять учні ознайомилися з принципами роботи в мережі Інтернет, дізнались про різні засоби спілкування, приділяючи особливу увагу можливостям, які надає комп'ютер та Інтернет для навчання і розвитку. Пізніше ми зауважили, що діти, які не пройшли це попереднє навчання у повному обсязі, а оволодівали навичками користування комп'ютером та роботи в мережі Інтернет вже в ході навчально-виховної роботи в „Електронному класі”, мали труднощі з вчасним виконанням завдань, оскільки недостатньо добре вміли користуватися інструментами навчальної веб-платформи, повільно набирали текстові повідомлення на клавіатурі і, як результат, уникали роботи та спілкування в режимі он-лайн.

Таким чином, провівши аналіз інформаційного простору 232 учнів в спецшколах для дітей із вадами слуху, було виявлено, що серед таких джерел інформації як школа, друзі, сім'я, книги та газети, телебачення та Інтернет, в учнів 7-8 класів домінуючу роль відіграє школа та сім'я, спілкування з друзями посідає перше місце в рейтингу джерел інформації серед учнів 9-11 класів, а учні 12 класу перебувають під інформаційним впливом сім'ї, друзів та школи. А отже, за умови актуалізації мотивації до застосування словесного мовлення у міжособистісній комунікації та спільній навчальній діяльності, а також відповідної організації комунікативної діяльності учнів у навчальному Інтернет-середовищі, ми можемо розширити мовленнєву практику старшокласників із вадами слуху.

Для реалізації нашої експериментальної роботи, на діагностично-підготовчому етапі вимагалось також створення відповідного навчально-виховного середовища, у якому були забезпечені умови для навчання, виховання та особистісного розвитку кожної дитини, незалежно від її навчальних можливостей, здібностей, рівня розвитку мовлення чи інших характеристик, а також створені гнучкі можливості для розвитку кожного учня з вадами слуху, тобто створення середовища всебічного розвитку особистості. Тому нашим провідним завданням було сформуванню сприятливе навчально-виховне середовище (мікросоціум), у якому створені умови для організації життєдіяльності колективу старшокласників, розділених у просторі, і яке мало стати зразком досвіду переосмислення і впорядкування педагогічної діяльності, удосконалення навчально-виховного процесу у спеціальній школі.

Ключовими аспектами процесу формування нової моделі навчально-виховного середовища є загально-об'єднуюча ідея, навколо якої будується стратегія діяльності учнівського колективу, сукупність цінностей та зразків успішного вирішення освітніх завдань, що сприяють розвитку особистості та стимулюють її саморозвиток, спеціально організовані педагогічні умови для творчого розвитку дітей, система педагогічного впливу, супроводу і підтримки,

націлених на поглиблення знань школярів, розширення кругозору, розвиток інтелектуальних здібностей тощо.

Серед основних структурних складових навчально-виховного середовища виокремлюють діяльнісний (технологічний), комунікативний та просторово-предметний компоненти [345]. Діяльнісний компонент представляє собою середовище для різних видів діяльності учасників навчально-виховного процесу, в яких відбувається реалізація принципу єдності навчання і виховання. При чому необхідно підкреслити, що оволодіння будь-якою діяльністю у навчальному середовищі відбувається шляхом взаємного комунікативного впливу суб'єктів навчального процесу. Тому наступний - комунікативний - компонент є дуже важливим, оскільки він є, по суті, засобом міжособистісної взаємодії учнів і педагогів у навчально-виховному середовищі. Третьою складовою є предметно-просторовий компонент – просторові умови та предметні засоби, які уможливають дії суб'єктів навчально-виховного середовища. Сюди належать умови, що сприяють самоусвідомленню учнів, прояву і розвитку інтересів та здібностей під час залучення у різні види діяльності, розвитку творчого потенціалу та потреб у саморозвитку. Таким чином, навчально-виховний вплив здійснюється не тільки на уроці, але й у позаурочній роботі: на заняттях гуртків, у дослідницькій та проектній діяльності тощо.

Формування моделі навчально-виховного середовища ми розглядаємо як процес удосконалення педагогічної системи на основі педагогічних здобутків, позитивного досвіду шкільного педагогічного колективу, а також ціннісних орієнтирів, що структурно поєднуються в цілісну систему.

Отже, формування навчально-виховного середовища в мережі Інтернет розглядається як створення сприятливих умов і можливостей для повноцінного розвитку особистості. А застосування середовищного підходу дозволяє спостерігати позитивну динаміку академічної успішності учнів-учасників експериментального навчання, розвиток мотиваційної та інтелектуально-пізнавальної сфери, формування в старшокласників із вадами слуху ключових

життєвих компетенцій, серед яких: комунікативні навички, уміння співпрацювати, вміння вирішувати завдання, здатність до самоосвіти і самонавчання, усвідомлення власних здібностей, загальний розвиток особистості.

2.2. Педагогічна технологія організації навчального Інтернет-середовища “Електронний клас”

Для оцінки готовності спеціальних шкіл для дітей із вадами слуху до підвищення ролі школи в інформаційному забезпеченні школярів та до змін, пов'язаних з впровадженням сучасних ІКТ у навчально-виховний процес з метою підвищення його ефективності, нами було проведене опитування серед 41 педагога спецшкіл для глухих дітей (м. Чернівці, Запоріжжя, Львів, Луганськ, Корсунь-Шевченківський) та спецшкіл для дітей зі зниженим слухом (м.Хуст, Чернівці, Львів, Харків), а також керівників Харківського центру реабілітації інвалідів та членів їх сімей „Право вибору”, в ході якого було одержано відповіді на питання:

- Які проблеми стоять перед школою, вчителями та учнями з огляду на впровадження ІКТ у навчально-виховний процес з метою підвищення його ефективності?

- Які потреби спонукають Вас взяти участь в експерименті з застосування ІКТ у навчально-виховному процесі в спецшколах для дітей із вадами слуху?

- Які перешкоди можуть виникнути в ході реалізації поставлених завдань?

За даними проведеного анкетування було визначено, що адміністрація шкіл, вчителі та учні виявили зацікавленість в участі в експериментальній позакласній навчально-виховній роботі із застосуванням новітніх ІКТ, що могло би сприяти подоланню соціальної ізоляції глухих та слабочуючих школярів, розвитку необхідних життєвих компетенцій і підготовці їх до

самостійного життя. Проте необхідно було відзначити і врахувати проблеми, які стоять перед спеціальною школою, і на які вказували вчителі під час проведення бесід, а саме:

- дисбаланс між академічною та виховною складовими освіти глухих та слабочуючих дітей,
- відсутність інформації про можливості ІКТ для навчання дітей із вадами слуху, практичну відсутність сучасних методичних розробок, що базуються на використанні ІКТ для вдосконалення навчальних програм,
- безсистемність проведення підвищення кваліфікації з питань використання ІКТ в педагогічній практиці,
- недостатність або відсутність комп'ютерного забезпечення з якісним доступом до мережі Інтернет.

В свою чергу, вчителі вказали на власний недостатній рівень володіння навичками використання ІКТ та певний страх перед застосуванням нових технологій, які швидко змінюються і вимагають постійного підвищення кваліфікації, а також на недостатній рівень обміну передовим досвідом у використанні нових методів, які забезпечують особистісно-зорієнтований навчальний процес.

У відповідях на питання анкети серед основних проблем, які стоять перед їх учнями, вчителі зазначили поглиблення соціальної ізоляції дітей та молоді з функціональними обмеженнями від світу чуучих людей, що динамічно комп'ютеризується, через недостатній розвиток вербального мовлення і неготовність старшокласників до самостійного життя.

Для підготовки педагогів до роботи у навчальному Інтернет-середовищі в ролі тьюторів, у 2003-2008 роках було проведено шість практичних семінарських занять, присвячених питанням застосування методів, що сприяють активізації навчальної і комунікативної діяльності учнів із вадами слуху, та новітніх технологій у навчально-виховному процесі в спецшколах для дітей із вадами слуху з метою розвитку мотивації до застосування словесного

(писемного) мовлення та особистісного вдосконалення учнів. Перелік програм семінарських занять для вчителів наведено у Додатку А.

Роль педагога в організації і супроводі навчально-виховного процесу в Інтернет-середовищі визначається новим поняттям - “тьюторинг” [176]. За теорією Семона [382], Майкла Г. Мура та Грега Кірслі [376], перші два кроки – доступ і мотивація та синхронна (он-лайн) комунікація - вимагають від вчителя надання учням чітких інструкцій щодо користування системою ДН та допомоги щодо орієнтування в новому для них навчальному Інтернет-середовищі, а також логічної організації роботи кожного учня. Для цього вчитель уважно реагує на всі потреби та запитання учнів щодо організації та технічного забезпечення, разом з учнями підвищує комп’ютерну грамотність, встановлює правила роботи в Інтернет-середовищі та слідкує за їх дотриманням, а саме: за конфіденційним збереженням особистого коду доступу (імені користувача та паролю), за відповідальним ставленням до висловлювань та змісту повідомлень, що публікуються учнями в мережі Інтернет, за електронною розсилкою учасникам мережі особистих повідомлень. Разом з учнями, вчитель створює допоміжні документи, такі як „Часті запитання”, де формується база запитань учнів стосовно навчання в Інтернет-середовищі та надаються чіткі відповіді та роз’яснення до них. На початку роботи в навчальному Інтернет-середовищі вчитель-тьютор бере на себе ініціативу з ведення комунікативної діяльності, забезпечує обмін інформацією між всіма учасниками навчального процесу. Крім цього, вчитель надає кожному учневі можливість проявляти свою індивідуальність в якості учасника навчального Інтернет-середовища шляхом створення власного “профілю”, до якого учень повертався і вносив зміни протягом навчання.

Обов’язок вчителя – створити та підтримувати атмосферу довіри, що базується на спільних цінностях учнів і сприяє вільному обміну думками, позиціонуванню учня в колективі і надає йому право вибору, співпраці, виховує відповідальне ставлення до навчання. У випадку необхідності вчитель розподіляє учнів на менші групи (наприклад, за віком та за рівнем розвитку

мовлення, за принципом “сильний-сильний” чи “слабкий-слабкий” для забезпечення рівних партнерських стосунків між учасниками, або “сильний-слабкий”, де є учень-ведучий та учень-ведений) та забезпечує ефективну співпрацю як всередині групи, так і між різними групами учнів. Відповідальність та дисципліна в роботі дуже важливі як для індивідуальної роботи, так і для виконання групових завдань - коли кожному учневі надані рівні можливості, і від кожного учасника залежить успіх всієї команди. Для успішної роботи у навчальному Інтернет-середовищі учень, в ідеалі, має бути відкритим для обміну інформацією, не повинен уникати письмового спілкування, має бути само-мотивованим, само-дисциплінованим (самостійним, відповідальним у ставленні до навчання) та активним у навчальному процесі: учень повинен бути переконаний у тому, що він несе особисту відповідальність за своє навчання, свої знання та їх цінність для всієї навчальної мережі. Також учень повинен мати бажання та змогу працювати близько двох годин на тиждень на веб-платформі.

Вчитель-тьютор актуалізує потребу та мотивує учнів до пізнавальної та комунікативної діяльності, заохочує їх ділитися власними ідеями та роздумами, виконувати завдання, допомагає їм управляти інформаційними ресурсами, добираючи для кожного учня оптимальне дозування навчального матеріалу та темп його засвоєння. Таким чином, тьютор будує індивідуальну навчальну траєкторію, а також провокує комунікативну активність всіх учасників навчального процесу, налагоджує зворотній зв'язок. Вчитель допомагає при розробці дизайну навчального процесу, оцінює результати навчальної та комунікативної діяльності учнів та аналізує статистичні дані щодо їх активності, витрачає необхідну кількість часу на опитування та роботу з кожним учнем, в залежності від рівня розвитку писемного мовлення. Вчитель намагається вчасно з'ясувати, чи є в учнів проблеми з розумінням поданого матеріалу, реагує та допомагає учневі подолати труднощі, допомагає зорієнтуватися в різноманітній та подеколи складній навчальній інформації. Він допомагає кожному учневі встановити реалістичні очікування щодо

власних результатів навчання, інформує учнів про їх прогрес та успіхи – індивідуальні та командні досягнення.

Поняття “тьюторингу” почало поширюватися і в корекційній педагогіці [236; 238] при застосуванні ІКТ в навчальному процесі. Вчитель, який працює з учнями з вадами слуху в ролі тьютора, має пам’ятати, що вербальне спілкування між учасниками в навчальному Інтернет-середовищі – це важливий засіб оволодіння знаннями, розвитку комунікативних навичок учнів із вадами слуху, а також загального особистісного розвитку і реалізації потенційних можливостей цього розвитку, якому слід приділяти достатньо часу.

У таблиці 2.3 проілюстровано відмінності між роллю і функціями учасників навчального процесу на традиційному уроці та у ДН в Інтернет-середовищі.

Таблиця 2.3

Роль учасників навчального процесу в традиційному класі та в експериментальному “Електронному класі”

	У традиційному класі		В експериментальному класі	
	Вчитель	Учень	Вчитель - тьютор	Учень
Роль	суб’єкт навчальної діяльності	об’єкт навчальної діяльності	суб’єкт навчальної діяльності	суб’єкт навчальної діяльності
Функції	- основне джерело інформації	- одержувач інформації	- дизайнер інформаційного ресурсу і фасилітатор інформаційної взаємодії та комунікативної діяльності між усіма суб’єктами навчання	- бере активну участь в інформаційній взаємодії між усіма суб’єктами навчання

Продовження таблиці 2.3

	У традиційному класі		В експериментальному класі	
	Вчитель	Учень	Вчитель – тьютор	Учень
Функції	- управляє роботою в класі, здійснює контроль та оцінку	- елемент сукупного об'єкту управління	- скеровує кожного суб'єкта, актуалізує потребу в знаннях, організовує дискурс і управляє навчальним середовищем	- управляє своєю пізнавальною діяльністю, бере участь у колективному процесі розбудови знань, здійснює самооцінку

Отже, тьюторинг в нашому випадку — це специфічний вид педагогічно-управлінської діяльності вчителів у навчальному Інтернет-середовищі, які організують роботу учнів, знають індивідуальні особливості учасників і здатні налаштувати та зорієнтувати їх на прояв соціальної присутності та на пізнавальну й комунікативну діяльність при вирішенні навчальних завдань.

Таким чином, в ході семінарських занять педагоги-вчителі на практиці ознайомилися з можливостями застосування інструментів ІКТ та методології ДН для підвищення якості організації позакласної навчально-виховної роботи учнів із вадами слуху, для забезпечення відкритості та гнучкості в навчанні, оволоділи достатніми навиками розробки, адаптації, планування та управління навчальними Інтернет-ресурсами; провели апробацію активних методів навчання (застосували діяльнісний підхід) в синхронному та асинхронному режимі (рольові ігри, проблемне навчання тощо). Результатом шістьох проведених семінарів стала підготовка 41 сурдопедагога до роботи у навчальному Інтернет-середовищі “Електронний клас”, 19 з яких виступили у ролі тьюторів в ході експериментального навчання. Ці вчителі, знаючи проблеми і можливості спецшкіл-інтернатів, стали каталізаторами впровадження педагогічних інновацій і взяли активну участь у проведенні

експерименту з розвитку мотивації мовлення старшокласників із вадами слуху в навчальному Інтернет-середовищі. Педагоги відмітили такі першочергові завдання, що можуть бути вирішені за допомогою ІКТ, як:

1. підвищення інтересу учнів до навчання шляхом:
 - впровадження нових технологій, якими є комп'ютер та Інтернет, і нових форм роботи;
 - підготовки змістовних, цікавих та розвиваючих завдань в мережі Інтернет;
 - підбору та адаптації навчальних матеріалів;
 - створення повноцінних умов для спілкування глухих та слабочуючих учнів;
2. підвищення рівня навченості та вихованості, розширення можливостей для застосування словесного (ПИСЕМНОГО) мовлення учнями, збагачення словникового запасу;
3. соціальна адаптація учнів із вадами слуху та їх підготовка до самостійного життя;
4. задоволення потреби учнів у нових контактах, спілкуванні, поповненні знань, оцінці власних можливостей;
5. відкриття додаткових можливостей для підвищення освітнього рівня учнів та організації дозвілля.

Крім того, тенденція до збільшення кількості академічних годин у школах з метою підвищення ефективності навчального процесу посилила проблему, яка сьогодні стоїть перед педагогічними колективами, а саме - необхідність відновлення балансу між академічною та виховною складовими (з особливою увагою на розвиток життєвих компетенцій молоді з вадами слуху в позакласній роботі). Як підкреслюють у своїх роботах Р.М.Боскіс, І.І.Данюшевський, Ф.А.Рау та ряд інших вчених, спеціальна школа для глухих дітей повинна, окрім навчання мові, вирішувати загальноосвітні й виховні завдання. І тут на допомогу також приходять сучасні ІКТ, які допомагають „розсунути” звиклі

часові рамки позакласної роботи, подолати віддаленість учасників один від одного, забезпечити інструментами для співпраці.

Одним із основних завдань *першого етапу* експериментального дослідження була розробка педагогічної технології організації навчального Інтернет-середовища “Електронний клас” для активізації комунікативної діяльності через співпрацю старшокласників із вадами слуху в однорідних - за рівнем розвитку писемного мовлення та за віком - групах під керівництвом 19 педагогів. А саме: забезпечити технологічну та методичну основу, розробити спеціальну веб-платформу для створення навчального Інтернет-середовища “Електронний клас” та підготувати вчителів та учнів до роботи в ньому. У відповідності до завдань створюваного навчального Інтернет-середовища, на даному етапі експерименту нашою метою також було залучити старшокласників до формування спільного навчального середовища в мережі Інтернет та до активної участі у навчальній і колективній комунікативній діяльності в ньому.

Починаючи роботу над розробкою технологічного рішення, ми визначили основні характеристики спеціальної веб-платформи, на якій мало бути створене навчальне Інтернет-середовище “Електронний клас”. Як зазначалося у першому розділі роботи, Інтернет-технологія (або гіпермедіа-технологія) як спосіб організації інформації, коли інформаційні блоки представлені не в лінійній послідовності, а як система можливих переходів і зв'язків між ними, сьогодні вважається перспективним засобом технологічної підтримки ДН. При такому підході використовуються навчальні веб-платформи для організації й управління ДН, основними характеристиками якого є:

- постійний доступ до навчальних ресурсів;
- гнучкість організації роботи учнів і вчителів (в часі та просторі);
- диференційоване, індивідуалізоване та особистісно-зорієнтоване навчання, яке є запорукою успішного використання електронної форми навчання в корекційній педагогіці: така форма організації навчання дає учневі змогу працювати в оптимальному для нього темпі, що відповідає його рівню

підготовки, розвитку мовлення, стилю навчання чи обставинам, а вчителів дозволяє планувати найбільш придатну для кожного учня траєкторію навчання;

- мережевість навчання, коли учень навчається у співпраці з ширшим колом учасників, ніж у традиційному навчанні, що дозволяє нам створити широку мережу (віртуальну спільноту) учасників ДН з різних шкіл та міст України;
- високий рівень інтерактивності - взаємодія та зв'язок між усіма учасниками навчання за допомогою засобів спілкування, залучення у колективну комунікативну діяльність;
- використання різноманітних видів наочності та мультимедіа-технологій;
- легкість в оновленні навчальних матеріалів;
- навчання упродовж життя.

Для того, щоби визначитися з вибором програмного забезпечення для створення віртуального навчального середовища для глухих та слабочуючих старшокласників, ми провели аналіз цілої низки веб-платформ, що використовуються для створення електронних курсів та управління ДН, серед яких - WebCT, Moodle, "Прометей", BlackBoard, використовували також порівняльний аналіз відкритих ресурсів – систем управління навчальними середовищами (Evaluation of Open Source Learning Management Systems – 2005), підготовлений "Edutech" – Швейцарською програмою з технологічної підтримки віртуального кампусу [362], та дійшли висновку, що технічне рішення MOODLE (модульна об'єктно-орієнтована навчальна система) (<http://moodle.org/>) - пакет програмного забезпечення для створення електронних курсів – є найбільш ефективним з педагогічної, технологічної та економічної точок зору. Це програмне забезпечення з відкритим кодом не вимагає сплати ліцензії, воно зручне у користуванні й просте в управлінні електронними курсами, хоча й потребує адаптації у відповідності до потреб цільової аудиторії, в нашому випадку – учнів із вадами слуху з різних регіонів України.

Обравши відповідне програмне забезпечення, ми адаптували його до потреб нашої аудиторії, орієнтуючись на наступні вимоги та відповідність

базовим критеріям: підтримка кирилиці, в тому числі - одночасна підтримка української та російської мовних версій, можливість сервера працювати з різними операційними системами, інтегроване навчальне середовище, а не набір розрізнених інструментів, активна розробка та вдосконалення програмного забезпечення, активна навчальна спільнота, доступність основних інструментів для організації та управління ДН, наявність базової документації тощо.

Загальні вимоги:

- стандартизація: технологічна система відповідає міжнародним стандартам, таким як стандарт SCORM (Sharable Content Object Reference Model - <http://www.adlnet.org/scorm/index.cfm>) – один з найбільш широко розповсюджених стандартів електронного навчання на сьогоднішній день, основна мета якого – забезпечення відкритого доступу до високоякісних освітніх та навчальних послуг, розроблених відповідно до індивідуальних потреб;
- постійний доступ (будь-де і будь-коли) до системи для всіх учасників електронного навчання. Єдина вимога для учня та вчителя (тьютора) – доступ до мережі Інтернет, який забезпечується школою або регіональними Інтернет-центрами;
- сумісність із загальними веб-медіа типами для відео, графіки й анімації;
- підтримка декількох мов, зокрема, української та російської, оскільки навчання було організоване для учнів з різних регіонів України, і всі матеріали та інтерфейс платформи були представлені у двох мовних версіях;
- підтримка XML: система дозволяє імпортувати та експортувати зміст і супроводжуючі файли в XML-формат;
- створення резервних копій: ця функція важлива для збереження всіх даних віртуального навчального середовища у випадку збою системи;
- інтероперабельність: сумісність із загальними стандартами даних, протоколів та мов програмування. Система може працювати на будь-якому

комп'ютері, її легко встановити на будь-яку платформу, яка підтримує PHP; вона підтримує практично будь-яку базу даних (зокрема, MySQL).

Педагогічні інструментарії.

- Мережеве навчання та індивідуальний підхід: середовище спроектоване з врахуванням досягнень сучасної загальної та спеціальної педагогіки, акцентація робиться на взаємодію між учнями та вчителем і тьютором. При спілкуванні з кожним учнем тьютор планує траєкторію навчання учня, допомагає у визначенні індивідуального темпу і змісту навчання; веде журнал успішності, вносить відповідні корективи у навчальний план учня.
- Висока інтерактивність: взаємодія всіх учасників навчального процесу, система підтримки (блок “Мій профіль”, „Часті запитання” для учнів, форум “Вчительська” для педагогів), швидкий зворотний зв’язок.

Віртуальне середовище учнів “Електронний клас”

Доступ до матеріалів.

- Ергономічний інтерфейс користувача: учень може вибирати власну послідовність опанування навчальним матеріалом, що залежить від його інтересів, попередніх знань, рівня підготовки та розвитку мовлення, рекомендацій вчителя (тьютора). Для цього забезпечена легка навігація по веб-сайту.
- Пошук за ключовими словами, що дозволяє знайти слово в певному контексті. Ця функція допомагає дітям із вадами слуху розуміти значення слів, особливо багатозначних. Середовище має вбудовану пошукову систему, яка дозволяє знаходити інформацію за ключовими словами як в навчальних матеріалах, так і в анотаціях учнів і вчителів-тьюторів.
- Можливість завантаження частини курсу для роботи з ним на локальній машині: у зв’язку з тим, що дітям із вадами слуху часто потрібно більше часу на формулювання і написання (друкування) повідомлень та виконання завдань, повний курс або його частина можуть бути завантажені на локальний комп’ютер для роботи з ним. Інші переваги цієї функції – короткий час

перебування в мережі Інтернет в режимі он-лайн (економія на зв'язку) та швидкий доступ.

- Можливість роздрукування навчальних матеріалів курсу на принтері: часто, працюючи з навчальними матеріалами, учні звертаються по допомогу вчителів, щоб одержати роз'яснення незрозумілих слів та виразів, підготуватися до тестів і завдань. Тому повний курс або його частина можуть бути роздруковані на принтері в зручній для читання і опрацювання формі.

- Передбачення підтримки курсу на компакт-диску: важливим елементом візуалізації, унаочнення навчального матеріалу є використання мультимедіа, фотографій та малюнків. Але передача великого об'єму інформації вимагає швидкісного Інтернет-зв'язку, що часто є проблемою для шкіл чи Інтернет-центрів. Тому повний курс або його частина можуть надаватися учневі на компакт-диску (CD), де розміщені мультимедіа-матеріали та системи самотестування для учнів, що складають невід'ємну частину електронного курсу в мережі Інтернет. У цьому випадку Інтернет-зв'язок використовується лише для інтерактивної роботи та управління.

Організація віртуального простору учня.

- Надання кожному учаснику при реєстрації імені користувача та пароля: ця функція необхідна для ідентифікації кожного користувача в системі при вході на територію „Електронного класу” та для формування відчуття відповідальності за власні дії та навчання в цілому. Всі імена користувачів (логіни) і паролі надаються адміністратором системи згідно з поданими списками або за наявності в учасників електронних адрес. Всі персональні дані (повідомлення, тести тощо) захищені іменем користувача та паролем.

- Область самопрезентації учнів “Мій профіль”: надзвичайно важлива, оскільки допомагає уникнути відчуття ізольованості при роботі у віртуальному навчальному середовищі, дозволяє учням привернути до себе увагу та забезпечити соціальну присутність. В ній учень може представити себе іншим учасникам за допомогою індивідуальної веб-сторінки, шаблон якої створений заздалегідь. Протягом навчання учні можуть повертатися до цього розділу та

редагувати інформацію про себе. Таким чином, формується динамічний „профіль” учасника, що надає вчителю можливість відслідковувати зміни у мотиваційній сфері кожного учня, у формуванні життєвих планів, а інші учні можуть бачити інформацію про своїх товаришів, знайомитися, групуватися за інтересами, спілкуватися.

- Використання форуму (або “дошки оголошень”) - інструменту асинхронного спілкування - для організації ефективного спілкування між усіма учасниками віртуального навчального середовища. Основні новини й оголошення публікуються також на головній сторінці курсу. Для оптимізації командної роботи, спільного прийняття рішень (коли вимагається письмовий внесок кожного учасника в обговорення певного питання, що обмежене часовими рамками) та оцінки внеску кожного учня використовується дискусійний форум, який має деревоподібну структуру і дозволяє чітко прослідкувати черговість висловлювань учнів, а також оцінити їх за встановленими шкалами як вчителем, так і колегами по навчанню.

- Механізм групової роботи: для забезпечення групової роботи (з метою кращої диференціації учасників навчання за певними показниками) використовуються відокремлені “кімнати” для кожної групи, що містять всі необхідні інструменти для взаємодії між учасниками, у тому числі - закриті форуми, недоступні для перегляду іншими учнями. Ця функція дозволяє створити відчуття приватності при спілкуванні в межах окремої групи чи команди.

- Використання чату як інструменту синхронного спілкування. Чат – це область, де учні і вчителі-тьютори обмінюються текстовими повідомленнями в реальному часі. При одночасній присутності у віртуальному навчальному середовищі невеликої (до 10 осіб) кількості учнів спілкування в чаті може бути ефективним, оскільки воно наближене до природної комунікації. Але якщо кількість учасників, що перебувають одночасно на веб-платформі, перевищує 10, то виникає необхідність організації спілкування в різних чат-кімнатах. Після завершення чат-сесії в середовищі зберігається стенограма для

подальшого аналізу та ознайомлення з нею тих, хто не брав участі в обговоренні певного питання.

- Відстеження змін у розкладі курсу: інструменти календаря дозволяють відслідковувати зміни в розкладі на індивідуальному, командному та загальнокурсовому рівнях. Будь-які зміни, що вносяться у календар групи чи курсу, розсилаються у вигляді повідомлень на електронну пошту учасників і публікуються у новинах курсу та/чи у груповому форумі.

- Можливість робити власні нотатки в календарі курсу: для полегшення просторової та часової орієнтації і для планування власного часу у віртуальному навчальному середовищі, учні мають можливість робити власні записи в календарі, які невидимі для інших учасників. Календар інтегрований з матеріалами та розділами курсу.

- Створення конкурентного середовища, побудованого на результатах навчання: це є важливим фактором підвищення мотивації учнів до навчання. Тому важливо, щоби в процесі навчання були чітко сформульовані цілі та завдання занять, система оцінювання, а після завершення певного навчального блоку (окремої теми, тижня) учень бачив результати своєї роботи та свій рейтинг в групі, міг порівняти свій прогрес з успіхами іншими.

- Індивідуальний вибір навчальної траєкторії учнів: особливо важливий при навчанні дітей, які відрізняються за рівнем підготовки, наочності, розвитку мовлення. Учень за допомогою вчителя-тьютора може обирати власну послідовність і темп навчання, що залежить від його/її інтересів, можливостей, попередніх знань.

Середовище розробника / дизайнера курсу

Створення матеріалів курсу.

- Структуризація курсу, планування: блочна побудова та вибраний формат курсу відповідного шаблону (щотижневого, тематичного або соціального) визначає основну схему електронного курсу. Кожен блок у щотижневому форматі охоплює один тиждень, в тематичному – одну тему (модуль), в соціальному – одне обговорення. За допомогою редактора структури курсу

додаються модулі (блоки) практичних занять на основну сторінку курсу в тому порядку, в якому їх виконуватимуть учні.

- Для створення навчальних матеріалів не потрібні спеціальні технічні знання, достатньо вміння користуватися HTML-редактором.
- Імпорт / конвертація створених матеріалів: система пропонує підтримку конвертації створеного навчального матеріалу в HTML- або WORD-формат. Важливою є підтримка створених HTML-документів, щоби не руйнувалися зв'язки між ними.
- Система підтримує декілька дизайнерів курсу. Ця властивість надає однакові можливості редагування матеріалів, закриття частини курсу, внесення персональних нотаток дизайнерами / вчителями курсу.

Підтримка набору стандартних практичних занять.

- „Ресурси” - це зміст (конвент) електронного курсу. Ресурсом може бути будь-який завантажений файл, HTML-текст або URL-посилання та ін.
- „Форум” - це один з найважливіших модулів: тут відбувається комунікація всіх учасників, яка не вимагає їх одночасної присутності в курсі, що забезпечує гнучкість роботи з курсом. Система підтримує різні типи форумів (закритий для учнів форум „Вчительська”, відкритий для всіх форум „Новини”, закриті групові форуми). До кожного повідомлення додається фотографія автора. Користувач може вибирати, в якому вигляді будуть відображатися повідомлення форуму (деревоподібна структура, сортування за темою чи за автором). Учні можуть підписатися на окремі форуми та одержувати повідомлення на приватну електронну пошту. Тьютор може в обов'язковому порядку підписати всіх учнів на певний форум. Тьютор може також заборонити користувачам створювати нові теми у форумі (наприклад, у форумі новин).
- „Глосарій” (словник): система підтримує створення словника окремого курсу та/або цілої навчальної програми. Розділ „Глосарій” пропонує учням понятійно-категоріальний апарат з наочними прикладами (малюнками, фото).

- „Завдання”: тьютор дає завдання, встановлюючи термін його виконання, максимальну оцінку й формат відповіді. Учні мають можливість завантажити файл з виконаним завданням (у заданому форматі). Дата завантаження файлу фіксується. Пізніше тьютор на одній сторінці може переглянути всі файли і час їхнього завантаження та виставити оцінки й записати коментар. Через півгодини після того, як поставлена оцінка, система автоматично надсилає електронною поштою повідомлення учням про результати. Для кожного завдання можна відвести окремий форум, в якому візьме участь вся група учнів: вони можуть виставляти оцінки колегам та коментувати відповіді один одного. Тьютор може дозволити учням змінювати свої відповіді на контрольні запитання для повторної оцінки.

- „Голосування”: завдання в розділі голосування дуже прості: вчитель ставить запитання й формулює варіанти відповіді. Учні роблять вибір, а тьютор одержує звіт про результати голосування у вигляді таблиці „учень – варіант вибору”. Голосування можна використовувати для швидкого вирішення спірного питання та для поточного з’ясування думок учнів.

- „Журнал”: це особистий контакт між тьютором та учнем. Для кожного журналу тьютор може розмістити відкрите питання, яким задаватиме напрямок того, про що писатимуть учні. Згодом тьютор може оцінити й прокоментувати всі записи за певний день або на певну тему, а учні автоматично одержують на внутрішню електронну пошту коментарі тьютора.

- „Анкета”: вбудовані в систему анкети можуть використовуватися для створення „профілю” кожного учня, а також для тестування. Опитування можна проводити серед учнів на початку та наприкінці навчання як засіб діагностики, щоб оцінити динаміку змін та розвитку, або в ході курсу - для поточної оцінки. За результатами анкетування створюється он-лайн звіт, що містить графіки.

Система тестування.

- У розділі „Тести” учні виконує різноманітні тестові завдання. Виконання тестових завдань є одним з контрольних елементів успішного проходження

курсу. Дизайнер або вчитель-тьютор може створити базу питань для їх багаторазового використання в різних тестах. Питання зберігаються в структурованій базі даних і можуть повторно використовуватися в одному або різних курсах. Для створення тестів не вимагається знання html. Тести можуть автоматично оцінюватися системою. Результати тестування можуть бути повторно переоцінені при зміні вагових коефіцієнтів запитань. Питання можуть включати в себе HTML-текст та малюнки. На вибір тьютора учні можуть бачити коментарі до відповідей та/чи правильні варіанти відповідей після завершення тестування. Питання множинного вибору, що передбачають вибір з декількох варіантів відповідей, можуть мати один або декілька варіантів правильних відповідей (з різним ваговим коефіцієнтом). Система підтримує питання з відповіддю у вигляді слова чи короткої фрази, альтернативні питання (із варіантами відповідей “так / ні”) та списки на відповідність запитань і відповідей. Для складання тесту може надаватися кілька спроб. Доступ до тесту надається на певний проміжок часу. Також тести можуть бути мати обмеження в часі.

- Випадковий вибір питань: система генерує випадкові значення для варіантів та автоматично задає різні питання різним учням.
- Встановлення часових обмежень на проходження тесту: тьютор визначає тривалість проходження тестування та кількість спроб для всіх учнів або для кожного учня індивідуально, що дозволяє врахувати рівень підготовленості окремого учня.
- Строк проходження тесту: система встановлює строк для проходження тесту, після якого доступ учнів до цього ресурсу закритий.
- Тест „відкрита відповідь” та „коротка відповідь”: відповіді на такі питання можуть автоматично оцінюватися системою (само-тестування) або можуть автоматично надсилатися тьюторові для перевірки та оцінки. Тоді оцінки виставляються вчителем-тьютором у спеціальний віртуальний журнал успішності.

- Параметри тестів: задаються додаткові параметри, які визначають видимість та доступність тестів.
- На основі результатів тестування система встановлює зворотний зв'язок із учнем; корегує відповіді; надсилає повідомлення тьюторові; забезпечує доступ до наступних розділів курсу (занять); підвищує або знижує рейтинг учня.

Середовище тьютора та педагогічні інструментарії

Загальні:

- система підтримує декількох тьюторів в одному курсі, при цьому кожен тьютор має свою групу учнів або працює зі своєю частиною курсу;
- тьютор може задати "кодове слово" - авторизований ключ доступу учнів до курсу (як додатковий захист);
- редактор / менеджер структури курсу: навчальні модулі (блоки, теми) та інші ресурси управляються дизайнером чи тьютором (відкриваються, закриваються, переміщуються) у гнучкій формі.

Робота в команді:

- формування груп учнів: тьютор може сформувати групи учнів, розділивши дітей за певними ознаками на закриті команди з доступними лише для них окремими інструментами курсу. Інструменти групової роботи включають в себе: поділ на групи (для кожної групи призначається вчитель-тьютор), груповий форум і чат для дискусій, місце розміщення результату групової роботи. Всі характеристики групової роботи - активність і повідомлення кожного учасника, участь в дискусіях - бачить і оцінює тьютор. Крім того, тьютор може призначити групі учнів виконання додаткових завдань, повторно надати доступ до тестів і додаткових навчальних матеріалів.

Оцінка курсу:

- „Маршрут” проходження модулів (тем) учнем: робота учня зі сторінками та інструментами курсу зберігається на сервері. Тьютор може аналізувати „маршрут” навчання учня, корегувати його та надавати індивідуальну допомогу, поради, рекомендації, цим самим забезпечуючи індивідуальний підхід при роботі з учнями.

- Статистичний / графічний звіт: система генерує звіт з текстовим та графічним представленням взаємодії учня з середовищем: відвідані сторінки, результати тестування, час роботи з навчальними матеріалами, завданнями та тестами, повідомлення у форумах та чатах. Цей звіт використовується також для визначення якості курсу.
- Управління рейтингом: система підтримує розрахунок рейтингу учнів та/чи команд на основі результатів тестування. Додатково тьютор може додавати рейтинг на основі виконання учнями завдань, активності учнів у командній роботі, якісної участі у дискусіях при прийнятті рішень тощо.

Адміністрування.

- Різні рівні доступу: система підтримує групи користувачів з різними правами: адміністратор, дизайнер курсу, вчитель-тьютор з правом/без права редагування курсу, учень, гість.
- Управління курсом та його планування: система підтримує різні структури електронного курсу. У розпорядженні дизайнера та тьютора є багатий набір елементів електронного курсу, а також інструменти планування навчання. Доступний повний звіт про роботу кожного користувача в системі.
- Система забезпечує управління файлами учнів та інтегрує їх у загальну базу даних, а також підтримує одного учня у декількох курсах.

Технічні вимоги

Платформа клієнта.

- Вимагається стандартний веб-браузер (Netscape, Explorer), немає потреби у спеціальному програмному забезпеченні.
- Платформа призначена для ДН. Вона має простий, ефективний, ергономічний та сумісний веб-інтерфейс; проста установка на будь-яку платформу, що підтримує PHP. Зроблений акцент на захисті. Має модульний дизайн, який легко модифікується.

Вартість.

При прийнятті рішення щодо вибору системи, крім перерахованих вище характеристик, ми враховувати також:

- відсутність ліцензії, оскільки система MOODLE є з відкритим кодом;
- наявність технічної документації та підтримки;
- системну установку та вартість сервера.

Підтримка:

- технічна й педагогічна підтримка здійснюється спеціалістами НПУ ім. М.П.Драгоманова та Української системи дистанційного навчання;
- організаційна підтримка здійснюється 19 педагогами з 15 спецшкіл-інтернатів для дітей із вадами слуху;
- системна документація розроблена та розповсюджена серед вчителів-тьюторів та адміністраторів регіональних центрів доступу до мережі Інтернет; надані інструкції з користування системою та методичні вказівки щодо використання й адміністрування навчального матеріалу електронного курсу;
- проведення семінарів для вчителів – тьюторів, надання постійної консультаційної підтримки та обмін досвідом у віртуальній “Вчительській”.

Також ми знайшли вирішення питання організації ефективної колективної комунікативної діяльності учнів у навчальному Інтернет-середовищі, що вимагало забезпечення достатньої кількості учнів, одночасно присутніх в “Електронному класі”. Це дозволило підвищити соціальну присутність учасників навчання, не відкидаючи, водночас, і принципу гнучкості ДН, організувати спільну роботу і спілкування в режимі он-лайн та одержувати швидкий зворотний зв'язок, а також інтенсифікувати мовленнєву діяльність учнів під керівництвом педагогів-тьюторів. Тому, для визначення високої ймовірності одночасної присутності принаймні 12 учнів у навчальному Інтернет-середовищі, методом математичного моделювання було обчислено необхідну кількість учасників експериментального навчання, виходячи з наступних припущень:

- кількість годин одночасної роботи в режимі он-лайн – 1 година;
- робота в регіональних Інтернет-центрах – 1-2 дні на тиждень;
- відрізок часу, у який проводиться робота в Інтернет-середовищі (з 14:00 до 18:00) – 4 години на день;

- мінімальна кількість учнів, які повинні одночасно перебувати в середовищі - 12, оскільки це оптимальна кількість учасників для організації взаємодії, що гарантує одночасну присутність принаймні трьох команд учнів.

$$P = 1 - \sum_{i=0}^{\text{mink}-1} P_s^i \cdot (1-p_s)^{kst-i} \cdot C_{kst}^i, \text{ де}$$

$$C_{kst}^i = \frac{kst!}{i!(kst-i)!}$$

де: kst – кількість днів / тиждень, td – кількість годин / день, mink – мінімальна кількість учнів для роботи, wt – час роботи, необхідний для одночасної присутності в “Електронному класі”. Провівши відповідні розрахунки, було одержано наступну залежність, представлену на рисунку 2.4:

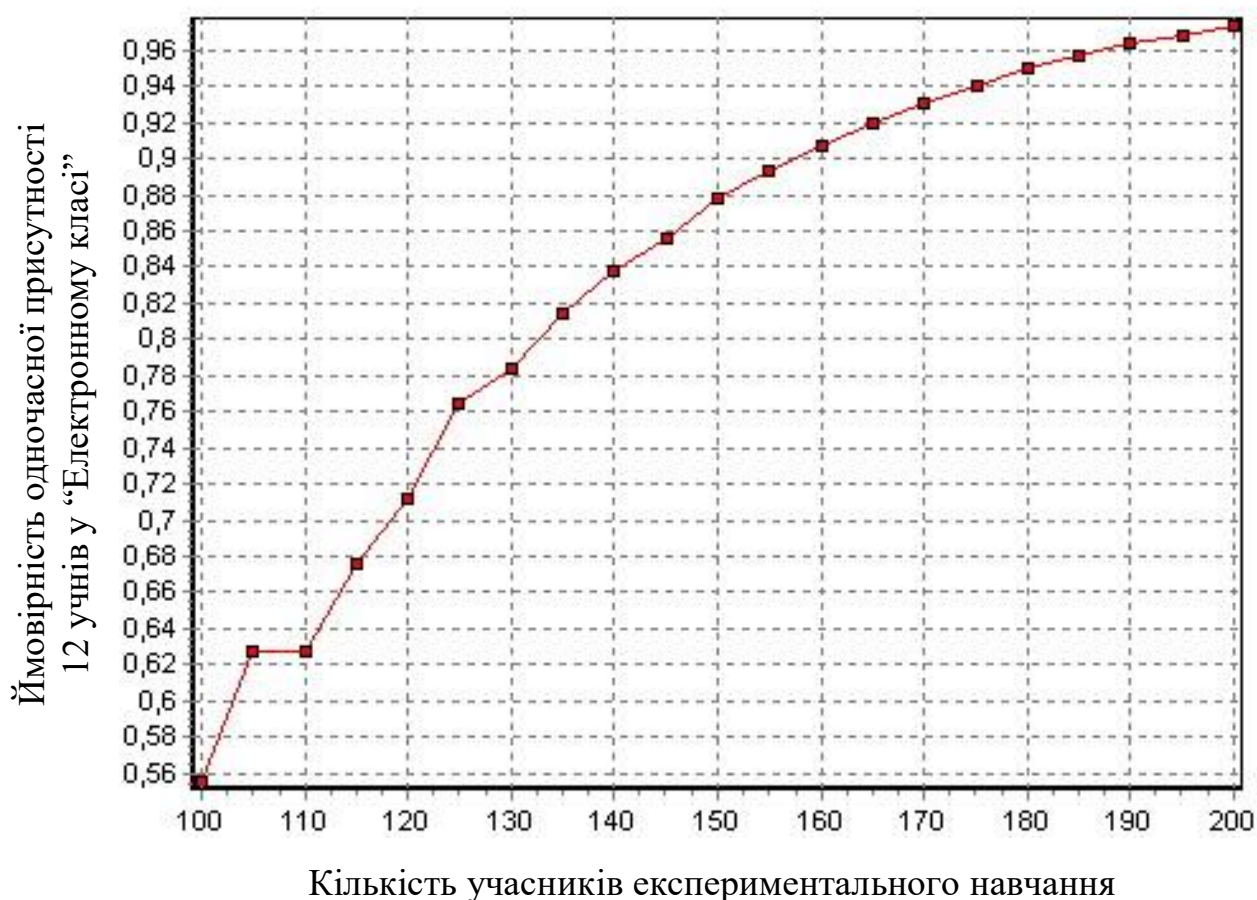

Рис. 2.4. Показник імовірності одночасної присутності 12 учасників експериментального навчання в “Електронному класі”

Отже, у сформованому нами навчальному Інтернет-середовищі за участю 232 учнів було забезпечено практично 100% ймовірність одночасної присутності в “Електронному класі” протягом 1 години щонайменше 12 учнів, що є достатньою передумовою для організації ефективної колективної комунікативної діяльності учасників експериментального навчання на веб-платформі.

Серед ключових елементів навчального Інтернет-середовища зазначалася діяльність учасників експериментального навчання (учителів і учнів), результати якої залежать від способів їх взаємодії (інтерактивності) та пов’язані з мотивацією, особистісною позицією школярів до власного розвитку, відповідно до власних інтересів і здібностей.

Взагалі, у ДН велике значення приділяється рівню інтерактивності як одному з показників якості дистанційних курсів, оскільки цей рівень відображає залучення учнів чи студентів у навчальний процес. Веб-технології дозволяють забезпечити учасників необхідними інструментами для інтерактивності і організації взаємодії “учень-учень”, “учень-вчитель”, “учень-група учнів” і “учень-контент”. Відповідно до розробленої Університетом Західна Джорджія правил [380], оцінка інтерактивних якостей курсів у ДН проводиться за чотирма елементами: активізація соціальної довіри, дизайн навчального середовища, технологічні рішення для інтерактивності та інтерактивність і взаємодія як відображення реакції користувача. Цю шкалу було використано для оцінки забезпечення відповідного рівня інтерактивності учнів із вадами слуху в навчальному Інтернет-середовищі, де низька інтерактивність оцінюється в 1-7 балів, середня – в 8-14 балів, а висока інтерактивність – в 15-20 балів.

Перший елемент – соціальна мета інтерактивності – також включає створення атмосфери безпеки і довіри для колективної роботи між учнями - учасниками навчання, а також між учнями і тьютором. Акцентація на складову співробітництва є фактором підвищення рівня інтерактивності. Другий елемент – навчальні цілі інтерактивності – передбачає як залучення учнів у дискусії з

предмету навчання, так і вплив навчального дизайну на одержання зворотного зв'язку з боку учнів. Третій елемент – типи і застосування технологій, – крім самих технологічних рішень, включає також методики, що в повній мірі дозволяють застосувати потенціал наявних технологічних ресурсів. Четвертий елемент – вплив інтерактивності на зміни у поведінці та ставленні учнів – дуже важливий, оскільки цей показник збільшує або зменшує готовність до застосування різноманітних технологічних ресурсів у колективній навчально-комунікативній взаємодії з іншими учнями, до запиту необхідних додаткових пояснень від тьютора, до участі у різноманітних спільних навчальних заходах, наприклад, в іграх.

Для відповідної організації навчально-виховної роботи старшокласників із вадами слуху в «Електронному класі» під керівництвом вчителів, з метою розвитку в учнів мотивації до застосування писемного мовлення, велику увагу було приділено розробці педагогічної технології організації навчально-виховного процесу у віртуальному середовищі.

Під педагогічною технологією ми розуміємо сукупність та системне використання форм і методів організації навчально-виховного процесу в Інтернет-середовищі на основі розроблених науково-теоретичних засад, принципів, критеріїв як засобі розвитку мовлення у комунікативній функції, а також проектування, підготовку та проведення навчального процесу із визначеними технічними засобами та ролями його учасників.

Таким чином, на основі сформульованих принципів і науково-теоретичних засад формування навчального Інтернет-середовища, розроблено педагогічну технологію організації навчального Інтернет-середовища, представлену на рисунку 2.5 (див. стор. 89).

Застосування запропонованої педагогічної технології дозволило нам зосередити увагу на:

- диференціації та особистісній зорієнтованості навчання з врахуванням підготовки школярів, їх інтересів та рівня розвитку писемного мовлення;

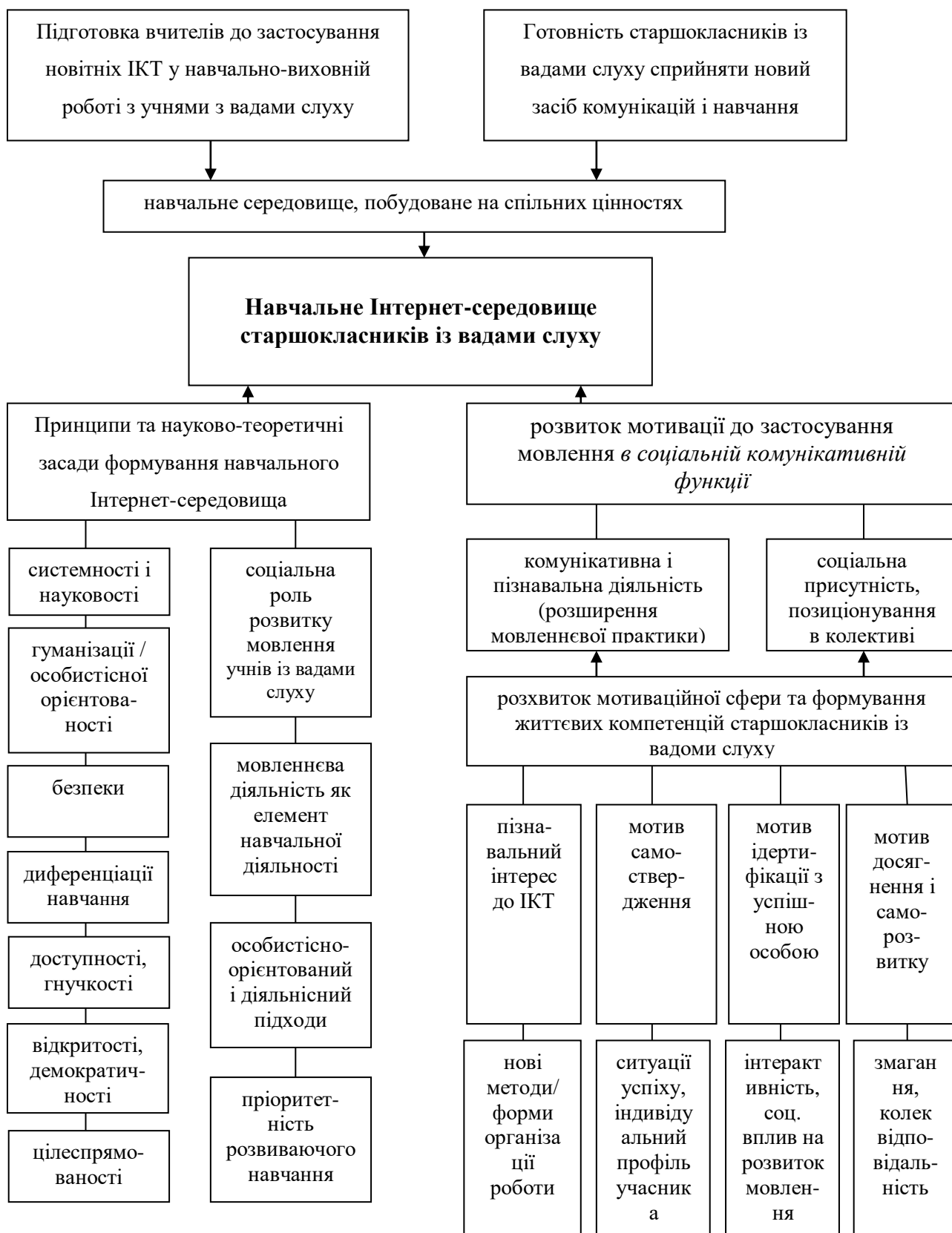

Рис. 2.5. Блок-схема педагогічної технології організації навчального Інтернет-середовища старшокласників із вадами слуху

- реалізації на практиці моделі психолого-педагогічного корекційного впливу на мотивацію до застосування та розвитку мовлення старшокласників із вадами слуху, актуалізувавши мотив саморозвитку та потребу учнів у застосуванні писемного мовлення для спілкування та навчання, залученні до спільної навчально-комунікативної діяльності;

- корекції дефіцитарного розвитку дитини з вадою слуху через сприяння її самоствердженню, соціальному позиціонуванню шляхом реалізації потенційних можливостей розвитку як вже сформованих функцій, так і тих, що формуються.

2.3. Оцінка розвитку писемного мовлення старшокласників із вадами слуху в навчальному Інтернет-середовищі

Максимальне розширення мовленнєвої практики дітей та вільне спілкування в позакласний час сприяють удосконаленню вербального мовлення учнів із вадами слуху. У першому розділі дисертаційного дослідження зазначалася важливість розвитку писемного мовлення як інструменту корекційного впливу. Для оцінки початкового рівня розвитку мовлення учасників експерименту – старшокласників із вадами слуху, а також для відстеження корекції було введено наступні критерії (характеристики) і показники, представлені у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Критерії і показники для оцінки рівня розвитку писемного мовлення старшокласників із вадами слуху

Критерії розвитку писемного мовлення:	Показники:
К₁ - розуміння тексту	<ul style="list-style-type: none"> - розуміння загального змісту - розуміння окремих слів та/чи фраз

Продовження таблиці 2.4

Критерії розвитку писемного мовлення:	Показники:
К₂ - граматичне оформлення мовлення	<ul style="list-style-type: none"> - морфологічна правильність мовлення, - наявність оцінно-контрольних дій (при самостійному виправленні помилки)
К₃ - лексичне оформлення мовлення	<ul style="list-style-type: none"> - семантична правильність, - нормативність уживання лексики
К₄ - організація і зв'язність мовлення	<ul style="list-style-type: none"> - композиційна структура зв'язних висловлювань, - логічна послідовність викладу думки

Відомо, що мовлення є способом не лише продукування, але й формування думки засобами мови [117]: між способом мислення і способом вираження думки існує прямий і нерозривний зв'язок. Думка, виражена у мовленні – усному чи писемному, - стає доступною як для розуміння її іншими людьми, так і для критичної оцінки самим автором. Перш ніж висловити думку, поділитися нею з іншими, людина, як правило, ретельно обдумує та формулює її.

У реальному повсякденному житті наше спілкування носить здебільшого діалогічний або полі логічний характер. Характеристиками діалогічного мовлення є його реактивність та ситуативність. Для підкріплення діалогічного мовлення необхідно забезпечити зворотній зв'язок: отже, необхідно, щоби в процесі спілкування співрозмовники розуміли одне одного. Взаєморозуміння відбувається лише тоді, коли у людини, що читає або слухає, виникають думки чи уявлення, аналогічні тим, що їх висловлює співрозмовник. Тому при оцінці розвитку мовлення учнів – учасників експериментального дослідження було введено вагові коефіцієнти, надавши критерію К₁ найбільшу вагу – 0,4, а критеріям К₂–К₄ – вагові коефіцієнти по 0,2 відповідно.

Саме писемне мовлення дає учням із вадами слуху змогу реалізувати більш розгорнуте й послідовне викладення думки, дозволяє наочно здійснювати контроль за дотриманням норм мови. Відсутність навичок діалогічного (чи полілогічного) мовлення проявляється не тільки у незнанні лексики чи граматики, але й у невмінні налагоджувати контакт з іншими людьми, ввічливо та по суті відповідати на запитання, адекватно реагувати (вербально і невербально) на висловлювання співрозмовника. Тому оволодіння школярами дискурсивними навичками в ході спілкування у навчальному Інтернет-середовищі мало би сприяти розвитку мотивації до застосування мовлення в його соціальній комунікативній функції.

Таким чином, додатковим критерієм K_d застосування писемного мовлення учнем із порушеним слухом на третьому – оцінно-прогностичному - етапі нашого експериментального дослідження мала стати *колективна комунікативна діяльність*, дискурс у віртуальному середовищі, де взаємодія з педагогом та іншими учнями полягає не тільки у розумінні та аналізі прочитаних повідомлень інших учасників, а й у застосуванні комунікативних засобів та навичок для налагодження контакту, спілкування (контактовстановлююча функція мовлення), а також для формування, формулювання власних висловлювань та аргументації думок (предикативна функція мовлення) – тобто, у поєднанні критеріїв K_1 – K_4 та у застосуванні додаткових показників, таких як взаємодія (коректність і активність в ході дискусії) і використання невербальних засобів для вираження почуття. Бо вміння вести діалог та висловлювати власні думки і почуття стає однією з основних життєвих компетенцій особистості як соціального феномену та сприяє її самовдосконаленню.

Для оцінки розвитку мовлення учнів вчителями спецшкіл, у відповідності до кожного з чотирьох K_1 – K_4 критеріїв і показників розвитку писемного мовлення, разом з педагогами експериментальних спецшкіл-інтернатів було розроблено дві групи завдань, представлених нижче, що спонукали дітей демонструвати самостійне розуміння текстів і будувати висловлювання різного

типу. Виконання цих завдань допомогло об'єктивно і всебічно оцінити рівень розвитку писемного мовлення учасників експерименту, щоби при постановці та проведенні експерименту з організації колективної комунікативної діяльності в Інтернет-середовищі розділити їх відповідним чином за віком та рівнем розвитку мовлення на невеликі однорідні групи, підібрати найбільш придатні траєкторії навчання, застосувавши особистісно-орієнтований підхід, та дослідити особливості комунікативної діяльності учнів у кожній із цих груп. Для кожного учня складалася картка індивідуальної освітньої траєкторії, де зазначалася зайнятість школяра впродовж робочого тижня, чверті, півріччя.

Вивчення рівнів розвитку писемного мовлення учнів проводилося спільно із вчителями спецшкіл-інтернатів, які брали участь в експериментальному дослідженні, протягом 6 вступних занять, на яких учні опановували роботу з комп'ютером, периферійними засобами, а також вчилися користуватись основними ресурсами й інструментами мережі Інтернет для пошуку інформації і спілкування. Ці заняття проводилися у регіональних центрах доступу до мережі Інтернет.

Учням були запропоновані завдання, які умовно можна розділити на дві групи. Перша група завдань була спрямована на перевірку навичок самостійної роботи з текстом. Для перевірки розуміння учнями прочитаного (K_1) (значення окремих слів і виразів та змісту тексту взагалі), нами, у співпраці з вчителями-мовниками, було підготовлено у двох мовних версіях дванадцять невеликих за обсягом текстів (від 150 до 250 слів) про успішних нечуючих людей та розроблено по 7-10 запитань до кожного тексту (див. приклади у Додатку Б). Учні, прочитавши текст, повинні були: відповісти на запитання, вибрати серед запропонованих правильний варіант відповіді та підібрати пояснення значень окремих слів та виразів у контексті прочитаного уривка тексту. При оцінці присвоювали 1 бал за кожен правильну відповідь (разом – 84 бали). Також були підготовлені тестові завдання з 8 запитань, за кожен правильну відповідь присвоювали 2 бали (разом - 16 балів). Таким чином, за критерієм K_1 учень міг набрати максимальну кількість балів – 100. Нижче наведений приклад одного з

текстів та завдань до нього. Мета: оцінити, наскільки добре учень самостійно зрозумів текст у цілому і окремі факти з біографії нечуючого художника.

Прочитай текст. Вибери правильний варіант відповіді до кожного з питань до тексту.

Нечуючий художник

Помітний слід в історії живопису кінця XIX - початку XX ст. залишив нечуючий художник Євген Іванович Столиця, один з кращих учнів відомого живописця О.І.Куїнджі. Столиця народився в 1870 р. в Україні в сім'ї лісника. Навчався в реальному училищі в Одесі, а пізніше - в Петербурзькій Академії мистецтв. Глухота не завадила йому успішно навчатися в Академії.

Є.І.Столиця писав чудові пейзажі. Художнику подобалася сувора краса Крайньої Півночі, і він вирушив у довгу подорож Мурманським узбережжям та до Нової Землі. Капітан відомого криголаму "Єрмак" адмірал С.О.Макаров запросив його вирушити подорожувати полярними морями. В цій подорожі художник створив чудові пейзажі Арктики.

На Всесвітній виставці в Парижі в 1900 році картина Є.І.Столиці "Криголам "Єрмак" в полярних кригах" мала великий успіх. Глядачів привабили й інші роботи: "В царстві білих ведмедів", "Полярне світло". Багато картин художника присвячені російсько-японській війні. Є.І.Столиця брав участь у п'яти конкурсах імені О.І.Куїнджі і завоював п'ять головних премій. В 1909 році йому присвоїли звання академіка.

Після самостійного ознайомлення з текстом учні виконувати завдання, представлене у вигляді короткого он-лайн тесту. До кожного з 5 запитань до тексту "Нечуючий художник" учні вибирали з поданих варіантів правильну відповідь. Тест мав часове обмеження – 5 хвилин, і учням надавалася 1 спроба для його виконання. Результати тесту генерувалися системою автоматично і полегшували роботу тьюторів при аналізі помилок, визначенням завдань, виконання яких викликало найбільші проблеми в учнів з певним рівнем розвитку мовлення:

- 1** Скільки головних премій завоював герой історії?
Балів: 1/5
- a. сім
b. три
c. п'ять
- 2** Які картини писав Євген Іванович?
Балів: 1/5
- a. портрети
b. пейзажі
c. натюрморти
- 3** Ким працював батько художника Є.Столиці?
Балів: 1/5
- a. художником
b. лісником
c. столяром
- 4** Чому художник вирушив у подорож до Нової Землі?
Балів: 1/5
- a. Він захоплювався красою Крайньої Півночі
b. Він хотів познайомитися з адміралом С.О.Макаровим
c. Є.Столиця хотів навчатися там в Академії
- 5** Яка картина мала особливий успіх на Всесвітній виставці в Парижі в 1900 році?
Балів: 1/5
- a. "Полярне світло"
b. " В царстві білих ведмедів "
c. Криголам "Єрмак" в полярних кригах"

Для визначення загального рівня розуміння тексту учням було запропоновано виконати вправу, давши короткі відповіді на наступні запитання до тексту:

1. В якому столітті народився Євген Іванович?
2. Хто був вчителем глухого художника Є.І.Столиці?
3. В яких містах навчався художник?
4. Як Євген Столиця навчався в Академії мистецтв?
5. Які картини він малював?
6. Природа якого краю йому подобалася найбільше?
7. Що запропонував йому адмірал Макаров?

8. Де виставляли роботи Є.І.Столиці?
9. Якій ще темі присвячені картини художника?
10. У скількох конкурсах імені О.І.Куїнджі брав участь Є.І.Столиця?

Для перевірки розуміння учнями окремих слів та фраз із тексту учням до слів у лівій колонці пропонувалося підібрати визначення (пояснення, слова-синоніми) з правої колонки, наприклад:

1. помітний (абз. 1)	a. північний
2. премія (абз. 3)	b. малювати
3. писати (абз. 2)	c. великий, значний
4. полярний (абз. 2)	d. сподобатися
5. привабити (абз. 3)	e. винагорода

Проаналізувавши результати виконання школярами завдань першої групи, були визначені чотири рівні розвитку навичок розуміння текстових матеріалів (текстів і завдань) – критерій **К₁**:

Рівень:

- Високий* - учні мають якісні навички самостійного розуміння тексту: розуміють зміст прочитаного та умови завдань.
- Достатній* - учні володіють навичками усвідомленого читання, розуміють зміст прочитаного тексту, рідко звертаються по допомогу вчителів, можуть своїми словами дати відповіді на запитання.
- Середній* - учні значною мірою залежать від допомоги з боку вчителя; учні воліють шукати готові відповіді у тексті та копіювати їх.
- Низький* - учні не можуть зрозуміти зміст прочитаного без допомоги з боку вчителя, у відповідях на запитання копіюють уривки з тексту або відповіді товаришів.

Друга група завдань передбачала перевірку розвитку писемного мовлення школярів, яке є процесом відтворення, конструювання, а саме, граматичної і лексичної правильності та зв'язності мовлення (К₂, К₃ і К₄). Мета: оцінити правильність граматичного, лексичного і структурного оформлення мовлення. Ця група завдань передбачала розуміння учнями ситуацій, які могли би

скластися в школі чи за її межами, й оцінку поведінки й характеру людей в цих ситуаціях. Завдання включали в себе закриті та відкриті запитання до певних ситуацій, учням пропонувалося закінчити речення, вибрати один із запропонованих варіантів заповнення пропуску в реченні так, щоби одержати граматично, лексично і структурно правильне речення, а також вибрати серед запропонованих правильну частину мови. Приклади завдань з другої групи наведені нижче:

Представся, закінчивши наступні речення:

1. Мене звати ... (К₂ – 0,5 балів, К₃ - 0,5 балів, К₄ - 0,5 балів)
2. Мені ... років (К₂ - 0,5 балів, К₃ - 0,5 балів, К₄ - 0,5 балів)
3. Я проживаю в ... (К₂ – 0,5 балів, К₃ - 0,5 балів, К₄ - 0,5 балів)
4. Я навчаюся в ... (К₂ – 0,5 балів, К₃ - 0,5 балів, К₄ - 0,5 балів)
5. Я мрію про ... (К₂ - 1 бал, К₃ - 1 бал, К₄ - 1 бал)
6. Моє хобі (захоплення) - ... (К₂ - 1 бал, К₃ - 1 бал, К₄ - 1 бал)
7. У вільний час мені подобається ... (К₂ - 1 бал, К₃ - 1 бал, К₄ - 1 бал)
8. На канікулах я часто ... (К₂ - 1 бал, К₃ - 1 бал, К₄ - 1 бал)
9. Багато хто з моїх друзів каже, що я ... (К₂ - 1 бал, К₃ - 1 бал, К₄ - 1 бал)
10. Люблю спілкуватися з людьми, які... (К₂ - 1 бал, К₃ - 1 бал, К₄ - 1 бал)
11. Не люблю людей, котрі ... (К₂ - 1 бал, К₃ - 1 бал, К₄ - 1 бал)
12. Думаю, що справжній друг... (К₂ - 1 бал, К₃ - 1 бал, К₄ - 1 бал)

Результати виконання учнями цього завдання показали, що, здебільшого, у дітей не виникає труднощів із складанням коротких стандартних речень, таких як у завданні на представлення - речення № 1-4. Нами був відмічений обмежений словниковий запас за темою “характер людини”. Продовжуючи речення № 9-12, діти користувалися, переважно, декількома прикметниками, характеризуючи позитивні та негативні риси людини: *хороший, гарний, веселий / поганий, хитрий*.

Увазі учнів було представлено три ситуації, які можуть статися з ними в повсякденному житті. До кожної ситуації пропонувалося дати розгорнуті відповіді на три запитання, наприклад:

Ознайомся з ситуацією та дай повні відповіді на запитання:

Находив вечір. Перехожих на вулиці було небагато. По тротуару йшла молода дівчина з мобільним телефоном. Раптом їй назустріч вибігли два молоді юнаки, зірвали з шиї телефон і швидко втекли. Це бачили інші перехожі... В такій ситуації люди можуть поводитися по-різному:

- а) покликати по допомогу;
- б) пройти, ніби нічого не сталося;
- в) побігти за хлопцями-зłodіями;
- г) зупинитися і заспокоїти дівчину;
- д) передзвонити в міліцію і розповісти, як виглядали хлопці.

1. Як би ти повів себе у такій ситуації? (К₂ -10 балів, К₃ -10 балів, К₄ - 10 балів)
2. Чому би ти вчинив саме так? (К₂ -10 балів, К₃ -10 балів, К₄ - 10 балів)
3. Які риси характеру повинна мати людина, яка допоможе схопити зłodія?

Закінчи речення:

Людина, яка допомагає схопити зłodія, має такі риси характеру:_____

(К₂ -10 балів, К₃ -10 балів, К₄ - 10 балів)

Нижче наведено декілька прикладів виконання учнями цього завдання:

Мар'яна Л. (10 клас, глуха, рівень розвитку мовлення - достатній):

Я би закричала на допомогу.

Я хочу допомогати спіймали зłodів

Людина, яка допомагає схопити зłodія має такі: впевнена,справедлива,смільва, відповідальна,співчутлива,рішуча,сильна.

Софія Ф. (11 клас, глуха, рівень розвитку мовлення – середній):

Я повідомила міліцію

Щоб допомагаю зловити зłodія і відібрати телефон

Людина, яка допомагає схопити зłodія має такі риси характеру співчутлива, справедлива, рішуча.

Володимир С. (10 клас, глухий, рівень розвитку мовлення – достатній):

Я би передзвонити в міліцію

Розповів, як виглядали хлопці.

Людина, яка допомагає схопити злочина має такі риси характеру: сильна, відповідальна, впевнена, співчутлива, справедлива, рішуча.

Іванна С. (12 клас, слабочуюча, рівень розвитку мовлення – високий):

Я би поздвонила в міліцію.

Щоб спіймати злочина.

Людина, яка допомагає схопити злочина має такі риси характеру: рішуча, смілива, впевнена, сильна, відповідальна, справедлива.

Мар'яна Ц. (9 клас, глуха, рівень розвитку мовлення – достатній):

Я би кричала допомогу

Щоб зібрати людей

Людина, яка допомагає схопити злочина має такі риси характеру. рішуча, смілива, впевнена, сильна, співчутлива, відповідальна, справедлива.

Ярина М. (9 клас, глуха, рівень розвитку мовлення – високий):

Я кричала би і кликала на допомогу

Щоб зловити злочина і відібрати телефон

Людина, яка допомагає схопити злочина має співчутлива, справедлива, рішуча.

У відповідях учнів спостерігалися такі типові помилки при складанні розгорнутих речень, як неузгодженість слів у реченні (переважає називний відмінок), неправильне вживання відмінків, родів, орфографічні помилки, часто пов'язані з нерозрізнанням деяких приголосних, а також синтаксичні помилки, відсутність прийменників, знаків пунктуації тощо.

Нижче наведений ще один приклад тесту з другої групи завдань:

Виконай он-лайн тест і перевір себе: до кожної ситуації добери правильні варіанти відповідей. Зверни увагу, що виконання цієї вправи має часове обмеження (10 хвилин)! Максимальний бал – 12.

1. Учень без причини не вивчив домашнє завдання. Вчителька поставила йому двійку.

Вчителька:

- a. справедлива b. культурна c. вимоглива
2. Учень без причини не вивчив домашнє завдання. Вчителька поставила йому двійку.
Учень:
- a. байдужий b. Розумний c. безвідповідальний
3. Учень часто пропускає уроки та запізнюється до школи. Класний керівник викликала до школи батьків, щоб обговорити поведінку їх сина.
Класний керівник:
- a. строга b. життєрадісна c. вимоглива
- Учень:
- a. лінивий b. ст ранний c. неорганізований
4. Старшокласник вимагав від молодшого школяра гроші. Малюк нікому не розповів про це і віддав гроші.
Старшокласник:
- a. нахабний b. співчутливий c. жорстокий
- Малюк:
- a. боягузливий b. сміливий c. скритний
5. В класі навчається тяжко хвора дитина, на лікування якої потрібні кошти. Дізнавшись про хворобу дівчинки, мати однокласника принесла гроші на допомогу. Мати:
- a. співчутлива b. неорганізована c. щ ра

Всі завдання у перших двох групах виконувалися учнями індивідуально і передбачали взаємодію учня і технології, а також спілкування з вчителем, який допомагав кожному учневі оптимальним чином розподілити час для вчасного виконання завдань, надавав поради, допомагав розв'язувати технічні проблеми. Завдання були розроблені в електронному форматі, у вигляді он-лайн тестів, що дозволяло як вчителям, так і учням безпосередньо після їх виконання побачити результат, проаналізувати неправильні відповіді, порівняти свій результат з

результатами інших учнів. Всі тести мали часове обмеження, причому час, що залишився до завершення (і автоматичного закриття) тесту, постійно висвічувався на моніторі в яскравому віконечку, і це змушувало учня мобілізуватися, розподілити свій час, не відволікатися і зосередитися на виконанні завдання.

За виконання завдань другої групи учні могли набрати максимальну кількість балів – по 100 за кожним з критеріїв К₂ - К₄. Аналізуючи результати виконання учнями другої групи завдань, були визначені характеристики розвитку писемного мовлення за кожним із критеріїв К₂-К₄, представлені у таблиці 2.5.

Зібрані на основі різних показників та способів вимірювання матеріали були переведені в єдині одиниці (відсотки) і зведені нами у зручні для подальшого аналізу таблиці, використані при побудові гістограм.

Таблиця 2.5

Диференціація рівнів розвитку писемного мовлення учнів із вадами слуху за критеріями К₂-К₄

Рівень	Граматичне оформлення мовлення	Лексичне оформлення мовлення	Організація і зв'язність мовлення
Високий	Правильний правопис, відповідний синтаксис; практично немає помилок у застосуванні граматичних структур.	Демонструє багатий словниковий запас, адекватний завданню; точне і правильне вживання слів.	Чітка організація відповіді, логічність висловлювання, виділення головної думки. Зміст переданий повністю.

Продовження таблиці 2.5

Рівень	Грамаітичне оформлення мовлення	Лексичне оформлення мовлення	Організація і зв'язність мовлення
Достатній	Достатньо правильні правопис і синтаксис; вживає структури, які, в загальному, відповідають завданню; є помилки, які не перешкоджають розумінню.	Демонструє достатній словниковий запас, який, в цілому, відповідає завданню; але є проблеми з підбором відповідних слів і неточності у їх вживанні.	Достатньо чітка і логічна організація висловлювань; достатньо чітке виділення головної думки. Зміст переданий частково, зрозумілий.
Середній	Помилки у правописі і синтаксисі, грамаітичній структурі речень, які часто перешкоджають розумінню. Як правило, висловлюються короткими аграмаітичними фразами, хоча й намагаються користуватися фразовою мовою.	Демонструє обмежений словниковий запас, в деяких випадках недостатній для виконання завдання; є помилки у вживанні слів.	Недостатньо чітка організація висловлювань; нечітке виділення головної думки; демонструють нездатність логічно і зв'язано формулювати думку. Зміст переданий в обмеженому обсязі.
Низький	Неправильне застосування грамаітичних структур унеможлиблює виконання завдання.	Лексика одноманітна; словниковий запас недостатній для виконання завдання.	Висловлювання не за темою; випадковий вибір аргументів; організація висловлювань відсутня. Зміст незрозумілий.

Аналіз результатів тестування, проведеного вчителями серед старшокласників - учасників експерименту протягом 12 занять, дозволив оцінити рівень розвитку мовлення учнів із вадами слуху, визначивши усереднений бал (із максимальних 100 можливих) за кожним з чотирьох критеріїв наступним чином, як це представлено на рисунку 2.6.

Результати виконання завдань показали, що найбільшою перешкодою на шляху до самостійної роботи учнів у навчальному Інтернет-середовищі є недостатній рівень розуміння учнями змісту текстового матеріалу. Учні часто зверталися до вчителів з проханням пояснити значення незрозумілих слів та виразів, що значно ускладнювало роботу педагога з групою учнів.

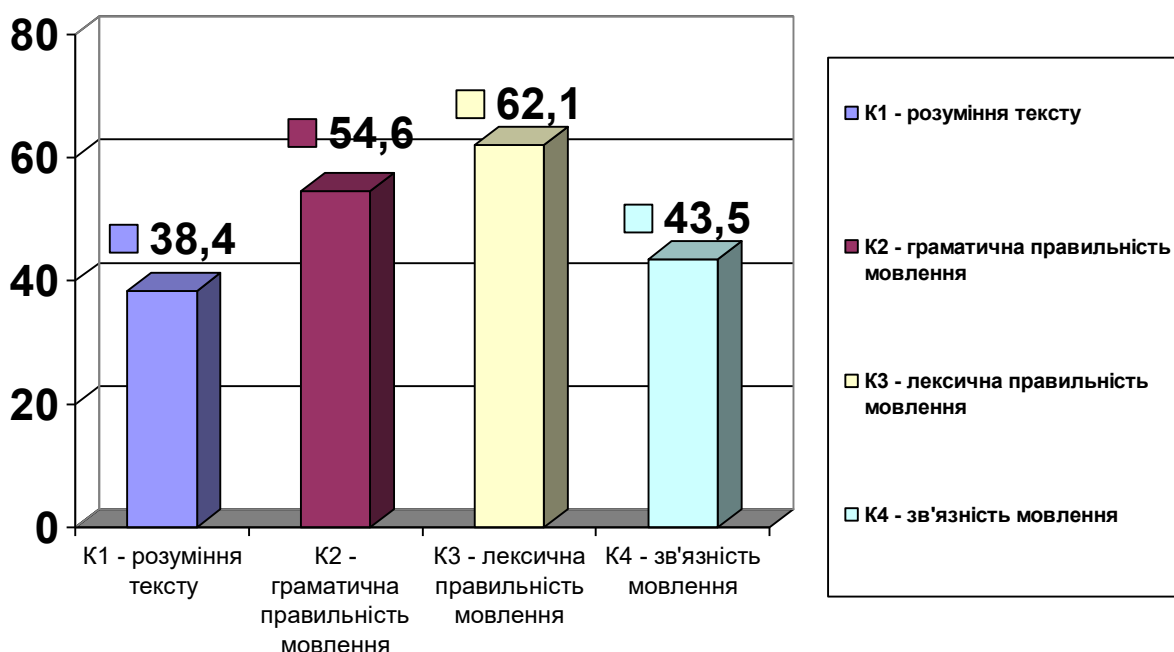

Рис. 2.6. Гістограма розподілу показників розвитку мовлення учасників експерименту за чотирма критеріями (за 100-бальною шкалою – по вертикалі)

Тому, розробляючи разом з вчителями спецшкіл-інтернатів дизайн навчальних матеріалів для командної роботи учнів на веб-платформі, ми шукали шляхи надання можливості учням максимально самостійно опрацювати текстові матеріали. За результатами тестування ми, разом з вчителями експериментальних шкіл, провели кількісний та якісний аналіз

виконання завдань учнями за вищевказаними критеріями розвитку писемного мовлення.

Після зведення даних результатів тестувань у єдину таблицю та застосування вагових коефіцієнтів, ми умовно розділили всіх учасників експерименту за рівнем розвитку мовлення на чотири групи. До групи учнів з низьким рівнем розвитку мовлення ми віднесли тих учасників, які в ході тестування набрали від 0 до 25 балів за критеріями розвитку мовлення $K_1 - K_4$; до групи учнів з середнім рівнем розвитку мовлення – учнів, які набрали сумарно від 26 до 50 балів; до групи з достатнім рівнем розвитку мовлення – тих, хто набрав від 51 до 75 балів і, відповідно, до групи з високим рівнем розвитку мовлення – учнів, що набрали від 76 до 100 балів. Результати проведеного аналізу представлені на гістограмі (див. рисунок 2.7).

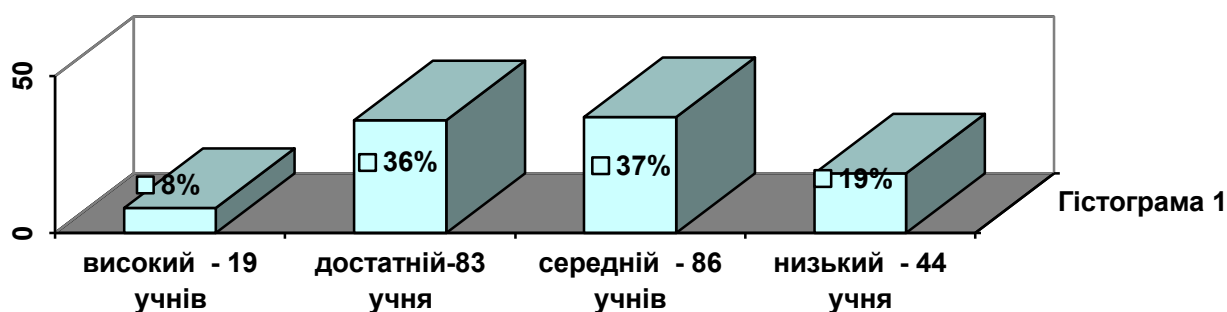

Рис. 2.7. Гістограма розподілу учасників експерименту за рівнями розвитку мовлення (кількість та % учнів)

Однак, як зазначили педагоги, незалежно від рівня розвитку вербального мовлення та навичок читання з губ, всі учні в побуті та з друзями спілкуються, переважно, жестовою мовою. Тобто у більшості з них відсутня практика використання вербального мовлення в комунікативній діяльності. Саме тому надана можливість участі в комунікативній діяльності у навчальному Інтернет-середовищі була позитивно сприйнята як учнями, так і вчителями. Привернення уваги учнів до нового засобу навчання та спілкування, залучення їх до спільної діяльності в Інтернет-середовищі повинно було актуалізувати в

учнів потребу у застосуванні словесного (писемного) мовлення для налагодження контактів, позиціонування себе серед однолітків та навчання, і, відповідно, потребу у розвитку мовлення в створених для цього природних умовах – в ході практичної колективної комунікативної діяльності.

Оцінивши розвиток писемного мовлення учасників експерименту, ми сформували 19 однорідних за віком та за рівнем розвитку мовлення груп, по 9-14 учнів у кожній з них: 2 групи учнів з високим рівнем розвитку мовлення, 6 груп учнів з достатнім рівнем розвитку мовлення, 7 груп учнів з середнім і 4 групи учнів з низьким рівнем розвитку мовлення. Для роботи з кожною групою, для індивідуального супроводу учасників групи, був призначений вчитель-тьютор.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

1) Виходячи з експериментальних даних організаційно-діагностичного етапу експериментального дослідження, ми з'ясували, що серед таких джерел інформації як школа, друзі, сім'я, книги та газети, телебачення та Інтернет, в учнів 7-8 класів домінуючу роль відіграють школа та сім'я, спілкування з друзями посідає перше місце в рейтингу джерел інформації серед учнів 9-11 класів, а учні 12 класу перебувають під інформаційним впливом сім'ї, друзів та школи. Тому, за умови відповідної організації комунікативної діяльності учнів у навчальному Інтернет-середовищі, ми можемо розширити мовленнєву практику учнів та актуалізувавши мотив до розвитку - реалізувати потребу в застосуванні словесного (писемного) мовлення для спільної пізнавальної і навчальної діяльності.

2) Засобами навчальних семінарів (що були організовані як циклічне навчання) підготовлено 19 вчителів зі спецшкіл-інтернатів для дітей із вадами слуху до роботи у навчальному Інтернет-середовищі в ролі тьюторів.

3) Розроблена технологія формування навчального Інтернет-середовища із врахуванням навчальних потреб старшокласників із вадами слуху, а також

розрахована ймовірність одночасної присутності щонайменше 12 учнів у “Електронному класі” протягом 1 години, що є достатньою передумовою для організації ефективної колективної комунікативної діяльності учасників експериментального навчання на веб-платформі.

4) Застосована шкала оцінки рівня інтерактивності учнів із вадами слуху в навчальному Інтернет-середовищі – показник залучення учнів у навчальний процес із забезпеченням учасників необхідними інструментами для інтерактивності і організації взаємодії. Оцінка рівня інтерактивності учасників Інтернет-середовища дозволить нам дослідити досягнення соціальної довіри між учасниками експериментального навчання, правильність дизайну навчального середовища, вибору технологічних рішень для інтерактивності, а також взаємодію учасників як відображення їх активного залучення у навчально-комунікативну діяльність.

5) Дотримуючись принципів гуманізації, науковості, диференціації і особистісної зорієнтованості навчання, його доступності, цілеспрямованості та гнучкості (забезпечення оптимальної для кожного учня навчальної траєкторії), всі учасники експерименту були розділені на групи, в залежності від результатів оцінки початкового рівня розвитку мовлення за наступними чотирма критеріями: К1 - розуміння тексту, К2 - граматичне оформлення мовлення, К3 - лексичне оформлення, К4 - організація і зв'язність мовлення. Як показав аналіз експериментальних даних, самостійне розуміння учнями текстового матеріалу викликало найбільше труднощів для їх роботи у віртуальному навчальному середовищі. Тому виникла необхідність розробки за допомогою ІКТ та мультимедіа системи підтримки учнів під час їх самостійної роботи з в Інтернет-середовищі, включаючи візуальні глосарії та підказки, що автоматично з'являються на моніторі комп'ютера для пояснення незнайомих слів.

б) З метою дослідження ефективності застосування навчального Інтернет-середовища для розвитку мотивації мовлення в його соціальній комунікативній функції, введено додатковий критерій **Кд** - колективна комунікативна

діяльність у навчальному Інтернет-середовищі, що складається з показників: кількість ініційованих повідомлень учня у форумі або чаті, кількість повідомлень, опублікованих у відповідь на повідомлення інших учасників, а також застосування невербальних засобів спілкування для передачі емоцій та почуттів.

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩА ЯК ЗАСОБУ МОТИВАЦІЇ МОВЛЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ІЗ ВАДАМИ СЛУХУ

3.1. Формування мотиваційної сфери учнів із вадами слуху як психолого-педагогічна умова організації навчання в Інтернет-середовищі

Оскільки навчання в мережі - це взаємодія, то його результатом має стати не тільки нормалізація відносин між особою та оточенням, але й вміння позиціонувати себе, шукати рішення, обґрунтовуючи та аналізуючи їх. Ключовим компонентом навчально-виховного середовища є діяльність суб'єктів освітнього процесу (вчителя та учня), динаміка розвитку яких визначається за такими основними показниками як мотивація, самооцінка та самовизначення, ставлення до власного розвитку -відповідальність, інтереси, здібності. Мотивація впливає на результативність навчальної діяльності учня й залежить від якості навчально-виховного середовища, цілей його формування, а особистісно-орієнтований підхід сприяє підвищенню внутрішньої мотивації дитини. Самооцінка як ставлення учня до себе формується під впливом середовища, думки навколишніх, вона є одним з аспектів особистісного розвитку дитини. Особистісна позиція учня та вчителя визначається цінностями, ціннісними орієнтирами. Якщо учні та вчителі поділяють спільні цінності, то це свідчить про гармонію у їх взаємовідносинах, і це має позитивний вплив на особистісний розвиток дитини.

Попереднє теоретичне осмислення середовищного підходу при створенні навчально-виховного середовища в мережі Інтернет для учнів із вадами слуху, обґрунтування умов організації в ньому навчальної діяльності вимагало від нас наскрізного планування роботи, де провідною лінією була концентрація зусиль на формуванні сприятливого середовища, забезпечення взаємозв'язку вчителя-тьютора та учня на принципах особистісно-орієнтованої освіти. Серед інших напрямків роботи, спрямованої на розвиток в старшокласників із вадами слуху мотивації до застосування словесного мовлення для навчання і спілкування,

слід зазначити наступні: формування мікрогруп учнів за віком і рівнями розвитку мовлення (за результатами діагностики, проведеної на першому етапі експериментального дослідження), створення мережі позакласних формувань (команд для гри, клубів за інтересами), планування навчального процесу (підбір індивідуальних навчальних траєкторій, складання розкладу навчальних занять за індивідуально-груповою педагогічною системою), технологія навчання (яка враховує інтереси, потреби, особливості учнів, особистісно-орієнтований характер освіти, гнучкість вибору рівня та змісту навчання, тьюторський супровід освітнього процесу), система контролю та оцінки нововведень (інтерес учнів до навчання, активна участь у комунікативній діяльності, усвідомлення здібностей, формування відповідального ставлення до власного майбутнього), а також зміст методичної роботи в школі (оволодіння новими педагогічними технологіями, методами роботи, елементами тьюторингу).

Як зазначали педагоги, учні з вадами слуху не звикли до командної роботи, вони більше націлені на індивідуальну роботу. Тому в дітей необхідно розвивати навички співпраці та роботи в команді. Для цього потрібно сформувати у віртуальному середовищі дружню й інтелектуально провокуючу атмосферу, в якій учасникам було би комфортно спілкуватися та навчатися, і яка допомогла би їм перебороти небажання або неготовність співпрацювати.

Для гарантії безпеки роботи в навчальному Інтернет-середовищі “Електронний клас” кожному користувачу був присвоєний персональний логін (ім’я користувача) і пароль, які дозволяли учням і вчителям зареєструватися у системі та “увійти” до віртуального класу, як це зображено на рисунку 3.1. (див. стор. 110).

Зареєстрований учасник, в залежності від своєї ролі в середовищі (вчитель-тьютор чи учень), одержував доступ до відповідних матеріалів та інструментів навчання й спілкування, бачив зміни, що відбулися в “Електронному класі” за час його відсутності.

Зайти на сайт

Вхід на сайт

Увійти на сайт
(Cookies повинні бути дозволені у Вашому браузері)

Логін

Пароль

На деякі курси передбачено гостьовий доступ

Забули ім'я або пароль?

Ви вперше на нашому сайті?

Якщо Ви є зареєстрованим користувачем, будь ласка, введіть у полях логін (ім'я користувача) і пароль, надіслані на Вашу ел пошту при реєстрації. Якщо Ви не зареєстровані або забули свій пароль - зв'яжіться з адміністратором сайту за адресою: moscava@ua.fm.org.ua

Ви не пройшли ідентифікацію (Вхід)

Рис. 3.1. Фрагмент сайту “Електронного класу” - реєстрація в системі

Наше завдання полягало в організації роботи таким чином, щоби дитина була у процесі не уникнення, а спілкування й активного пошуку рішення. Відповідно, ми вважали, що практична комунікативна діяльність для дітей із вадами слуху є важливою умовою інтеграції дітей у суспільство, пізнання стосунків між людьми, розширення кругозору та особистісного розвитку. Успіх адаптації дітей до навчального Інтернет-середовища значною мірою залежав від можливостей педагогів правильно організувати навчальну роботу, при якій писемне мовлення ставало для дитини необхідною компонентою спілкування та взаємодії з оточенням. Тому навчальне Інтернет-середовище „Електронний клас” було створене лише для учнів із вадами слуху.

Учень, викладаючи власну думку в письмовій формі, бере на себе більшу відповідальність, ніж при усному висловлюванні, оскільки з'являється ризик бути розкритикованим колегами по навчанню чи вчителями. Тому необхідно було створити і постійно підтримувати комфортну та довірливу атмосферу, щоби учень був впевнений у тому, що його думку „почують”, відреагують на неї і, що дуже важливо, що в нього є право на помилку, яка не вплине негативно на результат навчання.

Ще один фактор – розвиток особистого досвіду дитини та її соціалізація. Для цього потрібно навчити дитину діяти у відповідності до певних умов та ідеалів, при цьому надаючи їй все більше можливості бути самостійною. Для створення відповідного навчального мікроклімату необхідно було знайти об'єднуючі фактори, які сприяли би створенню атмосфери довіри й

доброзичливого ставлення між учасниками експериментального навчання, посиленню бажання бути залученими у навчальний процес та формуванню відчуття комфорту, безпеки і свободи при роботі у віртуальному середовищі.

Провівши відповідну підготовчу словникову роботу, а потім – коротке онлайн опитування, результати якого представлені на рисунку 3.2, ми дізналися, які характеристики у відносинах з іншими учні цінують найбільше.

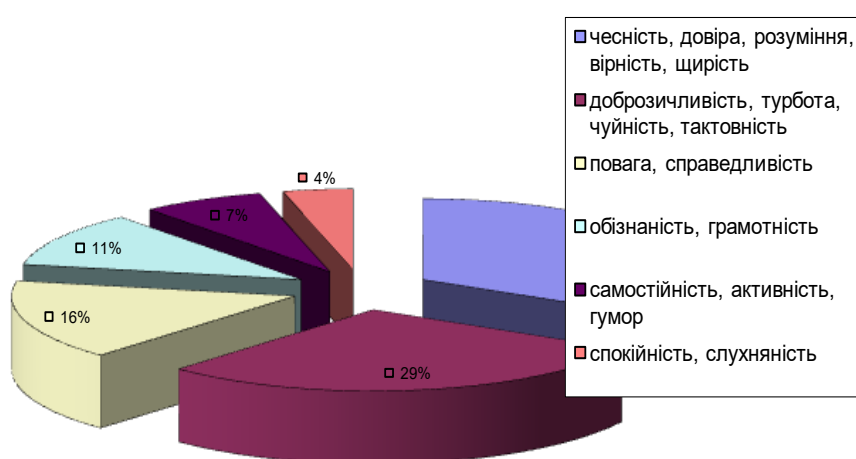

Рис. 3.5. Показники пріоритетності цінностей в учасників експерименту

Оригінальність такого підходу полягала в тому, що, формуючи прийнятне для учасників навчальне Інтернет-середовище, ми побудували його, ґрунтуючись на цінностях, зазначених самими учасниками, і звертаючи особливу увагу на створення доброзичливого клімату, забезпечення системи підтримки учасників освітньої мережі, на повазі до кожного учня, справедливій та об'єктивній оцінці результатів роботи кожного, надаючи учням свободу для самовираження й активності. Особливе значення в цьому мало спілкування учнів із вадами слуху з педагогами, яке ґрунтується на взаємоповазі, співробітництві та довірі. В процесі навчально-пізнавальної і комунікативної діяльності створення атмосфери взаєморозуміння, поваги і довіри вело до

формування умов, що сприяли всебічному розвитку кожного учня. За таких умов дитина не боялася пробувати і помилятися в процесі оволодіння знаннями.

Реалізуючи загальнодидактичний принцип активності у навчанні, робота з учнями в Інтернет-середовищі була спрямована на:

- 1) привернення уваги до нового засобу навчання і спілкування,
- 2) виявлення зацікавленості, актуалізацію потреби у спілкуванні та навчанні із застосуванням словесного (писемного) мовлення,
- 3) залучення учнів у колективну навчально-комунікативну діяльність,
- 4) спонукання до дії: застосування і розвиток писемного мовлення для навчання і спілкування в “Електронному класі”.

Як відомо з практичного педагогічного досвіду, заняття, що проводяться в комп’ютерному центрі, викликають жвавий інтерес у всіх категорій учнів, оскільки їх приваблює все нове. У нашому випадку вчителями спостерігалось емоційне піднесення учнів перед заняттями в “Електронному класі”, учасники експерименту не пропускали занять без поважних причин, воліли приходити до комп’ютерного центру якомога частіше.

Крім того, щоб підтримувати зацікавленість учнів до нового засобу навчання і спілкування, нам необхідно було дослідити їх загальні інтереси, цінності, життєві плани та потреби у засобах розвитку. Це дозволило нам на корекційно-організаційному етапі експерименту відповідним чином організувати роботу 232 учнів – учасників попереднього, діагностично-підготовчого етапу, - у невеликих групах, під керівництвом 19 педагогів-тьюторів, і тим самим забезпечити диференційований індивідуальний підхід та підсилити мотивацію до навчальної і комунікативної діяльності як умову розвитку усвідомленого мовлення в колективній комунікативній діяльності. Так, зокрема, розвиток самоповаги в підлітка підвищує його потребу зайняти гідне місце серед інших людей, утвердити себе в соціумі, і це мало стати одним з потужних мотивів, що визначає його вчинки, поведінку, ставлення до особистісного зростання та дій. Для забезпечення психолого-педагогічного

корекційного впливу на розвиток мотивації мовлення та особистісних якостей старшокласників із вадами слуху, необхідно актуалізувати мотив до застосування словесного мовлення для спілкування і навчання в Інтернет-середовищі, до самоствердження в цьому середовищі, ідентифікації себе з успішною людиною, до саморозвитку та досягнення успіху.

Оскільки підготовка та організація навчальної діяльності старшокласників із вадами слуху в Інтернет-середовищі „Електронний клас” вимагали від нас застосування диференційованого, особистісно-орієнтованого підходу до кожного учасника експериментального навчання, то для підвищення ефективності цієї роботи ми приділили особливу увагу вивченню життєвих планів підлітків, ставлення учнів до майбутнього, яке ґрунтується на їх ставленні до навчання, інтересах та здібностях. З цією метою педагоги експериментальних спецкласів надали нам характеристики учнів, зареєстрованих для участі в експерименті. За результатами одержаних від вчителів характеристик учасників, ставлення учнів до навчання можна охарактеризувати наступним чином: 133 учні (57,3% від всіх 232 учнів) - учасники експериментального дослідження - одержали від педагогів позитивну рекомендацію до навчання в “Електронному класі”, оскільки в школі вони демонструють сумлінне, серйозне, свідоме, відповідальне ставлення до навчання. Ці учні навчаються з бажанням і цікавістю до нового, прагнуть осмислення вивченого. До цієї групи увійшли учні, для яких, за оцінкою вчителів, характерною була висока мотивація до навчання: учні прагнули знань, бажали пізнати нове. Рівень розвитку мовлення в цих дітей – від середнього до високого. Серед основних мотивів – мотив ідентифікації з іншою успішною людиною, на них впливають досягнення й успіхи старших товаришів (глухих чи слабочуючих), приклад своєї сім’ї та друзів, бажання жити за стандартами чуючих, продовжити навчання, одержати вищу чи спеціальну освіту, здобути професію. 99 учнів (42,7%) одержали від вчителів нейтральну оцінку – ставлення до навчання не завжди позитивне, недостатньо сумлінне, несвідоме або ж байдуже. Серед них, у даній групі, 43 учні (18,5% від числа всіх

учасників) мають різнобічні інтереси, серед домінуючих мотивів - бажання пізнати нове, самоствердитися. Здебільшого має місце зовнішня мотивація: виконання вказівок батьків та вчителів. В решти учнів - 56 (24,2% від числа всіх учасників) - мотивація до навчання ще не сформована, низька або відсутня; рівень розвитку мовлення в цих дітей переважно низький; серед основних мотивів домінує бажання бути не гіршим за інших та цікавість. Для них притаманна негативна мотивація – мотив уникнення неприємностей і покарань. Однак ми брали до уваги той факт, що для участі в експерименті були відібрані учні старших класів спецшкіл-інтернатів для дітей із вадами слуху на добровільних засадах – тобто ті, хто виявили бажання у вільний від навчання час відвідувати центри Програми розширення доступу та навчань в Інтернет та брати участь у роботі „Електронного класу”, а отже, вже від початку всі учасники почували себе “вибраними” і були мотивовані до пізнання нового.

Крім ставлення учасників експерименту до навчання, ми дослідили також питання сформованості в них відповідального ставлення до власного майбутнього, важливим показником якого є формування життєвих планів.

Над розв’язанням проблеми життєвого планування молоді в психологічному і соціологічному аспектах працює ряд українських та російських вчених (в області загальної педагогіки та психології): Л. І. Божович, К. В. Вербова, О. І. Вишняк, В. І. Журавльов, І. А. Зязюн, С. М. Іконікова, О. В. Киричук, Л. М. Коган, І. С. Кон, В. Т. Лісовський, Є. О. Михайличев, О. І. Мартинюк, Н. Г. Ничкало, Є. М. Павлютенков, Ю. П. Петров, М. М. Руткевич, Л. В. Сохань, М. Х. Тітма, Д. О. Тхоржевський, Ф. Р. Філіпов, В. М. Шубкін та ін. Окремі аспекти підготовки до післявипускної діяльності учнів з різними психофізичними вадами розробляються і в дефектології: І. Д. Бех, В. І. Бондар, Л. С. Вавіна, О. П. Гозова, І. Г. Єременко, В. В. Засенко, В. Ю. Карвяліс, М. О. Козленко, С. Ю. Конопляста, Г. М. Мерсіянова, І. С. Моргуліс, М. М. Нудельман, В. М. Синьов, М. К. Шеремет та ін.

Наявність життєвого плану відіграє дуже важливу роль у становленні мотиваційно-потребової сфери, що переводить молоду людину на якісно вищий

щабель розвитку, коли актуалізується мотив саморозвитку та досягнення. Для виявлення наявності життєвих планів, ми провели серед учнів он-лайн анкетування, запропонувавши їм відповіді на наступні запитання:

- *Про що ти мрієш?*
- *Ким ти хочеш бути у майбутньому?*
- *Ким працюють твої батьки?*
- *Хто впливає на вибір твоєї майбутньої професії?*
- *Чи плануєш продовжити навчання після закінчення школи?*
- *Яким ти бачиш себе через 5 років?*

За результатами анкетування, проведеного серед всіх 232 учасників експерименту, було виявлено, що в 86 учнів (37%) спостерігалось виражене впевнене ставлення до майбутнього: вони знають, ким хочуть бути, і що для цього потрібно зробити. В решти 146 учасників (63%) – відповідальне ставлення до власного майбутнього ще не сформоване, і, незважаючи на те, що в багатьох з них є мрії, чітко окреслити своє майбутнє вони не змогли і ставляться до нього з тривогою. На секторних діаграмах на рисунках 3.3 і 3.4 представлена залежність рівня мотивації до навчання від сформованості відповідального ставлення до власного майбутнього (у %):

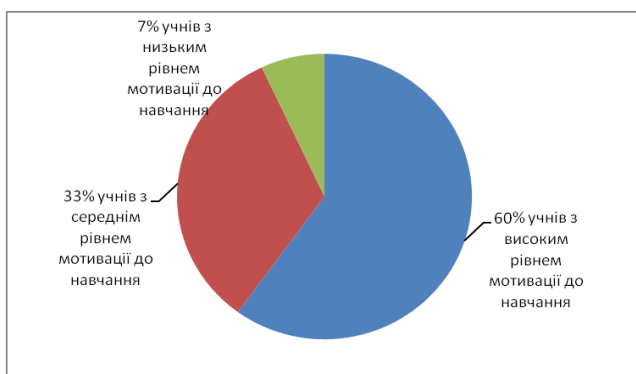

Рис. 3.3. Показники розподілу учнів зі сформованими планами щодо майбутнього за рівнями мотивації до навчання (група 1)

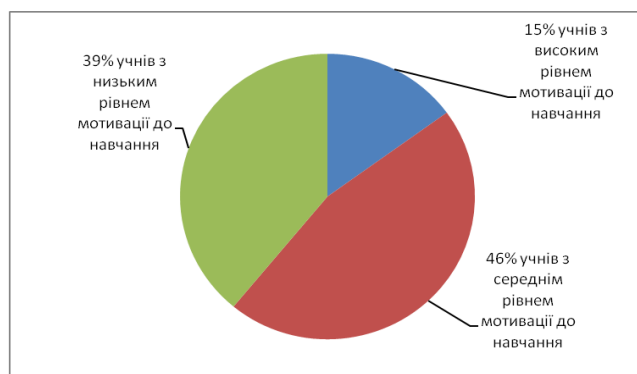

Рис. 3.4. Показники розподілу учнів із несформованими планами щодо майбутнього за рівнями мотивації до навчання (група 2)

Таким чином, ми бачимо, що серед старшокласників, у яких сформоване відповідальне ставлення до майбутнього, 60% учнів характеризується вчителями як такі, що сумлінно ставляться до навчання, в той час як в старшокласників з несформованим ставленням до майбутнього ставлення до навчання нейтральне або несумлінне.

Можна зробити висновок, що, чим більш сформованим є відповідальне ставлення учнів до власного майбутнього, тим вища внутрішня мотивація дітей до навчання (група 1). І навпаки: у випадку, коли діти знаходяться під впливом лише зовнішніх мотивів, – в нашому випадку - під гіперопікою батьків та педагогів, - в більшості з них не сформоване відповідальне ставлення до власного майбутнього, вони уникають цієї відповідальності (група 2). Тому при плануванні навчальної роботи в “Електронному класі” ми приділили увагу розвитку в старшокласників із вадами слуху відповідального ставлення до власного майбутнього, оскільки від сформованості цієї риси значною мірою залежить підсилення внутрішніх мотивів до особистісного розвитку, досягнення.

Таким чином, актуалізуючи в старшокласників із вадами слуху мотиви самоствердження, ідентифікації з успішною людиною, саморозвитку і досягнення, ми актуалізуємо потребу у застосуванні та розвитку словесного (писемного) мовлення.

З результатів опитування старшокласників із вадами слуху щодо їх планів стосовно продовження навчання після закінчення школи, було відмічено, що у більшості випадків учні не планують здобувати вищу освіту: таке бажання висловили лише 7 учнів. 149 учнів (64,3%) висловили бажання продовжити навчання після школи, щоб здобути професію. Основна причина такої ситуації полягає в тому, що, здебільшого, діти мають перед очима приклад своїх батьків, яких за фахом можна розподілити наступним чином, як це зображено на рисунку 3.5 (див. стор. 117).

Як видно з даної гістограми, переважна більшість батьків – тимчасово непрацюючі або мають робітничі професії, такі як шахтар, зварювальник,

ливарник, електрик, тракторист, водій (чоловіки) та прибиральниця, кравчиня, покоївка, посудомийка (жінки), які не вимагають одержання вищої освіти.

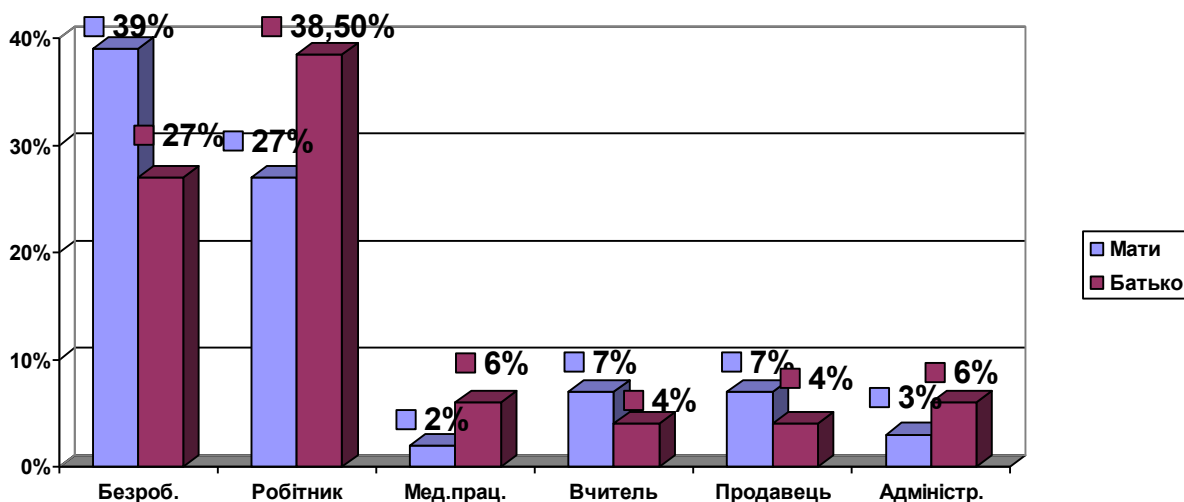

Рис. 3.5. Гістограма показників професій батьків учнів – учасників експерименту

Подібним чином, й вибір майбутньої професії старшокласниками спецкласів виглядає наступним чином, як це зображено на рисунку 3.6.

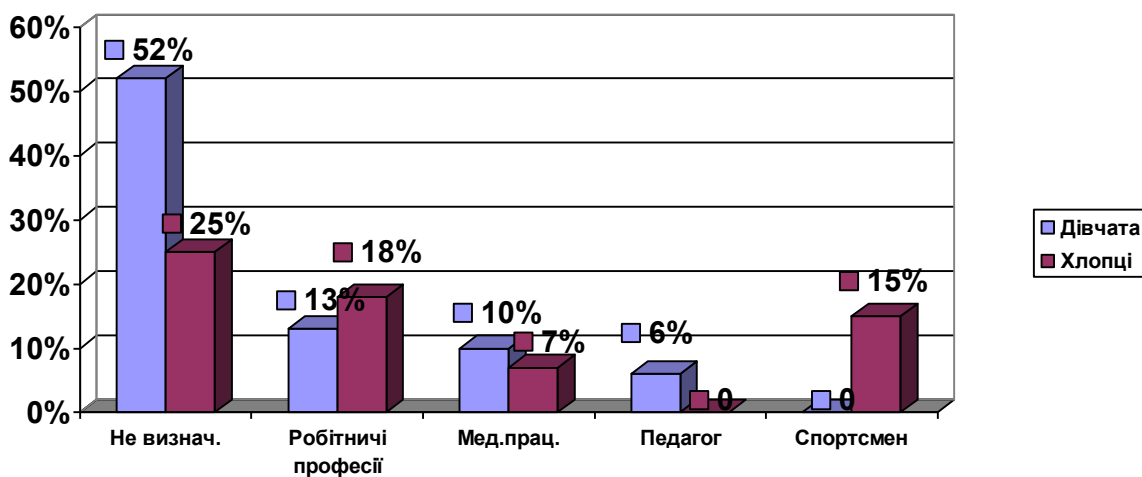

Рис. 3.6. Гістограма показників вибору майбутньої професії учнями на діагностичному етапі експерименту

В старшокласників із вадами слуху спостерігається дуже високий показник невизначеності щодо майбутньої професії. Основна причина такої ситуації полягає в тому, що ці учні перебувають в ізольованому соціальному просторі і

часто не бачать перспектив здобуття та подальшого застосування своїх знань та навичок. Тому при плануванні навчальної програми ми приділили особливу увагу розробці матеріалів і завдань, які спонукали би старшокласників замислитися над актуальними для їх особистісного розвитку та майбутнього питаннями і почати шукати можливості для саморозвитку та реалізації у колективі, а також мотивували би до розвитку словесної (писемної) форми мовлення як необхідного засобу для навчання, спілкування та соціалізації в Інтернет-середовищі.

Необхідною умовою психолого-педагогічного корекційного впливу на розвиток мотивації мовлення є формування позитивного ставлення до застосування словесної форми мовлення, ініціативність, готовність учнів до самостійної роботи і до активних дій в процесі навчання. 121 учень (52%) був охарактеризований вчителями як повністю самостійний соціально, в навчанні і в побуті, 79 учнів (34%) потребували певної підтримки дорослих у навчанні, а 32 учні (14%) – як несамостійні, значною мірою залежні від допомоги вчителів чи батьків.

Ми вважали, що ефективним прийомом стимулювання та підтримки інтересу учнів до навчання має стати створення *ситуації успіху* – ситуації, коли учень переживає приємні емоції від вдалого виконання доступного для нього/неї завдання та відчуває успіх, який надає впевненості у власних силах (мотив досягнення) та можливостях від поступового і послідовного переходу до „зони найближчого розвитку”. Однією з таких ситуацій успіху стало виконання учнями індивідуального завдання – підготовка так званого “профілю учасника”: індивідуальної веб-сторінки з використанням запропонованого шаблону, де учні розміщували свої фотографії, творчі роботи, ділилися інформацією про свої інтереси та захоплення, презентували свою школу та клас. Так, мотив самоствердження (тобто бажання позиціонувати, утвердити себе в соціумі), пов'язаний з почуттям гідності, честолюбством: людина намагається довести оточуючим, що вона чогось варта, прагне підняти свій формальний чи неформальний статус у середовищі, хоче, щоб її поважали та цінували. Цей

мотив є досить дієвим спонукальним фактором, який вчителі-тьютори намагаються актуалізувати у своїх учнів, посилюючи в них у такий спосіб мотивацію до міжособистісної комунікації, навчальної діяльності та розвитку.

Із самого початку робота в навчальному Інтернет-середовищі, яка дала учням можливість пережити відчуття успіху від досягнення певного результату, допомогла їм також відчутти задоволення від виконаної роботи і стала позитивним стимулом для подальшої колективної навчальної і комунікативної діяльності та соціалізації. Мотив самоствердження, бажання представити себе у вигідному світлі також стимулювали учасників грамотно висловлюватися та демонструвати творчий підхід до виконання індивідуального завдання. І той факт, що при цьому учні нерідко зверталися по допомогу чи за порадою до вчителів-тьюторів, також є позитивним показником їх небайдужості до виконуваного завдання і правильного формулювання висловлювань.

Одним із інструментів актуалізації соціального позиційного мотиву, мотивів саморозвитку і досягнення було формування індивідуального профілю кожним учасником, що дозволяло їм поєднати життєві плани з власними мріями, здібностями та інтересами, виявити ціннісні орієнтації в шкільному середовищі, а за допомогою вчителя – визначити шляхи застосування здібностей, набути впевненості в собі, проявити ініціативу та розвинути відповідальність за процес і результати навчання.

Шаблон індивідуального профілю учня представляв собою он-лайн анкету з 25 запитань. Відповіді на запитання 1-5, 9, 11-14 та 17-25 учні давали самостійно, заповнюючи відведені для цього поля у формулярі електронної анкети, а відповідаючи на питання 6-8, 10, 15 і 16, учасники вибирали відповіді із запропонованих варіантів або ж додавали свій варіант відповіді. Запитання №№ 1-5 носили загальний характер; запитання №№ 6, 11, 13-19, 22 і 23 стосувалися інтересів, захоплень, мрій та життєвих планів; питання №№ 7 і 8 – проблем та способів їх вирішення; а питання №№ 9, 10, 12, 20, 21 – стосунків з друзями та оточуючими. Нижче наведені два приклади типових профілів учасників “Електронного класу”:

<u>Профіль учня 1</u>	<u>Профіль учня 2</u>
1. Вкажи своє ім'я та прізвище: Ліда С.	Аня К.
2. Скільки тобі років? 15	мне 16 лет
3. У якій школі ти навчаєшся? Спецшколи-інтернат для дітей глухих	учусь в школе
4. В якому місті ти живеш? м.Полтава	в Харькове
5. В якому класі ти навчаєшся? учениці 8 клас	в 9 классе
6. Яке твоє улюблене заняття? Спорт комп'ютер, Інтернет	жестова пісня читання книг перегляд журналів
7. Які проблеми тебе непокоять найчастіше? брак інформації	ще не вирішила, ким хочу бути страх перед майбутнім
8. Що ти робиш, коли в тебе виникає проблема? звертаюся по допомогу	намагаюся самостійно вирішити її
9. Чи подобається тобі ділитися думками з друзями? Так	СВОЮ РАДОСТЬ И НОВОСТЯМИ
10. Який стиль роботи в команді тобі більше подобається? коли "один за всіх, і всі за одного"	коли "один за всіх, і всі за одного"
11. Пригадай і напиши, яке заняття нещодавно тобі принесло найбільшу радість, задоволення: Була День Валентина я дуже сподобалося	Готувить кушать
12. Які риси характеру ти найбільше цінуєш в оточуючих? Все хорошо друзі сілкувала	Понимания и уважения
13. Чи ти вважаєш себе готовим до самостійного життя? Так	Так
14. Ким ти хочеш бути у майбутньому? Незнаю	Я еще не решила точно много планов
15. Що для тебе зараз найбільш потрібне? краще вчитися вивчити комп'ютер та мати доступ до	краще вчитися розширити коло знайомих

мережі Інтернет

покращити граматику

Працювати

одержати нові знання, інформацію

16. *Хто впливає на твій вибір професії, майбутнього?*

приклад батьків, друзів
сім'я

ніхто, я приймаю рішення сама

17. *Чи плануєш продовжити навчання після школи?*

Так

Так

18. *Яким ти себе бачиш через 5 років?*

Я звідки знаю

Я не знаю

19. *Яким ти уявляєш своє життя через 10 років?*

Я звідки знаю

Я не знаю

20. *Чи є в тебе друзі?*

Так

Так

21. *За що ти цінуєш та поважаєш своїх друзів?*

Дівчина все спілкувала культура

За то что понимают меня помогают

розум шанова ласкаПогода

мне и любят меня

22. *Що в житті дає тобі більше всього натхнення, гарного настрою?*

Коли погода настрою хорошо

Отдых общения и слушать музыку

23. *Про що ти мрієш?*

Ще пока незнаю

та так ни очем

24. *Ти користуєшся електронною поштою чи ісq для спілкування?*

Ні

Так

25. *Представся своїм новим друзям, напиши про себе у довільній формі*

Мені хоббі подобається волейбол і плавання. Влітку я займалася волейбол, я їздила на морі і так дуже любила плавати.

Здравствуйте, меня зовут Аня! У меня есть кошка. я очень ее люблю. Ее зовут Анфиса. Она красивая и пушистая. Всегда играет. Я занимаюсь спортом волейбом. Еще занимаюсь туризмом.

Протягом експериментального навчання учням була надана можливість вносити зміни до своїх індивідуальних профілів, що дозволило нам відслідковувати зміни в мотиваційній сфері учнів, інтересах, а також у

сформованості життєвих планів, які відбувалися під впливом навчання в “Електронному класі”.

Як було відмічено вчителями-тьюторами, учні намагалися показати себе з кращого боку, і, згідно з вимогами до тьютора, це, в свою чергу, вимагало від нас формування відповідного мікроклімату, який сприяв би вільному спілкуванню і навчанню учасників, створення атмосфери довіри, забезпечення приватності, врахування почуттів учнів, уникнення різкої критики.

Для виконання наступного - командного - завдання учням в групах було запропоновано, в ході спілкування у форумі або чаті на веб-платформі, спільно придумати назву своєї команди. З розумінням поняття “команда” в учнів не виникало труднощів. Наприклад, за визначенням однієї з учасниць експерименту, *“команда - це група людей, які допомагають один-одного, які рішують питання і відповіді, які борються за свою групу або команду”* (Анна Б., 11 клас, м. Київ, слабчуюча, рівень розвитку мовлення – достатній). В середньому, 1-2 учасники з кожної команди пропонували свої варіанти назви, наприклад: “Вчені”, “Космос”, “Веселка”, “Бригада”, “Чіп”, “Усмішка”, “Мушкетери” тощо, і намагалися залучити інших учасників до обговорення. Наприклад, Іванна С. (10 клас, глуха, рівень розвитку мовлення – достатній) пропонувала назвати свою команду “Усмішка”: *“Я хочу назвати команду "Усмішка" чи ти згідна? Юра чому ти не відповів. Я чекаю. Попробуй ти запитай Оксану Т. чи вона згідна. ПРИВІТ Владо Ш. Чому не можна до тебе ближче, бо ви наша команда.. І чому у нашій команді не береш участь. МИ ТЕБЕ ЧЕКАЄМО!!! Ми вже самі придумали команду”*. Їй відповіла Оксана Т. (12 клас, глуха, рівень розвитку мовлення – середній): *“Я хочу треба розмовляти команда "Усмішка". Мені сподобається назва. Я хочу шукати Влада Ш., чому ти не береш участь? Я хочу спілкувати тебе. Відповідь чекати!”*. Вчителі-тьютори на місцях допомагали залучити всіх учнів до активної комунікативної діяльності, підтримували їх у роботі. Це просте командне завдання актуалізувало потребу учнів у взаємодії і спілкуванні для

знаходження спільного рішення в команді. Це також дозволило нам виявити найбільш активних учнів, які в майбутньому ставали лідерами своїх команд.

Таким чином, на початку проведення корекційно-організаційного етапу експерименту за участю 232 учнів 7-12 класів із вадами слуху, які працювали у 19 мікрогрупах, сформованих за віком та рівнем розвитку мовлення учасників, під керівництвом педагогів-тьюторів, за короткий термін (1 місяць) нам вдалося залучити достатню кількість учасників, об'єднаних прагненням навчатися та відкритих до спілкування в Інтернет-середовищі.

Отже, на початку другого корекційно-організаційного етапу експерименту були досліджені особливості мотиваційної сфери старшокласників із вадами слуху. Зазначено, що в учнів домінує мотив самоствердження та мотив уникнення неприємностей чи покарання. Мотив ідентифікації з іншою особою розвивається під впливом замкненого соціуму (сім'я, спецшкола-інтернат), в якому перебуває учень. А отже, необхідно розширити коло спілкування та ввести новий орієнтир на успішних випускників шкіл-інтернатів. Взагалі, мотив ідентифікації з іншою особою, який полягає у прагненні бути схожим на певного героя, кумира, авторитетну людину, є особливо актуальним для молоді, яка намагається наслідувати інших. Для вчителя важливо знати, з ким саме прагне ідентифікувати себе учень, щоби використовувати це для підсилення мотивації до діяльності, яка цікавить дитину.

Зроблено висновок про те, що при плануванні та організації навчальної роботи в Інтернет-середовищі також слід приділили особливу увагу розвитку в старшокласників із вадами слуху відповідального ставлення до власного майбутнього, оскільки від сформованості цієї характеристики значною мірою залежить підсилення внутрішніх мотивів особистісного розвитку та досягнення. Саме прагнення до саморозвитку і самовдосконалення і прагнення досягти високих результатів і майстерності у певній діяльності є важливими мотивами, які спонукають учня багато працювати, навчатись і розвиватись. Адже успіх у будь-якій діяльності залежить не лише від здібностей, навичок і знань, але й від мотивації саморозвитку і досягнення.

Також необхідно створити комфортне навчальне середовище, що відповідає очікуванням його учасників і спонукає до колективної навчально-комунікативної діяльності, а також надати учням можливість пережити відчуття успіху від виконаної роботи, що підсилює прагнення і надалі досягати високих результатів у навчанні, а також виховує відповідальність за виконання завдань (мотив досягнення).

Крім цього, у навчальне Інтернет-середовище введено спеціально розроблений інструмент моніторингу мотиваційної сфери старшокласників із вадами слуху – індивідуальний профіль учня, що генерується в базі даних всіх учасників експерименту, - який кожен учень заповнював на початку експериментального навчання, а потім міг самостійно вносити зміни та вдосконалювати у відповідності до змін, які відповідали за актуалізацію різних мотивів під впливом навчального Інтернет-середовища.

3.2. Модель корекційного впливу на мотивацію старшокласників із вадами слуху до розвитку мовлення в навчальному Інтернет-середовищі

Завдання другого - корекційно-організаційного - етапу експериментального дослідження включали також забезпечення соціальної й когнітивної присутності і взаємодії учасників навчального Інтернет-середовища. Для цього були створені необхідні умови для забезпечення учнів психолого-педагогічною підтримкою, а також були розроблені та адаптовані навчальні матеріали та методи роботи, що стимулюють не тільки комунікативну та пізнавальну діяльність учнів, але й підвищують та підтримують їх мотивацію до застосування словесного (писемного) мовлення в колективній навчальній і комунікативній роботі. Отже, відповідно до завдань створеного навчального Інтернет-середовища, ми прагнули актуалізувати потребу учнів із вадами слуху у застосуванні писемного мовлення для навчання, спілкування і соціалізації. Орієнтація на співпрацю вимагала відповідного дизайну навчальних матеріалів та максимального залучення

учасників до спільних дій, що, в контексті комунікативної діяльності, стосувалися ведення діалогу, формування та формулювання думки.

Навчально-виховний процес у нашому експерименті, із залученням 232 учнів 7-12 класів із вадами слуху, поділених на 19 невеликих груп за віком та рівнем розвитку мовлення, які працювали під керівництвом педагогів-тьюторів, був організований шляхом вибору оптимальних навчальних траєкторій: відповідного темпу навчання та дозування навчального матеріалу для кожного учня, що відповідає принципам диференціації, індивідуалізації, особистісної орієнтованості навчання, з дотриманням державних стандартів освіти, програм з інформатизації в школі – основних положень модернізації спеціальної освіти дітей із вадами слуху.

Корекційна спрямованість нашої експериментальної роботи на розвиток мотивації до застосування словесного мовлення в його соціальній комунікативній функції полягала у розробці та адаптації навчальних матеріалів до рівня розуміння глухими і слабочуючими дітьми, у залученні учнів до спільного опрацювання навчального контенту в Інтернет-середовищі, а також у спонуканні до участі у колективній комунікативній діяльності, у дискурсі та спільному створенні нового змістовного наповнення “Електронного класу”. З позиції сучасних підходів, ми розглядаємо дискурс як складову соціокультурної взаємодії [358; 359], складне комунікативне явище, що включає не лише текст, але й такі екстралінгвістичні фактори, необхідні для розуміння тексту, як думки, настанови та цілі адресата, знання про навколишній світ тощо. Розвиток навичок усвідомленого читання, писемного спілкування та активного застосування писемного мовлення у навчально-комунікативній діяльності учнів із вадами слуху вимагає застосування інноваційних моделей організації навчального процесу, у тому числі, в дистанційному форматі через мережу Інтернет. Ми вбачаємо переваги використання навчального Інтернет-середовища старшокласників із вадами слуху в наступному:

- гнучкий дизайн навчально-інформаційних ресурсів, який враховує рівень розвитку мовлення учня, його пізнавальні можливості, можливість самостійно зрозуміти текстові матеріали, часові обмеження тощо;
- можливість організації навчально-виховної роботи, в якій дитина не почуватиме дискомфорту, спричиненого вадою її слухової функції, де учні з вадами слуху мають рівні зі своїми чуючими однолітками можливості користування тими самими засобами спілкування і співпраці;
- участь у розбудові молодіжної культури, де інтеграція – не просто присутність, а ставлення як до рівного, „залучення, співжиття, співтворчість” [302], прояв таланту та креативу.

Як вже зазначалося, серед основних принципів сформованого нами навчального Інтернет-середовища були демократизація та гуманізація навчально-виховного процесу, в центрі якого є учень з його особливими освітніми потребами і складним внутрішнім світом. Взагалі, метою навчально-виховної роботи в середній школі є формування такої позиції, яка, виявляючись у соціальній активності, визначає самоактуалізацію учня, реалізацію його можливостей, оскільки самоактуалізація – це прагнення людини якомога повніше виявити, розвинути і реалізувати свої можливості, прагнення особистості бути тим, ким вона може бути [240,41]. Комунікативна та практична діяльність для дітей із вадами слуху є важливою умовою інтеграції дітей у суспільство, пізнання стосунків між людьми, розширення кругозору та загального розвитку.

При застосуванні педагогічної технології організації навчального Інтернет-середовища “Електронний клас” нам необхідно було змодельовати психолого-педагогічний корекційний вплив на мотивацію до застосування і розвитку мовлення учнів із вадами слуху в його соціальній комунікативній функції. У створеному навчальному Інтернет-середовищі були відсутні прояви дискримінації (в широкому розумінні) осіб із вадами слуху, тобто стан слухового аналізатора не відігравав критичної ролі в процесі їх спілкування та навчання. Увага була зосереджена на розвитку в учасників експерименту

навичок самостійної роботи, ініціативності, прийняття рішень, роботи в команді тощо, а це сприяло актуалізації в них потреби в активному застосуванні писемного мовлення.

Організація соціально-комунікативної міжсуб'єктної взаємодії учасників мала підтвердити наше припущення про те, що первинний дефект дитини (глухота) нівелюється у створеному нами Інтернет-середовищі “Електронний клас”, а звідси, основну увагу ми спрямували на корекцію вторинних порушень розвитку дітей із вадами слуху, а саме на:

1) актуалізацію потреби учнів у вдосконаленні комунікативних навичок із застосуванням писемного мовлення у колективній навчальній і комунікативній роботі;

2) розвиток особистісних якостей, таких як самостійність, самоорганізованість, лідерство тощо;

3) формування ціннісних орієнтацій та вміння позиціонувати себе в колективі, аналізувати власні знання, інтереси, нахили, оцінювати свої сильні та слабкі сторони, в результаті чого старшокласник здатний формувати життєві плани і робити самостійний вибір свого майбутнього.

Ми прогнозували, що спілкування та співпраця в навчальному Інтернет-середовищі, коли комунікативна діяльність – це не лише засіб одержання і передачі інформації, але й засіб взаємодії та впливу на інших (інтерактивність), створення сприятливої для навчання та дружньої атмосфери із забезпеченням певної приватності допоможе учням сприйняти інших (перцептивність) і себе серед інших (позиціонування), допоможе учасникам „розкрити” свій творчий потенціал та актуалізувати потребу в особистісному розвитку.

Модель психолого-педагогічного корекційного впливу на мотивацію до застосування і розвитку писемного мовлення учнів із вадами слуху в навчальному Інтернет-середовищі “Електронний клас” була розроблена із врахуванням особливостей соціальної та когнітивної присутності [363] учнів із вадами слуху і необхідності підтримки учасників навчальної спільноти в мережі Інтернет. Основними складовими нашої моделі є: (1) створення

сприятливого для навчання клімату, що сприяє соціалізації учасників у навчальному середовищі, (2) відповідний навчальний дизайн, що активізує процес пізнання та (3) мережеве інтерактивне навчання, що активізує колективну комунікативну діяльність учасників навчання. Зупинимося детальніше на кожній з характеристик моделі психолого-педагогічного корекційного впливу на мотивацію до розвитку мовлення у його комунікативній функції в навчальному Інтернет-середовищі “Електронний клас”.

(1) *Створення сприятливого клімату для навчання нечуючих в “Електронному класі” за умови їх соціальної присутності.* Основну увагу ми приділили створенню сприятливого для навчання і комунікації, доброзичливого мікроклімату, забезпеченню системи підтримки учасників навчальної мережі, справедливій та об’єктивній оцінці результатів роботи кожного, надаючи учням свободу для самовираження та активності. Особливе значення в цьому мало спілкування учнів із вадами слуху з педагогами, яке ґрунтується на взаємоповазі, співробітництві та довірі. В процесі навчально-пізнавальної діяльності створення атмосфери взаєморозуміння, поваги і довіри було умовою, що сприяла всебічному розвитку кожного учня, допомагали їм ставали активними суб’єктами в навчальному процесі, тобто - соціально присутніми.

(2) *Розробка відповідного дизайну навчального середовища “Електронний клас” та підтримка когнітивної присутності учнів в ньому.* Змістове наповнення Інтернет-середовища “Електронний клас” відбувалося з врахуванням навчальних цілей та пізнавальних можливостей, рівня розвитку мовлення, віку та інтересів учасників експерименту. Навчальні матеріали розроблялися та добиралися таким чином, щоб легше було визначити особливості застосування учнями з вадами слуху писемного мовлення та обрати найпродуктивніші методи роботи, з врахуванням сформованості комунікативних навичок. Інформаційні навчальні матеріали мали різний рівень складності і подавалися учням поступово, від простого - до складного, в обраному темпі та у відповідності до рекомендованої вчителями-тьюторами

індивідуальної навчальної траєкторії учня. Також всі навчальні матеріали були підготовлені в українській та російській мовних версіях для того, щоби зробити їх більш доступними для сприйняття учасниками з різних регіонів України. Текстові матеріали були адаптовані з тим, щоби учні мали можливість максимально більше часу працювати з ними самостійно: вони доповнювалися інтерактивними підказками, ілюстрованим двомовним глосарієм і порадами.

(3) *Мережевість навчання* - забезпечення та підтримка дискурсу між всіма учасниками навчального процесу в Інтернет-середовищі. При такій організації навчально-виховного процесу учні та вчителі-тьютори створили єдину спільноту, в якій вчитель розробляє дизайн навчального середовища і сприяє навчанню, а учні стають більш самостійними й відповідальними за процес та результати навчання: учні не лише пасивно сприймають інформацію, вони мають обмірковувати прочитане, висловити свої думки чи враження, залучитися до розв'язання проблем. Кожен учасник спільноти, співпрацюючи з іншими, будує спільну інформаційну структуру, стає творцем загальномережевої системи знань, з якої потім може вибирати, черпати те, що є необхідним, значущим, цікавим саме для нього, для його власного розвитку. Важливо, що спільно створений учасниками зміст чи ідеї, опубліковані у віртуальному середовищі, не щезають, а доповнюються і розвиваються іншими школярами і вчителями.

Умовами дієвості даної моделі є соціальна та когнітивна присутність учнів у навчальному Інтернет-середовищі, а також постійна підтримка та надання зворотного зв'язку з боку тьютора. Вчитель-тьютор будує *індивідуальну навчальну / корекційну траєкторію* роботи учня з врахуванням відповідного темпу навчання і рівня розвитку мовлення та забезпечує взаємодію всіх суб'єктів навчання, використовуючи представлену вище модель психолого-педагогічного корекційного впливу на мотивацію до розвитку мовлення в навчальному Інтернет-середовищі, а також інформаційні ресурси і технічні засоби комунікації, передачі інформації та управління навчальним Інтернет-середовищем "Електронний клас".

Така корекція можлива за умови диференційованого індивідуального підходу до кожного учня, підтримки його позиціонування (забезпечення соціальної присутності) в колективі, формування адекватного ставлення до оточуючих та організації дружньої взаємодії серед ровесників. Страх нечужих перед соціалізацією в Інтернет-середовищі, викликаний недостатнім рівнем володіння вербальним мовленням для самостійного розуміння текстів і для письмового спілкування, створював потенційну небезпеку для успішного застосування моделі психолого-педагогічного корекційного впливу на мотивацію до розвитку мовлення учасників на третьому етапі нашого експерименту, який вимагав забезпечення колективної навчально-комунікативної діяльності та взаємодії учасників (когнітивної присутності) в ході навчально-виховного процесу.

Для підтримки соціальної присутності при навчанні у дистанційному форматі вчитель-тьютор своїм особистим прикладом і зацікавленістю стимулює учнів до роботи, оскільки тьютор – це модель взаємодії; налагоджується позитивний і корисний (для учнів і вчителів) зворотній зв'язок; не можна залишати без уваги жодне запитання; варто привселюдно хвалити учнів за вдале, правильне та швидке виконання завдань, а при необхідності - використовувати приховану критику; а також використовувати "електронні паралінгвістичні" засоби спілкування, що передають настрій та ставлення.

Як зазначалося, використання Інтернет-технології у навчально-виховному процесі робить його достатньо гнучким і дозволяє кожному учневі працювати за рекомендованим навчальним графіком (траєкторією). Але, на відміну від традиційної моносуб'єктної форми організації навчання у класі, де учень виступає об'єктом навчального впливу з боку вчителя, нами був створений багатосуб'єктний "Електронний клас", де кожен учасник бере участь у спілкуванні в ході навчання та відіграє певну роль у спільній побудові знань та досягненні навчальних цілей. Застосування такого особистісно-зорієнтованого підходу до навчання дітей із вадами слуху вимагає впровадження активних методів навчання і базується на взаємодії всіх учасників навчального процесу.

Взаємодія учнів, які мають порушення слухової функції, з вчителями та однолітками сприяла:

- усвідомленню дитиною себе серед інших (позиціонуванню), формуванню “Я”-свідомості, розвитку таких якостей особистості як відповідальність, ініціативність, самостійність;
- формуванню інтересу та збагаченню уявлення про соціальні явища;
- організації позаситуативно-пізнавального спілкування, в якому всі учасники виступають носіями унікального соціального досвіду та джерелом інформації.

При використанні мережі Інтернет з’являється можливість працювати, співпрацювати і спілкуватися, незалежно від відстані, що розділяє учасників, та від їх фізичних обмежень. Використання комунікативних засобів мережі Інтернет дозволило сформувати віртуальну мережу старшокласників із вадами слуху, де учасники працюють як самостійно, так і в командах - за умови наявності спільного інтересу, який згуртовує учасників навчання, та застосування однакових методів роботи.

Ми використали такий варіант організації навчального маршруту дітей із вадами слуху, де процес навчання базується не лише на сформованих функціях, але й на тих, що формуються. Завдання навчання – поступово і послідовно переводити „зону найближчого розвитку” (зону, де навчання характеризується як рівень потенційного розвитку, встановлений шляхом розв’язання завдань під керівництвом дорослих та під час спільної роботи з більш обдарованими учнями) у „зону актуального розвитку” [59]. Зокрема, використання однакового змістовного наповнення при роботі як з глухими, так і зі слабчучими старшокласниками з різним рівнем розвитку мовлення, спонукало перших ефективно переводити ті знання та вміння, що знаходяться у зоні найближчого розвитку, у зону актуального розвитку, однак при цьому застосовуючи різні навчальні траєкторії, що включали в себе відповідний обсяг технічної і педагогічної підтримки, темп навчання тощо. Учні обирали свій навчальний маршрут: наприклад, учні з низьким рівнем розвитку мовлення

приділяли майже вдвічі більше часу засвоєнню матеріалу та виконанню завдань, активно опрацьовували візуалізовані глосарії з поясненнями незнайомих слів та виразів, звертались по допомогу до вчителя-тьютора, виконуючи додаткові вправи на перевірку розуміння прочитаного. Крім цього, навчальна роль Інтернет-середовища забезпечує перехід комп'ютерної грамотності учнів із зони найближчого розвитку в зону актуального розвитку. Це поступове розширення зони найближчого розвитку забезпечує “підтягування” комунікативних навичок та сприяє корекції та компенсації відхилень у розвитку дитини з порушеним слухом.

Для забезпечення соціальної присутності учасників віртуального навчального середовища, учням було запропоновано ознайомитися з інформацією про інших учасників “Електронного класу”, додати свої коментарі до профілів інших учнів, знайти друзів за інтересами. Зайшовши на першу веб-сторінку “Електронного класу”, учні могли побачити список всіх учасників віртуального середовища та коротку інформацію про них: фото, ім'я і прізвище, місто, в якому проживає/навчається дитина, та інформацію про останній захід на сайт:

270 Учасників			
<u>Фото</u>	<u>Ім'я / Прізвище</u>	<u>Місто</u>	<u>Останній вхід на сайт</u> ↓
	Михайло Ц.	Київ	1 дні
	Вадим В.	Київ	1 дні
	Надя Х.	Полтава	1 дні 22 години
	Дмитро П.	Харків	1 дні 22 години
	Алєна Ф.	Луганськ	1 дні 23 години
	Денис П.	Харків	1 дні 23 години
	Андрій Р.	Львів	1 дні 23 години
	Дарина М.	Полтава	1 дні 23 години
	Іванна С.	Львів	1 дні 4 години

	Марія Г.	Львів	1 дні 21 години
	Віра Л.	Львів	1 дні 22 години
	Ігор Х.	Чернівці	2 дні 20 години
	Ірина С.	Київ	2 дні 20 години
	Олексій П.	Київ	2 дні 20 години
	Дима С.	Луганськ	2 дні 21 години

Натиснувши на імені певного учасника, можна ознайомитись із його індивідуальним профілем. В окремому вікні “Під’єднані користувачі” також представлений список тьюторів та учнів, які на даний момент перебувають в “Електронному класі”.

Хоча, на перший погляд, робота в навчальній мережі достатньо незалежна, вона, водночас, вимагає від кожного учня певних зобов’язань перед іншими учасниками навчання. Тому, організовуючи командну роботу школярів, ми досягали усвідомлення ними важливості внеску кожного учасника та відповідальності за свої дії, що мотивувало їх до залучення у колективну навчальну і комунікативну діяльність шляхом позиціонування себе серед однолітків, ведення діалогу (мотивація до застосування писемного мовлення в комунікативній контактостановлюючій функції) та прийняття рішень - спочатку індивідуальних, а згодом і колективних, що базуються на виробленні власного ставлення до певного питання та формулюванні своєї думки (мотивація до застосування мовлення в комунікативній предикативній функції). Для цього ми використовували діяльнісний підхід. Згідно з теорією „діяльнісного підходу” у навчанні [6], мета навчання – не лише озброєння учнів знаннями чи накопичення знань, а розвиток особистості та вміння діяти зі знанням справи, формування в нечууючої людини навичок застосування писемного мовлення та інших життєвих компетенцій. Крім того, різні погляди різних людей розширюють і збагачують кругозір, стають поштовхом до власного розвитку.

Була представлена навчально-виховна програма занять, мета якої - спонукати учнів до активної участі у колективній комунікативній діяльності в процесі навчання із застосуванням писемного мовлення, розвивати здатність учнів позиціонувати себе в колективі. Програма складається з уроків на тему “Я в оточенні людей”, що представляє собою набір ситуаційних вправ і тестів, текстів для самостійного опрацювання, що спонукають учнів замислитися над вибором майбутнього шляху власного розвитку, гри “Політ на Місяць”, що розвиває навички командної роботи та прийняття рішень, та віртуальних клубів за інтересами. При розробці завдань використано комплекс методів мотивації і стимулювання навчальної і комунікативної діяльності учнів: методи стимулювання інтересу до навчання, обов’язку і відповідальності.

При підготовці змістовного наповнення Інтернет-середовища “Електронний клас” ми враховували рівень розвитку мовлення, вік, інтереси та пізнавальні можливості учасників. Тому всі навчальні завдання, розроблені у співпраці з педагогами-тьюторами, були адаптовані до рівнів готовності учнів максимально самостійно працювати з ними та доповнювалися системою підтримки: спливаючими підказками, ілюстрованим двомовним глосарієм та порадами вчителів. Як вже зазначалося, всі навчальні матеріали в „Електронному класі” були підготовлені у двох мовних версіях, оскільки в експериментальному навчанні брали участь школярі з різних регіонів України. Готуючи спільно з вчителями-тьюторами ті чи інші види завдань, ми намагалися, щоби вони:

- були доступними для учнів старших класів з різним рівнем розвитку мовлення та науковості і давали можливість поєднувати їх інтереси;
- спонукали учнів до активної комунікативної діяльності, до командної роботи та соціалізації;
- відкривали можливості для прояву самостійності, ініціативи, творчості;
- надавали учням впевненості та відкривали широкі можливості для застосування набутих вмінь і навичок на практиці.

Завданням занять на тему “Я в оточенні людей”, фрагмент першої сторінки яких представлений на рисунку 3.7 (див. стор. 135), було розширення словникового запасу учнів: вводилася і закріплювалася нова лексика, що стосувалася опису рис характеру людини.

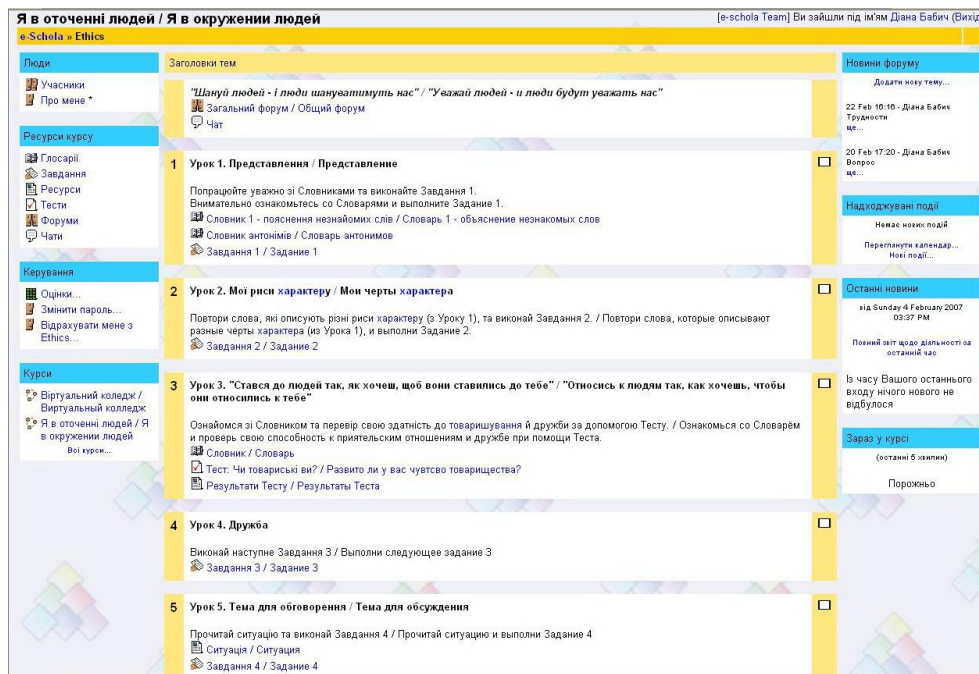

Рис. 3.7. Фрагмент веб-сторінки занять на тему “Я в оточенні людей”

Ці завдання також мали на меті відпрацювання правильного використання нових та вже знайомих учням слів з даної тематики і лексично-граматичних конструкцій при застосуванні словесного (писемного) мовлення для представлення в колективі, налагодження контактів, ініціювання і підтримки діалогу. Вони передбачали розвиток критичного мислення при оцінці сильних і слабких сторін характеру людини, розвиток критичної самооцінки та подолання комплексу неповноцінності, зумовленої глухотою. Запропоновані завдання дозволяли, насамперед, виявити вміння школярів диференціювати і позиціонувати себе серед інших учнів, характеризуючи себе як особистість.

Завдання перше. *Уважно прочитай пояснення слів у Глосарії, які характеризують людину, її поведінку, почуття. Потім представ себе своїм новим друзям, заповнивши пропуски відповідними словами чи фразами.*

Глосарій 1: пояснення незнайомих слів

відвертий: людина, яка говорить і робить все відкрито, прямо

відповідальний: людина, яка виконує свої обов'язки

впевнений: людина, яка твердо знає, чого хоче, вірить у свої сили

емоційний: людина, яка яскраво виражає різні почуття

наполегливий: людина, яка вміє добитися чогось у житті

працьовитий: людина, яка постійно і систематично працює

скритний: людина, яка вміє приховувати свої почуття

співчутливий: людина, яка вміє переживати за іншу людину

стриманий: людина, яка вміє керувати своєю поведінкою, почуттями

цілеспрямований: людина, яка впевнено йде до своєї мети

Глосарій 2: словник антонімів

байдужий, егоїстичний: (ант.) люблячий, турботливий, співчутливий

безвідповідальний (байдужий): (ант.) відповідальний

добрий, ласкавий: (ант.) злий, сердитий

енергійний, рухливий: (ант.) пасивний, неенергійний, спокійний

невихований, грубий: (ант.) ввічливий, культурний

правдивий, чесний: (ант.) брехливий

скромний: (ант.) нахабний, нескромний

скутий, жадний: (ант.) щедрий

справедливий: (ант.) несправедливий

сумний (песимістичний): (ант.) веселий (оптимістичний), життєрадісний

Я - _____

(коротко представся, вкажи прізвище і ім'я)

Я живу і навчаюся _____.

(де? в якому місті?)

За характером я _____

(вибери з Глосаріїв 5 прикметників, які описують основні риси твого характеру)

Подумай і обговори з друзями, яких рис характеру тобі варто було би позбутися? Що треба зробити, щоби розвинути ті якості, яких тобі бракує? Постарайся бути самокритичним. Дай відповіді на наступні запитання:

1. Яка риса характеру у мене найкраща?
2. Яку рису характеру я хотів (-ла) би мати?
3. Яка риса характеру мені заважає?

Завдання друге. Мета - формування ставлення учнів до оточуючого їх середовища шляхом проведення дискусії на тему "*Стався до людей так, як хочеш, щоби вони ставилися до тебе*". Це тестова перевірка здатності до товаришування й дружби, виконання завдань на тему дружби із застосуванням нової лексики. Додатковою виховною метою, яка переслідувалася нами при виконанні учнями цього завдання, було повторити зі школярами норми етикету та поведінки в шкільному колективі та за межами школи, а також розвинути навички критичної оцінки себе та інших людей.

Ознайомся з глосарієм та виконай тест, який допоможе тобі перевірити твою здатність до товаришування й дружби.

Глосарій: (українська версія)

друг: людина, якій ти довіряєш, віриш, розумієш, яка допоможе тобі у важку хвилину

дружба: взаєморозуміння, взаємодопомога та довіра своїх таємниць (секретів)

товариш: людина, з якою ти вчишся, відвідуєш гурток, ідеш разом додому, зустрічаєшся, береш участь у різних заходах (це може бути сусід, однокласник)

товаришування: спілкування між людьми, з якими ти більше часу проводиш разом (на роботі, в школі і т.д.)

характер: набір основних рис людини, що виявляються в поведінці

Тест: Чи товариські ви? - перевір свою здатність до товаришування й дружби за допомогою цього тесту:

- 1 Ваш товариш захворів і не прийшов до школи. Ви:
- Балів: а. зателефонуєте йому й поцікавитесь, як його здоров'я (5)
- 1/5/10 б. нічого не зробите (1)
- с. відвідаєте його (10)
- 2 Товариш не виконав домашнє завдання. Ви:
- Балів: а. дасте йому списати (5)
- 1/5/10 б. допоможете виконати домашнє завдання (10)
- с. мені байдуже (1)
- 3 Вам дуже хочеться морозива, і ви маєте гроші, та поряд з вами
- Балів: товариш, у якого немає грошей. Ви:
- 1/5/10 а. купите морозиво тільки собі (1)
- б. позичите товаришеві гроші (5)
- с. купите два морозива - собі і товаришу (10)
- 4 Вам і вашому товаришу подобається одна й та сама дівчина
- Балів: (хлопець). Ви:
- 1/5/10 а. обидва (обидві) намагаєтеся дуже сподобатися їй (йому) (10)
- б. розповідаєте про друга (подругу) щось погане (5)
- с. не хочете розмовляти на цю тему (1)
- 5 Однокласник запросив вас на день народження, а вашого товариша -
- Балів: ні. Ви:
- 1/5/10 а. нічого не скажете товаришеві і підете самі (1)
- б. попросите однокласника запросити товариша (10)
- с. підете самі, попередньо поясните товаришеві ситуацію, що склалася (5)
- 6 Товариш одержав не дуже приємне доручення: прибрати клас,
- Балів: вимити вікна. Ви:
- 1/5/10 а. залишитеся після уроків і допоможете йому (10)
- б. пожалієте його і підете додому (5)
- с. мовчки порадієте, що доручення дали йому, а не Вам (1)
- 7 Ваш товариш виграв приз у конкурсі. Ви:

- Балів: а. захочете взяти участь у подібному конкурсі (5)
 1/5/10 б. порадієте за свого товариша (10)
 с. в душі позаздрите йому (1)

Якщо ти набрав:

60-70 балів - твої друзі можуть пишатися дружбою з тобою. Ти дуже хороша людина, допоможеш у важку хвилину. У тебе з друзями повне взаєморозуміння.

20-59 балів - ти непоганий товариш. Ти обережний, нерішучий. У всьому шукаєш вигоду для себе. Часом на важливі речі ти не звертаєш уваги.

На основі автоматично згенерованих системою результатів тесту, в окремому форумі “Електронного класу” учні в межах своєї групи обговорювали, чи одержаний результат насправді відображає їх стосунки з товаришами, а також давали відповіді на наступні запитання, що стосуються теми “Дружба”:

1. *Скільки, на твою думку, буває друзів?*
2. *Чи є у тебе справжній друг?*
3. *Чому ти з ним (з нею) дружиш?*
4. *Що тобі в ньому (в ній) не подобається?*

Найцікавіші дискусійні проблеми вчителі виносили у загальний Інтернет-форум для обговорення всіма учасниками. Це давало змогу учням проаналізувати відповіді колег по навчанню, сформулювати власну думку та обмінятися враженнями з іншими учасниками – а отже, така робота сприяла розвитку мотивації мовлення. Перевагою роботи в “Електронному класі” стало те, що в учня був час на обдумування відповіді, він також міг порадитися з вчителем чи колегами по навчанню щодо правильного розуміння змісту ситуації чи завдання до опублікування власного висловлювання. Висловлювання, запитання, репліки всіх учнів групи зберігалися у форумах, їх можна було проаналізувати разом з вчителями.

Матеріал для роботи учнів над ситуаційними вправами в “Електронному класі” розроблявся та адаптувався таким чином, щоби учні, зрозумівши ситуацію і завдання, могли критично оцінити та визначити особливості та риси свого характеру, позиціонувати себе серед інших, навчитися прогнозувати власну поведінку, адекватну ситуації, обрати найпродуктивніші методи спілкування для забезпечення власної присутності – соціальної і когнітивної - у віртуальному навчальному середовищі, набути навички прийняття рішень як індивідуально, так і в команді.

Інтернет-технологія та дизайн навчальних матеріалів забезпечували гнучкість у навчанні та можливість вибору найбільш оптимальної траєкторії навчання для дітей з різним рівнем розвитку мовлення, виходячи з потреб та можливостей учнів, що дозволило їм пережити відчуття успіху від спілкування та пізнавальної діяльності.

Для самостійного опрацювання учнями були використані 12 текстів, що використовувались на першому етапі експериментального дослідження, однак із розробленою системою підтримки засобами мультимедіа й ІКТ. Так, до кожного тексту були розроблені глосарії, як показано у прикладі візціалізованого глосарію до тексту “Нечуючий художник”.

Глосарій до тексту “Нечуючий художник”:

Живопис: (укр.) напрям в образотворчому мистецтві
живопись: (рус.) направление в изобразительном искусстве

живописець: (укр.) художник живопису
живописець: (рус.) художник живописи

завоював: (укр.) здобув, одержав
завоевал: (рус.) получил

криголам: (укр.) корабель, який ламає кригу (лід)
ледокол: (рус.) корабль, который ломает лёд

не завадила: (укр.) не перешкодила

не помешала: (рус.) не стала помехой или препятствием

пейзаж: (укр.) картина природи

пейзаж: (рус.) картина природы

полярний: (укр.) північний

полярный: (рус.) северный

привабили: (укр.) сподобалися

привлекли: (рус.) понравились

реальне училище: (укр.) ремісниче професійне училище

реальное училище: (рус.) ремесленное профессиональное училище

Допомога програмного забезпечення в самостійній роботі учнів з адаптованими текстами полягала у візуалізації навчальних матеріалів та розміщенні порад щодо оволодіння інформаційним ресурсом.

Дизайн текстів був розроблений таким чином, що всі слова, які могли викликали в учнів труднощі у розумінні, виділялися кольором і мали безпосередні лінки (посилання) на глосарій до тексту, де наводилися пояснення цих слів та виразів, як це представлено на рисунку 3.8.

Рис. 3.8. Фрагмент навчальної програми в “Електронному класі”

Так, наводячи курсор та натискаючи клавішею мишки на ці слова, учні могли побачити в окремому вікні двомовну підказку-пояснення і, якщо це було можливо, зображення предмету чи явища, як це зображено на рисунку 3.9.

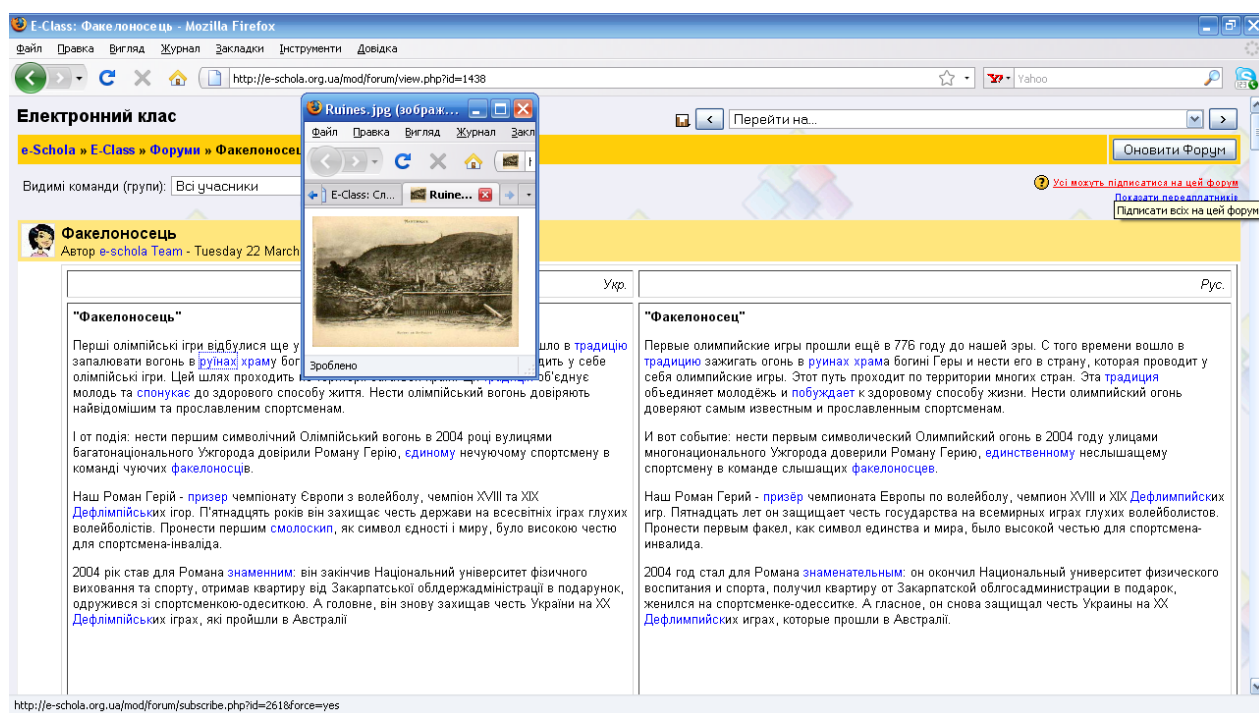

Рис. 3.9. Фрагмент навчальної програми в “Електронному класі”

Ілюстровані глосарії були розроблені нами у співпраці з нечуючими педагогами. Учні здійснювали пошук значення незнайомих слів та виразів і виконували тести та завдання на перевірку розуміння змісту тексту.

Крім націленості на досягнення основної мети – розвитку навичок самостійної роботи з текстовими матеріалами, - історії про осіб із вадами слуху, які здійснили свою мрію і досягли успіху, мали також виховний вплив на формування особистості учня та колективу учнів у цілому. Тексти за своєю тематикою близькі до інтересів та розуміння учнями спецшкіл для дітей із вадами слуху і мали також виховне навантаження, оскільки предметом вивчення стали приклади з життя нечуючих людей, які, не зважаючи на об’єктивні перешкоди, знайшли в собі сили досягти поставленої мети, аби знайти своє місце в житті.

Робота над текстами і завданнями до них вимагала від учнів розуміння прочитаного (за допомогою ілюстрованого словника-глосарію та коротких он-

лайн тестів), обмірковування поставлених відкритих запитань, формулювання та висловлення власних думок у письмовій формі. Після кожних трьох занять, на яких учні знайомилися з трьома історіями успішних нечуючих, що проявили свої здібності і талант у різних сферах діяльності (наприклад, журналіст, спортсмен, художник), учні шляхом голосування обирали історію тої особи, яка їм найбільше сподобалася, яка наближена до сфери інтересів дитини, як це зображено на рисунку 3.10.

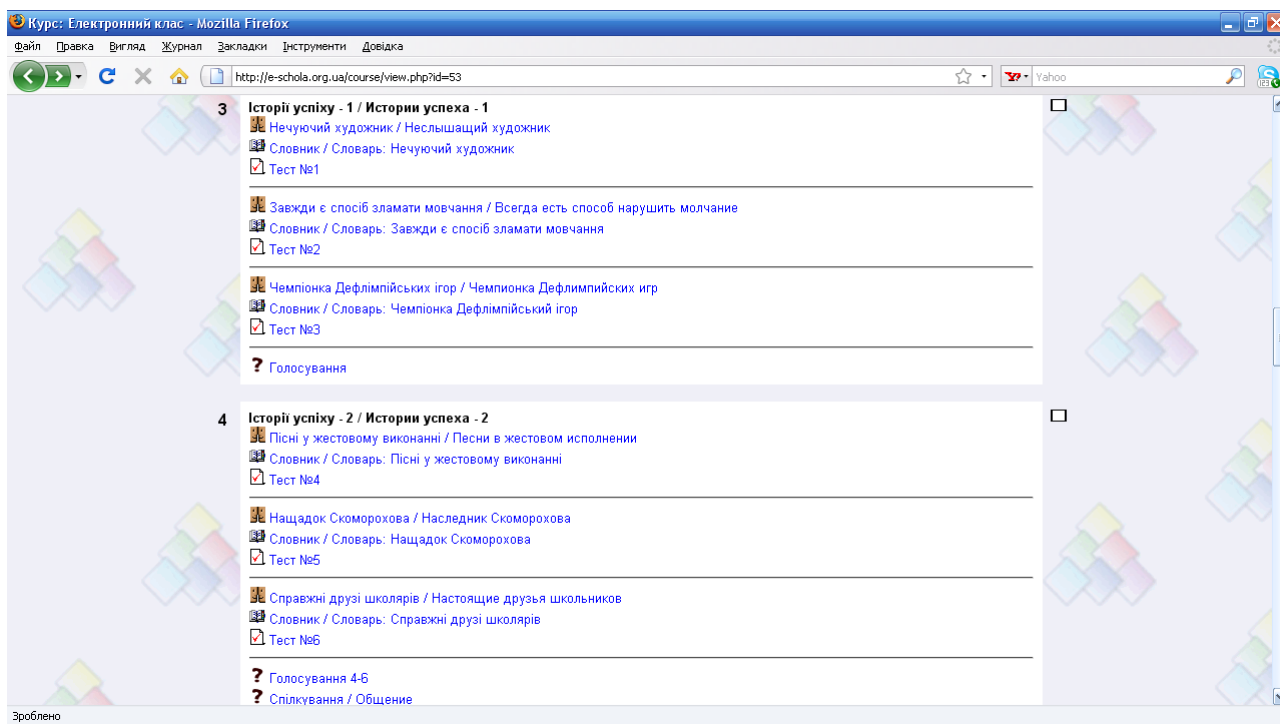

Рис. 3.10. Фрагмент навчальної програми в “Електронному класі”

Учні самі обирали історії, які найбільше зацікавили їх, і обговорювали у форумах з колегами по навчанню. Приклад уривку одного з таких обговорень наведено у Додатку В.

Таким чином, учні замислювалися над власними уподобаннями, мріями, успіхами, справами, які дають їм натхнення. Ми зазначили, що запропоновані історії успіху, історії подолання труднощів нечуючими молодими людьми мають великий виховний вплив, дозволяють учням більше дізнатися один про одного, довідатися, як живуть їх однолітки в інших містах України, долати стереотипи щодо людей із вадами слуху.

Старшокласники з вадами слуху на реальних прикладах побачили і переконалися, що вони можуть також багато чого досягнути у житті. Головне - мати мету і бажання йти до цієї мети. На прикладах досягнень нечуючих виховується сила волі, впевненість в собі, усвідомлення своєї ролі в суспільстві:

Навчаючись в Інтернет-середовищі, учні на практиці відчували, як зручно спілкуватися за допомогою писемного мовлення, а також усвідомили, що ці навички потрібно розвивати, необхідно збагачувати свій словниковий запас. Нами було відмічено, що в навчальному Інтернет-середовищі (як і традиційно в класі, про що зазначено в роботах Т. С. Зикової [121]), в ході спільної предметно-практичної діяльності в учнів із вадами слуху виникає бажання спілкуватися з товаришами, вчителем, висловлювати свої думки. І хоча при виконанні індивідуальних завдань недостатній рівень розвитку мовлення та небажання помилитися змушували деяких учнів уникати письмових висловлювань, при організації роботи учнів у невеликих групах кількість письмових висловлювань значно зростала.

Наступні завдання навчальної програми були спрямовані на формування в учнів навичок роботи в команді, на залучення їх до колективної комунікативної діяльності шляхом ведення діалогу задля відстоювання власної думки, прояву лідерських рис та колективного прийняття спільного рішення під час участі у віртуальній грі “Політ на Місяць” із застосуванням ігрового методу.

Гра „Політ на Місяць”, яку ми застосували у дистанційній програмі для навчання учнів із вадами слуху, добре зарекомендувала себе і серед чуючої аудиторії при проведенні її як в традиційному, так і в дистанційному форматі. Вона сприяє формуванню навичок роботи в команді, розвитку комунікативних навичок, вчить вести діалог та аргументувати і відстоювати свою думку, проявляти лідерські здібності та колективно приймати рішення. Це міждисциплінарна гра, що вимагає також набуття і застосування певних знань з фізики та хімії.

Суть її полягає в тому, що учасники гри мають уявити собі, що під час посадки на світлій стороні Місяця їх космічний корабель зазнає значних

ушкоджень. Цілими залишаються лише 15 предметів. Екіпаж повинен зробити вибір, вирішивши, які предмети є найбільш необхідні для того, щоби дістатися своїх друзів з іншого боку Місяця, а які зовсім непотрібні (тобто, оцінити предмети за рівнем їх важливості для того, щоби вижити на Місяці).

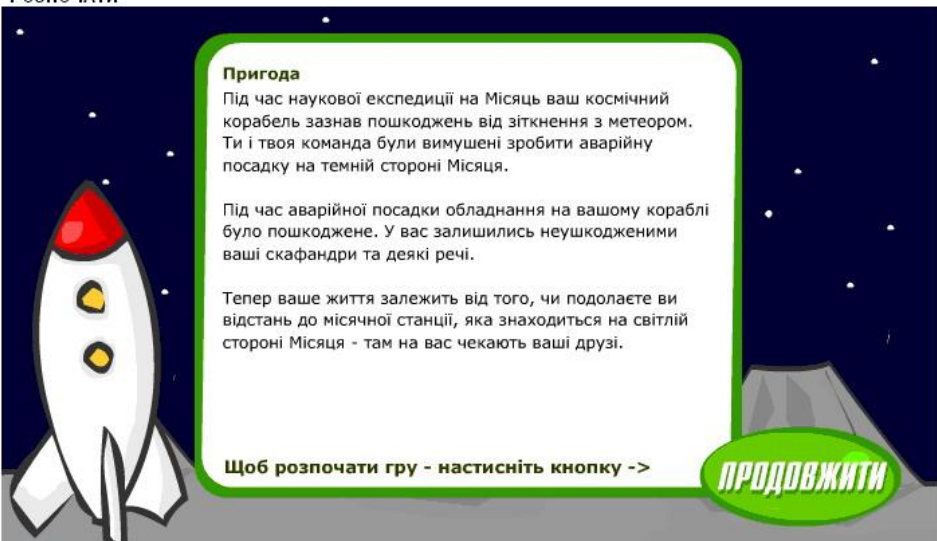
Всі учасники гри були поділені на невеликі змішані команди: по 7-8 учасників різного віку та з різним рівнем розвитку мовлення. Етапи гри ми обмежили часовими рамками, що вимагало дисциплінованості і відповідальності перед іншими членами команди. На першому етапі, ознайомившись із правилами гри та з ситуацією, яка склалася, кожен учасник індивідуально складає свій список предметів: від найбільш необхідного - до такого, який, на його/її думку, є непотрібним на Місяці - зокрема, в цій критичній ситуації.

Кожен учень може працювати в автономному режимі і, до прийняття власного рішення, аналізує рішення колег по команді та висловлює свої коментарі, усвідомлюючи відповідальність за майбутній спільний результат. Після цього учасники однієї команди дискутують у форумі (в автономному режимі) або у чаті (в реальному часі), обґрунтовують власні рішення, з тим щоби прийняти спільне рішення - якщо не за абсолютної згоди всіх учасників, то методом консенсусу чи голосування. Був відведений час на спільне обговорення умов гри учасниками та їх ролі в ній. Це сприяло створенню комфортної атмосфери для спільної роботи.

Сама гра та її правила були розроблені за допомогою мультимедіа (флеш-технології) (див. рисунок 3.11 на стор. 146). Це робило гру динамічною та інтерактивною: учасники наочно бачили, як летить космічний корабель на Місяць, одержували детальні роз'яснення щодо правил гри на кожному з її етапів, читали примітки, допоміжну інформацію (спливаючі підказки), складали проміжні само-тести на перевірку розуміння умов гри. Учні знайомилися з візуалізованими правилами гри, а також з глосарієм.

Правила гри (рус. версія)

Щоб прийняти Індивідуальне рішення, натисни кнопку "РОЗПОЧАТИ" / Чтобы принять Индивидуальное решение, нажми кнопку "РОЗПОЧАТИ"

Пригода

Під час наукової експедиції на Місяць ваш космічний корабель зазнав пошкоджень від зіткнення з метеором. Ти і твоя команда були вимушені зробити аварійну посадку на темній стороні Місяця.

Під час аварійної посадки обладнання на вашому кораблі було пошкоджене. У вас залишилися неушкодженими ваші скафандри та деякі речі.

Тепер ваше життя залежить від того, чи подолаєте ви відстань до місячної станції, яка знаходиться на світлій стороні Місяця - там на вас чекають ваші друзі.

Щоб розпочати гру - натисніть кнопку -> **ПРОДОВЖИТИ**

? Контрольне запитання від Центру польотів #4
 ? Контрольне запитання від Центру польотів #5
 ? Контрольне запитання від Центру польотів #6

Завдання	Задание
1. У "Форумі команди" запропонуйте цікаву назву своєї команди. 2. Після прийняття Індивідуального рішення - подивіться рішення ваших друзів по команді. З якими відповідями погоджуєтесь чи ні? Чому? Обговоріть це у Форумі команди. Постарайтесь переконати ваших товаришів, які, на вашу думку, прийняли неправильне рішення. Пам'ятайте, що при прийнятті Командного рішення від правильності голосування КОЖНОГО залежить оцінка рішення вашої команди!	1. В "Форуме команды" предложите интересное название своей команды. 2. После принятия Индивидуального решения - посмотрите решения ваших друзей по команде. С какими ответами вы согласны или нет? Почему? Обсудите это в Форуме команды. Постарайтесь переубедить ваших товарищей, которые, по вашему мнению, приняли неправильное решение. Помните, что при принятии Командного решения от правильности голосования КАЖДОГО зависит оценка решения вашей команды!

Рис. 3.11. Правила гри "Політ на Місяць"

Нижче наведено приклад глосарію до гри (український варіант):

Ознайомтеся із термінами, розміщеними в Глосарії гри. Подивіться на фото і уважно прочитайте пояснення слів, які зустрічаються у грі.

Аварійна посадка: це незапланована посадка, спричинена певними пошкодженнями чи непередбаченими обставинами

Гравітація: це взаємне тяжіння, що виникає між будь-якими двома матеріальними об'єктами у Всесвіті. Чим більше речовини містить тіло і чим менша відстань між тілами, тим сильніше тяжіння виникає. Велика планета, яка складається з речовини високої густини, притягує набагато сильніше, ніж мала або віддалена планета. Земля достатньо велика, щоби утримувати Місяць

на орбіті (див. Орбіта)

Калорій: це одиниця виміру енергії. Часто кількість калорій вказують на продуктах харчування. Чим більше калорій, тим більше енергії одержує людина при споживанні цього продукту харчування. Наприклад, в чорному шоколаді (який так люблять діти) міститься багато калорій (одиниць енергії). Чим більше калорій ви споживаєте, тим сильнішими ви будете. Але є одне застереження – якщо споживати багато висококалорійних продуктів, то можна швидко поправитися.

Команда: це група людей, які пов'язані один з одним спільними інтересами та ідеями. Учасники однієї команди працюють разом задля досягнення спільної мети та/чи виконання спільного завдання. Всі учасники команди мають однакові права. У справжній команді учасники підтримують одне одного, допомагають у складних ситуаціях.

Космічний корабель: це засіб для транспортування (перевезення) вантажу та людей у космосі. Наприклад, на космічному кораблі можна добратися від Землі до Місяця. На космічному кораблі можна також подорожувати між планетами у космосі.

Метеор: (“падаюча зірка”) - це тверде тіло космічного походження, що рухається з великою швидкістю у космосі. Метеори можна бачити із землі у вигляді падаючої зірки. За своїм складом - це кам'яні, металеві або кам'янисто-металеві брили. Метеори утворюються внаслідок руйнування планет, зірок та інших космічних тіл.

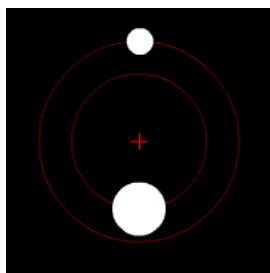
Місяць: це єдиний супутник нашої планети. Він обертається навколо Землі вже близько 4 мільярдів років. Ця кам'яна куля за розмірами приблизно в 4 рази менша за Землю. Земля і Місяць утримуються в рівновазі на своїх орбітах силами взаємної гравітації (див. Гравітація). Вчені вважають, що

Місяць утворився на ранньому етапі розвитку Землі, коли з нею зіштовхнулася блукаюча планета. Удар був настільки сильним, що від планети не залишилося нічого, окрім кількох розплавлених уламків породи, відкинутих назад у космос. Ці уламки зблизилися завдяки гравітації й утворили Місяць.

Місячне світло: Місяць – найяскравіший об’єкт на нічному небі. Але він не світиться сам собою. Місячне світло – це сонячні промені, віддзеркалені білим пилом місячної поверхні. Протягом місяця ми спостерігаємо, як місячний диск на небосхилі міняється. Це відбувається тому, що освітлений сонцем бік Місяця видно з Землі під різними кутами.

Наукова експедиція: це подорож людей (науковців та дослідників), організована з метою проведення наукових досліджень.

Орбіта: багато космічних тіл, наприклад, планети та їх супутники, постійно обертаються навколо більших об’єктів. Шлях, який вони проходять при цьому, називається орбітою.

Світла сторона Місяця: це освітлений Сонцем бік Місяця, який видно з Землі під різними кутами.

Скафандр: герметичний одяг, який забезпечує життєдіяльність людини під час перебування під водою, у космосі, на великій висоті і т.п.

Темна сторона Місяця: це сторона Місяця, яка не освітлена Сонцем. На темній стороні Місяця дуже темно і холодно.

Центр польотів: це місце, з якого проводиться управління (керування) та контроль за польотами. У грі "Політ на Місяць" Центр польотів виконує функції координатора гри: слідкує за виконанням завдань, прийняттям індивідуальних рішень та ходом прийняття командного рішення, допомагає учасникам гри, якщо вони чогось не розуміють.

Потім учні бачили на моніторі 15 предметів, зображених у вигляді малюнків з підписами. Навівши мишкою на певний малюнок, учасник міг ознайомитися з основними властивостями цього предмету та прикладами того, як він може бути застосований на Землі (див. рисунок 3.12):

Рис. 3.12. Вигляд першого етапу гри на моніторі комп'ютера

Принцип наочності у навчанні мови та мовлення пропагувався педагогами у різні часи. Дотримання принципу наочності раціоналізує роботу учителя, поживляє процес навчання, заощаджує час і зусилля, сприяє зосередженню уваги учнів на найважливішому, найсуттєвішому, а також зростанню інтересу до виучуваного, полегшує розуміння та засвоєння навчального матеріалу.

Тому візуалізація, унаочнення навчальних матеріалів сприяли не тільки сприйняттю інформації, але й осмисленню та легшому запам'ятовуванню нового навчального матеріалу.

Ознайомившись із ситуацією та умовами гри, перевіривши розуміння правил за допомогою самотестування, учасники переходили до індивідуального прийняття рішення, яке відбувалося у два етапи, як це зображено на рисунках 3.13. та 3.14 (на стор. 151).

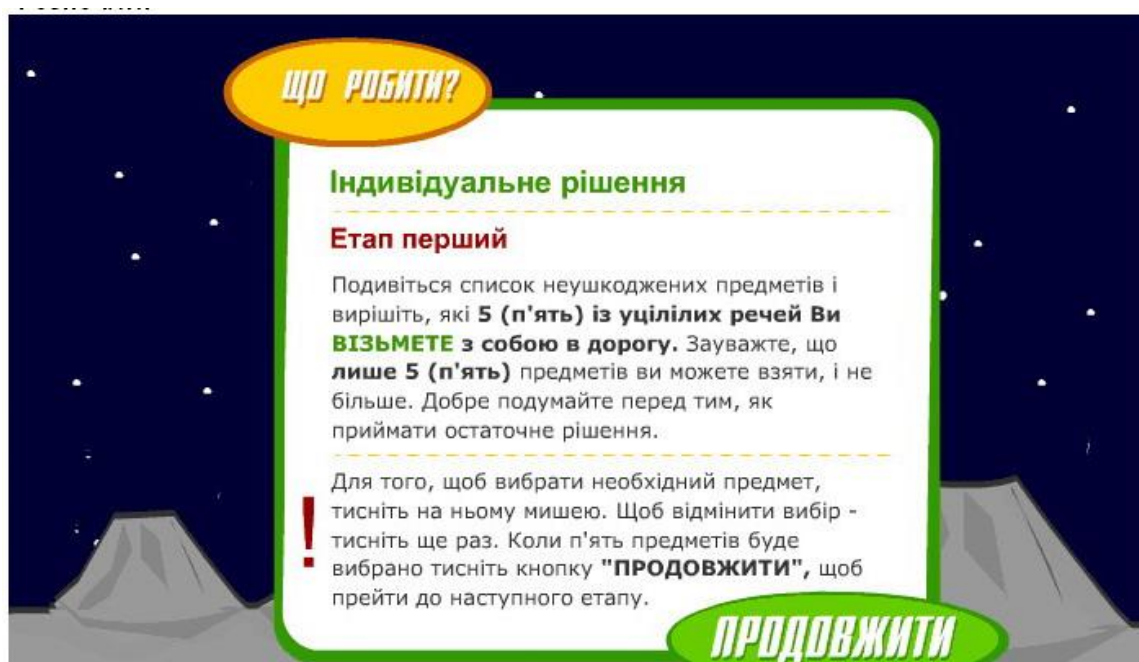

Рис. 3.13. Перший етап прийняття індивідуального рішення

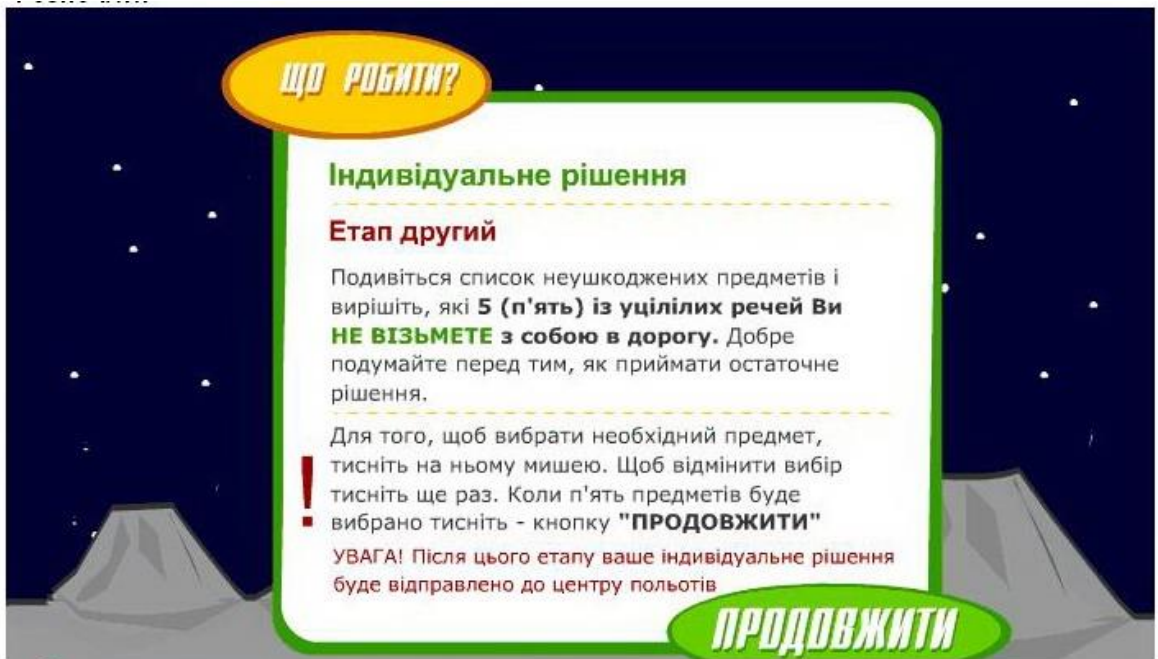

Рис. 3.14. Другий етап прийняття індивідуального рішення

Учні вибирали 5 предметів, на їх думку, абсолютно необхідних на Місяці, і натискали клавішею мишки на своєму виборі, відмічаючи ці предмети галочкою. Потім аналогічним чином вибирали 5 непотрібних предметів, відмічаючи їх хрестиком, як це зображено на рисунку 3.15:

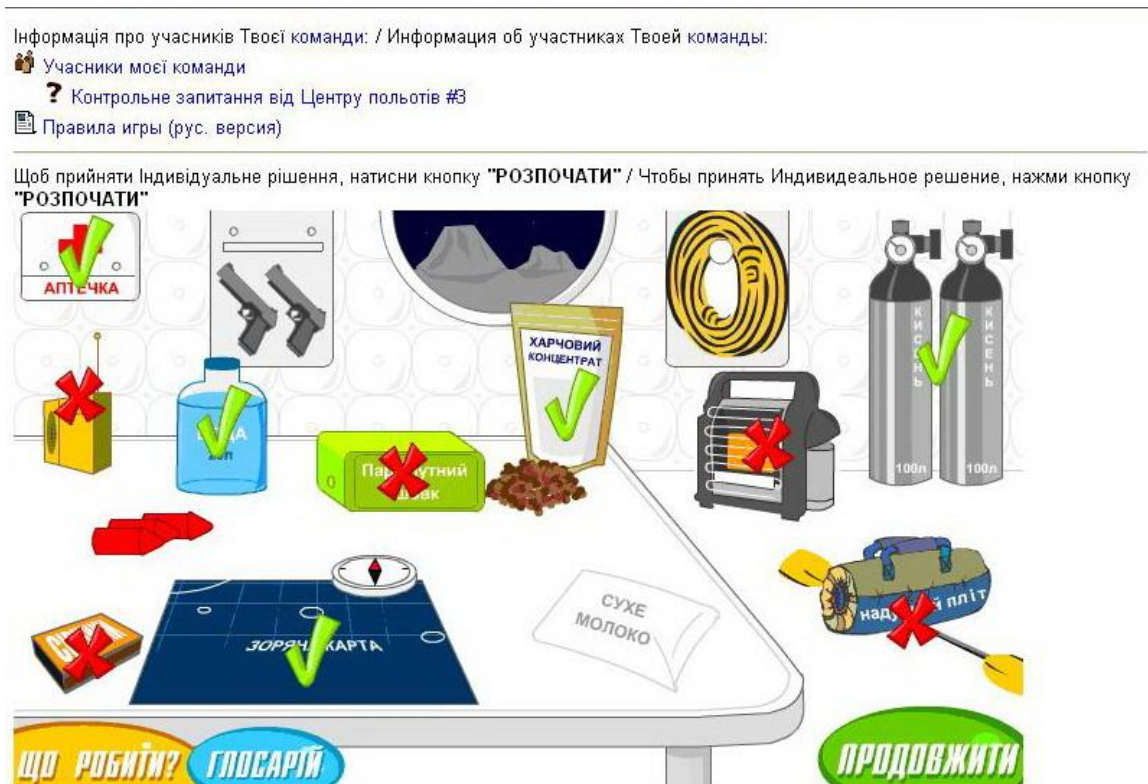

Рис. 3.15. Вигляд виконаного індивідуального завдання

Після завершення самостійної роботи – прийняття індивідуального рішення – учень підтверджував готовність надіслати свої відповіді до Центру польотів, як це зображено на рисунках 3.16. і 3.17. (див. стор. 153). Результати рішень кожного учасника генерувалися у вигляді таблиці, і їх могли бачити учасники однієї команди, але лише після прийняття власного рішення.

У наступній частині гри – при прийнятті командного рішення – кожен учасник, після знайомства з рішеннями своїх друзів по команді, представленими у вигляді зведеної таблиці і тому легкими для аналізу, мав час (близько 2 тижнів) на обговорення з ними та вчителем-тьютором питань, що виникли, та приймав власне рішення вдруге. При цьому учень міг змінити своє початкове рішення під впливом дискусій з колегами по команді і вибрати інші предмети.

Фактично, кінцеве рішення знову приймалося кожним учасником індивідуально шляхом голосування, але вже беручи до уваги думку інших учасників. Крім того, процес прийняття рішень оптимізувався, бо він не вимагав одночасної присутності учнів на веб-платформі.

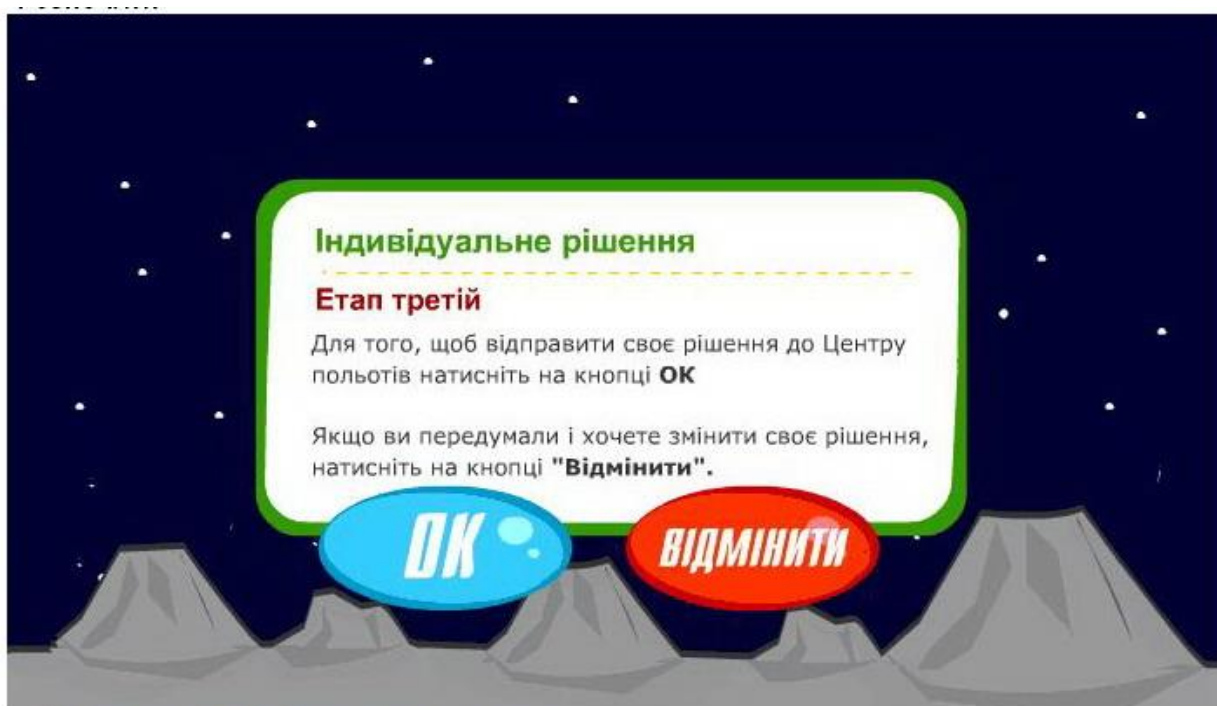

Рис. 3.16. Надсилання індивідуального рішення на перевірку

Рис. 3.17. Завершення першої частини гри “Політ на Місяць”

Було наголошено, що кожен учасник відповідає за успіх цілої команди, оскільки наприкінці гри при оцінці відповідей враховувалась як сукупна кількість правильних відповідей, так і активність учасників команди у прийнятті остаточного рішення і внесок кожного з них в обговорення. Інформація про рейтинг команд та окремих учнів поновлювалася щодня. Це сприяло підвищенню змагального характеру гри та спонукало учнів до більш активної та продуктивної роботи:

Гра "ПОЛІТ НА МІСЯЦЬ"

Завершилася наша пригодницька подорож на Місяць, ми вже повернулися додому 😊 Вітаємо команди-переможців: "Колумбія", "Мушкетери" і "Веселка", а також інших активних учасників експедиції!

Дивіться РЕЙТИНГ! >>> Наприкінці навчання найбільш активні учасники гри одержують спеціальні дипломи!

Застосування ігрового методу в електронному варіанті ще раз довело, що добре підготовлена і проведена гра стає школою колективних відносин [251], де активність кожного учасника має соціальну значущість: від нього, його внеску

в командну роботу залежать результати та дії інших учасників. Додатковим стимулом для активної участі в грі було також те, що найактивніші учасники команд-переможниць одержали спеціальні дипломи та взяли участь у щорічному „Форумі лідерів”, організованому Центральним правлінням Українського товариства глухих (УТОГ) у м. Київ.

Організація навчальної роботи із застосуванням ігрового методу сприяла підвищенню самостійності та розвитку відповідальності кожного школяра за успіх всієї команди, створювала дружню атмосферу та посилювала змагальний характер роботи. Таким чином, це виховувало в старшокласників дисципліну, відповідальне ставлення до висловлювання, почуття колективізму, розвивало вміння працювати в команді задля досягнення спільних цілей. Командна робота активізувала бажання співробітництва та лідерства, згуртувала учасників, вимагала прийняття індивідуальних і командних рішень, виходячи з умов відповідальності кожного за кінцевий результат та за інших членів команди.

Отже, залучивши учнів до командної роботи у навчальному Інтернет-середовищі, до процесу пошуку рішення, ми:

- а) актуалізували потребу в застосуванні вербального мовлення для прийняття командних рішень;
- б) розвивали навички аналітичного мислення в критичних ситуаціях, відстоювання свого бачення виходу з кризи, пошуку та прийняття рішення;
- в) залучили учнів у дискурс – комунікативні дії у визначеному контексті.

В ході експериментального навчання в “Електронному класі” учні також прагнули продемонструвати свої здібності шляхом спілкування та співпраці в групах дітей з подібними інтересами. Нами було відмічено, що робота в навчальному Інтернет-середовищі згуртувала дітей, учні з великим бажанням проявляти свої здібності, організаційні таланти, опанували нові технології навчання, стали відповідальними і більш самокритичними. Спостерігаючи за процесом спілкування учасників – як в межах команди, так і між командами – було відмічено виникнення ще одного мотивуючого фактору (окрім мотивації

до комунікації та пізнання з використанням Інтернет-технології), який на початку навчання не проявлявся в мотиваційних профілях учнів, а саме: бажання співробітництва та творчості в командах. Цей мотиваційний фактор виявився після того, як учні відчували себе самостійними, здатними приймати рішення, одержувати перемогу в індивідуальних та командних змаганнях, прагнули допомогти собі та іншим, спілкувалися на рівних з педагогами, почали розкривати та визнавати творчі досягнення в спеціально створених для цього віртуальних клубах (художників, акторів, спортсменів, шахістів тощо).

За власною ініціативою, шляхом он-лайн голосування на веб-платформі, учні обрали теми клубів та самі виразили бажання керувати їх роботою. Педагоги-тьютори допомагали учасникам у веденні дискусій, пропонували додаткові цікаві матеріали з певної теми. В окремому форумі “Електронного класу” були представлені творчі роботи учасників експериментального навчання, які лягли в основу створеної віртуальної художньої галереї. Робота у навчальному Інтернет-середовищі сприяла розвитку *ситуативного лідерства*, коли учасники в певному контексті матеріалу, що вивчався, могли продемонструвати свої вміння, таланти, згуртувати навколо себе однодумців та виступити лідером команди.

Наприклад, в роботі віртуального клубу художників (див. Додаток Г), що тривала півтора місяці (з 13 квітня по 27 травня), взяли участь 12 учнів та 3 тьютори. Всього у форумі даного клубу було розміщено 34 повідомлення. Як вже було зазначено, при роботі у форумі в учнів був час на обдумування та формулювання своїх висловлювань перед публікацією їх у форумі, а також вони мали можливість ще протягом 1 години після публікації виправити помилки у своїх повідомленнях. Учні користувалися цією можливістю, зверталися також по допомогу до вчителя та колег по навчання, оскільки було велике бажання продемонструвати свою грамотність та обізнаність, що також стало позитивним результатом спілкування з використанням даного інструменту. Учасники клубу із захопленням давали оцінку роботам Дарини В. і Ольги Н. з Харкова, представленим у віртуальній художній галереї,

аналізували різницю в стилях, намагалися відгадати, які почуття передавали автори у своїх малюнках, розпитували про їх уподобання, про джерело натхнення до малювання, а також розповідали про власні успіхи на конкурсах та виставках малюнків. В тих дітей, які раніше не малювали, виникло бажання малювати. Тобто завдання клубу – об'єднати учнів із спільними інтересами, знайти джерело натхнення до розвитку, дати можливість проявитися ситуативному лідерству, спонукати до емоційної комунікації - було виконано. Забігаючи наперед, хочу зазначити, що обидві юні художниці через рік поступили до Київського національного університету культури і мистецтв.

У роботі віртуального клубу акторів (див. Додаток Д), що тривала близько 1 місяця (з 19 квітня по 24 травня), взяли участь 9 учнів і 3 тьютори. Учасники з гордістю розповідали про те, як вони брали участь у художній самодіяльності як виконавці жестової пісні чи танцю. Вони розповіли, що часто самі придумують сюжет для виступу та організують програми, що вони трохи нервують перед виступом, але, тим не менше, їм це дуже подобається. Дехто боїться виступати, але любить дивитися виступи інших. Всі діти старанно готуються до кожного виступу, і їм приємно, що в залі є учні, вчителі, батьки, яким їх виступи подобаються. Учням було запропоновано вибрати керівника клубу, і вони обрали учасника, який „...УТОГ виступає. Много умеет, нас научит”, “активный”. Учні запропонували організувати віртуальний випускний вечір (у чаті) в кінці навчального року.

Отже, робота віртуальних клубів була успішно реалізована, оскільки вони стали місцем обміну досягненнями, інформацією, думками та враженнями. Старшокласники – учасники експериментального навчання з натхненням демонстрували свої таланти, прислали малюнки, оповідання, вірші, ділилися своїми досягненнями в спорті, в конкурсах жестової пісні з однолітками з інших міст України, стали більш впевненими в собі й у власних силах. З наведених прикладів видно, з яким захопленням підлітки ділилися своїми творчими досягненнями, прагнули соціалізуватися та відповідним чином позиціонувати себе в команді учнів, об'єднаних спільними інтересами, а також

спробувати себе в ролі лідера. Найважливіше те, що учні, які брали участь в обговоренні в цих клубах, довідалися, що вони талановиті, серед них є художники, поети, актори, спортсмени. Більш досвідчені та старші за віком колеги по навчанню взяли на себе роль наставників та активно допомагали вчителям-тьюторам, опікуючись молодшими та менш досвідченими у цій роботі школярами. Вони також виступили лідерами та очолили роботу з визначення тем і формування клубів за інтересами.

Різновікові групи школярів працювали спільно, більш знаючі допомагали іншим, на короткий час створився єдиний колектив, об'єднаний прагненням працювати разом та вчитися самостійності, брати на себе відповідальність та розділити її з іншими. Таким чином, в учнів була актуалізована потреба у застосуванні вербального мовлення для навчання, спілкування та взаємодії в ході колективної комунікативної діяльності.

Протягом усього дослідження використовувалися як слова, що добре знайомі учням, так і нові, що збагачують лексичний запас учнів і дають їм можливість точніше охарактеризувати себе та інших, а також на практиці вживати нову лексику в структурі речення. Індивідуалізація й диференціація навчання, принцип особистісно-зорієнтованого розвиваючого навчання, розвиток самостійності, активності, підвищення мотивації та ефективності навчання, використання наочності, доступність подання матеріалу, введення елементів гри в процес навчання були тими обов'язковими елементами, які використовувалися нами в межах занять.

В основі запропонованих уроків лежить індивідуалізація навчання у поєднанні з колективно-груповими формами і методами роботи учнів, що повинно було забезпечити максимальну реалізацію їх комунікативної активності, самостійності та співпраці, ініціативності та творчості. Командна навчально-пізнавальна діяльність дозволяє розвивати творчі здібності дитини. Робота в невеликій групі під керівництвом педагога-тьютора відповідає вимогам особистісно-зорієнтованої системи навчання, вона збільшує ціннісно-значущу компоненту процесу навчання. При роботі в групах учні здобувають

навички колективної роботи, комунікації, рольової організації і розподілу праці, уміння приймати рішення і робити вибір, нести відповідальність за результат роботи й інші навички, що сприяють подальшій адаптації школярів до позашкільного життя і роботи в колективі. Внесок кожного учня у роботу групи мав бути якісним та значущим.

Нами проводилася кількісна та якісна обробка експериментальних даних за результатами виконання завдань групами учнів з рівним рівнем розвитку мовлення. Педагоги-тьютори вивчали типові помилки у письмових висловлюваннях школярів, регулярно аналізуючи їх повідомлення у форумах і в чатах та результати виконання тестів різного рівня складності. При цьому вчитель-тьютор планував роботу та надавав інструкції для роботи учнів, постійно спілкувався з ними і допомагав у оволодінні матеріалом. При необхідності, робота над помилками та опрацювання нового навчального матеріалу проводилися на уроках з мовлення, які проходили в рамках шкільної програми.

Для підтримки конкурентної атмосфери в навчальному середовищі ми щотижня оголошували переможців – команди та окремих учнів, які брали найактивнішу участь у виконанні завдань та в обговореннях запропонованих тем і питань, одержали найкращі результати за виконання завдань і тестів. Необхідна для цього статистична інформація доступна для аналізу вчителями-тьюторами у вигляді зручних таблиць та графіків. Наприклад, проконтролювати присутність, час та зміст роботи учня в “Електронному класі” можна, переглянувши звіт про виконання завдань у вигляді таблиці (див. Додаток Е). Так, на основі представленої в таблиці інформації можна побачити, що за період з 26 лютого до 28 травня (протягом трьох місяців роботи в “Електронному класі”) учасниця відвідала 10 позакласних занять, присвятивши близько 7,5 годин роботи в навчальному Інтернет-середовищі в режимі он-лайн. Майже 40% часу дівчина приділила спілкуванню в оперативному або автономному режимі (в чаті чи у форумі). Решту часу учениця знайомилася з навчальними матеріалами, виконувала завдання, брала

участь у голосуванні, двічі поверталася до свого профілю та вносила в нього зміни.

Ще одним важливим інструментом моніторингу успішності навчання учасників є результати тестувань. Розроблені тести для самоперевірки дозволили учням перевірити свою підготовленість до роботи на кожному занятті. А за результатами контрольних тестів та завдань вчитель надавав необхідні рекомендації для найбільш успішного проходження конкретної теми. Приклад зведеної таблиці статистичних даних результатів одного з тестових завдань наведений у Додатку Ж. Проаналізувавши результати тестів, такі як одержаний бал, час, який учні витратили на їх складання (від 2 до 15 хвилин), кількість використаних спроб, порівнявши їх результати, ми змогли оцінити рівень розвитку навичок осмисленого читання учнів з різним рівнем розвитку мовлення.

Нижче наведено короткий приклад результатів виконання завдання, представленого в “Електронному класі” у вигляді тесту, обмеженого часом (8 хвилин), для складання якого учням надавалося 2 спроби. Максимальний бал за правильні відповіді був 16, причому зараховувався найвищий з одержаних балів, який автоматично заносився в журнал успішності. Учениця Альона С. (8 клас, м. Чернівці, глуха, початковий рівень розвитку мовлення - середній) використала обидві спроби при складанні тесту:

☐ 8.0	12 бер 2006, 10:29 AM (3 хв 24 сек)	Кінцевий бал: 10 (62.5%)
☐ 10.0	12 бер 2006, 10:24 AM (3 хв 41 сек)	

Разом з вчителями-тьюторами ми проводили детальний аналіз виконання кожним учнем першої та другої спроб тестування і записували в журнал допущені помилки. Потім, зібравши всі результати тесту та визначивши типові помилки, в кожній з груп тьютори проводили роботу над помилками.

Так, на основі зібраної повної статистичної інформації за кожним тестом ми можемо побачити, скільки спроб зробив кожен з учнів, щоби скласти даний тест якнайкраще, скільки часу він витратив на кожную спробу, скільки балів набрав і яку кінцеву оцінку за тест одержав. Щоби визначити, які запитання

тесту викликали найбільші труднощі в учнів, ми проаналізували статистичні дані результатів тестового завдання, виконаного 44 учасниками (на вибір) з різним рівнем розвитку мовлення (PPM). Зведена таблиця та статистичні дані цих результатів представлені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Зведена таблиця результатів виконання одного з тестів

Ім'я	Результати I і II спроб, використаний час (з наданих 8 хвилин)	Найвищий бал (з макс. 16)
<i>Учні з низьким PPM</i>		
Олег П.	.0 балів за I спробу; час виконання: 6 хв 23 сек 7.0 балів за II спробу; час виконання: 3 хв 24 сек	7
Олександр Д.	0.0 балів за I спробу; час виконання: 14 сек 10.0 балів за II спробу; час виконання: 6 хв 51 сек	10
Ірина П.	8.0 балів за I спробу; час виконання: 7 хв 49 сек	8
Ігор Х.	3.0 бали за I спробу; час виконання: 2 хв 9 сек	3
Оксана К.	7.0 балів за I спробу; час виконання: 7 хв 23 сек	7
Володимир С.	1.0 бал за I спробу; час виконання: 1 хв 28 сек 0.0 балів за II спробу; час виконання: 37 сек	1
Андрій В.	5.0 балів за I спробу; час виконання: 6 хв 4 сек 8.0 балів за II спробу; час виконання: 2 хв 20 сек	8
Софія Ф.	4.0 бали за I спробу; час виконання: 3 хв 13 сек 5.0 балів за II спробу; час виконання: 1 хв 10 сек	5
<i>Учні з середнім PPM</i>		
Альона С.	6.0 балів за I спробу; час виконання: 3 хв 24 сек 9.0 балів за II спробу; час виконання: 2 хв 41 сек	9
Тимур Б.	9.0 балів за I спробу; час виконання: 3 хв 54 сек	9
Павло З.	8.0 балів за I спробу; час виконання: 4 хв 53 сек	8
Артем Х.	10.0 балів за I спробу; час виконання: 7 хв 27 сек	10
Сергій Д.	10.0 балів за I спробу; час виконання: 7 хв 18 сек	10
Мар'яна Ц.	6.0 балів за I спробу; час виконання: 5 хв 7 сек 13.0 балів за II спробу; час виконання: 2 хв 20 сек	13
Лілія Р.	10.0 балів за I спробу; час виконання: 7 хв 47 сек	10

Продовження таблиці 3.1

Ім'я	Результати I і II спроб, використаний час (з наданих 8 хвилин)	Найвищий бал (з макс. 16)
Олена Д.	9.0 балів за I спробу; час виконання: 7 хв 53 сек	9
Юрій М.	7.0 балів за I спробу; час виконання: 3 хв 55 сек	7
Павло М.	8.0 балів за I спробу; час виконання: 4 хв 23 сек	8
Наталія Ш.	9.0 балів за I спробу; час виконання: 2 хв 54 сек 6.0 балів за II спробу; час виконання: 57 сек	9
Ярина М.	3.0 бали за I спробу; час виконання: 4 хв 46 сек 13.0 балів за II спробу; час виконання: 3 хв 13 сек	13
Мар'яна Л.	4.0 бали за I спробу; час виконання: 6 хв 30 сек 10.0 балів за II спробу; час виконання: 3 хв 9 сек	10
Наталія К.	7.0 балів за I спробу; час виконання: 3 хв 45 сек	7
<i>Учні з достатнім РРМ</i>		
Сергій С.	10.0 балів за I спробу; час виконання: 1 хв 34 сек 13.0 балів за II спробу; час виконання: 1 хв 40 сек	13
Вікторія К.	7.0 балів за I спробу; час виконання: 2 хв 25 сек 9.0 балів за II спробу; час виконання: 2 хв 56 сек	9
Галина С.	9.0 балів за I спробу; час виконання: 1 хв 51 сек 10.0 балів за II спробу; час виконання: 2 хв 39 сек	10
Василь К.	7.0 балів за I спробу; час виконання: 1 хв 50 сек 15.0 балів за II спробу; час виконання: 2 хв 28 сек	15
Кіра Д.	8.0 балів за I спробу; час виконання: 1 хв 33 сек 16.0 балів за II спробу; час виконання: 1 хв 59 сек	16
Дарина В.	9.0 балів за I спробу; час виконання: 2 хв 40 сек 8.0 балів за II спробу; час виконання: 1 хв	9
Уляна Ф.	9.0 балів за I спробу; час виконання: 2 хв 18 сек 9.0 балів за II спробу; час виконання: 1 хв 23 сек	9
Марія Д.	9.0 балів за I спробу; час виконання: 3 хв 1 сек	9
Ірина Ч.	8.0 балів за I спробу; час виконання: 2 хв 27 сек 8.0 балів за II спробу; час виконання: 50 сек	8
Ігор К.	8.0 балів за I спробу; час виконання: 3 хв 20 сек 10.0 балів за II спробу; час виконання: 2 хв 22 сек	10
Тетяна Д.	9.0 балів за I спробу; час виконання: 1 хв 47 сек 10.0 балів за II спробу; час виконання: 1 хв 48 сек	10
Геннадій С.	8.0 балів за I спробу; час виконання: 2 хв 20 сек	8
Андрій Г.	10.0 балів за I спробу; час виконання: 2 хв 19 сек	10

Продовження таблиці 3.1

Ім'я	Результати I і II спроб, використаний час (з наданих 8 хвилин)	Найвищий бал (з макс. 16)
Руслан Б.	11.0 балів за I спробу; час виконання: 2 хв 37 сек 11.0 балів за II спробу; час виконання: 1 хв 29 сек	11
<i>Учні з високим РРМ</i>		
Іванна С.	13.0 балів за I спробу; час виконання: 3 хв	13
Наталя Ш.	9.0 балів за I спробу; час виконання: 1 хв 30 сек 15.0 балів за II спробу; час виконання: 2 хв 41 сек	15
Анна М.	15.0 балів за I спробу; час виконання: 2 хв 9 сек	15
Володимир С.	13.0 балів за I спробу; час виконання: 2 хв 40 сек	13
Христина З.	14.0 балів за I спробу; час виконання: 2 хв 51 сек	14
Юрій Ф.	12.0 балів за I спробу; час виконання: 3 хв 3 сек 16.0 балів за II спробу; час виконання: 2 хв 41 сек	16
Олександр А.	12.0 балів за I спробу; час виконання: 2 хв 35 сек 15.0 балів за II спробу; час виконання: 3 хв 2 сек	15
Вадим Л.	11.0 балів за I спробу; час виконання: 1 хв 39 сек	11

Проаналізувавши поведінку учнів у кожній з чотирьох груп за РРМ при виконанні тесту, були відмічені певні закономірності. Так, близько 50% учнів з низьким РРМ скористалися другою спробою, щоби покращити результати тестування. При цьому вони витрачали майже 3,5 хв. на кожную спробу. Середній бал становив 4,5. А ті учні, які набрали більше, ніж 8 балів з 16 можливих, витрачали досить багато часу на виконання тесту – 6-8 хвилин.

Учні, які мали середній РРМ, приблизно в 40% випадків користувалися другою спробою для покращення результату тестування. Ті, хто скористався такою можливістю (за рідким виключенням), змогли значно покращити свій результат – приблизно, на 5-7 балів. Решта учнів залишилися задоволеними одержаним результатом.

Майже всі учні в цій групі сумлінно виконували тестове завдання, витративши на нього близько 5-6 хвилин. Більшість учнів (80%) з достатнім РРМ скористалися другою спробою складання тесту, оскільки відчували

потенціал і змогли покращити результат, в середньому, на 3-4 бали. На виконання завдання вони витрачали від 1,5 до 3 хвилин. Приблизно кожен третій учень з високим РРМ не був задоволений першою спробою складання тесту і пробував свої сили вдруге, завжди покращуючи початковий результат. Середній набраний бал становив 13 (з 16 можливих). На виконання тесту ці учні витрачали, як правило, не більше 3 хвилин.

Отже, можна зробити висновок, що учні з середнім та достатнім РРМ виявляли серйозне ставлення до процесу тестування та одержаних результатів, намагалися максимально використати надані їм можливості: критично оцінили виконану роботу, застосували аналітичне мислення, повторили матеріал і вдруге спробувати свої сили. Саме ці учні є найбільш перспективними щодо актуалізації їх потреби у розвитку мовлення для навчання та соціалізації під впливом організованого нами психолого-педагогічного корекційного впливу.

Разом із вчителями-тьюторами проводився аналіз відповідей учнів на кожне із запитань тесту для того, щоби визначити, які саме завдання викликали найбільші труднощі при їх виконанні. Так, в таблиці 3.2, на прикладі одного з тестів, представлені усереднені бали, набрані учнями за кожне із тестових запитань. Ці дані давали можливість тьюторам провести з учнями індивідуальну або групову роботу над помилками.

Таблиця 3.2

Показники усереднених балів, набраних учнями за кожне з питань тесту

№ питання:	1	2	3	4	5	6	7	8
Середній бал (з макс. 2)	1.34	1.19	0.56	0.67	1.21	1.23	1.30	1.47

Як можна побачити, найбільші труднощі викликали питання № 3 і 4. На цих питаннях вчителі зупинилися детальніше та пояснили цю тему учням ще раз, запропонувавши додатковий матеріал та обговоривши його у форумі.

У процесі роботи з тестовими завданнями учні почали уважніше читати й вникати у суть питання, критично оцінювати свої відповіді, активніше

висловлювати думки при обговоренні певних ситуацій. Участь у дистанційному навчанні сприяла розвитку самоконтролю учнів, встановленню чіткого розрахунку часу на всі свої справи. Учні намагалися допомагати одне одному. Розвинулося почуття колективізму в роботі, лідерство, вміння прислухатися до думки партнера по навчанню. За час роботи діти згуртувались та стали єдиним колективом.

3.3. Оцінка навчального Інтернет-середовища “Електронний клас” як засобу розвитку мотивації мовлення старшокласників із вадами слуху

Відповідно до складових застосованої нами моделі психолого-педагогічного корекційного впливу на мотивацію до розвитку мовлення у його комунікативній функції та на розвиток особистісних якостей учнів із вадами слуху, була забезпечена *соціальна та когнітивна присутність* і продуктивна взаємодія учасників навчального Інтернет-середовища. Залучення учнів до різних видів діяльності – навчально-пізнавальної, соціально-комунікативної та оцінно-орієнтаційної - мало на меті забезпечення максимальної реалізації їх мовленнєвої активності, самостійності, ініціативності, творчості. Це актуалізувало потребу учнів у застосуванні вербального мовлення в його комунікативній функції.

Розробка навчальних матеріалів та моделі психолого-педагогічного корекційного впливу стали необхідною передумовою реалізації колективної комунікативної діяльності учнів із вадами слуху шляхом застосування словесного (писемного) мовлення в його комунікативній функції.

На третьому (*оцінно-прогностичному*) етапі експериментального дослідження проводилося також прогнозування навчально-виховного впливу, спрямованого на розвиток мотивації мовлення і на формування особистості та учнівського колективу в цілому, та здійснювався *моніторинг* комунікативної активності учнів з різним РРМ у різноманітних видах діяльності, у їх взаємодії з ровесниками та вчителями; проводилася *оцінка* комунікативної активності

учнів, аналіз змін мотиваційних факторів, особистісних реакцій у дитини в результаті психолого-педагогічного корекційного впливу, а також оцінювалась ефективність застосування педагогічної технології та навчального Інтернет-середовища по відношенню до поставлених завдань із розвитку мотивації до застосування словесного (писемного) мовлення в його комунікативній функції.

Було проведено опитування серед представників адміністрації експериментальних шкіл-інтернатів щодо перспективності застосування запропонованої форми роботи з розвитку мотивації мовлення старшокласників із вадами слуху. Приклади відповідей на анкету, надані директорами шкіл-інтернатів, представлені у Додатку 3.

У ході експериментальної навчально-виховної роботи ми спостерігали та досліджували зміни в поведінці, ставленні учнів під впливом запланованих активних дій, а також досліджували сильні сторони й шукали засоби їх підсилення. Проводився аналіз виховних ситуацій на індивідуальному та груповому рівнях. Учасникам були запропоновані індивідуальні завдання зі створення власного профілю, тексти для самостійного опрацювання, тести і завдання до них, ситуаційні вправи, творчі та ігрові командні завдання, які вимагали від учнів активної участі у колективній комунікативній діяльності із застосуванням вербального мовлення в “Електронному класі”.

Результати виконання завдань на другому етапі експериментального дослідження дозволили нам оцінити розвиток мотивації мовлення школярів за додатковим критерієм (**К_д**): колективна комунікативна діяльність учнів у навчальному Інтернет-середовищі, який вказував на те, що відбувся дискурс: комунікативна дія у визначеному контексті, яка містить у собі як вербальні, так і невербальні складові.

Отже, в ході оцінно-прогностичний етапу експерименту основним критерієм, який застосовувався для оцінки ефективності застосування навчального Інтернет-середовища “Електронний клас” як засобу актуалізації мовленнєвої діяльності старшокласників із вадами слуху, був критерій *колективної комунікативної діяльності* учасників експериментального

навчання. Оцінка залучення учасників експерименту у комунікативну діяльність здійснювалося за наступними показниками:

(1) кількість ініційованих повідомлень у форумі, на які прореагували, відповіли інші учні,

(2) кількість повідомлень, надісланих у відповідь на повідомлення колег по навчанню – учнів чи тьюторів,

(3) застосування невербальних засобів комунікації для вираження емоцій, настрою.

Для підтвердження досягнення критерію колективної комунікативної діяльності в групах учнів з різним РРМ, було проведено аналіз стенограм дискусій у групових і загальних чатах і форумах, статистичних даних активності учнів у комунікативній діяльності при виконанні ситуаційних вправ, прийняття рішень у грі “Політ на Місяць” та участі у віртуальних клубах за інтересами.

Так, учнями опубліковано понад 20 000 змістовних повідомлень у форумах. Проаналізувавши комунікативну діяльність учнів з різними РРМ у веденні дискусій у форумах, показники критерію K_d виглядають так, як це представлено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Показники критерію колективної комунікативної діяльності в ході експериментального навчання учнів з різним рівнем розвитку мовлення (у форумах)

	Учні з низьким РРМ	Учні з середнім РРМ	Учні з достатнім РРМ	Учні з високим РРМ
Кількість ініційованих повідомлень (усереднені дані)	3	17	21	14
Кількість повідомлень-відповідей (усереднені дані)	32	94	63	87

Отже, незначна кількість ініційованих учнями з низьким РРМ письмових повідомлень, які були змістовними і зрозумілими для інших учнів і на які відповіли колеги по навчанню, пояснюється тим, що ці учні не володіють у достатній мірі навичками письмового спілкування, щоби грамотно і зрозуміло сформулювати свою думку та донести її до співрозмовника. Однак ці учні розвивають навички самостійного й усвідомленого читання текстових повідомлень, відповідають на вислови інших учасників навчання, хоча й потребують допомоги вчителя-тьютора.

Учні як з високим, так і з середнім і достатнім РРМ були активно залучені у колективну комунікативну діяльність між учасниками експерименту з метою соціалізації й навчання.

Одержані дані свідчать про те, що кожен учень з середнім РРМ на кожному занятті розміщував, в середньому, два повідомлення, починаючи нові теми для дискусії, і 9 повідомлень – у відповідь на повідомлення своїх товаришів, підтримуючи діалог з ними. Для учнів з достатнім РРМ ці показники складають: 2 ініційованих повідомлення і 6 повідомлень-відповідей за 1 заняття, а для учнів з високим РРМ – 1-2 ініційованих повідомлення і близько 9 повідомлень-відповідей.

Окремо слід зупинитися на оцінці комунікативної діяльності та ведення діалогу (або полілогу) в чатах, де більшість учнів дуже активно й емоційно спілкувалася з колегами по навчанню в реальному часі задля налагодження контактів, обміну персональною інформацією, привернення до себе уваги. Разом в “Електронному класі” було проведено 75 чатів за участю 208 учнів: 13 – з високим РРМ, 70 – з достатнім РРМ, 80 – з середнім РРМ і 40 – з низьким РРМ. В кожному чаті, який тривав від 10 до 30 хвилин, брали участь, в середньому, 5-6 учнів під керівництвом, принаймні, 1 педагога-тьютора. Показники комунікативної діяльності учнів із застосуванням інструменту онлайн комунікації представлені в таблиці 3.4 на стор. 168.

**Зведена таблиця показників комунікативної діяльності учнів з різним РРМ
(у чатах)**

<i>Усереднені дані:</i>	Учні з високим РРМ	Учні з достатнім РРМ	Учні з середнім РРМ	Учні з низьким РРМ
Кількість чатів, у яких взяв участь кожен учень даної групи	2,57	2,88	3,35	4,07
Кількість повідомлень, розміщених учнями цієї групи в 1 чаті	16,44	11,05	11,11	7,66
Кількість повідомлень, розміщених 1 учнем у всіх чатах	42,29	31,88	37,19	31,13
Застосування невербальних засобів (позначок, усмішок, знаків оклику і питання, фіксація реєстру великих літер) - у % всіх повідомлень, розміщених учнями даної групи	3,72%	4,58%	6,27%	11,49%

Значна роль у модеруванні дискусій в реальному часі відводилася вчителям-тьюторам. У кожному чаті брали участь 1-2 тьютори. Тьютор розміщував близько 11 повідомлень в кожному чаті. Разом кожен тьютор, в середньому, розмістив 44,55 повідомлень у всіх чатах. Така активна участь вчителів була зумовлена потребою реагувати на запитання учнів, скеровувати дискусію у заданому напрямку та слідкувати за дотриманням учнями норм поведінки і культури мовлення.

У створеному нами навчальному Інтернет-середовищі, яке сприяло розвитку особистісних якостей школярів та актуалізувало в них потребу у застосуванні словесного (писемного) мовлення для навчання і спілкування, учні не уникали змістовної комунікативної діяльності, оскільки відчували особисту відповідальність за успіх своїх товаришів і своєї команди. Застосовуючи

педагогічну технологію організації навчального Інтернет-середовища для розвитку мотивації мовлення в комунікативній функції, було створено природне середовище, в якому всі учасники застосовують писемне мовлення при роботі з навчальними матеріалами – для навчання і комунікації.

Після завершення експериментального навчання в “Електронному класі” було проведено опитування серед вчителів, результати якого показали, що 86 учнів (37%) з достатнім та високим рівнем розвитку мовлення усвідомили можливості навчання у співпраці в Інтернет-середовищі, подальшого розвитку мовлення та особистісного становлення, які надає їм участь у колективній комунікативній та пізнавальній діяльності. Ці учні взяли на себе функції лідерів, керували роботою своїх груп, ініціювали нові теми дискусій. Решта учнів розділилася на дві підгрупи: 45 учнів (19,4%) відчували недостатній рівень розвитку власного писемного мовлення і почали комплексувати, волюючи уникати розширених висловлювань, копіюючи відповіді інших учасників або даючи односкладні відповіді на запитання; та 101 учень (43,6%), які, незважаючи на недостатньо високий рівень розвитку мовлення, намагалися виразити свої емоції та формулювали думки у письмовій формі, не комплексували, оскільки вбачали в таких заняттях шлях до соціалізації й особистісного розвитку. Вони часто зверталися по допомогу до вчителів, батьків чи колег по навчанню.

Можливість перевірки та виправлення власних повідомлень розвивала в учнів навички критичного аналізу своєї роботи та почуття відповідальності за результат. А вчителі мали можливість на місці проводити з учнями роботу над помилками, при потребі - оцінювати письмові роботи учнів за 12-бальною шкалою. Сприяв роботі вчителів та учнів і розподіл учасників на однорідні групи за рівнем розвитку мовлення, що дозволяло підібрати оптимальну траєкторію та темп навчання учнів в “Електронному класі”, користуючись перевагами дистанційної форми навчання та можливостями асинхронної роботи у навчальному Інтернет-середовищі.

Крім актуалізації в учнів потреби у застосуванні вербального мовлення в його комунікативній функції, спостерігався також розвиток особистісних якостей та життєвих компетенцій учнів, серед яких: оволодіння навичками роботи на комп'ютері та користування Інтернет-ресурсами для навчання та спілкування (медіаграмотність), навички роботи в команді і спільного прийняття рішень, формування планів щодо майбутнього. Це досягалося шляхом стимулювання учнів до розмірковувань щодо власної мрії, до приємних спогадів про досягнення, шляхом обміну досвідом, розширення кругозору та мережі контактів, аналізу історій успіху нечуючих, участі у віртуальних клубах за інтересами тощо.

В учнів розвинулося відповідальне ставлення до власного майбутнього та була усвідомлена необхідність продовження навчання та особистісного розвитку. Діти почали усвідомлювати власні фізичні, моральні та розумові здібності, в них розвинулося позитивне ставлення до себе та інших, до творчості та навчання, вони дізналися багато нового та корисного для себе. Учні, працюючи в Інтернет-середовищі, мали можливість подивитися на себе з боку, позиціонувати себе в колективі однолітків. Вони генерували ідеї, відстоювали їх і намагалися приймати спільні рішення. А основне - ми спостерігали, що в учнів виникло бажання діяти, творити та ставати кращими, розкрити свої здібності. Учні стали більш відповідальними та самокритичними у формуванні себе як особистості.

Нижче наведений типовий приклад профілю одного з учасників на початку та наприкінці експериментального навчання, в якому можна простежити зміни, що відбулися в мотиваційній сфері учня та у сформованості планів щодо власного майбутнього:

1. <i>Вкажи своє ім'я та прізвище:</i>	Саша К.
2. <i>Скільки тобі років?</i>	3. <i>У якій школі ти навчаєшся?</i>
17	я навчаюсь в школи інтернату 9
4. <i>В якому місті ти живеш?</i>	5. <i>В якому класі ти навчаєшся?</i>
Київ	10

на початку експериментального навчання:	наприкінці експериментального навчання:
<i>7. Яке твоє улюблене заняття?</i>	
жестова пісня	жестова пісня комп'ютер інтернет
<i>8. Які проблеми тебе непокоять найчастіше?</i>	
брак спілкування	маю недостатньо освіти і знань для здобуття професії чи продовження навчання після школи
швидко втомлююся	швидко втомлююся
<i>9. Що ти робиш, коли в тебе виникає проблема?</i>	
звертаюся за допомогою	
намагаюся самостійно вирішити її	намагаюся самостійно вирішити її
<i>10. Чи подобається тобі ділитися думками з друзями?</i>	
Так	Так навіть я в перший раз спілкувати в чаті мені це дуже подобалось
<i>11. Який стиль роботи в команді тобі більше подобається?</i>	
коли "один за всіх, і всі за одного"	коли "один за всіх, і всі за одного"
<i>12. Пригадай і напиши, яке заняття тобі недавно принесло найбільшу радість, задоволення:</i>	
???	виграв конкурсу жестовому песни, багато зайняв 1-ше місце
<i>13. Які риси характеру ти найбільше цінуєш в оточуючих?</i>	
-	честний та справедливий
<i>14. Чи ти вважаєш себе готовим до самостійного життя?</i>	
Так	Так
<i>15. Ким ти хочеш бути у майбутньому?</i>	
Артист	Я хочу стати актором
<i>16. Що тобі сьогодні найбільше потрібне?</i>	
краще вчитися	краще вчитися

вивчити комп'ютер та мати
доступ до Інтернету
Працювати

вивчити комп'ютер та мати доступ до
Інтернету
Працювати

більше спілкуватися

більше спілкуватися

розширити коло знайомих

прийняти рішення щодо свого

майбутнього

одержати нові знання, інформацію

одержати нові знання, інформацію

оцінити себе, порівняти з іншими

відчувати, що я не один

відчувати, що я не один

17. Хто впливає на твій вибір професії, майбутнього?

ніхто, я приймаю рішення сам

сім'я

18. Чи плануєш продовжити навчання після школи?

Так

Так

19. Яким ти себе бачиш через 5 років?

Незнаю

незнаю поки що не могу сказати

20. Яким ти уявляєш своє життя через 10 років?

Незнаю

незнаю поки що не могу сказати

21. Чи є в тебе друзі? / Чи знайшов ти нових друзів за час занять в "Електронному класі"?

Так

ТАК

22. За що ти цінуєш та поважаєш своїх друзів?

я цінують друзі чому?

потому что они часто помогают нас

23. Що в житті дає тобі більше всього натхнення, гарного настрою?

мені в житті дали хороші

люблю ходить на худ.сам.діяльність

настроение погуляти в парке

24. Про що ти мрієш?

я мечтаю стати актором

я мечтаю стати актором

25. Представся своїм новим друзям, напиши про себе у довільній формі:

Интересы: спорт, музыка.

Привет всем участникам! Меня зовут Саша, мне 16лет, я учусь хорошо. Получил 4 грамоты за учёбу в прошлом году. Я

Люблю смотреть интересные

фильмы, любимый фильм -
„Перевозчик”.

учусь в 10-в классе. У нас большая школа, в ней учиться 118 детей. В моём классе 7 человек, из них 3 девочки и 4 мальчика. Нашей школе исполнилось 100 лет. Приглашали из разных городов и выпускников. Моя учительница хорошо обучает всех. Мне нравятся все уроки. Нужно много знать и уметь. Я занимаюсь спортом по легкой атлетике, был в лагере в МДЦ"Арек". Занимался 1и2 места, два раза в году ездил в лагерь. Я люблю всех ребят, которые разговаривают с нами. До свидания, до следующего раза!

Як можна побачити з наведеного вище прикладу, в учня за час навчання та спілкування в “Електронному класі” з’являється нове улюблене заняття – робота за комп’ютером та в мережі Інтернет. Електронна пошта також стає для нього важливим джерелом інформації. Наприкінці експериментального навчання учень вже не вказує на таку проблему як брак спілкування, однак він відчуває, що в нього недостатньо знань для продовження навчання чи здобуття професії. Хлопець став більш самостійним у розв’язанні проблем, він остаточно визначився з вибором майбутньої професії, частково - під впливом сім’ї. Робота в Інтернет-середовищі спонукала його оцінити себе та порівняти з іншими (позиціонувати себе в новому колективі). Однак, незважаючи на те, що в нього є мрія і він планує продовжити навчання після школи, він ще чітко не бачить свого майбутнього в коротко- та середньостроковій перспективі – через п’ять чи десять років.

Всі зміни, що вносяться учнями в ході навчання в “Електронному класі”, зберігаються в базі даних сервера, на якому було організоване експериментальне навчання. Щомісяця ми відслідковували зміни, внесені учнями до своїх профілів, і записували їх у вигляді таблиці.

Система управління базою даних дозволяє вчителю порівняти показники профілю одного учня з іншими, виділити домінуючі та нерозвинені мотиви,

визначити групи учнів з низьким, середнім та високим рівнями мотивації до саморозвитку та соціалізації.

Проаналізувавши вибір власного майбутнього, зроблений учнями в індивідуальних профілях наприкінці участі в експериментальному навчанні, було відмічено значні зміни у формуванні планів старшокласників щодо подальшого навчання та вибору майбутньої професії. Так, одержані дані, зіставлені з показниками вибору майбутньої професії учнями на початку експерименту, представлені на рисунках 3.18. і 3.19 (див. стор. 175) хлопців і дівчат.

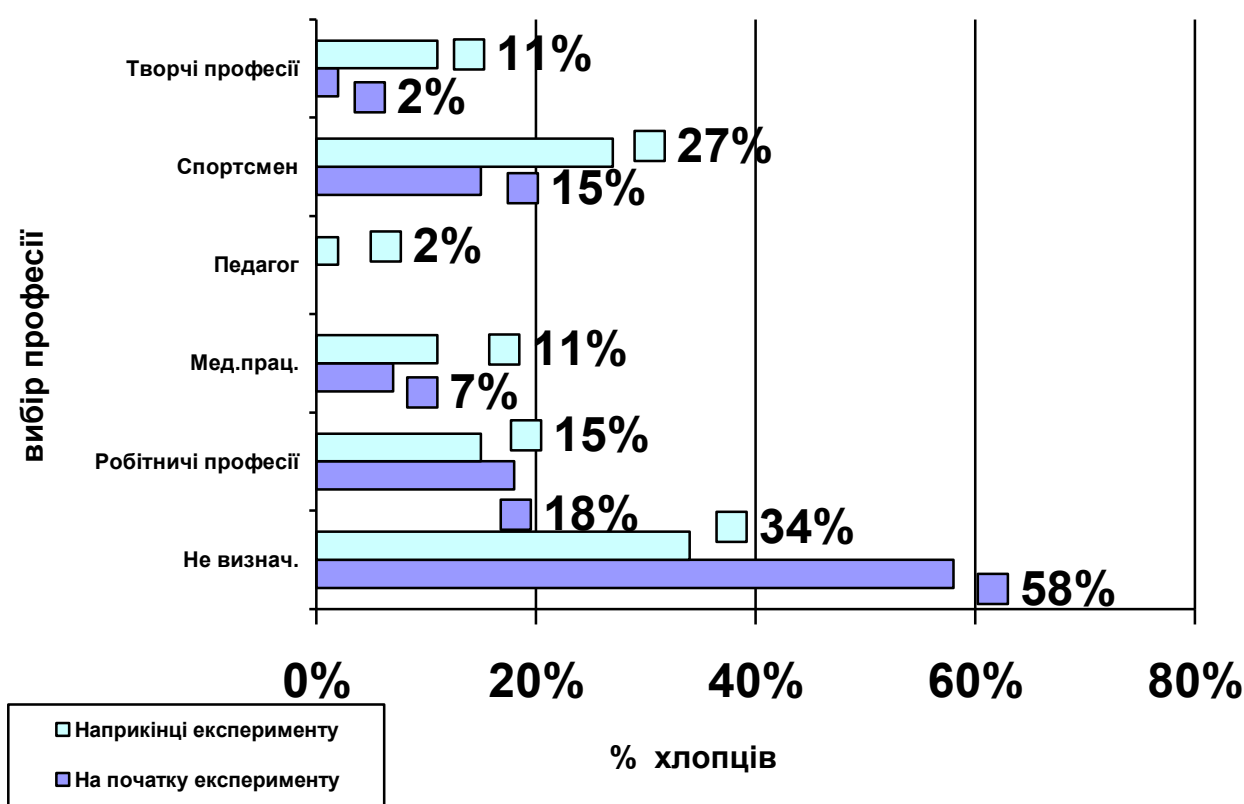

Рис. 3.18. Діаграма показників формування життєвих планів учнями старших класів на початку та наприкінці участі в експерименті

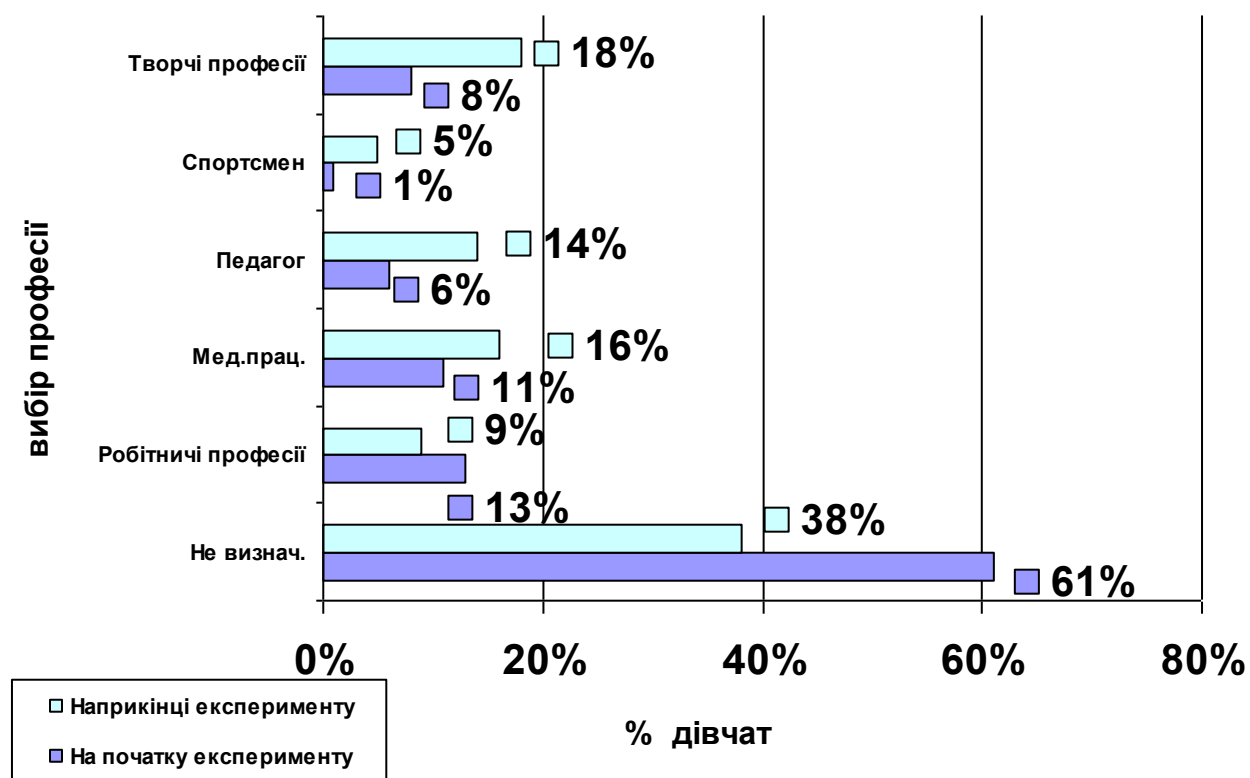

Рис. 3.19. Діаграма показників формування життєвих планів ученицями старших класів на початку і наприкінці участі в експерименті

І серед хлопців, і серед дівчат спостерігається майже однакове зростання показника сформованості вибору майбутньої професії: в хлопців – на 24%, в дівчат – на 23%. Також зростають показники вибору старшокласниками творчих професій та професій, які вимагають одержання спеціальної або вищої освіти. 90 (39%) дівчат і 32 (14%) хлопця наприкінці участі в експерименті висловили бажання здобути в майбутньому вищу освіту. Слід зазначити, що після завершення експериментального навчання 7 учасників (з 28 учнів випускних класів) поступили до різних вищих навчальних закладів.

За результатами проведеного серед учнів анкетування перед початком другого етапу експерименту, мотивуючими факторами для учасників експерименту були, в першу чергу, нові знайомства і нові враження. Вже через два місяці участі у другому етапі експерименту в “Електронному класі” 82% учнів відкрили для себе мережу Інтернет як новий засіб для спілкування і регулярно користувались інструментами комунікації, а 57% школярів почали

також розглядати Інтернет як додаткове джерело інформації і користувались пошуковими системами для одержання новин і додаткової інформації. Інтерес до навчального Інтернет-середовища “Електронний клас” як до нового засобу комунікації та джерела інформації, що привабив учасників на початку роботи, актуалізував згодом і потребу у співпраці.

У таблиці 3.5. представлено, як на різних етапах проведення експерименту по-різному проявлялися мотивуючі фактори в учнів із вадами слуху щодо участі в “Електронному класі”.

Таблиця 3.5.

**Мотивуючі фактори учнів до участі в “Електронному класі”
на I та III етапах експерименту**

Мотивація	I етап - оволодіння навичками роботи на комп'ютері та з Інтернетом	III етап – навчання і спілкування в “Електронному класі”
Спілкування	Використання мережі Інтернет як нового засобу спілкування, зокрема, в реальному часі (чат). Учні зацікавлені у розширенні кола спілкування з іншими дітьми з різних міст України.	Бажання учнів із вадами слуху забезпечити власну соціальну присутність, що проявилось в підготовці індивідуальних профілів (88% учнів) в „Електронному класі” і бажанні бути поміченими як в дискусіях, так і в своїх навчальних досягненнях. Учасники відкрили можливість, яку надає їм спілкування в мережі Інтернет для розвитку мовлення, для навчання та співпраці.

Продовження таблиці 3.5.

Мотивація	I етап - оволодіння навичками роботи на комп'ютері та з Інтернетом	III етап – навчання і спілкування в “Електронному класі”
Доступ до інформації	Прагнення краще вивчити комп'ютер, інструментарій програмного забезпечення, одержати доступ до мережі Інтернет: випробувати нові технології доступу та передачі інформації. Інтернет-середовище на даному етапі приваблює учнів своєю новизною.	Комп'ютер та навчальне Інтернет-середовище як система до вивчення, для навчання та розвитку. Усвідомлення необхідності покращити навички читання, писемного мовлення, розширити словниковий запас.

Орієнтація на домінування комунікативного компонента підтвердила правильність педагогічної технології, покладеної нами в основу експериментального дослідження, та активного застосування асинхронних та синхронних засобів спілкування і взаємодії між учнями з вадами слуху та педагогами-тьюторами.

Роль вчителя на організаційному етапі експерименту полягала у залученні максимальної кількості учасників до прояву соціальної присутності у спільно створюваному навчальному Інтернет-середовищі шляхом позиціонування - формування індивідуального профілю, представлення інформації про себе на форумі та знайомства з колегами по навчанню із застосуванням синхронного інструменту спілкування – чату.

Крім основних засобів спілкування, таких як електронна пошта, форум та чат, на заняттях в регіональних центрах доступу до мережі Інтернет учні засвоїли додаткові інструменти навчальної веб-платформи: навчилися завантажувати на платформу документи, ілюстрації та фотографії, що дозволило їм більш творчо підійти до оформлення власних веб-сторінок

(профілів) та представити свої творчі роботи – малюнки, фотографії про участь у різних конкурсах і змаганнях.

Серед факторів, що сприяли підвищенню мотивації учнів до розвитку писемного мовлення, обміну інформацією та думками, залучення учнів до спільного прийняття рішень, до більш зваженого формування життєвих планів, можна виділити наступні:

- індивідуалізація навчання та підвищення мотивації до навчальної діяльності;
- можливість підбору для учнів індивідуального темпу навчання та вибору методики подання навчального матеріалу;
- активізація пізнавальної діяльності учнів та формування позитивного відношення учнів до навчання, процес якого стає більш цікавим та змістовним;
- відкритий доступ до комп'ютерних технологій та навчально-інформаційних ресурсів в мережі Інтернет;
- інструменти писемного спілкування в мережі Інтернет;
- соціальна присутність в Інтернет-середовищі шляхом створення власних профілів;
- атмосфера довіри і творчості в навчальному Інтернет-середовищі;
- набуття нових життєвих компетенцій, таких як комп'ютерна грамотність, комунікативні навички тощо.

Організаційні форми навчально-виховної роботи включали наступні:

- Інтернет-форум для знайомства та налагодження контактів між учасниками, що формують навчальне Інтернет-середовище;
- бесіди та формування індивідуальних профілів;
- індивідуальна й колективна робота старшокласників із вадами слуху в “Електронному класі”.

Здійснивши оцінку рівня інтерактивності учнів із вадами слуху в навчальному Інтернет-середовищі – показника залучення учнів у навчальний процес (за представленою у розділі II шкалою), можна стверджувати, що серед результатів третього - оцінно-прогностичного – етапу експерименту,

спрямованого на дослідження ефективності застосованої педагогічної технології організації навчального середовища “Електронний клас”, було досягнуто рівня інтерактивності та взаємодії, який забезпечив комунікативну діяльність учасників експериментального навчання, як показано у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6.

**Показники досягнення високого рівня інтерактивності
в “Електронному класі”**

1. Активізація соціальної довіри	2. Дизайн навчального середовища	3. Рівні інтерактивності технологічних ресурсів	4. Інтерактивність як відображення реакції користувача
Учні мали можливість обмінюватися особистими даними, створюючи персональні профілі; проводилися численні різноманітні заходи, такі як чати, віртуальні клуби, гра, спрямовані на активізацію соціальної взаємодії між учнями.	Учні регулярно спілкуватися з тьютором; навчальний процес передбачав спільну колективну роботу учнів у невеликих командах як між собою, так і у взаємодії із зовнішніми “експертами” - випускниками шкіл; відбувався обмін результатами всередині команди і з іншими учасниками навчання.	Застосовувалися веб-технології двостороннього асинхронного і синхронного обміну текстовою і графічною інформацією, теле-конференційні технології не використовувалися через їх високу вартість.	Наприкінці навчання 137 (58%) учнів “Електронного класу” регулярно (тобто, щотижня) взаємодіяли з тьютором та іншими учнями за власної ініціативи (а решта учнів – на вимогу).
5 балів	5 балів	3 бали	4 бали
Разом: 17 балів – високий рівень інтерактивності			

Навчальне Інтернет-середовище, сформоване на основі принципів відкритості й демократичності, науковості, особистісної орієнтованості, диференціації, доступності й гнучкості, цілеспрямованості, взаємодії й колективної відповідальності та реалізоване за розробленою нами педагогічною технологією, було успішно використане як навчальний засіб вчителями спецшкіл-інтернатів для дітей із вадами слуху у позакласній роботі для розвитку мотивації мовлення учнів 7-12 класів.

Додатковими результатами проведеного нами експериментального дослідження стало те, що навчально-комунікативна діяльність в створеному середовищі допомогла змінити тривожне ставлення до спілкування в Інтернет-середовищі, яке – на думку вчителів - обумовлене нерозумінням інформації (в 34% учнів), недовірою до оточуючих (в 12,5%), страхом перед несправедливою оцінкою (23,2%), низьким рівнем мовлення (26,8%), - на позитивне, коли більше ніж 80% учнів, залучених до експерименту, прийняли рішення про продовження навчання в “Електронному класі” наступного року, і всі учасники одностайно зазначили корисність цих занять для власного розвитку. Також в ході експерименту виник ще один мотив до застосування і розвитку мовлення в Інтернет-середовищі, природа якого - бажання співробітництва та лідерства. Учні почали приділяти більше уваги розвитку зв'язного писемного мовлення, збагаченню словникового запасу та розвитку мислення та пам'яті. Учні побачили, що для спілкування за допомогою ІКТ, розширення кола знайомих та одержання знань про навколишній світ немає об'єктивних перешкод, крім доступу до мережі Інтернет.

Організація позакласної роботи зі старшокласниками із вадами слуху в навчальному Інтернет-середовищі актуалізувала мотиваційний потенціал до розвитку мовлення і життєвих компетенцій, а управляючи ним як на індивідуальному, так і колективному рівнях, ми забезпечили:

- позиціонування учнів в навчальному Інтернет-середовищі, що потребувало від них критичної самооцінки та розвитку особистісних характеристик, самостійності та відповідального ставлення до оволодіння

комп'ютерною грамотністю та вдосконалення мовлення для спілкування та навчання;

- колективну комунікативну діяльність учнів, в ході якої відбувався розвиток мотивації мовлення за визначеними критеріями;

- формування оціночно-аналітичного погляду на речі через розуміння та обговорення ситуацій з життя та само-тестування, подолання комплексу неповноцінності: в учнів розвинулося позитивне ставлення до себе та інших, діти відкрили можливості для подальшої соціальної інтеграції та особистісного розвитку;

- виховання почуття колективізму та нормалізація взаємодії учнів з оточуючими, активізація бажання лідерства в навчальному Інтернет-середовищі, оскільки командна робота згуртовувала дітей, провокувала до діалогу, навчила приймати як індивідуальне, так і командне рішення, виходячи з умов відповідальності кожного за кінцевий результат.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ

Узагальнюючи зміст третього розділу дисертаційного дослідження, можна зробити наступні висновки:

1. За результатами проведеного корекційно-організаційного етапу дослідження, із введенням інструменту моніторингу мотиваційної сфери старшокласників із вадами слуху – індивідуального профілю учня, - стало можливим з'ясувати особливості мотиваційної сфери старшокласників із вадами слуху. Зазначено, що в учнів домінує мотив самоствердження та мотив уникнення неприємностей чи покарання. Для розвитку мотиву ідентифікації з іншою (успішною) особою слід розширити коло спілкування та ввести новий орієнтир на успішних осіб, яким старшокласники довіряють випускників шкіл-інтернатів.

2. Одержані результати оцінки розвитку мовлення учнів із вадами слуху дозволили не тільки розподілити учнів на однорідні групи, що працювали під

керівництвом педагогів-тьюторів, але й стали підставою для розробки відповідних навчальних / корекційних траєкторій, підбору змісту та методики використання навчального Інтернет-середовища як засобу розвитку мотивації мовлення зазначеної категорії учнів в його комунікативній функції.

3. Зроблено висновок про те, що підсилення внутрішніх мотивів особистісного розвитку старшокласників значною мірою залежить від сформованості планів щодо власного майбутнього. Тож, як було відмічено в ході експериментального дослідження, створення сприятливого навчального мікроклімату і ситуацій успіху та змагальницький характер навчання підсилюють прагнення учнів досягати високих результатів у навчанні і нести відповідальність за виконання завдань (мотив досягнення).

4. Із врахуванням розроблених вимог до педагогічної технології організації навчального Інтернет-середовища “Електронний клас” була впроваджена модель психолого-педагогічного корекційного впливу на мотивацію до застосування словесного мовлення старшокласників із вадами слуху в навчальному Інтернет-середовищі “Електронний клас”, що складається зі створення клімату, сприятливого для соціалізації учасників навчання, відповідного навчального дизайну, що активізує процес пізнання учнів, та мережевого навчання (у співпраці), що активізує колективну комунікативну діяльність учасників навчання та, як результат, актуалізує в школярів потребу в застосуванні вербального мовлення для спілкування й навчання та потребу в особистісному розвитку.

5. Аналіз комунікативної діяльності школярів із вадами слуху за додатковим критерієм розвитку мовлення (K_d) - колективна комунікативна діяльність учнів у навчальному Інтернет-середовищі – дозволив нам стверджувати, що було створено природне середовище для актуалізації потреби у застосуванні та розвитку вербального мовлення старшокласниками з вадами слуху.

6. За шкалою оцінки рівня інтерактивності “Електронний клас” одержав 17 балів із максимальних 20, що доводить високий рівень взаємодії всіх учасників

навчального Інтернет-середовища, а, отже, їх залучення до мовленнєвої діяльності.

Отже, використання ІКТ у навчально-виховному процесі сприяє підвищенню і підтримці мотивації мовлення старшокласників із вадами слуху, формуванню в них стійкого інтересу до пізнання нового, заохочує їх бути самостійними, ініціативними та активними, створює передумови для подальшої успішної соціалізації старшокласників із вадами слуху, а також сприяє індивідуалізації навчального процесу. Таким чином, можна вважати, що проведене дослідження дозволило розв'язати поставлені на початку роботи завдання.

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження ми дійшли таких **висновків**:

1. Системний аналіз загальної і спеціальної науково-педагогічної та методичної літератури дозволив визначити наукові засади формування навчального середовища старшокласників із вадами слуху в мережі Інтернет. Навчальне Інтернет-середовище дозволяє корекційному педагогу застосовувати особистісно-орієнтований підхід, будувати індивідуальні навчальні траєкторії у відповідності до навчально-пізнавальних можливостей, нахилів та здібностей школярів. Робота учнів із вадами слуху у навчальному Інтернет-середовищі – це додаткова мовленнєва практика, що сприяє розвитку мовлення у соціально-комунікативній і навчально-пізнавальній функції, а також впливає на мотиваційну сферу особистості, актуалізуючи потребу у застосуванні вербального мовлення. Використання ІКТ для візуалізації навчальних матеріалів і комунікації із застосуванням писемного мовлення є одним із шляхів компенсації слухової депривації і корекції вторинних порушень в розвитку старшокласників із вадами слуху.

2. Розроблена педагогічна технологія організації навчального Інтернет-середовища як засобу підвищення мотивації старшокласників із вадами слуху до застосування та розвитку словесного (писемного) мовлення за класифікаційними параметрами є локальною (технологія окремих складових навчально-виховного процесу, виховання особистісних якостей старшокласників), гуманістичною, розвиваючою, прикладною (формування навичок самостійного навчання, роботи у команді, прийняття рішень, розвиток комунікативних навичок тощо). У відповідності до поставлених завдань експериментальної роботи, було перевірено вплив колективної навчально-пізнавальної і комунікативної діяльності старшокласників із вадами слуху у створеному Інтернет-середовищі на подолання наслідків дефіцитарного розвитку та підтверджено ефективність застосування наступних методів навчання (згідно з класифікацією за джерелами одержаних знань):

- наочні: пояснювально-ілюстровані глосарії, спливаючі підказки, візуалізація навчальних матеріалів із використанням Інтернет-технологій;
- ситуаційні вправи та самотестування;
- ігрові та розвиваючі завдання з елементами проблемності і творчості, клуби за інтересами.

3. В основу прогнозованої моделі психолого-педагогічного корекційного впливу на розвиток мотивації мовлення старшокласників із вадами слуху засобами навчального Інтернет-середовища покладено орієнтацію на застосування словесного (писемного) мовлення у процесі колективної навчальної діяльності. Компонентами цієї моделі є:

- інтелектуально провокуюча атмосфера, що сприяє позиціонуванню учнів у навчальному середовищі й актуалізує мотив до саморозвитку та набуття життєвих компетенцій, таких як навички самостійної роботи, прийняття рішень, критичної самооцінки, а також розвиває інформаційну культуру (медіаграмотність, комп'ютерну освіченість);
- навчальний дизайн, що активізує пізнавальні процеси, створення та обговорення ситуацій успіху, що формує оцінно-аналітичний погляд на можливості саморозвитку старшокласників із вадами слуху і їх майбутньої самореалізації, розвиває позитивне ставлення до себе та інших, нормалізує стосунки учнів старших класів із оточуючими, розвиває ситуативне лідерство;
- забезпечення мережевого характеру навчання, організація роботи в однорідних мікрогрупах і змагальний характер навчання при постійній підтримці колективної комунікативної діяльності учасників навчання з боку педагогів-тьюторів у різних навчальних ситуаціях та рольових іграх, що мотивує учнів до застосування і розвитку мовлення, а також виховує почуття колективізму.

4. Дослідження впливу навчально-виховного процесу в Інтернет-середовищі на розвиток мотиваційної сфери та комунікативних навичок учнів підтвердило перспективність застосування педагогічної технології організації навчального Інтернет-середовища для розвитку мотивації мовлення

старшокласників із вадами слуху. Так, у процесі експериментального навчання спочатку спостерігався перехід від мотивів уникнення покарання і самоствердження до мотиву ідентифікації з успішною особою, а поява мотивів саморозвитку і самореалізації актуалізувала потребу учнів із вадами слуху у вдосконаленні комунікативних навичок із застосуванням словесного (писемного) мовлення.

Також експериментально доведено вплив соціальної і когнітивної присутності та навчально-комунікативної діяльності старшокласників із вадами слуху у сформованому Інтернет-середовищі на формування позитивних змін у їх особистісному розвитку: в ситуаціях успіху від самостійного виконання завдань 205 (88%) учнів набули впевненості у власних силах; колективне формулювання ціннісних орієнтацій та прагнення позиціонувати себе серед інших, демонструючи власні знання, інтереси, нахили, дозволило 139 (60%) учням зробити самостійний вибір при формуванні життєвих планів.

Дослідження не висвітлює всіх аспектів проблеми. Подальшого поглибленого вивчення та узагальнення потребують питання дистанційної освіти осіб з порушенням слухової функції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверин В. А. Психология детей и подростков / В. А. Аверин. – СПб. : Питер, 1998. – 379 с.
2. Аграновский А. В. Учебный класс для обучения глухих и слабослышащих детей [Электронный ресурс] / А. В. Аграновский, Р. Э. Арутюнян // Междунар. конгресс конф. ИТО-2003. - Режим доступа до журн. : <http://ito.edu.ru/2003/>
3. Аграновский А. В. Контроль произношения глухих и слабослышащих детей [Электронный ресурс] / А. В. Аграновский, Д. А. Леднов, И. А. Карпов // XI Междунар. конф. ИТО-2001. - Режим доступа до журн. : <http://www.ict.edu.ru/>
4. Аграновский А. В. Сбор речевой базы данных слабослышащих детей [Электронный ресурс] / А. В. Аграновский, Д. А. Леднов, И. А. Карпов // XI Междунар. конф. ИТО-2001. - Режим доступа до журн : <http://www.ict.edu.ru/>
5. Айзенберг Б. И. Диагностические и коррекционные аспекты использования компьютера в работе с детьми, имеющими нарушения познавательной деятельности / Б. И. Айзенберг, А. Я. Юдилевич, О. П. Белоножко // Дефектология. – 1990 - № 6. – С. 37–40.
6. Активізація методів навчання і виховання в спеціальних школах. / [під ред. Єременко І. Г.]. – М-во освіти УРСР, Наук.-дослід. ін.-т педагогіки : наукові записки. – Т. XXVI. Серія дефектологічна. - К. : Рад. шк., 1963. – 195 с.
7. Актуальні проблеми виховання та навчання студентів з особливими потребами: зб. наук. праць / [за заг.ред. П. М. Таланчука, Г. В. Онкович]. - К. : Ун-т “Україна”, 2000. – 386 с.
8. Актуальні проблеми виховання та навчання студентів з особливими потребами : зб. наук. праць / [за заг.ред. П. М. Таланчука, Г. В. Онкович]. - К. : Ун-т “Україна”, № 2. - 2002. – 340 с.
9. Актуальні проблеми виховання та навчання студентів з особливими потребами: зб. наук. праць з ОП // Тези доповідей IV Міжнар. наук.-практ. конф. – К. : Ун-т “Україна”, 2003. - 352 с.
10. Алексеева М. И. Мотивы обучения учнів / М. И. Алексеева. - К. : Рад. шк., 1974. - 116 с.
11. Андреева Л. В. Современная трактовка общей коррекции дефицитарного развития ребенка с нарушенным слухом / Л. В. Андреева // Современные

проблемы и перспективы развития региональной системы комплексной помощи ребёнку : сб. материалов междунар. науч.-практ. конф. / [под общ. ред. А. В. Грибанова, Л.С. Медниковой]. - Архангельск : Поморский гос. ун-т, 2000.- 568 с.

12. Аніщенко В. Навчальний процес і комп'ютер / В. Аніщенко // Рід. шк. – 2000. – №8. – С. 62-63.
13. Апатова Н. В. Влияние информационных технологий на содержание и методы обучения в средней школе : автореф. дис. на соискание науч. степени доктора пед. наук : спец. 13.00.02 “Теория и методика обучения (информатика)” / Апатова Н. В. – К., 1993. - 36с.
14. Ахутина Т. М. Порождение речи / Т. М. Ахутина. – М., 1989. – 48 с.
15. База даних ППЗ Ін-ту педагогіки АПН України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.edu-ua.net
16. Барабаш Л. Ф. До питання про виховання суспільної активності в учнів школи глухих / Л. Ф. Барабаш // Активізація методів навчання і виховання в спеціальних школах / [за ред. І. Г. Єременко]. – М-во освіти УРСР. Наук.-дослід. ін-т педагогіки : наукові записки. – Т. XXVI. - К. : Рад. шк., 1963. – 195 с.
17. Барабаш Л. Ф. З досвіду навчання глухонімих дітей мови за принципом формування мовного спілкування / Л. Ф. Барабаш // Навчально-виховна робота в спеціальних школах (для глухонімих та розумово відсталих дітей) – Вип. I. - М-во освіти УРСР, Київ. держ. пед. ін-т ім. О. М. Горького. К. : Рад. шк., 1960 – 136 с.
18. Барабаш Л. Ф. З досвіду роботи по організації позакласного читання в школі глухих / Л. Ф. Барабаш // З досвіду роботи спецшкіл. Підвищення якості навчання в спецшколах. / [за ред. В. П. Любченко]. - К. : Рад. шк., 1965. – 136 с.
19. Белечев П. В. Проблема оптимізації технології навчання / П. В. Белечев // Пед. теорія та педагогічний досвід: перспективи і розвиток. – Луцьк, 1999. – С.16-18.
20. Бершадский А. М. Дистанционное обучение - форма или метод? / А. М. Бершадский, И. Г. Кревский // Дистанц. образование. -1998.- № 4. - С.34-37.
21. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологи / В. П. Беспалько. - М. : Педагогика, 1989. – 192 с.
22. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения / В. П. Беспалько. - М. : Ин-т проф. обр. РАО, 1995. - 336 с.

23. Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 1. - С. 124-129.
24. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. / І. Д. Бех. – К., 1998. – 204 с.
25. Бех І. Д. Почуття успіху у вихованні особистості / І. Д. Бех // Проблеми освіти: наук.-метод. зб., спец. випуск. – Київ-Вінниця, 2004. – С. 5-11.
26. Биков В. Ю. Теоретико-методологічні засади моделювання навчального середовища сучасних педагогічних систем [Електронний ресурс] / В. Ю. Биков // ІТ і засоби навчання. - 2006. - Вип.1. -Режим доступу до журн. : www.nbuv.gov.ua
27. Биков В. Ю. Теоретико-методологічні засади створення і розвитку сучасних засобів та е-технологій навчання / В. Ю. Биков // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992 – 2002: зб. наук. праць до 10-річчя АПН України / АПН України. – Ч. 2. – Харків : ОВС, 2002. – С. 182-199.
28. Богданова Т. Г. Сурдопсихологія : учеб. пос. / Т. Г. Богданова. - М. : Академия, 2002. - 224 с.
29. Богоявленский Д. Н. Формирование приемов умственной работы учащихся, как путь развития мышления и активизации учения / Д. Н. Богоявленский // Вопросы психологии. – 1962. - № 4. – С. 76-82.
30. Богоявленский Д. Н. О взаимоотношении воспитания и развития ребенка / Д. Н. Богоявленский, Н. А. Менчинская // Сов. педагогика. - 1957. - № 3.
31. Божович В.А. Психологическое развитие школьника и его воспитание / Божович В. А., Савила Л. С. – М. : Знание, 1979. – 96 с.
32. Бондар В. І. Концепція „Реабілітація дітей-інвалідів та дітей з обмеженими фізичними чи розумовими можливостями. Модель реабілітаційного центру” / В. І. Бондар // АПН України. Ін-т дефектології. – К., 1998. – 21 с.
33. Бондар В. І. Підготовка учнів допоміжної школи до самостійної трудової діяльності / В. І. Бондар. – К. : Рад. шк., 1988. – 128 с.
34. Бондар В. І. Спеціальне навчання дітей з вадами сенсорного та розумового розвитку: стан та перспективи / В. І. Бондар // Інтеграція аномальної дитини в сучасні системи соціальних відносин. – К., 1994. – С. 13 – 18.
35. Бондар В. І. Теорія і технологія управління процесом навчання в школі / В. І. Бондар. - МОН України, НПУ ім. М. П. Драгоманова. - К., 2000. – 199 с.

36. Борисова Ю. М. Самообразование как фактор успешной интеграции незрячего человека в общество / Ю. М. Борисова, Т. А. Колоколова // Комп'ютерні технології та вища освіта людей з особливими потребами : зб. наук. доповідей і статей / [уклад. Л. В. Коваленко]. – К. : Вища шк., 2002. – С. 35-36.
37. Боскис Р. М. Глухие и слабослышащие дети / Р. М. Боскис. – М. : Просвещение, 1963. – 335 с.
38. Боскис Р. М. Педагогическая классификация школьников с недостатками слуха / Р. М. Боскис // Дефектология. – 1972. - № 1. – С. 10-19.
39. Боскис Р. М. Проблемы развития и типология детей с нарушениями слуха / Р. М. Боскис // Психология глухих детей / [под ред. И.М.Соловьев и др.] – М. : Педагог, 1971.
40. Боскис Р. М. Учителю о детях с нарушением слуха / Р. М. Боскис. – М. : Просвещение, 1988.
41. Бродбент Б. Основы э-обучения: Как извлечь из него выгоды и избежать ловушек [Электронный ресурс] / Бродбент Б. - К. : Міжнар. агенція бізнес-освіти. – Режим доступу : www.mabo.com.ua
42. Булах І. Є. Мотивація навчання і валідизація оцінювання рівня знань / І. Є. Булах, І.М. Шило // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 3. – С. 125-130.
43. Буркова Л. Технології в освіті / Л. Буркова // Рід. шк. – 2001. – № 2. – С. 18-20.
44. Вавіна Л. С. Компенсаторно-розвивальні функції змісту освіти з рідної мови учнів зі складним дефектом / Л. С. Вавіна – Ін-т дефектології АПН України. - К. : ВО Укрфітосоціоцентр; БФ "Візаві", 2001. - 58 с.
45. Варзацька А. Інноваційні аспекти особистісно-орієнтованого, розвивального навчання / А. Варзацька // Укр. мова і літ. в шк. – 2002. – № 3. – С. 30-31.
46. Вачков И. Дистанционное обучение для детей-инвалидов / И. Вачков // Еженедельник "Школьный психолог". - 2000. - № 38.
47. Ващук О. В. Активізація пізнавальної діяльності учнів 5-7 класів у процесі самостійної роботи на уроках трудового навчання засобами нових інформаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / О.В. Ващук. –К., 2001. –186с.
48. Введение в сетевые технологии обучения [Электронный ресурс] / под ред. Л. Г. Титарева, Ю. Б. Рубина. - М., 2002. - Режим доступу : <http://www.mesi.ru/>

49. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел]. - К. : Ірпінь: ВТФ Перун, 2001. – 1440 с.
50. Власова Т. А. О детях с отклонениями в развитии / Т. А. Власова, М. С. Певзнер. - М. : Просвещение, 1973. – 169 с.
51. Вознюк О. В. Людина, що навчається: головні аспекти нової парадигми освіти / О. В. Вознюк, О. Р. Тичина. – Житомир : Волинь, 1998. – 229 с.
52. Волобуєва Т. Б. Розвиток творчої активності учнів молодших класів засобами нових інформаційних технологій навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Т. Б. Волобуєва. - К., 1996. - 22 с.
53. Воройский Ф. С. Систематизированный толковый словарь по информатике и вычислительной технике в терминах / Ф.С. Воройский. - М. : Либерия, 1998.-376 с
54. Воскресенский А. Л. Новые обучающие средства для новой реальности / А. Л. Воскресенский [Электронный ресурс] // Междунар. конгресс конф. ИТО-2003. - Режим доступа до журн. : <http://www.ict.edu.ru/vconf/>
55. Воскресенский А. Л. Использование мультимедийного толкового словаря для развития словарного запаса глухих школьников [Электронный ресурс] / А. Л. Воскресенский, Г. К. Хахалин // ИТО-2007. - Режим доступа : www.ito.su
56. Выготский Л. С. Избранные психологические исследования / Л. С. Выготский. – М. : АПН РСФСР, 1956. – 519 с.
57. Выготский Л. С. Мышление и речь / Л. С. Выготский. - [изд. 5, испр.]. - М. : Лабиринт, 1999. — 352 с.
58. Выготский Л. С. Основные проблемы современной дефектологии / Л. С. Выготский // Проблемы дефектологии. - М. : Просвещение, 1995. – 167 с.
59. Выготский Л. С. История развития высших психических функций : собр. соч. в 6 т. / Л. С. Выготский. – М. : Педагогика, 1983. - Т.3. - 315 с.
60. Габай Т. В. Учебная деятельность и её средства / Т. В. Габай. - М. : МГУ, 1988. - 254 с.
61. Галузинський В. Диференційований та індивідуальний підходи у навчанні і вихованні учнів / В. Галузинський, М. Євтух // Педагогіка: теорія та історія. – К., 1995. – С. 106-119.
62. Гальперин П. Я. Методы обучения и умственное развитие ребенка / П. Я. Гальперин. – М. : Изд-во МГУ, 1985. – 45 с.

63. Гальперин П. Я. Развитие исследований по формированию умственных действий / П. Я. Гальперин // Психологическая наука в СССР. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1959. – Т.1. – С. 441-469.
64. Гершунский Б. С. Компьютеризация в сфере образования: проблемы и перспективы / Б. С. Гершунский. - М. : Педагогика, 1987. – 263 с.
65. Головчиц Л. А. Игра в жизни детей с нарушениями слуха / Л. А. Головчиц // Дошкольное воспитание аномальных детей : книга для учителя и воспитателя / [под ред. Л. П. Носковой]. - М. : Просвещение, 1993. – С. 92-105.
66. Головчиц Л. А. Развитие речи слабослышащих дошкольников с трудностями в обучении / Л. А. Головчиц // Дефектология - № 4, С. 15-21.
67. Гольдберг А. М. Активізація глухонімих учнів молодших класів під час складання оповідань за малюнками / А. М. Гольдберг // Навч.-вих. робота в спец. шк. (для глухонімих та розумово відсталих дітей) – Вип. I / ред. Ярмаченко М. Д. - М-во освіти УРСР, КДПІ ім. О.М.Горького. - К. : Рад. шк., 1960 - 136 с.
68. Гонеев А. Д. Основы коррекционной педагогики : учеб. пособие [для высш. пед. учеб. заведений] / А. Д. Гонеев, Н. И. Лифинцева, Н. В. Ялпаева. - Международ. академия пед. образования. – [2-е изд., перераб.] - М. : Академия, 2002. - 272 с.
69. Гончарова Е. Л. Внутренний мир человека как предмет изучения в специальной школе: опыт проектирования нового содержания обучения / Е. Л. Гончарова, О. И. Кукушкина // Дефектология. – 1998. - № 3 – С. 3-14.
70. Гончарова Е. Л. Нарушения в психофизическом развитии детей / Е.Л. Гончарова, О. И. Кукушкина [Электронный ресурс] // Альманах ИКП РАО № 5. – 2002. - Режим доступа до журн. : <http://almanah.ikprao.ru/>
71. Гончарова Е. Л. Реабилитация средствами образования: особые образовательные потребности детей с выраженными нарушениями в развитии / Е. Л. Гончарова, О. И. Кукушкина [Электронный ресурс] // Альманах ИКП РАО № 1. – 2000. - Режим доступа до журн. : <http://almanah.ikprao.ru/>
72. Гончарова О. М. Про класифікацію автоматизованих навчаючих систем / О. М. Гончарова // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 1999. – № 4. – С. 18-20.
73. Горлачов О. С. Вибір форми спілкування як показник рівня інтелектуального розвитку осіб з вадами слуху [Електронний ресурс] // Тези доповідей наук.-практ.

конф. "Технології інтелектуальної діяльності", 2009. - Ін-т психології ім. Г.С.Костюка НАПН України. - Режим доступу : www.psy-science.com.ua

74. Горошко Ю. В. Вплив нової інформаційної технології на практичну значимість результатів навчання математики в старших класах середньої школи : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Ю. В. Горошко. – К., 1993. – 103 с.
75. Гриценко В. І. Інформатизація освіти в Україні: конспект концепції та завдання вищого рівня / В. І. Гриценко. – К. : ІСДО, 1995. – С. 31-34.
76. Гузеев В. От методик – к образовательной технологии / В. Гузеев // Нар. образование. – 1998. – № 7. – С. 84-91.
77. Гуленков Г. А. Электронная обучающая система «Русский жестовый язык» / Г. А. Гуленков [Электронный ресурс] // Материалы XI Междунар. конф. ИТО-2001. - Ч. V. - М. : МИФИ, 2001. - Режим доступу до журн. : <http://www.ict.edu.ru/>
78. Гурлева Т. С. Становлення творчого життєвого задуму як форма соціалізації особистості / Т. С. Гурлева, С. П. Осипенко // Актуальні проблеми виховання та навчання студентів із особливими потребами : зб. наук. праць / [за заг.ред. П. М. Таланчука, Г. В. Онкович]. - К. : Ун-т "Україна", 2000.
79. Давыдов В. В. Психологические основы организации учебной деятельности, опосредованной использованием компьютерных систем / В. В. Давыдов, В. В. Рубцов, А. Г. Крицкий // Психологическая наука и образование. - 1996. - №2. - С. 68-73.
80. Декларація в сфері розвитку європейської політики стосовно використання новітніх інформаційних технологій [Електронний ресурс] – Портал Ради Європи. - Режим доступу : <http://www.coe.int/>
81. Державні санітарні правила та норми "Влаштування і обладнання кабінетів комп'ютерної техніки в навчальних закладах та режим праці учнів на персональних комп'ютерах" [Електронний ресурс] / постанова Головного держ. санітар. лікаря України від 30.12.1998 р. № 9. - Режим доступу : www.uar.gov.net
82. Дефектологический словарь / [под ред. А. И. Дьячкова и др.] - [2-е изд. доп.] - М. : Педагогика, 1970. – 504 с.
83. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі. Сучасні технічні засоби реабілітації й навчання дітей з вадами слуху та

мовлення : наук.-метод. зб. [під ред. Б. С. Мороза, К. В. Луцько]. - Вип. 3. - К. : Вид-во А&Р, 2002. - 152 с.

84. Дистанційне навчання: теорія та практика / В. І. Гриценко, С. П. Кудрявцева, В. В. Колос, О. В. Веренич. - К. : Наукова думка, 2004. - 376 с.
85. Доница И. А. Особенности построения курса «Информационные технологии в специальной школе» для студентов-дефектологов / И. А. Доница, С. А. Земляных [Электронный ресурс] / Конгресс конф. ИТО. - Режим доступа : www.ict.edu.ru
86. Дубчак О. Психологічні умови формування "гнучкої" особистості / О. Дубчак, В. Покладова, Н. Стефаненко // Нові напрямки творчого розвитку особистості школяра: матеріали доповідей наук.-практ. конф. - К., 2004. - С. 20-21.
87. Дьячков А. И. Дидактика школ глухих детей : учеб. пособие [для студентов-заочников дефектол. фак. пед. ин-тов и учителей шк. глухих детей] / А. И. Дьячков. - М. : Просвещение, 1968. - 80 с.
88. Дьячков А. И. Об усилении связи специальных школ с массовыми школами / [под ред. А. И. Дьячкова]. - Вып. 1 (133). - М. : Просвещение, 1969 - 136 с.
89. Егорова Ю. Н. Мультимедиа как средство повышения эффективности обучения в общеобразовательной школе : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Ю. Н. Егорова. - М., 2000. - 18 с.
90. Експериментальна психологія (дидактичний тезаурус) : навч. посібник / С. Д. Максименко, Е. Л. Носенко. - К. : МАУП, 2002. - 128 с.
91. Єременко І. Г. Основи спеціальної дидактики / І. Г. Єременко. - [2-е вид.] - К. : Рад. шк. - 1986.
92. Жалдак М. И. Система подготовки учителя к использованию информационной технологии в учебном процессе : автореф. дис. на соискание ученой степени доктора пед. наук : спец. 13.00.02 / М. И. Жалдак. - М., 1989. - 48 с.
93. Жалдак М. І. Педагогічний потенціал інформатизації навчального процесу та проблеми його розкриття / М. І. Жалдак [Електронний ресурс] // II Міжнар. наук.-практ. конф. "Інформатизація освіти України: стан, проблеми, перспективи". - Херсонський держ. ун-т, 2003. - Режим доступу до журн. : www.kspu.edu.ua
94. Жалдак М. І. Нова інформаційна технологія / М. І. Жалдак, А. Г. Олійник // Рад. шк. - 1989. - № 11 - С. 71-73.

95. Живайкин А. Л. Разработка и внедрение современных ИТ-технологий в специальных школах / А. Л. Живайкин [Электронный ресурс] // Конгресс конф. «ИТ в образовании».- Секция V. - Режим доступа до журн. : www.ict.edu.ru/vconf
96. Жинкин Н. И. Механизмы речи / Н. И. Жинкин. - М. : Изд-во АПН РСФСР, 1958. - 371 с.
97. Жук Ю. Информатизація освіти: проектування майбутнього / Ю. Жук // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2002. – № 3. – С. 20-22.
98. Журавльова І. І. Програмні засоби реалізації мережевих технологій дистанційного навчання / І. І. Журавльова // Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук. праць. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Вип. 4. - 2001.
99. З досвіду роботи спецшкіл. Підвищення якості навчання в спеціальних школах / [під ред. В. П. Любченко]. - К. : Рад. шк., 1965. – 136 с.
100. Завіниченко Н. Б. Особливості розвитку комунікативної компетентності майбутнього практичного психолога системи освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук / Н. Б. Завіниченко. - К., 2003. – 20 с.
101. Закон України “Про освіту” від 04.06.1991 [Електронний ресурс] (В ред. Закону № 100/96-ВР від 23.03.96, № 21, ст. 84). - Режим доступу : www.mon.gov.ua
102. Закон України “Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні” від 21.03.1991 р. (ст. 26) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : zakon.rada.gov.ua
103. Занюк С. С. Психологія мотивації : навч. посіб. / С. С. Занюк. - К. : Либідь, 2002. -
104. Засенко В. В. До проблеми стандартизації освіти дітей з особливими потребами / В. В. Засенко // Дидактичні та соц.-психологічні аспекти корекційної роботи у спец. школі : наук.-метод. зб. / [за ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенко]. - Вип.6. - К., 2005. – С. 30-33.
105. Засенко В. В. Подготовка глухих учащихся к самостоятельной трудовой деятельности : пособие для учителей / В. В. Засенко. – К. : Рад.шк., 1990.–100 с.
106. Засенко В. В. Проблеми білінгвізму в сурдопедагогічній теорії та практиці / В. В. Засенко // Дефектологія. – 1998. - № 4. – С. 45-48.
107. Засенко В. В. Система освіти для осіб з вадами слуху в Україні та проблема її удосконалення / В. В. Засенко // Актуальні проблеми виховання та навчання студентів із особливими потребами : зб. наук. праць / [за заг. ред. П. М. Таланчука, Г. В. Онкович]. - К. : Ун-т “Україна”, 2000. - С. 74-76.

108. Засенко В. В. Соціально-педагогічні основи формування життєвих планів глухих і слабочуючих старшокласників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук / В. В. Засенко. - К., 1996. – 40 с.
109. Засенко В. В. Спеціальна освіта в Україні: стан, пошуки, перспективи / В. В. Засенко // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : зб. наук. праць. – К., 2002. – С. 28-31.
110. Засенко В. В. Удосконалення навчання осіб з вадами слуху / В. В. Засенко // Дефектологія. – 1999. - № 4. – С. 19-21.
111. Засенко Н. Ф. Активізація навчального процесу на предметних уроках / Н. Ф. Засенко // Активізація методів навчання і виховання в спец. шк. / [за ред. І. Г. Єременко]. - М-во освіти УРСР, Науково-дослідний ін-т педагогіки : наукові записки. - Т. XXVI. Серія дефектологічна. - К. : Рад. шк., 1963. – 195 с.
112. Засенко Н. Ф. Основи сурдопедагогіки : навч. посіб. [для студ. дефектологічних ф-тів] / Н. Ф. Засенко. – К. : КДПІ ім. О.М. Горького, 1990. - Ч.1. – 1990. - 103 с.
113. Засенко Н. Ф. Досягнення осіб із вадами слуху в Україні у підвищенні освітнього рівня / Н. Ф. Засенко, Н. В. Єфименко // Актуальні проблеми виховання та навчання студентів із особливими потребами : зб. наук. праць / [за заг. ред. П. М. Таланчука, Г. В. Онкович]. - К. : Ун-т “Україна”, 2000. - С. 77-80.
114. Захарова И. Г. Информационные технологии в образовании : учеб. пособие / И. Г. Захарова. – М. : Изд. центр «Академия», 2003. – 192 с.
115. Зикеев А. Г. К вопросу об интенсификации процесса обучения в школе глухих / А. Г. Зикеев // Повышение эффективности обучения глухих школьников : сб. науч. трудов / редкол. А. Г. Зикеев [и др.] – М. : изд. АПН СССР, 1986. – 176 с.
116. Зикеев А. Г. Развитие речи учащихся специальных (коррекционных) образовательных учреждений : учеб. пособие / А. Г. Зикеев. – М. : Академия, 2000.
117. Зимняя И. А. Речевой механизм в схеме порождения речи / И. А. Зимняя // Психологические и психолингвистические проблемы владения языком. - М., 1969. — С. 5-17.
118. Зорькина Л. А. Дистанционная общеобразовательная школа для детей с ограниченными возможностями здоровья [Электронный ресурс] / Л. А. Зорькина // Конгресс конф. “ИТ в образовании”. - Секция V. - Режим доступа : ict.edu.ru

119. Зубкова О. В. Создание информационно-образовательной среды как направление модернизации образования / О.В. Зубкова // Новые ИТ в образовании : материалы междунар. науч.-практ. конф. - В 2 ч. - Екатеринбург, 2007. - Ч. 1. - 216 с.
120. Зыков С. А. Обучение глухих детей языку по принципу формирования речевого общения / С. А. Зыков. - М. : АПН РСФСР, 1961 - 360 с.
121. Зыкова Т. С. Активизация речевой коммуникации на уроках предметно-практического обучения / Т. С. Зыкова // Повышение эффективности обучения глухих школьников : сб. науч. трудов. - М. : изд. АПН СССР, 1986. – 176 с.
122. Зязюн І. А. Технологізація освіти в контексті удосконалення професійного розвитку особистості / І. А. Зязюн // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002 : зб. наук. праць до 10-річчя АПН України / АПН України. - Ч.2. – Харків : ОВС, 2002. – С. 28-44.
123. Интернет в гуманитарном образовании : учеб. пособие / под ред. Е. С. Полат. - М. : Гуманит. издат. центр ВЛАДОС, 2001. - 272 с.
124. Интернет-образование: не миф, а реальность XXI века / [Ж. Н. Зайцева, Ю. Б. Рубин, Л. Г. Титарев и др.]. - М. : Изд-во МЗСИ, 2000. - 189 с.
125. Информационные технологии в образовании : тезисы докладов I-VIII Междунар. конф. [Электронный ресурс]. – М. : МИФИ. - Режим доступа : <http://ito.edu.ru/>
126. Іванова І. Б. Професійна підготовка студентів з особливими потребами в адаптації / І. Б. Іванова // Вісник Ун-ту “Україна”. - К., 2001. – С. 86-90.
127. Ілляшенко Т. Д. Як навчати дітей з порушеннями психофізичного розвитку / Т. Д. Ілляшенко, А. Г. Обухівська // АПН України. - К. : Ніка-Центр, 2003. - 68 с.
128. Каймин В. А. О разработке международных стандартов в области дистанционного образования, 2000 / В. А. Каймин, Е.К. Балафанов // Компьютеры в учебном процессе. - № 11, 1997. – С. 3-9.
129. Капинос В. И. Активизация методов работы по развитию связной речи / В. И. Капинос // Совершенствование методов обучения русскому языку : сб. статей / [пособие для учителей]. – М. : Просвещение, 1981. – С.34-42.
130. Карнаухов В. М. Система контроля знаний / В. М. Карнаухов // Информатика и образование. - 1995. - № 6. - С. 118-124.
131. Карпова С. Н. Психология речевого развития ребенка / С. Н. Карпова, Э. И. Труве. – Ростов : изд-во Ростовского ун-та, 1987. – 96 с.

132. Качуровська О. Б. Корекція мовленнєвого розвитку молодших школярів із тяжкими вадами мовлення засобами комп'ютерних технологій : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.03 / О. Б. Качуровська. – К., 2006. – 261 с.
133. Кашкарьова Л. Р. Корекційно-розвиваюча тренінгова методика підвищення потенційних навчальних можливостей підлітків : зб. наук. праць Бердянського держ. пед. ун-ту (Психологічні науки) / Л. Р. Кашкарьова. - № 1. – Бердянськ : БДПУ, 2004.- С. 171-182.
134. Кашкарьова Л. Р. Психологічні засади виявлення потенційних навчальних можливостей учнів основної школи : зб. наук. праць Бердянського держ. пед. ун-ту (Пед. науки) / Л. Р. Кашкарьова. - № 3. - Бердянськ : БДПУ, 2003. - С. 46-54.
135. Киричук О. В. Основні принципи і структура організації виховного процесу в школі / О. В. Киричук // Рід. шк., 1991. - № 12. – С. 3-11.
136. Киричук О. В. Соціально-комунікативна активність дитини як фактор корекції відхилень в її індивідуальному розвитку / О. В. Киричук, С. О. Тарасюк // Актуальні проблеми виховання та навчання студентів із особливими потребами: зб. наук. праць. - К. : Ун-т “Україна”, 2000. – С. 103-115.
137. Кирмайер М. Мультимедиа / М. Кирмайер (пер. с нем.). - СПб. : ВHV, 1994. -192с.
138. Кисляк О. П. Організація психологічної підтримки студентів з особливими потребами / О. П. Кисляк, К. О. Кольченко, С. А. Місяк // Тези доповідей IV Міжнар. наук.-практ. конф. – К. : Ун-т “Україна”, 2003. – С. 222-223.
139. Клочек Л. В. Психологічні основи розробки проблеми особистісно зорієнтованого виховання підростаючої особистості / Л. В. Клочек // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. - Серія 12. - Вип. 22 (46). – Київ, 2008. – С. 135-141.
140. Клочко В. І. Нові інформаційні технології навчання математики в технічній вищій школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.02 / В. І. Клочко. – К., 1998. - 36 с.
141. Коберник О. М. Організація виховного процесу на засадах проективної педагогіки / О. М. Коберник // Педагогіка і психологія. - 1998. - № 3. - С. 74-81.
142. Коваленко В. Е. Базы знаний учебного назначения / В. Е. Коваленко, Н. Е. Кольцова, Ю. И. Лобанов // Новые ИТ в образовании. - М., 1992. - 60 с.
143. Коваль Л. Розвивальне навчання – у практиці / Л. Коваль // Дивослово. – 2002. – № 10. - С. 24-30.

144. Ковальчук О. Інноваційна робота як проблема професійного удосконалення вчителя / О.Ковальчук // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2002. – №1-2. – С.50.
145. Койчева Т. І. Підготовка майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей як тьюторів для системи дистанційної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Т. І. Койчева. - Одеса, 2003. - 20 с.
146. Коломієць Н. Інтерактивні технології в особистісно зорієнтованій освіті / Н. Коломієць // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. -2006.-№17-18.-С.12
147. Кольченко К. О. Проблеми навчання студентів з інвалідністю у вищих навчальних закладах / К. О. Кольченко // Любомира. – 2003. - № 1, 2. – С. 19-23.
148. Комар О. Викладання за інтерактивними технологіями / О. Комар // Рід. шк. - 2006. - № 10. - С. 48-51.
149. Комар О. Навчання школярів за інтерактивними методами / О. Комар // Рід. шк. - 2006. - № 5. - С. 57-60.
150. Комаров К. В. Особенности обучения слабослышащих детей / К. В. Комаров. - М. : Изд-во МГЗПИ, 1985.
151. Комплексна реабілітація дітей-інвалідів зі слуху на основі новітніх корекційно-педагогічних і технічних технологій / В. Бондар, Д. Заболотний, В. Овсяник [та ін.] // Дидактичні та соц.-психологічні аспекти корекційної роботи у спец. шк. : наук.-метод. зб. - Вип. 5 . - К. : Наук. світ, 2004. - С. 70-74.
152. Компьютеризация процесса обучения в педагогическом вузе и средней школе : уч. пособие. – Ставрополь : СГПИ, 1990. - 144 с.
153. Комп'ютерні технолоії та вища освіта людей з особливими потребами: Дистанційне навчання в системі соціально-трудової реабілітації : зб. наук. доповідей і статей / [уклад. Л. В. Коваленко]. - К. : Вища шк., 2002. - 253 с.
154. Концепція інформатизації // Рід. шк. – 1994. - № 11 - С. 26–29.
155. Концепція державного стандарту спеціальної освіти дітей з особливими потребами МОН України та Президії Академії пед. наук України : Рішення колегії № 7/5 від 23.06.99 // Дефектологія. – 1999. – № 4.
156. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні, Постанова МОН України від 20.12.2000. – УЦДН [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.osvita.org.ua
157. Концепція спеціальної освіти осіб з особливостями психофізичного розвитку в найближчі роки та на перспективу // АПН, Ін-т дефектології. – К., 1996. – 36 с.

158. Корнієнко М. М. Телекомунікаційні технології як засіб формування пізнавальної активності старшокласників [Електронний ресурс] / М. М. Корнієнко // II Міжнар. наук.-практ. конф. “Інформатизація освіти України: стан, проблеми, перспективи”. – Херсон. держ. ун-т, 2003. – Режим доступу : www.kspu.edu.ua
159. Коровин К. Г. Построение предложения в письменной речи тугоухих учащихся / К. Г. Коровин / [под ред. Р. М. Боскис]. – М. : АПН РСФСР, 1950. – 108 с.
160. Королева И. Н. Проект “Личная Web-страница”. Из опыта работы [Електронний ресурс] / И. Н. Королева, Г. А. Ярочкина / Электронный науч.-практ. журнал «Вопросы Интернет-образования». - 5/2007. - № 48. - Режим доступу : vio.fio.ru/
161. Коррекционная работа в процессе обучения и воспитания : сб. науч. работ / [редкол. Р. И. Данилкина и др.]. - Л. : ЛГПИ, 1974. – 172 с.
162. Кот С. М. Дизайн обучающих программ [Електронний ресурс] / С. М. Кот / II Міжнар. наук.-практ. конф. “Інформатизація освіти України: стан, проблеми, перспективи”. – Херсон. держ. ун-т, 2003. – Режим доступу : www.kspu.edu.ua
163. Кравец В. А. Критерии эффективности дистанционного образования при личностно-ориентированном подходе / В. А. Кравец, В. Н. Кухаренко, Е. В. Рыбалко // Междунар. конф. ИТО-2001. – М., 2001.
164. Крамаренко С. Г. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку творчого потенціалу учнів / С. Г. Крамаренко // Відкритий урок. – 2002. – № 5-6. – С. 7-10.
165. Кремень В. Г. Філософія освіти ХХІ століття / В. Г. Кремень // Освіта України. - № 102–103. - 28 грудня 2002. - С. 6-7.
166. Кривовяз С. Я. Использование информационных технологий и личностно-ориентированного подхода в системе непрерывного образования детей с нарушениями слуха [Електронний ресурс] / С. Я. Кривовяз, А. Л. Воскресенский // Материалы XI Междунар. конф. ИТО-2001. - Ч. V. - М. : МИФИ, 2001. - Режим доступу до журн. : <http://www.ict.edu.ru/>
167. Кудинова Г. Е. Использование электронного гипертекстового документа в коррекционной работе с детьми, имеющими нарушения развития [Електронний ресурс] / Г. Е. Кудинова, Г. В. Обнорская // Материалы междунар. конф. ИТО-2005. - Режим доступу до журн. : <http://www.ito.su/>

168. Кудін А. П. Педагогічні аспекти використання інтерактивних інформаційних технологій у дистанційному навчанні / А. П. Кудін, Г. Жабєєв // Фізика та астрономія в школі. - 2005. - № 3. - С. 28-29.
169. Кудрявцева С. Трансформація системи освіти України на основі впровадження сучасних комунікаційних технологій / С. Кудрявцева, В. Колос // Праці семінару НЦІТН. - К., 2000. - С. 9-13.
170. Кукушкина О. И. Компьютер в специальном обучении. Проблемы. Поиски. Подходы / О. И. Кукушкина // Дефектология. – 1994. - № 5 – С. 3-9.
171. Кукушкина О. И. Коррекционная (спец.) педагогика [Електронний ресурс] / О. И. Кукушкина // Альманах ИКП РАО. - 5/2002. - Режим доступу : almanah.ikpra.o.ru
172. Кукушкина О. И. Организация использования компьютерной техники в специальной школе / О. И. Кукушкина // Дефектология. – 1994. - № 6 – С.59-62.
173. Купенко О. В. Дистанційне навчання як інноваційна форма освіти / О. В. Купенко // Творча особистість учителя: Проблеми теорії і практики : зб. наук. праць. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 1999. – Вип. 2. – С. 219-222.
174. Кухаренко В. Н. Методические аспекты организации синхронного общения в дистанционном обучении / В. Н. Кухаренко, А. С. Молодых // Матеріали III Всеукр. конф. молодих науковців “ІТ в науці, освіті і техніці”, 2002. - Черкаси.
175. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання: Умови застосування. Дистанційний курс : навч. посіб. / В. М. Кухаренко, О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротенко / [2-е вид., доп.] / [за ред. В. М. Кухаренка] – Харків : НТУ ХП, Вид-во Торсінг, 2001. - 320 с.
176. Кухаренко В. М. Тьютор як одна з визначальних осіб дистанційного навчання. Сучасні проблеми науки та освіти / В. М. Кухаренко, Н. Є. Твердохлебова, О. В. Рибалко // Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. – Ялта-Харків : Укр. асоціація "Жінки в науці та освіті", ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2003. - С. 237.
177. Левашов М. А. Преподавание курса «Основы веб-технологий» глухим и слабослышающим студентам в МГТУ им. Н. Э. Баумана [Електронний ресурс] / М. А. Левашов. - Режим доступу до журн. : <http://www.ict.edu.ru/vconf/>
178. Легкий О. М. Організаційно-педагогічні умови використання комп'ютера в спеціальній школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.03 “Корекційна педагогіка”/ О. М. Легкий. – К., 2001. – 20 с.

179. Леонгард Э. И. Я не хочу молчать! Из опыта работы / Э. И. Леонгард, Е. Г. Самсонова, Е. М. Иванова. – М. : Просвещение, 1990. – 112 с.
180. Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность / А. А. Леонтьев. – М. : Просвещение, 1969 – 211 с.
181. Леонтьев А. Н. Деятельность, сознание, личность / А. Н. Леонтьев - М. : Политиздат, 1975. - С. 189.
182. Литовченко С. В. Особливості навчання осіб з порушеннями слуху у вищих навчальних закладах : Дис... канд. пед. наук : спец. 13.00.03 “Корекційна педагогіка” / Ін-т спеціальної педагогіки АПН України. - К., 2006. - 211 с.
183. Лобачев С. Л. Дистанционные образовательные технологии: информационный аспект / С. Л. Лобачев, В. Й. Солдаткин. – М. : Изд-во МГУ экономики, статистики и информатики, 1998. – 104 с.
184. Ломаковська Г. Інформаційні технології – погляд у майбутнє / Г. Ломаковська // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2002. – № 1-2. – С. 42-46.
185. Лунина И. Н. Применение электронных карт с целью индивидуализации образовательно-реабилитационного процесса при изучении инженерной графики в вузе общего типа студентами-инвалидами по слуху [Электронный ресурс] / И. Н. Лунина // материалы конф. ИТО-2009. - Режим доступа www.ito.su
186. Лурия А. Р. Высшие корковые функции человека и их нарушение при локальных поражениях мозга / А. Р. Лурия. - М. : Изд-во МГУ, 1969. - С. 303-462.
187. Лурия А. Р. Мозг человека и психические процессы / А. Р. Лурия. - Т. 1 - М. : АН СССР, 1963. - 479 с.
188. Лурия А. Р. Язык и сознание / А. Р. Лурия. - М. : Изд-во Моск. ун-та, 1979.
189. Луцько К. В. Деякі закономірності формування компенсаторно-корекційних механізмів у осіб із порушенням слухової функції / К. В. Луцько // Актуальні проблеми виховання та навчання студентів із особливими потребами : зб. наук. праць / [за заг. ред. П. М. Таланчука, Г. В. Онкович]. - К. : Ун-т “Україна”, 2000. - С. 151-159.
190. Любчак В. О. Організація активної пізнавальної діяльності студентів дистанційних курсів з використанням електронного підручника / В. О. Любчак, О. В. Собаєва, Л. Г. Острівна // Образование и виртуальность - 2000 : сб. науч.

- трудоу IV Междунар. конф. Укр. асоціації дистанц. образования / [общ. ред. В. А. Гребенюка, В. С. Семенца]. - Харьков-Севастополь : УАДО, 2000. - С.81-85.
191. Любченко В. В. Досвід дистанційного викладання на платформі e-Schola.org.ua для нечууючої аудиторії / В. В. Любченко, І. В. Мартиненко // Образование и виртуальность – 2006 : сб. науч. трудов X Междунар. конф. Укр. асоціації дистанционного образования. – Харьков-Ялта : УАДО, 2006. - С. 349-352.
192. Мадамкина Ю. В. Некоторые аспекты использования новых информационных технологий в коррекционном обучении [Электронный ресурс] / Ю.В. Мадамкина, Л. В. Нестерова // Конгресс конференций «Информационные технологии в образовании». - Секция V. - Режим доступа до журн. : <http://www.ict.edu.ru/vconf/>
193. Мадилев С. П. Организационно-педагогические условия профессионального обучения в политехническом колледже учащихся с ограниченными возможностями здоровья : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / С. П. Мадилев. – М., 2006. – 21 с.
194. Мадилев С. П. Проблемы учебно-воспитательного процесса лиц с ограниченными возможностями здоровья / С. П. Мадилев // Профессиональное образование лиц с ограниченными возможностями здоровья : материалы науч.-практ. семинара. - М. : НИИРПО, Агентство «Соц. проект», 2006. - С. 23-26.
195. Макаров Э. П. Контролируемая информационно-образовательная среда дистанционного обучения на базе Интернет-технологий [Электронный ресурс] / Э. П. Макаров, О. Г. Инюшкина, В. С. Кортов. – Екатеринбург : Уральский гос. тех. ун-т. - Режим доступа до журн. : <http://www.cctpu.edu.ru/>
196. Максименко К. С. Психічні стани підлітків у контексті проблем сучасної педагогічної практики / К. С. Максименко // Практична психологія та соц. робота. - 2001. - № 4. - С. 36-39.
197. Максимов А.В. К вопросу об информатике и информационной грамотности [Электронный ресурс] / А. В. Максимов, А. Г. Юркин, Л. Л. Смолякова // Всерос. науч.-практ. конф. “Российская школа и Интернет”. – СПб., 2001. - Режим доступа до журн. : <http://www.ict.edu.ru/vconf/>
198. Малицька І. Д. Глобальні освітні мережі: міжнародний досвід [Електронний ресурс] / І. Д. Малицька // Інформаційні технології і засоби навчання. Електронне наук. фахове вид. – Вип.1, 2006. - Режим доступа до журн. : www.nbuv.gov.ua

199. Малофеев Н. Н. Позиция ИКП РАО в оценке современного этапа развития государственной системы специального образования в России [Электронный ресурс] / Н. Н. Малофеев, Е. Л. Гончарова // Электронный альманах ИКП РАО : Наука- практике на рубеже веков. -2000. - №1. - Режим доступа : almanah.ikpraо.ru
200. Маракин О. А. Новая технология дистанционного обучения [Электронный ресурс] / О. А. Маракин // Открытое образование: науч.-практ. журнал по ИТ в образовании. - СПбГИЭА. – 2001. – №2. - Режим доступа до журн. : www.e-joe.ru
201. Мартинчук О. В. Психологічні передумови розвитку мовлення у дітей з порушеннями слуху / О. В. Мартинчук // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : тези доповідей. - К. : Ун-т “Україна”, 2003. - С. 247–248.
202. Маршиновская Е. Н. Уроки предметно-практического обучения в школе глухих / Е. Н. Маршиновская, Т. В. Нестерович, Т. С. Зыкова. – М. : Просвещение, 1980.
203. Мацевко Л. Скорочуючи шлях від вчителя до учня : З практики організації особистісно-зорієнтованого навчання / Л. Мацевко // Всесвіт. літ. в серед. навч. закладах України. – 1999. – №9. – С. 10-12.
204. Машбиц Е. И. Компьютеризация обучения: проблемы и перспективы / Е. И. Машбиц. – М. : Знание, 1986. – 80 с.
205. Машбиц Е. И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения / Е. И. Машбиц. – М. : Педагогика, 1988. – 192 с.
206. Медникова Л. С. Организационные формы обучения детей с ограниченными возможностями или интеграция в условиях дифференциации [Электронный ресурс] / Л. С. Медникова, М. Г. Мамалыженко // Современные проблемы и перспективы развития региональной системы комплексной помощи ребенку : сб. материалов междунар. науч.-практ. конф. / [под общ. ред. А. В. Грибанова, Л. С. Медниковой]. - Поморский гос. ун-т им. М. В. Ломоносова, Архангельск, 2000. - Режим доступа до журн. : <http://www.pomorsu.ru/elibrary/pedagog/>
207. Мельничук О. Internet у школі: організація у навчанні / О. Мельничук // Рід. шк. – 2001. – №11. – С. 37-38.
208. Миронова С. Використання комп'ютера у корекційному навчанні дітей з вадами інтелекту / С. Миронова // Дефектологія. – 2003. - № 3 – С. 41-44.

209. Мистецтво бути викладачем : Практ. посіб. / А. Брінклі, Б. Десантс, М. Флемм [та ін.]. / [за ред. О. І. Сидоренка]. - К. : навч.-метод. центр СЕУМЕ, 2003. - 144 с.
210. Михневич Т. П. Формирование познавательной активности учащихся в условиях дифференциации обучения : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Т. П. Михневич. – Минск, 1989. – 19 с.
211. Моисеева М. В. Интернет-обучение: технологии педагогического дизайна / М.В.Моисеева, Е.С.Полат, М.Ю.Бухаркина.- М. : Изд. дом «Камерон», 2004.-216 с
212. Монахов В. М. Психолого-педагогические проблемы обеспечения компьютерной грамотности учащихся / В. М. Монахов // Информационные технологии в образовании. - 1985. - № 3. - С. 14-22.
213. Московкина А. Г. Гуманитарные аспекты компьютеризации школьного обучения за рубежом / А. Г. Московкина // Дефектология. – 1990. - № 6 – С. 78-83.
214. Мультимедиа / под ред. А. И. Петренко. - К. : Торг.-изд. бюро ВНУ, 1994. - 272 с.
215. Мустафаєв Г. Ю. Вивчення життєвих планів випускників шкіл для дітей з особливими потребами щодо продовження освіти у середніх спеціальних та вищих навчальних закладах / Г. Ю. Мустафаєв, С. П. Синьова // Актуальні проблеми виховання та навчання студентів із особливими потребами : зб. наук. праць / [заг.ред. П. М. Таланчук, Г. В. Онкович] - К. : Ун-т “Україна”, 2000.- С.58.
216. Набока Б. Інтернет-технологія як фактор підвищення кваліфікації вчителів / Б. Набока // Шлях освіти. – 2001. – № 1. – С. 37-39.
217. Набока Б. Інформатика та інформаційні технології у школі / Б. Набока // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 1998. – № 2. – С. 5-9.
218. Навчально-виховна робота в спеціальних школах (для глухонімих та розумово відсталих дітей) / під ред. Ярмаченко М.Д. - Вип. І. – М-во освіти УРСР, Київський держ. пед. ін-т ім. О. М. Горького. - К. : Рад. шк., 1960. – 136 с.
219. Наказ МОН України № 40 (21.01.2004) „Про затвердження Положення про дистанц. навчання” [Електронний ресурс] - Режим доступу : udec.ntu-kpi.kiev.ua
220. Научитель С. Д. Ценностные ориентации молодежи / С. Д. Научитель // Практична психологія та соціальна робота. - 1999. - № 3. - С. 36-38.
221. Національна доктрина розвитку освіти, розділ ІХ “Інформаційні технології в освіті”, п.19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.min.gov.ua>

222. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні // Світ виховання. - 2004. - № 4(5). - С. 7-30.
223. Небож С. Комп'ютеризація навчання як один із чинників в його гуманізації / С. Небож // Педагогіка толерантності. – 2000. – № 1. – С. 16-18.
224. Нейман Л. В. Нарушение слуха и его влияние на формирование речи / Л. В. Нейман, О. В. Правдина // Расстройства речи у детей и подростков / [под ред. С. С. Ляпидевского]. – М. : Медицина, 1989. - С. 60-79.
225. Никитенко О. Дистанционное образование в Украине / О. Никитенко // Computer World Киев. - № 39 (296) Б – К., 2000. – С. 12.
226. Никулина И. С. INTERNET-ART проект как средство преобразования среды общения школьников, испытывающих дефицит связей с внешним миром [Электронный ресурс] / И. С. Никулина, А. Б. Коряков // Конгресс конф. «ИТ в образовании». - Секция V. - Режим доступа до журн. : <http://www.ict.edu.ru/vconf/>
227. Новое в методах обучения глухих детей / [под ред. С. А. Зыкова]. – М. : Просвещение, 1968. – С. 21-30.
228. Носков И. А. Проблема формирования информационной образовательной среды [Электронный ресурс] / И. А. Носков. - Режим доступа: <http://sputnik.mto.ru/>
229. О психическом развитии глухих и нормально слышащих детей (сравнительный анализ) / [под ред. И. М. Соловьева]. - М. : Изд-во АПН РСФСР, 1962. - 372 с.
230. Обучение преподавателей и администраторов школ для глухих и слабослышащих работе с современными информационными технологиями [Электронный ресурс] / Орешкина О. А., Левашов М. А., Сафронов В. Е, Станевский А. Г. // Междунар. конф. ИТО-2003. - Режим доступа до журн. : www.ict.edu.ru
231. Овсянников В. И. Дистанционное образование в России: постановка проблемы и опыт организации / В. И. Овсянников, В. П. Кашицин. - М. : 2001. - 794 с.
232. Огнищенко І. Вітчизняно-європейський вектор в освіті: з орієнтації на особистість / І. Огнищенко // Педагогіка толерантності. - 2000. - № 3. - С. 32-36.
233. Оконь В. Введение в общую дидактику / В. Оконь. - М. : Высш. шк., 1990. -382 с.
234. Опачко М. В. Проблеми формування мотивів вибору професії в реалізації професійної орієнтації учнівської молоді / М. В. Опачко // Вісник УЖДУ : Серія “Педагогіка. Соціальна робота”. – 1999. – № 2. – С. 23-28.

235. Орешкина О. А. Визуализация учебного материала по дисциплине „Основы информатики» как специальная образовательно-реабилитационная услуга в образовательном процессе глухих и плохослышащих студентов в МГТУ им. Н.Э.Баумана [Электронный ресурс] / О. А. Орешкина // Материалы XII Междунар. конф. ИТО–2002. - Режим доступа до журн. : <http://www.ict.edu.ru/>
236. Орешкина О. А. Тьюторинг и записывание лекций как элементы системы поддержки учебного процесса студентов с дефектом слуха в МГТУ им. Н. Э. Баумана / О. А. Орешкина // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наук. праць. - № 2. – К. : Ун-т “Україна”, 2002. – С. 148-149.
237. Орешкина О. А. Особенности организации (проведения) учебного процесса лиц с ограниченными возможностями по слуху в специализированной мультимедиа-лаборатории МГТУ им. Н. Э. Баумана [Электронный ресурс] / О. А. Орешкина, М. А. Левашов, В. Е. Сафронов // Междунар. конгресс конф. ИТО-2003. - Режим доступа до журн. : <http://www.ict.edu.ru/vconf/>
238. Орешкина О. А. Тьюторинг как технология поддержки образовательного процесса глухих и плохослышащих студентов в ВУЗе общего типа [Электронный ресурс] / О. А. Орешкина, Е. О. Петренко // XI Междунар. конф.-выставка ИТО-2001. - Режим доступа до журн. : <http://www.ict.edu.ru/vconf/>
239. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / [за заг. ред. О. М. Пехоти]. – К. : А.С.Н. – 2001.– 256 с.
240. Основи практичної психології: підручник для студентів вищих навчальних закладів. - К. : Либідь, 201. – 532 с.
241. Основы компьютерной грамотности / Е. И. Машбиц, Л. П. Бабенко, Л. В. Верник [и др.] / [под ред. А. А. Стогния и др.]. – К. : Вища шк., 1988. – 215 с.
242. Основы сетевого обучения / [под ред. Л. Г. Титарева]. – М. : МЭСИ, 2001.
243. Основы специального обучения слабослышащих детей / [под ред. Р. М. Боскис, К. Г. Коровина]. – М. : Просвещение, 1968. – 311 с.
244. Основы теории речевой деятельности / [под ред. А. А. Леонтьева]. – М. : Просвещение, 1969. – 211 с.
245. Открытое образование – объективная парадигма XXI столетия / [под общ. ред. В. П. Тихомирова]. - М., 2000. – 288 с.

246. Оценочные критерии виртуальной учебной среды. Проблемная лаборатория дистанционного обучения [Электронный ресурс]. – Нац. тех. ун-т «Харьковский политехнический институт». - Режим доступа : <http://users.kpi.kharkov.ua/>
247. Павлютенков Е. М. Формирование мотивов выбора профессии / Е. М. Павлютенков. - К. : Рад. шк., 1980. - 144 с.
248. Педагогіка і психологія формування творчої особистості. Проблеми і пошуки : зб. наук. праць / [ред. Т. І. Сущенко та ін.]. - Київ-Запоріжжя, 2000. - Вип. 17. - 228 с.
249. Педагогічний словник / АПН, Ін-т педагогіки / [відп. ред. М. Д. Ярмаченко, підгот.: Н. Б. Копиленко]. - К. : Педагогічна думка, 2001. — 516 с.
250. Пеньков А. В. Использование новой информационной технологии при преподавании математики в старших классах средней школы : дис. ... кан. пед. наук : спец. 13.00.02 / А. В. Пеньков. – К., 1992. – 171 с.
251. Петрук В. А. Психологія спілкування в умовах ігрових занять / В. А. Петрук // Актуальні проблеми виховання та навчання студентів із особливими потребами : зб. наук. праць / [за заг.ред. П. М. Таланчука, Г. В. Онкович]. - К. : Ун-т “Україна”, 2000. - С. 129-135.
252. Повышение эффективности обучения глухих школьников: сб. науч. трудов / [редкол. А. Г. Зикеев (отв.ред.) и др.]. – М. : изд. АПН СССР, 1986. – 176 с.
253. Пов’якель Н. І. Психологічні проблеми розвитку творчих здібностей людей із особливими потребами засобами арттерапії / Н. І. Пов’якель, Т. В. Улькіна // Актуальні проблеми виховання та навчання студентів з особливими потребами : зб. наук. праць / [за заг.ред. П. М. Таланчука, Г. В. Онкович]. - К. : Ун-т “Україна”, 2000.
254. Подмазин С. И. Личностно-ориентированное образование: социально-философское исследование / С. И. Подмазин. - Запорожье : Просвіта, 2000.-250 с.
255. Полат Е. С. Дистанционное обучение: К теории вопроса [Электронный ресурс] / Е. С. Полат // Науч.-практ. конф. «Всероссийский августовский Интернет-педсовет – 2001». - Режим доступа до журн. : <http://2001.pedsovet.alledu.ru/>
256. Полат Е. С. Понятийный аппарат дистанционного обучения [Электронный ресурс] / Е. С. Полат // Электронный науч.-практ. журнал «Вопросы Интернет-образования». - № 19 (апрель 2004). - Режим доступа до журн. : <http://vio.fio.ru/>

257. Положення М-ва освіти України від 13.05.1993 р. за № 136 «Про спеціальну загальноосвітню школу-інтернат України для дітей з вадами фізичного або розумового розвитку» [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.uapravo.net
258. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / О. Пометун, Л. Пироженко / [ред. О. І. Пометун] - К. : А.С.К., 2004. -192 с.
259. Пономарьова Р. О. Ціннісні орієнтації старшокласників і вибір ними професії / Р. О. Пономарьова // Психологія: республік. наук.-метод. зб. - К. : Рад. шк. - Вип. 33. - 1989. - С. 9-15.
260. Порховник Ю. М. Активные методы в дистанционном обучении [Електронний ресурс] / Ю. М. Порховник // Открытое образование: науч.-практ. журнал по ИТ в образовании, СПбГИЭА. - Режим доступу до журн. : <http://www.e-joe.ru/sod/97/>
261. Постанова ВР України “Про стан забезпечення в Україні встановлених чинним законодавством соціальних, економічних, правових і конституційних гарантій у сфері соціального захисту та реабілітації інвалідів” від 20.02.2003 р. № 560-IV [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://213.186.192.228:8082/>
262. Потєбня А. А. Язык и мысль / А. А. Потєбня. - К., 1993. - С. 163.
263. Потопахин В. В. О технологии разработки системы автоматизированного контроля знаний / В. В. Потопахин // Компьютерные учебные программы и инновации. - 2002. - № 1 – С. 51-58.
264. Практикум дистанционного обучения / [под ред. В. Н. Кухаренко]. - 2-е изд. - К. : Миллениум, 2003. - 196 с.
265. Представництво Інституту корекційної педагогіки РАО в Інтернеті [Електронний ресурс] // ИКП РАО - ресурсный центр страны. - Режим доступу : www.ikpraо.ru/
266. Психология. Словарь / [под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского]. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Политиздат, 1990. - С. 190.
267. Пущин Е. І. Деякі прийоми активізації розумової діяльності глухих дітей засобами образотворчого мистецтва / Е. І. Пущин // Активізація методів навчання і виховання в спеціальних школах: наукові записки. – М-во освіти УРСР. Наук.-дослід. ін-т педагогіки. - Т. XXVI. Серія дефектологічна / [за ред. І. Г. Єременко] - К. : Рад. шк., 1963. – 195 с.
268. Развитие способностей у глухих детей в процессе обучения / Под ред. Т. В. Розановой; НИИ дефектологии АПН СССР. - М. : Педагогика, 1991. –176 с.

269. Реабілітаційна педагогіка на рубежі ХХІ ст.: наук.-метод. зб. - У 2-х ч. - К., 1998. - С. 48-49.
270. Реальні кроки до інформатизації освіти [Електронний ресурс] / Урядовий портал, 27.09.2006 р. - Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/>
271. Реут М. Н. Особенности социализации неслышащей молодежи [Електронний ресурс] / М. Н. Реут // Вестник Академии управления "ТИСБИ". – Вып. 2. - 2000. - Режим доступу до журн. : <http://www.deafworld.ru/index.php/article/>
272. Рибалко О. В. Щодо питання про педагогічні принципи дистанційного навчання. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: зб. наук. праць / О. В. Рибалко, Г. С. Молодих / [редкол. НПУ ім. М. П. Драгоманова]. – Вип. 4. – К. : Комп'ютер у школі та сім'ї, 2001. - 230 с.
273. Роберт И. В. Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы, перспективы использования / И. В. Роберт. – М. : Школа-Пресс, 1994. – 205 с.
274. Роберт И. В. Теоретические основы создания и использования средств информатизации образования : автореф. дис. на соискание науч. степени доктора пед. наук. / И. В. Роберт. - М., 1994.- 51 с.
275. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – В 2 т. - М. : Педагогіка, 1989. - Т.1. - 485 с.
276. Рубцов В. В. Ученик за компьютером: Что можно, что нельзя / В. В. Рубцов // Новое образование. – 1989. - № 6. – С. 99–106.
277. Рябчинська Є. М. Організація навчально-пізнавальної діяльності школярів в умовах комп'ютеризації навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. / Є. М. Рябчинська - Харків, 1994. - 24 с.
278. Савченко О. О. Оптимізація розвитку слухового сприймання у дітей з порушенням слуху : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.03 “Корекційна педагогіка” / О. О. Савченко / Ін-т спеціальної педагогіки АПН України. - К., 2004. - 21 с.
279. Савченко О. Я. Стан і завдання реформування змісту загальної шкільної освіти / О. Я. Савченко // Педагогіка і психологія. – 1999. - № 4 (25).
280. Сак Т. В. До проблеми змісту освіти основної загальноосвітньої спеціальної школи інтенсивної педагогічної корекції / Т. В. Сак // Науковий часопис НПУ ім.

М. П. Драгоманова: зб. наук. праць. - Серія №19. – Вип. 6. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. – С. 67-73.

281. Сафронов В. Е. Особенности создания лабораторных работ для глухих студентов [Электронный ресурс] / В. Е. Сафронов, О. А. Орешкина, М. А. Левашов. - Режим доступа до журн. : <http://www.ict.edu.ru/vconf/>
282. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : Учеб. пособие / Г. К. Селевко. - М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
283. Сеченов И. М. Избранные философские и психологические произведения / И. М. Сеченов. - М. : Госполитиздат, 1947. - 145 с.
284. Сеница И. Е. Психология письменной речи учащихся : автореф. дис. на соискание науч. степени доктора пед. наук / И. Е. Сеница. - К., 1968. – 47 с.
285. Синьов В. М. Основи дефектології: навч. посіб. для студ. пед. ін-тів / В. М. Синьов, Г. М. Коберник. - М-во освіти України [ред. Н. В. Леонова]. - К. : Вища шк., 1994. – 143 с.
286. Синьов В. М. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні / В. М. Синьов, А. Г. Шевцов. - К. : Вид-во “Педагогічна преса”. - Дефектологія. - 2004. - № 2.
287. Смолюк І. Сучасні класифікації педагогічних технологій / І. Смолюк // Педагогічний пошук. – 2001. – № 3. – С. 66-67.
288. Собаєва О. В. Активізація пізнавальної діяльності студентів в умовах дистанційного навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 / О. В. Собаєва. - Харків, 2001.–15 с.
289. Соловов А. В. Проектирование компьютерных систем ученого назначения / А. В. Соловов. – Самара : Узд-во СГАУ, 1995. – 138 с.
290. Специальная педагогика / [под.ред. Н. М. Назаровой]. - М. : Академия, 2001.
291. Специальная школа (школы для глухих и слепых детей, вспомогательные школы и логопедические учреждения) / [под ред. А. И. Дьячкова]. - Вып. 1 (133). - Академия пед. наук СССР, Ин-т дефектологии. - М. : Просвещение, 1969 – 136 с.
292. Стандарти правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН №48/96, прийнята на 48-й сесії ГА ООН 20 грудня 1993 р. – К. : ВГСПО “НАІ України”. – 40 с.

293. Старагіна І. Особливості мовленнєвого розвитку дитини в системі розвивального навчання / І. Старагіна, О. Чеснокова // Початкова шк. – 2002. – № 3. – С. 51-53.
294. Старинська О. Розвиток інтелектуальної ініціативи засобами інтерактивного навчання / О. Старинська // Рід. шк. - 2006. - № 6. - С. 39-41.
295. Степанов Е. Планирование воспитательной работы классного руководителя / Е. Степанов // Воспитание школьников. - 2003. - № 6. - С. 18-27.
296. Степашко В. Інтернет: що може і чого не може забезпечити дистанційне навчання? / В. Степашко // Рід. шк. – 1999. – № 9. – С. 6-8.
297. Стратегія реформування освіти в Україні : рекомендації з освітньої політики. – К. : К.І.С., 2003. – 296 с.
298. Сурдопедагогика [под ред. М. И. Никитиной]. –М. : Просвещение, 1989. – 384 с.
299. Сухомлинська В. О. Актуальні проблеми сучасної освіти / В. О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2003. - № 1.
300. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. – Київ-Вінниця : ДОВ Вінниця, 2000. - 486 с.
301. Таланчук П. М. Шлях до інтеграції / П. М. Таланчук. - К. : Ун-т “Україна”, 2002. - 20 с.
302. Таланчук П. М. Супровід навчання студентів з особливим потребами в інтегрованому освітньому середовищі: навч.-метод. посіб. / П. М. Таланчук, К. О. Кольченко, Г. Ф. Нікуліна. - К. : Соцінформ, 2004.– 128 с.
303. Таланчук П. М. Комплексний підхід до проблем інвалідів: статистика, дійсність, майбутнє / П. М. Таланчук, Д. Л. Коноплицька // Соціальний захист. – 2001. - №11. – С. 18-20.
304. Талызина Н. Ф. Методика составления обучающих программ : учеб. пособие / Н. Ф. Талызина. - М. : Изд-во МГУ, 1980. - 46 с.
305. Тарасенко С. Н. Межшкольный портал как средство построения единой информационной среды образовательного округа [Электронный ресурс] / С. Н. Тарасенко / Вопросы информатизации образования : науч.-практ. электронный альманах. - 2007. – Вып.8. - Режим доступа : <http://www.npstoik.ru/>
306. Твердохлебова Н. Є. Форми, методи та дидактичні засоби формування педагогічної культури викладачів вищої технічної школи у дистанційному курсі /

- Н. Є. Твердохлебова / Матеріали наук.-практ. конф. „Інформаційно-культурологічна та мистецька освіта (консенсус, партнерство, стандарти) в контексті Болонського процесу”. – Харків : ХДАК, 2005. - С. 255-256.
307. Твердохлебова Н. Є. Засоби активізації мотивації студентів в дистанційному навчанні. Сучасні проблеми науки та освіти / Н. Є. Твердохлебова // Матеріали міжнар. міждисциплінарної наук.-практ. конф., 1–10.05.2002. - В 2-х ч. - Ч. 2. – Харків : Укр. асоціація “Жінки в науці та освіті”, ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2002.
308. Тверезовський В. До проблеми впровадження інформаційних технологій / В. Тверезовський // Педагогіка і психологія проф. освіти. - 1999. - № 2. - С. 121.
309. Тихомиров В. П. Реализация концепции виртуальной образовательной среды как организационно-техническая основа дистанционного обучения (на примере МЭСИ) [Електронний ресурс] / В. П. Тихомиров // Открытое образование: науч.-практ. журнал по ИТ в образовании, СПбГИЭА. - Режим доступа : www.e-joe.ru
310. Тихомиров О. К. ЭВМ и новые проблемы психологи : учеб. пособие / О. К. Тихомиров, Л. Н. Бабанин. - М. : Изд-во МГУ, 1986. - 203 с.
311. Третьякова Ю. В. Сучасні напрямки дослідження ціннісних орієнтацій (за даними зарубіжної англійської літератури) / Ю. В. Третьякова // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. - Серія 12. - Вип.22(46). - Київ, 2008. - С. 21.
312. Троян Г. М. Вариант структуры и содержания повышения квалификации преподавателей высшей школы в области Интернет-технологий / Г. М. Троян // Сб. тезисов докладов семинара «Интернет-технологии в открытом образовании». - М. : Изд-во МЭСИ, 2000. - 152 с.
313. Турянська А. С. Збагачення лексики туговухих учнів VII класу на уроці розвитку мови / А. С. Турянська // З досвіду роботи спецшкіл. Підвищення якості навчання в спец. школах / [за ред. В. П. Любченко]. - К. : Рад. шк., 1965. – 136 с.
314. Тюптя Л. Т. Психокорекційні методи роботи з людьми з особливими потребами / Л. Т. Тюптя, О. В. Тюптя // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : тези доповідей IV Міжнар. наук.-практ. конф. - К. : Ун-т “Україна”, 2003. – С. 107-109.
315. Указ Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002 “Про національну доктрину розвитку освіти” // Офіційний вісник України. – 2002. - № 16.

316. Україна: Цілі розвитку тисячоліття / М-во економіки та з питань європейської інтеграції України. – К. : ЕКМО, 2003. – 32 с.
317. Усовершенствование педагогического процесса в школе глухих. / [под ред. А. Г. Зикеева и др.]. – М. : НИИД, 1981.
318. Фініков Т. В. Сучасна вища освіта: світові тенденції і Україна / Т. В. Фініков. - К.: Таксон, 2002. – 176 с.
319. Фомічова Л. І. Психологічна служба в спеціальному дитячому садку для дітей з вадами слуху / Л. І. Фомічова // Наукові записки : Матеріали звітно-наук. конф. викладачів КДПУ ім. М. П. Драгоманова за 1991 р. – К., 1992. – С. 212-214.
320. Фомічова Л. І. Розвиток інтелекту та проектування навчання (чуючі, глухі та слабочуючі дошкільники) / Л. І. Фомічова. -К. : Міжнар. фін. агенція, 1997. -234 с.
321. Формирование знаний и умений на основе теории поэтапного усвоения умственных действий / [под ред. П. Я. Гальперина и Н. Д. Талызиной]. - М., 1968. – 134 с.
322. Фрідлянд Р. А. Про піднесення якості навчання глухих учнів письмового переказу прочитаного / Р. А. Фрідлянд // З досвіду роботи спецшкіл. Підвищення якості навчання в спец. шк. / [ред. В. П. Любченко]. - К. : Рад. шк., 1965. - 136 с.
323. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность: в 2-х тт. / Х. Хекхаузен. - М. : Педагогика, 1986. – Т. 1. - С. 34.
324. Хохліна О. Корекційно-розвивальна робота в системі загальної освіти / О. Хохліна // Дефектологія. - 2000. - № 2.
325. Христочевский С. А. Электронный учебник – текущее состояние [Электронный ресурс] / С. А. Христочевский // Компьютерные инструменты в образовании. – 2001. - № 6. - Режим доступа до журн. : <http://www.ipro.spb.ru/journal/2001/6/>
326. Чернега Н. Особистісно-зорієнтоване навчання: сучасні підходи / Н. Чернега // Рід. шк. – 2001. – №9. – С. 13-14.
327. Шевадрин Н.И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности : учеб. [для студ. высш. учеб. заведений] / Н. И. Шевадрин. - 2-е изд. - М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2001. - 512 с.
328. Шевцов А. Г. До проблеми запровадження модульної та відкритої систем освіти у навчанні студентів із фізичними вадами / А. Г. Шевцов // Комп'ютерні технології та вища освіта людей з особливими потребами: Дистанційне навчання в системі

соціально-трудової реабілітації: зб. наук. доповідей і статей / [уклад. Л. В. Коваленко]. – К. : Вища шк., 2002. – 255 с.

329. Шевцов А. Г. Інформаційні технології як засіб соціальної реабілітації людей з обмеженими функціями здоров'я / А. Г. Шевцов // Актуальні проблеми виховання та навчання студентів із особливими потребами: зб. наук. праць / [за заг. ред. П. М. Таланчука, Г. В. Онкович]. - К. : Ун-т "Україна", 2000. – 384 с.
330. Шевцов А. Г. Новітні технології навчання в освіті студентів із фізичними вадами / А. Г. Шевцов // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наук. праць / [за заг. ред. П. М. Таланчука, Г. В. Онкович]. - К. : Ун-т "Україна", 2002. - 339 с.
331. Шевцов А. Г. Стратегічні аспекти створення вітчизняної системи дистанційного навчання / А. Г. Шевцов // Новий колегіум, 2003. - № 3/4. – С. 8-14.
332. Шевцов А. Г. Сучасні проблеми освіти і професійної реабілітації людей з вадами здоров'я : Монографія / А. Г. Шевцов. – К. : Социнформ, 2004. – 200 с.
333. Шеремет М. К. Використання технічних засобів в процесі навчання вимові / М. К. Шеремет // Матеріали міжвуз. наук. конф. УДПУ ім. М. П. Драгоманова. - К., 1996. - С. 106-108.
334. Шеремет М. К. Психолого-педагогічні основи підготовки слабочуючих дітей до навчання в школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.03 "Корекційна педагогіка" / М. К. Шеремет. - К., 1997. – 51 с.
335. Шиян В. М. Технологія соціально-педагогічного супроводу людей з особливими потребами в освітньому середовищі / В. М. Шиян // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : тези доповідей IV Міжнар. наук.-практ. конф. – К. : Ун-т "Україна", 2003. - С. 129.
336. Шуневич Б. І. Обґрунтування наукової термінології з дистанційного навчання / Б. І. Шуневич // Вісник НУ "Львівська політехніка", 2003. - № 490. - С. 95-104.
337. Шуневич Б. І. Порівняльний аналіз вітчизняних і закордонних віртуальних навчальних середовищ [Електронний ресурс] / Б. І. Шуневич // II Міжнар. наук.-практ. конф. "Інформатизація освіти України: стан, проблеми, перспективи". – Херсонський держ. ун-т. (3-5.09.2003). - Режим доступу : <http://www.kspu.edu.ua/>
338. Шуневич Б. І. Теоретичні основи дистанційного навчання : навч. посіб. / Б. І. Шуневич. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2006. - 244 с.

339. Электронные компоненты информационно-образовательной среды / Красильникова В. А., Веденеев П. В., Заварихин А. Е., Казарина Т. Н. [Электронный ресурс] // Открытое и дистанционное образование. - 2002. - № 4 (8). - Режим доступа до журн. : <http://ito.osu.ru/work/research/publications/>
340. Якиманская И. С. Технология личностно-ориентированого обучения в современной школе / И. С. Якиманская. – М. : Сентябрь, 2000. – 176 с.
341. Якобсон П. М. Психологические проблемы мотивации поведения человека / П. М. Якобсон. - М. : Просвещение, 1969. -137 с.
342. Ярмаченко М. Д. Завдання спеціальних шкіл УРСР в піднесенні навчально-виховної роботи з аномальними дітьми / М. Д. Ярмаченко, І. М. Манжула // Навчально-виховна робота в спеціальних школах (для глухонімих та розумово відсталих дітей). - Вип. I / [під ред. Ярмаченко М. Д.] - К. : Рад. шк. - 1960 -136 с.
343. Ярмаченко Н. Д. Проблемы компенсации глухоты / Н. Д. Ярмаченко. – К. : Рад. шк., 1976. – С.19-46.
344. Ярошенко В. В. Школа и профессиональное самоопределение учащихся / В. В. Ярошенко. - К. : Рад. шк., 1983. - 112 с.
345. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В. А. Ясвин. – М. : ЦКФЛ РАО, 1997. – 248 с.
346. Ясінський А. М. Формування основ інформаційної культури школярів засобами інтегрованих завдань з інформатики: дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / А.М.Ясінський. – К., 1998. – 230 с.
347. Ястребова Е. Школьное Интернет-образование России и европейских стран [Электронный ресурс] / Е. Ястребова. - Режим доступа : <http://ioso.iip.net/>
348. Akhtar A. A study of interactive media for deaf learners in post 16 education [Электронный ресурс] / А. Akhtar // An International Symposium on Instructional Technology and Education of the Deaf. - Rochester Institute of Technology, New York, USA. – (June 23-27, 2003). - Режим доступа до журн. : <http://www.rit.edu/>
349. Anderson T. On-line forums: New platforms for professional development and group collaboration / Anderson, T., Kanuka, H. // ERIC Document Reproduction Service No. ED 418693. – 1997.

350. Billies P. I Can SEE What you HEAR! [Электронный ресурс] / Billies, P. / Instructional Technology and Education of the Deaf. Supporting Learners, K - College, An International Symposium. - Режим доступа : <http://www.rit.edu/>
351. Blended Learning Pilot Project [Электронный ресурс]. Final Report for 2003-2004 and 2004-2005. Online Learning Department, Rochester Institute of Technology. - Режим доступа : http://online.rit.edu/blended/files/RITBlendedPilotReport04_05.pdf
352. Blunden A. Building for Collaborative Learning [Электронный ресурс] / Blunden A. // Multimedia Education Unit's Lunchtime Seminar Series. – Melbourne, Australia. – (October 18, 2000). - Режим доступа до журн. : <http://www.werple.net.au/>
353. Clymer E. W. The promise of the World Wide Web and other telecommunication technologies within deaf education / Clymer E. W., McKee B. // American Annals of the Deaf, 142(2). - 1997.
354. Computers helping people with special needs // Proceedings of the 7th International Conference, Karlsruhe, Germany, 2000. – 788 с.
355. Cooperrider D. L. Appreciative Inquiry: A positive revolution in change / Cooperrider D., Whitney D. // The Change Handbook, Berrett-Koehler Publishers, Inc. - С.245-263.
356. Danemark B. Some characteristics of mainstreamed hard of hearing students in Swedish higher education institutions / Danemark B. [et al] // American Annals of the Deaf, 141 (5). – 1996. – С. 359-364.
357. Designing and Understanding Accessible WWW Pages [Электронный ресурс]. - Режим доступа до журн. : <http://www.ataccess.org/rresources/webaccess.html>
358. Dijk T. V. Discourse, ideology and context / Dijk T. V. // Folia Linguistica, XXX/ 1-2. - 2001. - С. 11-40.
359. Dijk T. V. Structures of discourse and structures of power / Dijk T. V. // Communication Yearbook 12 / [Ed. J. A. Anderson]. - Newbury Park, CA: Sage, 1989. - С. 18-59.
360. Dixon J. S. Breaking the ice: Supporting collaboration and the development of community online [Электронный ресурс] / Dixon J., Crooks H., Henry K. // Canadian Journal of Learning and Technology. 2006. - Vol.32(2). - Режим доступа : www.cjlt.ca
361. Edwards A. Enabling Technology for Users with Special Needs [Электронный ресурс] / Edwards A., Edwards A. D. N., Mynatt E. D. // CHI 2000 - The Future is Here. - Hague, the Netherlands, (1-6 April 2000). - Режим доступа : <http://sigchi.org/>

362. Evaluation of Open Source Learning Management Systems [Электронный ресурс]// EDUTECH, 2005. - Режим доступа до журн. : <http://www.edutech.ch/lms/ev3/>
363. Garrison D. R. Critical thinking, cognitive presence and computer conferencing in distance education / Garrison D. R., Anderson T., Archer W. // American Journal of Distance Education. - 2001. - 15(1). - С. 7–23.
364. Gronlund N. E. Assessment of Student Achievement / Gronlund N. E. – [7th edition] - USA, 2003. – 230 с.
365. Hare N. Student`s Distress with a Web-based Distance Education Course / Hare N., Kling R. // CSI Working Paper WP 00-01-31, March 30, 2000.
366. Into higher education 2002. The higher education guide for people with disabilities. – SKILL, Great Britain, 2002. – 134 с.
367. Jacobson M. J. Network Learning Environments and Hypertext: Constructing Personal and Shared Knowledge Spaces [Электронный ресурс] / Jacobson M. J., Levin J. A. - Режим доступа до журн. : <http://www.ed.uiuc.edu/tta/Papers/>
368. Johnson H. Classrooms as Learning Portals: Teachers and Students as Learners. Instructional Technology and Education of the Deaf / Johnson H. // Supporting Learners, K–College, an International Symposium. – National Technical Institute for the Deaf, Rochester Institute of Technology, Rochester, NY, 2003.
369. Headley S. Five Roles I Play in Online Courses [Электронный ресурс] / Headley S. // Innovate. 2005. - Vol. 2, Issue 1. - Режим доступа : <http://www.innovateonline.info/>
370. Houldsworth E. Exploring Models of Learning in Networks / Houldsworth E. // Forth International Conference on Networked Learning. - Lancaster University, 2004.
371. Keefe B. MainePOINT: Outcomes of teaching American Sign Language via distance learning / Keefe B., Scherer M. J., McKee B. // Technology and Disability. -1996. - 5(4). – С. 319-326.
372. Kuriloff P. Breaking the barriers of time and space : more effective teaching using e-pedagogy [Электронный ресурс] / Kuriloff P. / Innovate. 2005. - Vol. 2, Issue 1. - Режим доступа до журн. : <http://www.innovateonline.info/>
373. Larsen S. Influence of the new technology on the school and on its general educational functions / S. Larsen. - Plowdiv, 1986. - 13 с.

374. Lewis R. Reading Software for Students with Learning Disabilities: Hypermedia-Based Children's Literature [Електронний ресурс] / R. Lewis. - 2002. - Режим доступу до журн. : http://www.ldonline.org/ld_indepth/technology/
375. Mitler P. Building bridges between special and mainstream services. An international perspective / P. Mitler // Тези доповідей IV Міжнар. наук.-практ. конф. – К. : УН-Т “Україна”, 2003. – С. 13-16.
376. Moore M. G. Distance Education: A Systems View / Moore M. G., Kearsley G. - Wadsworth Publishers, 1996. - С. 146-151.
377. Opening doors: learning support in higher education / [Edit. by Sh. Wolfendale and J. Gorbett]. – Cassell, 1996. – 180 с.
378. Pernik J. Integrating disabled students into professional environment. Experience with U.S. university student disability centers / J. Pernik // Тези доповідей IV Міжнар. наук.-практ. конф. – К. : УН-Т “Україна”, 2003. – С. 133-135.
379. Redmiles D. F. Computer Supported Cooperative Work / Redmiles D.F. [ed.]. // Special Issue on Activity Theory and the Practice of Design. - 2002. – 11 (1-2).
380. Roblyer M. D. How Interactive are Your Distance Courses? A Rubric for Assessing Interaction in Distance Learning [Електронний ресурс] / M. D. Roblyer, L. Ekhaml // Journal of DL Administration. - 2000. - Режим доступу : www.westga.edu
381. Motivational analysis of self-determination and self-regulation in education / Ryan R., Connel J. P., Deci E. L. [et al] // Research on motivation in education. - V.2. - N.Y. : Academic press, 1985.
382. Salmon G. E-Moderating: The key to teaching and learning online / Salmon G. – London : Kogan Page, 2000.
383. School for the deaf, New Mexico. Section: Educational Technology [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.nmsd.k12.nm.us/academics/edtech.html>
384. The Postsecondary Education Network-International (PEN-International): Positively influencing the postsecondary education of students who are deaf and hard-of-hearing [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.pen.ntid.rit.edu/main.php>
385. Weishaar M. C. Transition for students with disabilities: United States and Ukraine / Weishaar M. C. Weishaar P. // Тези доповідей IV Міжнар. наук.-практ. конф. – К. : УН-Т “Україна”, 2003. – С. 121-123.

ДОДАТКИ

Додаток А

Програми науково-практичних семінарів з підготовки педагогів спецшкіл-інтернатів для дітей із вадами слуху до застосування ІКТ в педагогічній практиці та до роботи у навчальному Інтернет-середовищі в якості тьюторів

Семінар “АКТИВНІ МЕТОДИ НА НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ НАВЧАННЯ НЕЧУЮЧИХ”

(5-9 листопада 2003 р., м. Львів,
за участю 11 педагогів 10 спецшкіл-інтернатів для дітей із вадами слуху)

Мета семінару:

Покращення якості навчально-виховного процесу в спецшколі з огляду на ресурсодоступність і гнучкість методології дистанційного навчання, а також вдосконалення навичок (писемного) мовлення шляхом застосування активних форм навчання та ІКТ.

Завдання:

- ознайомлення з навчальною веб-платформою, оволодіння навичками розробки, планування та управління електронним курсом,
- відпрацювання навичок використання методології ДН для управління навчальними ресурсами та послугами через Інтернет,
- спільно з сурдопедагогами – учасниками семінару - розробка завдань для навчально-виховної програми в Інтернет-середовищі із застосуванням активних методів навчання,
- розробка плану дій із залучення учнів до позакласного навчання в Інтернет-середовищі та підготовка рекомендацій з управління навчально-виховним процесом.

Семінар "АКТИВНІ МЕТОДИ ТА НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЕЛЕКТРОННОГО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ"

(3 березня 2004 р., м. Київ,
за участю 14 вчителів і викладачів кафедри сурдопедагогіки та логопедії
НПУ ім. М.П.Драгоманова).

Мета семінару:

Надання учасникам семінару можливості проаналізувати власну викладацьку роботу в контексті того, як їх напрацювання (розроблені навчальні програми,

лекційні курси, практичні заняття тощо) можуть бути реалізовані в програмі дистанційного навчання для осіб із вадами слуху.

Ознайомлення учасників з особливостями навчального Інтернет-середовища та його технологічною інфраструктурою.

Завдання:

- представити можливості центрів ІАТР (Програми розширеного доступу та навчання в Інтернет) для роботи з дітьми з вадами слуху,
- обговорити питання віртуальної присутності учасників ДН,
- проаналізувати зміни, що приносить впровадження ДН в навчальний процес,
- обговорити роль педагога-тьютора в ДН, дидактичні особливості мережевого навчання, значення інтерактивності та шляхи підвищення й підтримки мотивації учнів.

Семінар “ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ СЕРЕД УЧНІВ ІЗ ВАДАМИ СЛУХУ”

(25-27 січня 2005 р., м. Львів,

за участю 19 педагогів з 15 спецшкіл-інтернатів для дітей із вадами слуху)

Мета семінару:

Розробка організаційно-педагогічної моделі "Електронний клас" для організації позакласної роботи старшокласників спецшкіл-інтернатів для глухих та слабочуючих дітей.

Завдання:

- провести аналіз особливостей інтеграції глухих та слабочуючих учнів у Інтернет-середовище,
- визначити фактори, що впливають на підвищення мотивації учнів до навчання й саморозвитку, а також можливу роль ІКТ для їх підсилення,
- вдосконалити змістовне наповнення веб-платформи “Електронний клас” (<http://e-schola.org.ua>) для організації дистанційного навчання та спілкування,
- скласти програму відкритого доступу учнів, вчителів, випускників спецшкіл та батьків до Інтернету через регіональні центри доступу до Інтернету та культурно-освітні центри УТОГ,
- розробити методологічне забезпечення для організації позакласної навчально-виховної роботи в Інтернет-середовищі.

Семінар “ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ТА РОЗВИТОК ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МОЛОДІ З ВАДАМИ СЛУХУ”

(23-24 грудня 2005 р., м. Львів,
за участю 16 педагогів з 14 спецшкіл-інтернатів для дітей із вадами слуху
та 2 аспірантів НПУ імені М.П.Драгоманова)

Завдання семінару:

- презентація та вивчення набутого досвіду з використання ІКТ в навчально-виховній роботі з розвитку мовлення й життєвих компетенцій молоді з вадами слуху та з їх підготовки до самостійного життя,
- знайомство з особливостями управління навчальним Інтернет-середовищем „Електронний клас” (<http://e-schola.org.ua>),
- визначення перспектив:
 - подолання комунікативних бар’єрів через вдосконалення комп’ютерної грамотності та розвиток мовлення засобами Інтернет;
 - використання ігрових методів в навчально-виховній роботі через Інтернет;
 - розвитку задатків та розкриття талантів учнів у віртуальних клубах,
 - розробка методичних рекомендацій для вдосконалення електронних навчальних мереж.

Семінар “РОЗВИТОК НАВИЧОК РОБОТИ З ІКТ ТА ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩА “ЕЛЕКТРОННИЙ КЛАС”

(15-16 червня 2006 р., м. Київ,
за участю вчителів і учнів спецшкіл-інтернатів для дітей з вадами слуху,
представників Міжнародного благодійного фонду „Україна 3000”, Лойола
коледжу (США), Університету Альберта (Канада), НПУ імені
М.П.Драгоманова, Українського товариства глухих та Української системи
дистанційного навчання)

Мета семінару:

Професійний розвиток педагогів спецшкіл з питань використання Інтернет-мережі та ефективного управління навчальними ресурсами і знаннями із застосуванням технологій та методик ДН у навчальному Інтернет-середовищі „Електронна школа”.

Завдання:

- набуття навичок роботи в Інтернет-мережі, здійснення пошуку та використання доступних навчальних Інтернет-ресурсів,

- опанування прийомами ефективного управління навчально-виховним процесом в Інтернет-середовищі з огляду на неперервний та гнучкий доступ до більшої кількості ресурсів та ефективно управління ними,
- набуття навичок використання методології і технології ДН для відновлення балансу між академічною та виховною складовими навчального процесу, а також для організації системи підтримки учнів із вадами слуху,
- знайомство із особливостями управління навчальним Інтернет-середовищем „Електронна школа”, його технологічною інфраструктурою, адаптованими матеріалами для організації позакласної навчально-виховної роботи зі старшокласниками з вадами слуху,
- вироблення рекомендацій для подальшого впровадження ДН у навчальний процес в спецшколі-інтернаті,
- підвищення мотивації педагогів до використання ДН у своїй професійній діяльності завдяки розумінню її переваг та вигоди як для вчителя, так і для учня.

Семінар „Бути лідером свого життя”

(30 березня – 1 квітня 2007 р., м. Львів,

за участю 10 педагогів з спецшкіл-інтернатів для дітей із вадами слуху з різних регіонів України)

Мета семінару:

Розширити доступ осіб із вадами слуху до нових навчальних програм, ознайомити з основними принципами лідерства та командної роботи

Завдання:

- обговорити шляхи соціальної інклюзії осіб із вадами слуху,
- ознайомити учасників з основними принципами та перевагами ДН для глухих та слабочуючих учнів,
- надати педагогам розроблені рекомендації з впровадження програми ДН в спецшколах-інтернатах для дітей із вадами слуху,
- спільно розробити дистанційну програму “Бути лідером свого життя”, яка допоможе особам із вадами слуху виховати в собі впевненість та віру у власні сили та переконання, розвинути навички писемного спілкування з однолітками, навчитися протистояти спокусам сучасного світу.

Додаток Б

Реальні історії з життя успішних нечуючих людей та запитання до текстів (українська версія)

Нечуючий художник

Помітний слід в історії живопису кінця ХІХ - початку ХХ ст. залишив нечуючий художник Євген Іванович Столиця, один з кращих учнів відомого живописця О.І.Куїнджі. Столиця народився в 1870 р. на Україні в сім'ї лісника. Навчався в реальному училищі в Одесі, а пізніше - в Петербурзькій Академії мистецтв. Глухота не завадила йому успішно навчатися в Академії.

Є.І.Столиця писав чудові пейзажі. Художнику подобалося сувора краса Крайньої Півночі, і він вирушив у довгу подорож по Мурманському узбережжю та на Нову Землю. Капітан відомого криголаму "Єрмак" адмірал С.О.Макаров запросив його вирушити подорожувати полярними морями. В цій подорожі художник створив чудові пейзажі Арктики.

На Всесвітній виставці в Парижі в 1900 році картина Є.І.Столиці "Криголам "Єрмак" в полярних кригах" мала великий успіх. Глядачів привабили й інші роботи: "В царстві білих ведмедів", "Полярне світло". Багато картин художника присвячені російсько-японській війні. Є.І.Столиця брав участь у п'яти конкурсах імені О.І.Куїнджі і завоював п'ять головних премій. В 1909 році йому присвоїли звання академіка.

Запитання для перевірки розуміння тексту

1. Хто був вчителем глухого художника Є.І.Столиці?
2. В якому столітті народився Євген Іванович?
3. В яких містах навчався художник?
4. Що він писав (малював)?
5. Природа якого краю йому найбільше подобалась?
6. Що запропонував йому адмірал Макаров?
7. Де і коли виставляли роботи Є.І.Столиці?
8. Якій ще темі присвячені картини художника?
9. У скількох конкурсах імені О.І.Куїнджі брав участь Є.І.Столиця і скільки головних премій завоював?

Завжди є спосіб зламати мовчання

Програма "Вісті" - це єдина інформаційна програма на українському телебаченні, адаптована для глухих. Наталя Дмитрук - сурдоперекладач Першого національного телеканалу (УТ - 1), яка розповіла 100 - тисячній громаді українців з проблемами слуху про фальсифікацію виборів.

Ця історія сталася 25 листопада 2004 року в ефірі УТ -1. У ранковому випуску новин об 11.00 год. сурдоперекладач Наталя Дмитрук, під час оголошення головою ЦВК переможцем виборів Віктора Януковича, повідомила своїм глядачам наступне: "Результати ЦВК є сфальсифікованими. Не вірте. Наш Президент - Ющенко. Мені дуже прикро, що до цього я повинна була перекладати неправду. Більше я цього не робитиму. Не знаю, чи побачимося".

Після випуску Наталя приєдналася до страйку журналістів на каналі УТ-1, які вимагали правди.

Сурдоперекладач Наталя Дмитрук стала героїнею Помаранчевої революції.

Запитання до розуміння тексту

1. Якою є програма "Вісті" на українському телебаченні?
2. Хто така Наталя Дмитрук?
3. Про що розповіла Наталя 100 - тисячній громаді?
4. Коли сталася ця історія?
5. Що повідомила Наталя своїм глядачам?
6. До кого приєдналася Наталя Дмитрук на каналі УТ -1?
7. Що вимагали журналісти?
8. Ким стала Наталя Дмитрук?

На фото: Наталя Дмитрук

Чемпіонка Дефлімпійських ігор 2005 року

Вона закінчила Львівську спеціальну загальноосвітню школу для глухих дітей в 2004 році. Завжди любила спорт і охоче займалася легкою атлетикою.

В Дефлімпійських іграх, які відбувалися в австралійському Мельбурні, беруть участь спортсмени, в яких втрата слуху становить щонайменше 55 відсотків. Єдина представниця Львівщини - 20-річна спринтерка Людмила Куприч стала однією із героїнь Олімпіади.

Спочатку вона з результатом 12,94 секунди посіла третє місце в забігу на 100 метрів, а згодом привела нашу збірну до "золота" в естафеті 4x100 м. До складу збірної України входило понад 90 атлетів, які змагалися у восьми видах програми. Українські спортсмени привезли 51 нагороду і перше місце в загальнокомандному заліку.

А загалом на старт у Мельбурні вийшли понад 3500 спортсменів із 85 країн світу. Нагадаємо, що перші Дефлімпійські ігри відбулися у 1924 році в Парижі за підтримки Міжнародного комітету спорту глухих.

У травні 2001 року Всесвітні ігри глухих перейменовано у Дефлімпійські.

Запитання до розуміння тексту

1. Що таке Дефлімпійські ігри?
2. З якою стратою слуху можна нечуючим спортсменам брати участь у Дефлімпійських іграх?
3. Хто представляв Львівщину на Дефлімпійських іграх в Мельбурні?
4. З якого виду спорту і яку нагороду вона здобула на цих іграх?
5. Яку школу закінчила Л.Куприч?
6. Що ви дізналися про історію Дефлімпійських ігор?

На фото: Людмила Куприч (газета "Високий замок")

Пісні у жестовому виконанні

Тарнавський Жан-Мірча Вілівіч народився у 1966 року. Він закінчив спецшколу-інтернат №2 для дітей зі зниженим слухом у м. Чернівці. По закінченні школи 7 років працював на Одеському підприємстві обрубником. Закінчив Київський університет культури і мистецтва за спеціальністю "Педагог дозвілля і культуролог" і сьогодні працює в рідній школі вихователем та керівником гуртка пісень в жестовому виконанні.

Лауреат Всеукраїнського фестивалю пісні в жестовому виконанні, лауреат Міжнародного фестивалю "Сузір'я надії". На даний момент без нього не обходиться жодна благодійна акція, жоден концерт. Він завжди бажаний гість на всіх концертах, святах, ювілеях.

Його можна побачити на одній сцені поруч з Павлом Дворським, дуєтом "Писанка", Іваном Дердою та іншими виконавцями.

Це творча людина, завжди сповнена нових ідей, задумів. Жан-Мірча постійно перебуває у творчому пошуку. Паралельно він працює методистом в товаристві УТОГ Чернівецької області.

Це людина, яка є лідером для всіх глухих області: на нього рівняються, його люблять і шанують.

Запитання до розуміння тексту

1. В якому місті вчився Ж.-М. Тарнавський?
2. Ким він працював після школи?
3. Яку спеціальність він одержав, коли закінчив Київський університет культури і мистецтва?
4. Куди і ким повернувся працювати Тарнавський?
5. Які пісні він виконує?
6. Де ще працює Тарнавський?
7. Чому можна вважати, що Жан-Мірча є лідером?

Нащадок Скоморохова

Шлях від "зеленого" новачка до чемпіона Європи Сергій Мазуро подолав усього за 4 роки.

А все почалося у 1999 році. Тоді у Луганській школі-інтернаті для глухих дітей утворилася секція з легкої атлетики. Записалось багато дітей, але найстараннішим був Сергій. І це дало свої результати. У 2000 році в Артеку на Всеукраїнській спартакіаді серед нечуючих дітей Сергій здобуває три медалі, а через рік - ще дві золоті медалі.

У 2002 році здобув перші місця з бігу на 60, 200, 400 метрів серед нечуючих спортсменів до 18 років. Сергій виконує норматив кандидата в майстри спорту.

Після цього він стрімко перемагає у різних змаганнях з легкої атлетики на забігах 200, 400 метрів по Україні серед нечуючих і чуючих спортсменів.

Так він повторює шлях свого знаменитого земляка В'ячеслава Скоморохова, який легко перемагав як серед нечуючих, так і серед чуючих спортсменів.

Сергій був таким же наполегливим і заповзятим. Недарма на змаганнях, де приходилось брати участь Сергію Мазуро, у тренера завжди запитували: "Ну що, привіз свого Скоморохова?"

І дійсно, Сергій - справжній нащадок слави свого заслуженого земляка. У цьому сезоні він став бронзовим призером Кубка України серед чуючих спортсменів, а серед глухих перемагав на дистанціях 100 і 200 метрів.

І ось тріумф у 2003 році на Європейській першості: наймолодший спортсмен - 16-літній Сергій Мазуро з Луганська - став чемпіоном Європи з легкої атлетики серед глухих з бігу на 200 м і естафетному бігу 4x100 метрів. Юний спортсмен виконав норматив майстра спорту міжнародного класу.

Якщо спорт - це велика праця, то інваспорт - це подвиг: він для людей, які змогли сказати "ні" своїй хворобі.

Запитання до розуміння тексту

1. Скільки тривав шлях Сергія до чемпіона Європи?
2. В якій школі вчився Сергій Мазуро?
3. Чийм послідовником є Сергій?
4. Які основні риси характеру Сергія?
5. У чому полягав тріумф молодого спортсмена?
6. Чому інваспорт вважають подвигом?

Справжні друзі школярів

Вони – випускники Львівської спеціальної загальноосвітньої школи Марії Покрови для глухих дітей, які майже 20 років тому закінчили школу. Кожен пішов в життя своїм шляхом.

Думинець Олег ще у школі любив малювати. Тому вступив у Львівське училище прикладного мистецтва ім. І.Труша, а згодом закінчив і Львівську академію мистецтв. Його улюблені жанри – це пейзаж, графіка. Олег неодноразово брав участь у виставах в Одесі, Києві, Житомирі, Тернополі та рідному Львові.

А Валентин Шестаков завжди любив точні науки. Тому вибрав Харківський обліково–економічний технікум. Після його закінчення працював на Львівському швейному підприємстві “Силует”. Але хотів продовжити навчання і вступив на заочне відділення фізико-математичного факультету Харківського педагогічного інституту.

Після довгих років навчання та наполегливої праці їхні дороги знову зійшлися у Львівській школі. Тільки тепер вони вже є не учнями, а вчителями. Думинець Олег – вчитель образотворчого мистецтва, а Шестаков Валентин - керівник комп’ютерного гуртка.

Вони справжні друзі нечуючих дітей, висококваліфіковані вчителі, гордість нашої школи.

Запитання до розуміння тексту

1. В якій школі навчались Олег та Валентин?
2. Що любив робити Олег в шкільні роки?
3. Чим захоплювався Валентин у школі?
4. Де навчались Олег і Валентин після школи?
5. Де вони зустрілися після довгих років навчання?
6. Ким сьогодні працюють Олег і Валентин?

На фото: Олег Думинець і Валентин Шестаков

Шкільні роки прекрасні

Навчаючись, нечуюча дитина перебуває в школі 12 – 14 років і більше. Це великий відрізок часу для будь-якої людини, тим більше для молоді. Ступивши в доросле життя, їм важко попрощатися з дитинством, яке пройшло в інтернаті. Тут залишились товариші, педагогічні працівники, які багато чому навчили і яким діти частіше, ніж батькам, довіряли свої таємниці. В школі пройшла більша частина життя, важка і радісна, з канікулами і поверненням до навчання. Тут вони одержували перший досвід життєвої мудрості, нові знання. Тут вперше закохувались. Все це не пропало, а залишилось в душі. І будучи вже дорослими, колишні випускники приходять до школи, як до рідного дому. А ми раді бачити їх дорослими та успішними. Бо це наші діти, частина нашого життя.

До нас часто приходять випускник 2000 року Дмитро Вопиловський. Він з неповної сім'ї, де вихованням більше займалася бабуся. Коли Діма вчився, він був добрим організатором, помічником вихователів. Все його цікавило, бо в нього була мета - вчитися, освоїти комп'ютер, щоб у майбутньому мати професію, забезпечити себе і свою сім'ю.

Діма добре вчився в школі і пізніше - в Донецькому технікумі промислової автоматики. Крім цього, виступає в жанрі клоунади в Будинку культури міста Макіївки. Він небайдужий до проблем літніх людей, одиноких і хворих, яких самотійно відвідує.

Р.Г.Биковська, голова Донецької обласної організації УТОГ, написала лист – подяку в школу і повідомила про гарне виховання Дмитра, про вміння користуватися комп'ютером, працювати з документацією, що пригодиться в роботі УТОГу.

Щоб допомогти нечуючій дитині знайти місце в житті, необхідні приклади успіхів і досягнень наших випускників. Діма Вопиловський - один з таких прикладів. То ж побажаємо йому щасливої долі!

Запитання до розуміння тексту

1. Чому колишні випускники люблять приходити до школи?
2. Що відомо про сім'ю Дмитра Вопиловського?
3. Навіщо Дмитро хотів вчитися, освоїти комп'ютер?
4. Де він навчався після школи?
5. “Дмитро допомагає літнім людям”: про яку рису характеру це говорить?
6. За що подякувала п.Биковська у своєму листі?

Художник Олексій Нашивочников

Він народився нечуючим, але у своєму житті досяг таких вершин, які не завжди під силу чуучим.

Олексій закінчив Київську спецшколу-інтернат № 9 для слабочуючих дітей. Він в шкільні роки любив малювати будинки... в розрізі, з піску виліплював цілі палаці, тунелі, мости, переходи. Він ще не знав, що це його майбутня професія.

Згодом, в 1992 році, він закінчив Київський технікум легкої промисловості. Він працював у різних місцях: і на Київському підприємстві “Контакт” техніком-конструктором, і художником-оформлювачем, і займався дрібним бізнесом: купував в Росії та продавав в Україні різні товари...

Життя Олексія змінилося після того, як він взяв участь у виставці картин в Італії: він вступив в Академію мистецтв та архітектури, малював картини із зображенням церков, куполів і розп'ять Христа.

Після закінчення Академії став працювати архітектором у Державному проектному інституті “Укрметротунельпроект”. За його проектом оформлений інтер'єр станції метро “Сирецька” – вестибюль, центральний тунель та платформи.

А ще в Олексія Нашивочникова є хобі: він надзвичайно любить гори – він піднімався на вершини кавказьких, кримських та карпатських гір, отже, став любителем-альпіністом. А ще Олексій – володар Кубка України зі спортивного орієнтування серед спортсменів-інвалідів.

Що допомогло йому досягти вершин у своєму житті? Він переконаний – воля!

Запитання до розуміння тексту

1. Які навчальні заклади закінчив Олексій?
2. Які заняття в дитинстві привели його до здійснення мети?
3. Ким працював Олексій раніше, і ким працює він зараз?
4. Яка подія змінила життя Олексія?
5. Який проект він втілює у життя?
6. Яке хобі має Олексій?
7. Яка риса характеру, на думку Нашивочникова О., є найважливішою для досягнення мети?

Факелоносець

Перші олімпійські ігри відбулися ще у 776 році до нашої ери. З того часу увійшло в традицію запалювати вогонь в руїнах храму богині Гери і нести його в країну, яка проводить у себе олімпійські ігри. Цей шлях проходить по території багатьох країн. Ця традиція об'єднує молодь та спонукає до здорового способу життя. Нести олімпійський вогонь довіряють найвідомішим та прославленим спортсменам.

І от подія: нести першим символічний Олімпійський вогонь в 2004 році вулицями багатонаціонального Ужгорода довірили Роману Герію - єдиному нечуючому спортсмену в команді чуючих факелоносців.

Наш Роман Герій - призер чемпіонату Європи з волейболу, чемпіон XVIII та XIX Дефлімпійських ігор. П'ятнадцять років він захищає честь держави на всесвітніх іграх глухих волейболістів. Пронести першим смолоскип - символ єдності і миру - було високою честю для спортсмена-інваліда.

2004 рік став для Романа знаменним: він закінчив Національний університет фізичного виховання та спорту, одержав квартиру від Закарпатської облдержадміністрації в подарунок, одружився зі спортсменкою-одеситкою. А головне - він знову захищав честь України на XX Дефлімпійських іграх, які пройшли в Австралії.

Запитання до розуміння тексту

1. Коли відбулися перші олімпійські ігри?
2. З якою метою проносять олімпійський вогонь по території багатьох країн?
3. Хто з нечуючих спортсменів вперше в історії України ніс олімпійський вогонь?
4. Чемпіоном в яких Дефлімпійських іграх став Роман?
5. В якому виді спорту він бере участь?
6. Скільки років він захищає честь України?
7. Чому 2004 рік є знаменним для Романа Герія?

Президент Міжнародного фестивалю глухих магів Анатолій Резнік: “Як я став фокусником”

У 1968 році я навчався в Запорізькій школі для глухих. Тоді я прочитав книгу “Репертуар ілюзіоніста” і зацікавився різними трюками. Після школи я пішов на завод “Радіоприлад”, де працював слюсарем. У 1973 році я згадав про фокуси, про які колись прочитав, виготовив фокусний реквізит, і моя сім'я першою побачила трюки. Потім я показував їх глядачам в Будинку культури для глухих. Мене направили в Київ, де я був на семінарі. Декілька разів я їздив в інші міста і села, де виступав зі своїм номером.

У 1979 році я вирішив створити колектив оригінального жанру. В колективі є 8 осіб (жонглер, клоуни, фокусники). Декілька років я брав участь у Республіканських оглядах магії і клоунад. Ми одержали багато дипломів і стали лауреатами. У 1988 році художній керівник направив мене в професійний цирк, де я багато запозичив у досвідчених фокусників. Нам присвоїли звання “Народний цирк”.

В 1989 році на Всесоюзному фестивалі чуючих магів ми одержали спеціальний приз. В 1990 році ми брали участь в III Міжнародному фестивалі магів у м. Лейпциг (НДР), в якому виступило 30 осіб з 8 країн. У 1992 році ми брали участь у IV Міжнародному фестивалі в Києві, а у 1994 р. - у V Міжнародному фестивалі магів в Лейпцизі (Німеччина), після чого наш колектив збільшився на 4 лауреати. В 1996 році ми були учасниками VI Міжнародного фестивалю глухих магів в Рочестері (США). Пізніше ще 4 рази брали участь у Міжнародному фестивалі і маємо вже 7 премій. В 1998 році в Лондоні ми одержали премію лауреатів.

У мене є хобі. В моїй квартирі є маленький магазинчик реквізитів фокусника. Я хочу підтримати творчість глухих магів і маю план - створити Український клуб фокусників не тільки для глухих, але і для чуючих.

Запитання до розуміння тексту

1. Яке захоплення було в Анатолія Резніка ще в школі?
2. Хто і коли був першим глядачем трюків Анатолія?
3. Що він створив у 1979 році?
4. Яке звання присвоїли колективу?
5. В яких містах виступали фокусники за останні 20 років?
6. Яке хобі має сьогодні Анатолій Резнік?
7. Яка мрія є в Анатолія Резніка?

Міс світу

Галина Бройко – випускниця Білгородської (Одеська обл.) спецшколи для дітей із вадами слуху, лідер учнівського колективу, відмінниця у навчанні. Риси характеру: життєрадісність, товариськість, оптимізм. Хобі - заняття спортом. Ще в школі мріяла здобути спеціальність зубного техника і після закінчення школи вступила в Херсонське медичне училище.

Умов для заняття спортом у м. Херсоні не було, але був чудовий Будинок культури глухих: саме тут Галя відкрила для себе світ музики і до нестями полюбила танці. Але для дівчини цього було замало. Вона вирішила випробувати себе у конкурсі краси. Результат: 1 місце на обласному конкурсі “Міс Херсонщина” та 1 місце на всеукраїнському конкурсі “Міс Україна”. Попереду була Прага! Міжнародний конкурс “Міс світу-2003”!

Щоб представити Україну у всій її красі на суд міжнародного журі конкурсу, Галя для музичного номера обрала національну танцювальну композицію. Повторюємо: Галя любила танці, але вливалася в ритм за допомогою художнього керівника. Чому так? Бо Галя мала глибоку втрату слуху, і слуховий апарат уже не міг зарадити справі. І раптом оголошення організаторів конкурсу про... заборону допомоги з боку перекладача і художнього керівника. Як же так?? Адже інші конкурсантки мали кращий слух, мали досконалі слухові апарати, дехто вільно володів усною мовою!

Але Галя не злякалася. Від довгих репетицій страшенно боліли ноги, нила спина... Фінальний конкурсний день... У вихорі української музики, яку зовсім не чує, танцює Галя... Оголошення міжнародного журі: 1 місце присуджується конкурсантці під номером 20 Галині Бройко, Україна!..

В інтерв'ю на питання: “Ти чула музику?” Галя відповіла: “Я відчувала музику по вібрації повітря.”

Запитання до розуміння тексту

1. Де і як вчилася Галя?
2. Яке хобі вона мала?
3. Куди пішла вчитися Бройко Г. після школи?
4. Чим стала займатися у вільний час?
5. В яких конкурсах приймала участь дівчина?
6. Де проходив Міжнародний конкурс “Міс світу - 2003”?
7. Яку заборону висунули організатори?
8. В чому поступалася Галя перед іншими учасницями?
9. Що відповіла в інтерв'ю вона на питання: “Ти чула музику?”
10. Які риси характеру дали Бройко Галині здобути звання “Міс світу – 2003”?

Додаток В

Уривок форуму - обговорення учасниками "Електронного класу" історії нечуючої переможниці конкурсу "Міс світу"

Автор Дмитрий С. – вівторок, 20 лютого 2007 04:23 PM

Украина Галине Бройко помог стать "Мисс мира" её сильный характер. Она с самого детства отличалась хорошими качествами. Всегда всем помогала, подсказывала, даже своим конкуренткам на конкурсе красоты. Галина очень любит танцы, именно они привели её в дом культуры для глухих. Девочка живет полной жизнью, это самое главное.

Автор Микола Г. – середа, 21 лютого 2007 06:47 PM

Галя молодец!ТАК ДЕРЖАТЬ.

Автор Віталій Ш. –вівторок, 20 лютого 2007 03:54 PM

Я думаю, що вона була гарна і не комплексувала, що глуха.

Автор Віктор Л. – вівторок, 20 лютого 2007 03:57 PM

Їй допомогла любов до танців, заняття спотом

Автор Юрій С. – вівторок, 20 лютого 2007 05:05 PM

Привіт Галя! Ми Вітаємо щастя здоровя успіхів, Місс Світу.

Автор Світлана К. –вівторок, 20 лютого 2007 04:04 PM

Її допомогло стати Міс Світу 2003 сила волі, велике бажання бути як всі. Вона була дуже працьовита, гарна спортсменка. Галя дійсно лідер. Молодець!

Автор Анна З. –вівторок, 20 лютого 2007 04:22 PM

Галя Бойко стала мисс мира. Она отлично училась, участвовала во всех спортивных соревнованиях, увлекалась с самого детства танцами. Гале сильная, веселая, добрая, жизнерадостная, красивое девдмка. Это все и помогло спать Гали мисс мира.

Автор Елена Л. – вівторок, 20 лютого 2007 04:23 PM

Галя Брайко стала Мисс Мира, потому что она трудолюбивая, сильная и доброжелательная девушка. У нее ангельский характер. Она помогает другим, несмотря ни на что. Она живет полной жизнью и радуется каждому дню.

Автор Николай С. – вівторок, 20 лютого 2007 04:32 PM

Галине Бройко помог стать "Мисс мира" её сильный характер

Автор Анна С. – вівторок, 20 лютого 2007 04:46 PM

Галя Бройко стала Мисс Мира, потому что она была трудолюбивая, доброжелательная, настойчивая в достижении своей цели.

Автор Александр Т. –вівторок, 20 лютого 2007 04:49 PM

Галина Бройко стала "Мисс мира -2003" потому что она была трудолюбивая и у неё был сильный характер.

Автор Алёна Ф. – вівторок, 20 лютого 2007 04:49 PM

Мисс мир-2003 Гале Бройко помогло стать трудолюбие, старание, аккуратность, красота. Галя очень сильная духом, целеустремленная и напористая девушка. Она не потеряла интерес к полноценной жизни, а стремилась познать мир и жизнь. Это и помогло Галине Бройко стать Мисс мира.

Автор Дмитрий К. – вівторок, 20 лютого 2007 04:51 PM

Девочка была добрая. Хорошо танцевала. У Гали сильный характер.

Автор Ирина Л. – вівторок, 20 February 2004 05:05 PM

Галина Бройко стала "Мисс мира-2003, потому что она была сильная, с характером.

Автор Ольга Н. – среда, 21 лютого 2007 03:35 PM

Галечка, вы молодец. Меня очень поразила ваша история. Так держать!!!

Автор Дарья В. – среда, 21 лютого 2007 03:38 PM

Я удивляю, что она может танцевать без слуха, я могу похвалить её: она уже красавица.

Автор Андрій В. – среда, 21 лютого 2007 04:09 PM

Я Андрей. Галя молодец! я с ней знаком!!!

Автор Елена Х. - среда 21 лютого 2007 04:15 PM

Я очень обрадовалась, что Украина стала первой. Правда, Галя - одна из самых красивых девушек!

Автор Надя С. – среда, 21 лютого 2007 06:18 PM

Галя ,молодец, я знаю, что тебе было трудно, но ты сразу победила!

Автор Татьяна П. – среда, 21 лютого 2007 06:28 PM

Я Таня прочла "Мисс Мира". Галя, я очень за тебя рада. Так и продолжай бороться.

Автор Наталья К. – среда, 21 лютого 2007 06:33 PM

Галя Бройко очень трудолюбивая девушка. У нее ангельский характер.

Автор Олександр П. – среда, 21 лютого 2007 06:38 PM

Видел твою победу в Киеве ПОЭТОМУ НЕ СОМНЕВАЛСЯ В ДАЛЬНЕЙШЕЙ ТВОЕЙ ПОБЕДЕ! Поздравляю!

Автор Ніна Г. – среда, 21 лютого 2007 06:41 PM

Галя, ты молодец! Мы все рады за тебя.

Автор Ігор К. – среда, 21 лютого 2007 06:47 PM

Я рад за Галю желаю ей успехов!

Автор Ирина П. – среда, 21 лютого 2007 06:48 PM

Я видела Галину Бройко, она мне понравилась, и, я думаю, соответствует

званню "Мисс Мира".

Автор Юлія О. – середа, 21 лютого 2007 06:48 PM

Поздравляю, Галя! Я горжусь тобой. Ты молодец!

Автор Леся Л. – середа, 21 лютого 2007 06:52 PM

Я ГОРЖУСЬ ГАЛИНОЙ, ВИДЕЛА ЕЇ НА КОНКУРСЕ. СЧИТАЮ ПОБЕДУ ЗАСЛУЖЕННОЙ!

Автор Степан Ц. – четвер, 22 лютого 2007 02:42 PM

Я радий за нашу переможницю з України. Серед хлопців немає конкурсу краси. Зате є різні спортивні змагання. Вже декілька років я займаюся плаванням. Мені не вистачає трошки зусиль до майстра спорту. Але я ним буду.

Автор Юрій Ф. – четвер, 22 лютого 2007 02:36 PM

Вітаю Галя з перемогою на конкурсі краси. Бажаю їй успіхів у життя і особистого щастя.

Автор Євген Г. – четвер, 22 лютого 2007 02:39 PM

Те, що Галя народилася за 200 км від Одеси, не стало на перешкоді, що вона відмінно вчилася, була спортсменною і прекрасно танцювала. Я бажаю їй успіхів у виборі життєвого шляху, особистого щастя з Сашком.

Автор Тетяна К. – четвер, 22 лютого 2007 02:54 PM

Приємно, що Галя досягнула таких успіхів в своєму житті. Не знаю, чи переможу я у конкурсі "Міс Світу". Але три роки тому назад я брала участь в обласному конкурсі красунь і зайняла шосте місце. Бажаю Тобі всього-всього найкращого! Я горджуся тим, що люди із втратою слуху можуть жити повноцінним життям, і добиватись успіхів у житті. Щастя тобі, Галю!

Автор Ірина П. – четвер, 22 лютого 2007 02:43 PM

Вітаю Галю Бройко з перемогою у конкурсі "Міс світу". Бажаю подальших успіхів у житті і нових перемог. Так тримати!

Автор Юрій Ф. – четвер, 22 лютого 2007 02:44 PM

Я радий, що ми у школі зайняті різноманітними цікавими справами. Я-учасник шкільної художньої самодіяльності, добрий футболіст. Крім цього відвідую циркову студію при Львівському будинку культури глухих. А найколовніше, що я добре вчуся, бо хочу поступити в технікум. І в майбутньому я доб'юся успіху. ЩАСТИ ТОБІ, ГАЛЮ!

Автор Мар'яна Г. – червер, 22 лютого 2007 02:47 PM

Я вперше дізналася, що серед нечуючих проводиться такий конкурс. Приємно, що на цьому конкурсі перемогла українка, що вона отримала такі гарні подарунки. Тепер Галя має можливість вибрати собі шлях моделі або зубного техника. Після школи я продовжу навчання у Львівському медичному коледжі. Не хочу залишати художню самодіяльність, в якій активно беру участь.

Автор Яна С. – червер, 22 лютого 2007 03:12 PM

Мій брат вчиться в Херсонському медучилищі. Тому я знала про Галю Бройко і дуже рада за неї. Я живу в школі теж повноцінним життям добре вчуся, щоб продовжити навчання після школи, беру участь в ансамблі жестової пісні "Едельвейс". А восени я перемогла на шкільному конкурсі красунь. Бажаю Вам щастя і добра!

Автор Яна Г. – четвер, 22 лютого 2007 04:36 PM

Галина Бройко, совсем не слыша музыки, она так зажигательно исполнила национальный танец, что покорила сердца всех присутствующих в зале, за что и получила "МИСС-МИРА"

Автор Анна С. – четвер, 1 березня 2007 04:27 PM

в нашей школе тоже учится девочка, которая участвовала в конкурсе Мисс-2003. В городе Запорожье она заняла 1 место. Ее зовут Таня К. Потом она ездила в Киев на такой же конкурс и там заняла 13 место. Это очень интересно и требует много усилий и труда. Ничего в жизни не дается просто так.

Додаток Г

Стенограма форуму учасників “Віртуального клубу художників”

Автор Артем Б. (тьютор) - 14 квіт 2007 09:55 PM

Я хочу поділитися враженням від робіт дівчат з нашої команди. Роботи Олі витончені і сумні. Оля намалювала ілюстрації до моїх казок. Я їй дуже вдячний. У Даші роботи оригінальні, в кожній маленька усмішка. Артем.

Автор Юрій Ф. - 20 квіт 2007 02:39 PM

Даша! Я не знаю де ти вчишся? Чи ти ходиш в художню школу. Скільки тобі років? Де ти живеш? Чи ти хочеш бути художником?

Автор Дарья В. - 6 трав 2007 02:59 PM

Я живу в Харькове, я не учила в худ.школе, но учила в худ.лицеи.
Мне 21 лет. я очень хочу быть художником. Не обижайся, что я не могу писать мой адрес.

Автор Ольга Н. - 22 квіт 2007 04:25 PM

Настоеение разное бывает. Я очень люблю рисовать и дарить рисунки. Рисовать хочется даже когда грустно.

Автор Ольга Н. - 29 квіт 2007 03:06 PM

Все это из-за настроения. Бывает так, что в голову внезапно появляется хорошая идея, я сразу беру карандаш и бумагу, делаю наброски, потом копирую, окончательно оформляю готовую картину. А бывает, в настоящий момент не очень хочется, переношу на другой день. Но все равно люблю заниматься этим делом. Если у кого есть вопросы, задавайте. Я с удовольствием отвечу на 100%

Автор Артем Б. (тьютор) - 4 трав 2007 10:01 PM

Оля , а каких художников ты любиш? Что тебе больше ноавится пейзажи, портреты, или что-то другое. Что? Артём

Автор Ольга Н. - 6 трав 2007 02:05 PM

Мне нравятся великие художники - Серов, Саврасов, Левитан, Леонардо Да Винчи, Рембрандт, и многие другие... Я люблю рисовать всё, но мне больше нравится - пейзажи, портреты... Писать маслом - мне по душе, то есть очень люблю, и простым карандашом. Правда это трудно, но очень интересно.

Автор Дарья В. - 6 трав 2007 03:09 PM

я рисую при условии вокруг нас, бывает падать случайный идей. В моем рисунки есть тайная или откровенная мысль. Спробуйте наблюдать, вы найдете новые свои мнение и мысль.

Автор Ірина П. - 6 трав 2007 03:54 PM

Мне тоже нравятся работы Дашы. Я видела и другие её работы, более сложные и загадочные...

Даша, а тебе какие художники нравятся?

Автор Дарья В. - 27 трав 2007 02:29 PM

ван гоген,гог,леонардо де винчи,и

Автор Юлія В. - 20 квіт 2007 02:31 PM

Привіт Даша!

Мені звати Юля.Я вчуся у Львові.Закінчую школу.Я вмію виконати жестову пісню,але не вмію так гарно малювати,як ти.Мені сподобалися твої чорно-білі малюнки.Вони мені зрозумілі,бо вони веселі.

Автор Дарья В. - 6 трав 2007 02:14 PM

Юля! ты владеешь своими руками переводить песню, это твой талант. А рисунки для твоим глазам, приятно для души.

Автор Анна З. - 20 квіт 2007 03:31 PM

Очень интересная картина, вот бы и мне так нарисовать! Но я могу только рисовать семью и дом. Я люблю очень рисовать.

Автор Дарья В. - 6 трав 2007 02:19 PM

Анна! продолжай рисовать, пока у тебя есть время.

Автор Артем Б. (тьютор) - 14 квіт 2007 09:50 PM

Мені подобаються роботи Даші, вони з гумором, веселі як сама Даша. Артем.

Автор Мар'яна Г. - 20 квіт 2007 02:38 PM

Даша Валієва-прекрасний художник.Кожна її робота особлива,індивідуальна,але деякі роботи є важкі для сприймання глухої людини. Мар'яна і Яна.

Автор Валентина Б. (тьютор) - 20 квіт 2007 08:29 PM

Даша зовсім не чує. Чому складно?Задавайте питання. Оля і Даша все розкажуть про свої картини.

Автор Дарья В. - 6 трав 2007 02:37 PM

спасибо,Марианна и Яна! я не поверила, что я пре краснй художник. Это рано. Многие молодые, к со-жалению, потеряли свой лучший талант, потому что они просто молодые люди с эмоции и нет понимания.

Автор Тетяна К. - 20 квіт 2007 02:46 PM

Привіт Даша! Даша,де ти живеш? Я вчуся у Львові. Я живу у Львівської обл., у місті Яворові. Чи ти любиш малювати і куди поступиш? Чому твої роботи без гумору? Мені здається, що ти самотня. Таня.

Автор Дарья В. - 6 трав 2007 02:43 PM

Таня!другие говорят,с юмором. У меня много рисунки, ты еще не видела.

Автор Елена Л. - 20 квіт 2007 03:27 PM

Мне очень понравилась твоя картина. Красивая, прекрасивая.

Автор Дарья В. - 27 трав 2007 02:23 PM

Какая рисунка тебе больше нравится?

Автор Ирина Л. - 20 квіт 2007 04:14 PM

Мне нравится как рисует Даше картины, потому что мне интересно все о картинах. Я сама люблю рисовать. Мои работы отправили в Киев и я получила подарок: путевку в Артек.

Автор Валентина Б. (тьютор) - 20 квіт 2007 08:26 PM

Ирочка, мы приглашаем тебя в клуб художников и поэтов. Завтра Оля и Даша поместят анкету для участников этого клуба. Будем рады, если ты напишешь нам.

Автор Віктор К. - 13 трав 2007 05:05 PM

ЭТА САМАЯ КЛАССНАЯ КАРТИНА, НО ТОЛЬКО ЭТА, А ВСЕ ТВОИ РИСУНКИ. Я ДУМАЮ, ЧТО УГАДАЛ ТВОЮ МЫСЛЬ В РИСУНКЕ №1, ЭТА РАБОТА ТОЖЕ МНЕ ОЧЕНЬ ПОНРАВИЛАСЬ. У МЕНЯ, ЧТО-ТО В ГОЛОВЕ, ТОЖЕ ЗАХОТЕЛОСЬ ПОРИСОВАТЬ. ЛАДНО Я ПОШЁЛ ДОМОЙ, ПОПРОБУЮ. ПОКА!

Автор Вікторія Л. (тьютор) - 18 трав 2007 01:51 PM

Виктор, привет! Ты попробовал нарисовать? Что ты рисовал? Не хочешь поделиться с нами?

Автор Дарья В. - 27 трав 2007 02:20 PM

виктор! не украй мою мысль и мою работу. Виктор! ты художник? где ты живешь? сегодня последний день компьютера. ты не успеаешь ответить.

Автор Анна С. – 20 квіт 2007 03:37 PM

Мне нравится твой рисунок. Я люблю смотреть рисунки. Мне жаль, что я сама не умею рисовать. Я хочу подружиться с тобой. Напиши свой адрес, и я напишу тебе письмо. меня зовут Аня, я учусь в 7 классе школа-интернат для глухих детей. В классе 11 человек: 6 девочек и 5 мальчиков. В школе бывают интересные праздники, где мы танцуем, поём. Мы классом ходим на танцевальный кружок в утот и часто выступаем со своими танцами на концертах. У нас в школе очень интересно.

Автор Ольга Н. - 13 трав 2007 02:20 PM

Дашины рисунки я обожаю смотреть, хотя стили у нас оба совершенно разные. Я предпочитаю разные сюжеты, весёлые и яркие, может быть даже грустные. Я могу похвалить Даше, она-молодец. У неё очень разные картины, в ней много необычного, даже загадочного, таинственного, и т.д. Так держать навсегда, никогда не теряй свои способности!

Знайомтесь: Думинець Олег

Думинець Олег Ігорович, 1963 року народження, є випускником Львівської спецшколи-інтернату Марії Покрови для глухих дітей. Закінчив в 1985 році Львівське училище прикладного мистецтва ім. І.Труша і в 1991 році - Львівську

академію мистецтв. Брав участь у виставках в Одесі, Києві, Житомирі, Тернополі та Львові. Працює вчителем малювання у Львівській школі для глухих дітей.

Автор Ольга Н. - 6 трав 2007 02:10 PM

Уважаемый Олег Игоревич! Предлагаем разместить работы ваших учеников и ваши у нас в форуме. Что интересного вы можете рассказать о своей работе.

Додаток Д

Стенограма форуму учасників “Віртуального клубу акторів”

Автор Вікторія Л. (тьютор) - 19 квіт 2007 01:50 РМ

Привіт! Ти виступаєш у шкільному театрі чи займаєшся жестовою піснею? Виступ на сцені - це які відчуття? Приємно, хвилююче чи страшно? Напиши! Також Ти можеш прочитати про Анатолія Резника - глухого мага з Запоріжжя.

Автор Ірина П. - 20 квіт 2007 02:32 РМ

Привіт! Мене звати Ірина. Я займаюся в шкільному театрі. Я не співаю ждестові пісні. Я виступала на сцені. Це приємно, хвилююче.

Автор Алёна Ф. - 20 квіт 2007 03:44 РМ

У нас в школе бывают прекрасные праздники. Я на этих праздниках пою. Вместе с классом мы ходим на танцевальный кружок в утог, а потом со своими концертами выступаем или в клубе или в школе. Когда я выступаю на сцене, то ничего не боюсь. Мне очень это нравится.

Автор Анна З. - 20 квіт 2007 03:47 РМ

Я с первого класса с семи лет люблю танцевать. Я очень люблю танцевать

Автор Анна С. - Tuesday 20 April 2007 03:51 РМ

Я очень люблю петь песни. Я часто участвую на праздниках в школе.. Я пою жестовые песни. Я часто выступаю на сцене. Я сама ищю песни, которую я сама буду петь песни Жасмин.

Автор Вікторія Л. - 21 квіт 2007 01:33 РМ

Молодцы! Приятно видеть, что Вам нравится выступать. А что нужно уметь, чтобы выступать на сцене? Я, например, всегда очень переживаю и нервничаю.

Автор Віктор К. - 22 квіт 2007 04:09 РМ

ДА, Я ТОЖЕ ТЕАТРЕ ВЫСТУПАЛ, В КЛУБЕ. Я ПОПАЛ ТУДА, КОГДА Я ВЫСТУПАЛ В ШКОЛЕ НА ПРАЗДНИКЕ. А ПОТОМ МЕНЯ УВИДЕЛА ЛЕСЯ НИКОЛАЕВНА-РУКОВОДИТЕЛЬ КРУЖКА ЖЕСТОВОЙ ПЕСНИ. ПОСМОТРЕЛА КАК Я ПРИДУМАЛ ВЫСТУПЛЕНИЕ. ПОТОМ МЫ ВМЕСТЕ ПРИДУМАЛИ ВЫСТУПЛЕНИЕ ЗВЁЗД ЭСТРАДЫ.

Автор Віктор К. - 22 квіт 2007 05:03 РМ

СЕЙЧАС Я ЗАНИМАЮСЬ В ТЕАТРАЛЬНОЙ СТУДИИ В КЛУБЕ "УТОГ" В ГОРОДЕ г.ХАРКОВЕ. МОЙ ПЕРВЫЙ СПЕКТАКЛЬ "МОЯ ПРЕКРАСНАЯ ЛЕДИ", Я В РОЛИ БЫЛ ФРЕТИ ХИЛЛ. ВСЕМ ОЧЕНЬ ПОНРАВИЛОСЬ И ПАПА, МАМА РАДОВАЛИСЬ. А ВТОРОЙ РАЗ ВЫСТУПАЛ НА ДЕНЬ СВЯТОГО ВАЛЕНТИНА. БЫЛО ТАК ПРОСТО ЗДОРОВО . ВСЕМ ПОНРАВИЛАСЬ ЭТА ПРОГРАММА. ПОТОМ , 8 МАРТА В ГРУППЕ ПЕЛ ВМЕСТЕ С МОИМИ ДРУЗЬЯМИ, ТРИ

ПАЦАНА- "ОТПЕТЫЕ МОЩЕНИКИ", А ТРИ ДЕВУШКИ -"ВИА СЛИВКИ" .ПЕСНЯ НАЗЫВАЛАСЬ "МОЯ ЗВЕЗДА". ИСПОЛНЯЛИ ЖЕСТОВУЮ ПЕСНЮ. А ПОТОМ В КЛОУНАДЕ ВЫСТУПАЛ "ФУТБОЛЬНЫЙ БАЛЕТ". ВЁЛ В КЛУБЕ ПРОГРАММУ "МИСС-2004". ПРОШЁЛ ОДИН МЕСЯЦЬ. ПРАЗДНИК "ДЕНЬ СМЕХА", ВЫСТУПАЛ В КЛОУНАДАХ "КУКЛА", "БАЛЕТ", "ПОДАРОК". СЕЙЧАС РЕПЕТИРУЮ В СПЕКТАКЛЕ "ОБЫКНОВЕННОЕ ЧУДО" РОЛЬ МЕДВЕДЯ. В МАЕ СОБИРАЮСЬ ЕХАТЬ В ЗАПОРОЖЬЕ СО СПЕКТАКЛЕМ "МОЯ ПРЕКРАСНАЯ ЛЕДИ". МОЖЕТ БЫТЬ УВИЖУ АНАТОЛИЯ РЕЗНИКА. КОГДА Я БЫЛ МАЛЕНЬКИЙ НА ШКОЛЬНЫХ ПРАЗДНИКАХ ВЫСТУПАЛ ТОЖЕ ОЧЕНЬ НЕРВНИЧАЛ. А СЕЙЧАС НЕТ

Автор Вікторія Л. (тьютор) - 22 квіт 2007 05:07 PM

Я была в театре "Райдуга" в киевском культурном центре УТОГ, мне очень понравилось. Здорово, что среди нас есть такие таланты, как ВЫ! спасибо!

Автор Юлія Р. - 29 квіт 2007 02:54 PM

Я Юлия Р. из Харькова (НВК глухих детей). Я еще маленькая любила читать сказки, больше Вего "Теремок". Очень интересная казка "Теремок". Давно я смотрела телевизор мультфильм "Теремок". А во 2 классе мы делали театр-сказку "Теремок". Мне было 7 лет. Сейчас я учусь в 11 классе. Часто, каждый праздник мы выступаем в зале. Люблю вышодить на сцену, волнуюсь. Мы танцуем с девочками танцы. Показываем сценки из жизни интерната. Все смеются. У нас в школе был театр "Щелкунчик". Ставил его Николай Сергеевич. Мы его звали папа-танцы. Он уже пенсионер. Сейчас танцуют все, но больше малыши. На Новый год сказки делают маленькие и воспитатели, учителя. Красивые костюмы делать помогаем мы. У нас есть мастерская, где мы шьем для концертов платья.

Автор Артем Б. (тьютор) - 4 трав 2007 10:06 PM

_Сказка.doc

Юля я хочу подарить тебе мою сказку "Новогодний заяц". По ней можно поставить маленький спектакль к Новому году. Артём

Автор Віктор К. - 13 трав 2007 04:50 PM

ХОРОШО ЧТО ВЫ НАПИСАЛИ ЭТУ СКАЗКУ, Я БЫ МОГ ДАТЬ ДЕТЯМ ВЫСТУПИТЬ В ШКОЛЕ С ЭТОЙ СКАЗКОЙ. У НАС В ШКОЛЕ В ДЕКАБРЕ, ПЕРЕД НОВЫМ ГОДОМ, ПРОХОДИТ "НЕДЕЛЯ СКАЗОК". ВСЕ ДЕТИ 1-6 КЛАССОВ ГОТОВЯТ СВОЮ СКАЗКУ И ВЫСТУПАЮТ ПЕРЕД ВСЕЙ ШКОЛОЙ. ЭТО ОЧЕНЬ ИНТЕРЕСНО. ЭТУ СКАЗКУ "ЦВЕТOK" ТОЖЕ МОЖНО ПОСТАВИТЬ. МОЖЕТ БЫТЬ ПОПРОБУЕМ.

Автор Вікторія Л. (тьютор) - 29 квіт 2007 01:22 PM

Хто ж буде керівником нашого клубу? Домовтесь між собою і запропонуйте програму роботи клубу! Всі ідеї приймаються!!! 😊

Автор Тетяна П. - 29 квіт 2007 03:20 PM

Думаю, что может быть руководитель - Виктор К. Он УТОГ выступает. Много умеет, нас научит.

Автор Ганна С. - 29 квіт 2007 03:27 PM

Виктор К. может быть руководитель. Он в УТОГ выступает. Можно придумать концерт. Кто будет танцевать, кто петь. А можно сделать сказку, любимую "Золушка".

Виктор в Харькове, можно даже встрелить в клубе, чтобы выступить.

Автор Тетяна П. - 29 квіт 2007 03:19 PM

Привет! Меня зовут Татьяна, я из Херсона, но учусь в Харькове - НВК глухих детей. Я люблю танцевать, на празднике Новый год, 8 марта, Святого Валентина выступала с тацами, у нас на всех праздниках есть концерт. И маленькие и мы танцуем, поем жестовые песни. Все красиво одеваемся, делаем прически, макияж. Когда все смотрят на нас, как мы танцуем, нам приятно. Девочка из 12 класса Лена Халилова очень хорошо пела и танцевала восточный танец. Мы все захотели научиться тоже очень красиво танцевать. Танцевать интересно, а еще это похоже спорт. Хорошо для здоровья, настроение хорошее. Все веселые. У нас все девочки любят танцы. После праздников есть дискотека. Там мы танцуем, и учителя, воспитатели с нами танцуют.

Автор Ганна С. - 29 квіт 2007 03:22 PM

Всем привет! Я Аня С. из Харькова. У нас в школе любят театр. К нам приходят из клуба магия и очень интересно. Я люблю смотреть театр танцевать, пели, разные магия. Сама выступить боюсь, но смотреть люблю. Очень люблю танцы. Сама танцую на дискотеке.

Автор Ирина П. - 29 квіт 2007 04:15 PM

Я П. Ирина (Харьков), много лет занимаюсь художественной самодеятельностью в ДК УТОГ, а именно: исполняю песни на жестах, играю в драматическом театре. Несколько раз ездила в Киев на республиканские конкурсы жестовой песни с песнями "Я вышла на Пикадилли", "Незаконченный роман", "За розовым морем". Но, к сожалению, ни разу не попала в "Гала-концерт". А хотелось бы... Участвуя в театре, играла в спектакле "Шельменко-денщик" дочь Шпака; в спектакле "Последняя попытка" была Оксаной. Недавно началась подготовка к новому спектаклю "Обыкновенное чудо", где я - Принцесса. Я тоже за то, чтобы Витя К. был руководителем этого кружка.

Автор Ніна Г. - 29 квіт 2007 05:19 PM

Я Г. Нина учусь 9-б кл. Я выступала в школе с жестовыми песнями и в спектакле на праздниках Золотая осень, Новый год, 8 марта. Мне очень это нравится. В этом году в Харьковской области на фестивале "Пролисок" я исполняла жестовую песню "Вербочка", зрителям очень понравилось. В зале

были много родителей. Им понравилось, были что и плакали. Мне ещё учиться 1 год, я думаю что буду выступать с жестовыми песнями на праздниках в школе. Я тоже за то чтоб Виктор руководил клубом. Он активный.

Автор Віктор К. - 29 квіт 2007 05:17 PM

Я согласен быть руководителем клуба. Давайте подумаем, что будем делать и, как нам общаться после окончания курсов.

Автор Вікторія Л. (тьютор) - 5 трав 2007 10:27 AM

Виктор, спасибо, что согласились руководить клубом актёров. Какие будут предложения? Вы все так много выступаете! Может, у Вас есть сценарии выступлений или слова Ваших любимых песен, которыми Вы бы хотели поделиться с другими школами - давайте обменяемся! Артём уже предложил, огромное ему СПАСИБО!

Автор Валентина Б. (тьютор) - 5 трав 2007 10:29 PM

Виктор, давайте соберём ребят на "капустник" (дружеский вечер) в честь окончания нашего участия в "Классе". Ведь мы все познакомились, много было интересного, необычного для всех нас. Не смотря на трудности здорово. Устроим концерт, выставку работ, у Артёма выйдет книга, попьём чая, и лучше узнаем друг друга уже не виртуально, вручим сертификаты. Вот где бы собраться и выбрать дату?

Автор Віктор К. - 13 трав 2007 04:34 PM

А МОЖЕТ БЫТЬ, Я И ВСЕ УЧАСТНИКИ ВСТРЕТИМСЯ В ЧАТЕ В КОНЦЕ МАЯ. ВИКТОРИЯ Л., МОЖЕТ БЫТЬ ВЫ НАЗНАЧИТЕ ВРЕМЯ И ДАТУ ВСТРЕЧИ ? В ЧАТЕ ОБМЕНЯЕМСЯ ВПЕЧАТЛЕНИЕМ, МОЖЕТ С КЕМ-НИБУДЬ ДОГОВОРИМСЯ О ВСТРЕЧЕ.

Подарок организаторам проекта

Автор Артем Б. (тьютор) - 22 трав 2007 06:27 PM

Спасибо за то, что вы пригласили нас для участия. Не смотря на трудности мы приобрели неоценимый опыт побед и преодоления трудностей, нашли друзей, узнали о людях, которые достигли успеха. Я хочу подарить вам своё стихотворение о прощании, которое нам вскоре предстоит. Артём

Всё кончиться когда-нибудь, я знаю.

И, может быть, осенним тихим днём
я стану чистым проливным дождём.

Или скорее это будет к маю?

Уходит время – вечер за окном.

Касанье рук ещё горит желаньем.

Но встреча вдруг становится прощаньем.

Приходит тишина хозяйкой в дом.

Автор Вікторія Л. (тьютор) – 24 трав 2007 01:46 PM

Дуже вдячна Вам за ці чудові рядки!

Я все-таки вірю, що це прощання ненадовго. Тепер у Ваших руках є інструмент, який допоможе бути в курсі подій, спілкуватися, скоротить відстань між Вами і Вашими друзями. Дуже надіюся на це!

З найкращими побажаннями!

Додаток Е

Звіт про виконання завдань учня (у вигляді таблиці)

Вивести на екран всі записи (475)

28 трав 2007, 03:39 PM	мотиваційний профіль	Запис 10
27 трав 2007, 05:11 PM	Матеріали курсу	Електронний клас
27 трав 2007, 05:03 PM	Матеріали курсу	Електронний клас
27 трав 2007, 04:54 PM	Матеріали курсу	Електронний клас
25 трав 2007, 04:09 PM	Чат	ЧАТ
25 трав 2007, 04:08 PM	Курс	Електронний клас
25 трав 2007, 04:06 PM	мотиваційний профіль – перегляд	Запис 6
25 трав 2007, 04:06 PM	Курс	Електронний клас
25 трав 2007, 04:06 PM	Інформація про учасника	Ігор Х.
25 трав 2007, 04:05 PM	Звіт про виконання завдань	Наталя Т.
25 трав 2007, 04:05 PM	Інформація про учасника	Наталя Т
25 трав 2007, 04:04 PM	Інформація про учасника	Ольга Н.
25 трав 2007, 04:04 PM	Чат	ЧАТ
25 трав 2007, 04:01 PM	Матеріали курсу	Електронний клас
25 трав 2007, 03:59 PM	Інформація про учасника	Наталя Т.
25 трав 2007, 03:57 PM	Чат	ЧАТ
25 трав 2007, 03:55 PM	Матеріали курсу	Електронний клас
25 трав 2007, 03:47 PM	Матеріали курсу	Електронний клас
25 трав 2007, 03:47 PM	Голосування	Голосування 10-12
25 трав 2007, 03:38 PM	Матеріали курсу	Електронний клас
20 квіт 2007, 03:27 PM	Матеріали курсу	Електронний клас
20 квіт 2007, 03:23 PM	Форум	Мої враження
20 квіт 2007, 03:11 PM	Матеріали курсу	Електронний клас
3 квіт 2007, 10:45 AM	Матеріали курсу	Електронний клас
3 квіт 2007, 10:45 AM	Перегляд стенограми чату	ЧАТ
3 квіт 2007, 10:43 AM	Перегляд стенограми чату	ЧАТ
3 квіт 2007, 10:40 AM	Перегляд стенограми чату	ЧАТ
3 квіт 2007, 10:39 AM	Перегляд стенограми чату	ЧАТ
3 квіт 2007, 10:38 AM	Перегляд стенограми чату	ЧАТ
3 квіт 2007, 10:37 AM	Перегляд стенограми чату	ЧАТ

3 квіт 2007, 10:36 AM	Перегляд стенограми чату	ЧАТ
3 квіт 2007, 10:35 AM	Перегляд стенограми чату	ЧАТ
3 квіт 2007, 10:30 AM	Перегляд стенограми чату	ЧАТ
3 квіт 2007, 10:23 AM	Перегляд стенограми чату	ЧАТ
3 квіт 2007, 10:21 AM	Перегляд стенограми чату	ЧАТ
3 квіт 2007, 10:19 AM	Перегляд стенограми чату	ЧАТ
26 бер 2007, 09:18 AM	Участь в Чаті	ЧАТ
26 бер 2007, 09:15 AM	Участь в Чаті	ЧАТ
26 бер 2007, 09:13 AM	Участь в Чаті	ЧАТ
26 бер 2007, 09:12 AM	Участь в Чаті	ЧАТ
26 бер 2007, 09:11 AM	Участь в Чаті	ЧАТ
26 бер 2007, 09:10 AM	Участь в Чаті	ЧАТ
26 бер 2007, 09:09 AM	Участь в Чаті	ЧАТ
26 бер 2007, 09:09 AM	Чат	ЧАТ
26 бер 2007, 09:07 AM	Матеріали курсу	Електронний клас
23 бер 2007, 05:26 PM	Матеріали курсу	Електронний клас
23 бер 2007, 05:17 PM	Матеріали курсу	Електронний клас
19 бер 2007, 11:58 AM	Участь в Чаті	ЧАТ
19 бер 2007, 11:57 AM	Участь в Чаті	ЧАТ
19 бер 2007, 11:54 AM	Участь в Чаті	ЧАТ
19 бер 2007, 11:52 AM	Участь в Чаті	ЧАТ
19 бер 2007, 11:51 AM	Участь в Чаті	ЧАТ
19 бер 2007, 11:49 AM	Участь в Чаті	ЧАТ
19 бер 2007, 11:47 AM	Участь в Чаті	ЧАТ
19 бер 2007, 11:47 AM	Участь в Чаті	ЧАТ
19 бер 2007, 11:45 AM	Участь в Чаті	ЧАТ
19 бер 2007, 11:43 AM	Участь в Чаті	ЧАТ
19 бер 2007, 11:42 AM	Чат	ЧАТ
19 бер 2007, 11:39 AM	Матеріали курсу	Електронний клас
12 бер 2007, 10:33 AM	Матеріали курсу	Електронний клас
12 бер 2007, 10:33 AM	Перегляд результатів голосування	Вибір
12 бер 2007, 10:30 AM	Матеріали курсу	Електронний клас
12 бер 2007, 10:30 AM	Звіт про виконання завдань	Наталя Т.
12 бер 2007, 10:30 PM	Здача тесту	Тест 1
12 бер 2007, 10:29 PM	Тест – спроба	Тест 1

12 бер 2007, 10:29 PM	Тест – огляд	Тест 1
12 бер 2007, 10:29 PM	Здача тесту	Тест 1
12 бер 2007, 10:28 PM	Тест - спроба	Тест 1
12 бер 2007, 10:28 PM	Тест - огляд	Тест 1
12 бер 2007, 10:24 AM	Матеріали курсу	Електронний клас
12 бер 2007, 10:24 AM	мотиваційний профіль – перегляд	8
12 бер 2007, 10:21 AM	Матеріали курсу	Електронний клас
12 бер 2007, 10:27 AM	Матеріали курсу	Електронний клас
12 бер 2007, 10:26 AM	мотиваційний профіль – перегляд	Запис 7
12 бер 2007, 10:21 AM	Матеріали курсу	Електронний клас
12 бер 2007, 10:20 AM	Інформація про учасника	Наталя Т.
12 бер 2007, 10:18 AM	Матеріали курсу	Електронний клас
12 бер 2007, 10:16 AM	Інформація про всіх учасників	
12 бер 2007, 10:15 AM	Матеріали курсу	Електронний клас
12 бер 2007, 10:12 AM	мотиваційний профіль	Запис 10
12 бер 2007, 10:10 AM	Матеріали курсу	Електронний клас
12 бер 2007, 10:09 AM	Форум	Знайомство / Знакомство
12 бер 2007, 10:05 AM	Матеріали курсу	Електронний клас
5 бер 2007, 10:47 AM	Матеріали курсу	Електронний клас
5 бер 2007, 10:46 AM	Перегляд результатів голосування	Вибір
5 бер 2007, 10:45 AM	Голосування	Вибір
5 бер 2007, 10:43 AM	Перегляд результатів голосування	Вибір
5 бер 2007, 10:32 AM	Матеріали курсу	Електронний клас
26 лют 2007, 10:28 AM	Ресурс	Вправа №3
26 лют 2007, 10:19 AM	Ресурс	Вправа №2
26 лют 2007, 10:12 AM	Ресурс	Вправа №1
26 лют 2007, 10:10 AM	Матеріали курсу	Електронний клас
26 лют 2007, 10:09 AM	Чат	ЧАТ
26 лют 2007, 10:07 AM	Матеріали курсу	Електронний клас
26 лют 2007, 10:06 AM	Участь в Чаті	ЧАТ
26 лют 2007, 10:05 AM	Чат	ЧАТ

Додаток Ж

**Приклад зведеної таблиці статистичних даних
за результатами виконання одного з тестових завдань**

Кількість запитань у тесті: 7

Максимальний бал за правильну відповідь: 2

Максимальна кількість балів за тест: 14

<i>Учень / № питання:</i>	1	2	3	4	5	6	7	Разом
Александр А.	2	2	1	1	2	2	2	12
Кіра Д.	2	2	1	1	2	2	2	12
Юрій Ф.	2	2	1	1	2	2	2	12
Наталія Ф.	2	2	1	1	2	2	2	12
Василь К.	2	1.4	1	1	2	2	2	11,4
Анна М.	2	1.4	1	1	2	2	2	11,4
Кристина З.	2	1.4	1	1	1.2	2	2	10,6
Ярина М.	2	2	0.3	1	2	2	0.8	10,1
Владимир С.	0.6	1.4	1	1	2	2	2	10
Сергій С.	2	0.6	0.3	1	2	2	2	9,9
Іванна С.	1.4	0.6	0.7	1	2	2	2	9,7
Мар'яна Ц.	1.4	1.4	1	1	2	2	0.8	9,6
Вадим Л.	1.4	1.4	0.3	0.8	2	1.5	1.2	8,6
Артем Х.	1.4	1.4	0.7	0.2	2	1.5	1.2	8,4
Галина С.	2	0.6	0.7	1	1.2	0.5	2	8
Мар'яна Л.	1.4	1.4	0.7	0.8	0.8	2	0.8	7,9
Сергей Д.	1.4	1.4	0.3	0.8	1.2	1.5	1.2	7,8
Олександр Д.	2	1.4	0.7	0.8	0.8	0.5	1.2	7,4
Ігор К.	0.6	1.4	0.7	0.8	1.2	1.5	1.2	7,4
Елена Д.	1.4	1.4	0.7	0.2	0.8	1.5	1.2	7,2
Альона С.	1.4	1.4	0.7	0.2	1.2	1.5	0.8	7,2
Тетяна Д.	1.4	1.4	0.7	0.8	1.2	0.5	1.2	7,2
Лилия Р.	1.4	1.4	0.7	1	0.8	1.5	1.2	7,1
Тимур Б.	2	1.4	0.7	0.8	0.8	0.5	0.8	7
Уляна Ф.	0.6	1.4	0.7	0.2	1.2	1.5	1.2	6,8
Марія Д.	1.4	1.4	0.7	0.8	0.8	0.5	1.2	6,8
Даша В.	1.4	1.4	0.7	0.2	1.2	0.5	1.2	6,6

Наталія Ш.	1.4	1.4	0.3	0.8	0	1.5	1.2	6,6
Вікторія К.	1.4	0.6	0.7	0.2	1.2	0.5	2	6,6
Геннадій С.	1.4	1.4	0.3	0.2	0.8	1.5	0.8	6,4
Руслан Б.	1.4	0.6	0.7	0.8	1.2	1.5	2	6,4
Павло М.	1.4	1.4	0.7	0.2	1.2	1.5	0	6,4
Ірина Ч.	1.4	1.4	0.3	0.2	1.2	0.5	1.2	6,2
Павел З.	0.6	1.4	0.3	0.8	1.2	0.5	1.2	6
Ірина П.	0.6	1.4	0.3	0.2	1.2	1.5	0.8	6
Андрей Г.	1.4	1.4	0.3	0.8	1.2	0.5	2	5,8
Олег Л.	1.4	0.6	0.3	0.8	0.8	0.5	1.2	5,6
Юрій М.	0.6	1.4	0.3	0.8	0.8	0.5	1.2	5,6
Оксана К.	1.4	0	0.3	0.2	0.8	1.5	1.2	5,4
Андрій В.	0.6	1.4	0	0.8	0	1.5	0.8	5,1
Наталія К.	1.4	0.6	0	0.8	1.2	0.5	1.2	4,7
Софія Ф.	1.4	0	0	0.8	0	0.5	0.8	3,5
Ігор Х.	0	0	0.3	0	1.2	0	0.8	2,3
Володимир С.	0	0	0	0.2	0	0	0.8	1
Лілія Х.	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Середній бал</i>	<i>1.34</i>	<i>1.19</i>	<i>0.56</i>	<i>0.67</i>	<i>1.21</i>	<i>1.23</i>	<i>1.30</i>	<i>7,37</i>

Додаток 3

Прикладі відгуків директорів експериментальних шкіл-інтернатів щодо результатів та перспективності застосування ІКТ у навчально-виховній роботі зі старшокласниками з вадами слуху

Звісно, для викладацького складу школи участь в проекті не минула безслідно. Вчителі ознайомились з новітніми технологіями в навчанні дітей з вадами слуху, в т.ч. з електронним дистанційним навчанням, як новою формою організації навчального процесу. Мали можливість отримати практичні навички. Підвисили комп'ютерну культуру.

2. Чи змінилося ставлення серед дітей, вчителів, батьків щодо перспективності електронного дистанційного навчання? Яким чином?

Зрозуміло, дистанційне навчання має широкі перспективи. ДН, насамперед, передбачає індивідуальний підхід (що само дуже важливо для навчання наших дітей), гнучкість організації роботи в часі (що надає перевагу для дітей, які навчаються вдома), сприяє подоланню ізольованості дитини. Для дитини легко навчатися, бо ДН надає можливість повторювання матеріалу. Підвищується інтерес до навчання.

3. Чи вбачаєте Ви таку модель успішною і такою, що потребує поширення в Україні, а також чи вбачаєте Ви за доцільне розвивати її серед учнів своєї школи? Чому?

Поширення ДН в Україні, а в тому числі і в нашій школі, доцільне. Ала, насамперед, потребує рішення питання необхідності створення матеріальної бази для цього, тобто повної комп'ютеризації шкіл.

Директор школи

Бінус Н.В.

Участие в проекте было полезным для учащихся нашей школы, потому что, во-первых, они узнали много новых имен среди таких же глухих людей, которые могут служить примером для них, на которых нужно равняться, идти к намеченной цели и добиваться успехов в жизни, во – вторых, Ваш проект способствует социально – психологической реабилитации и адаптации глухого ребенка в современном мире.

2. Чи вбачаєте Ви таку модель успішною і такою, що потребує поширення в Україні?

Да, модель успешная, есть небольшие недоработки: очень трудно, по словам детей, было принимать командные решения, когда не видишь и, тем более, не знаешь, членов своей команды в игре «Полет на Луну». А расширять, модернизировать проект нужно, ведь чем активнее мы будем приобщать наших детей к различным видам деятельности, тем легче им будет в дальнейшем.

Директор школи

/Носков О.В./

2. Чи змінилося ставлення серед дітей, вчителів, батьків щодо перспективності електронного дистанційного навчання? Яким чином?

Завдяки новим технологіям відкривається перспектива самоосвіти, спілкування в етаті, пошук інформації, мистування, виконання завдань і тестів, оцінювання знань, перегляд картин і т. д.

3. Чи вбачаєте Ви таку модель успішною і такою, що потребує поширення в Україні, а також чи вбачаєте Ви за доцільне розвивати її серед учнів своєї школи? Чому?

Модель цікава і перспективна, носить розвиваючий характер, відкриває нові сучасні форми роботи з використанням комп'ютера. Дале друзі - це прекрасна можливість спілкування, розвитку писемної мови.

Директор школи/
організації (ППП)

Крамар Т.М.

підпис

Електронне дистанційне навчання відкриває нові шляхи здобуття освіти керуючим моделями, коментує їх адаптацію, розширює коло спілкування, що для людей, які втрачають сенс в одній важливості.

3. Чи вбачаєте Ви таку модель успішною і такою, що потребує поширення в Україні, а також чи вбачаєте Ви за доцільне розвивати її серед учнів своєї школи? Чому?

Я вважаю, що за такою формою навчання майбутнє, адже вона потребує мінімальних витрат коштів та часу і є найбільш доступною. Сподіваюся, що учні нашої школи у майбутньому зможуть здобувати освіту через систему дистанційного навчання. В усьому переконаємося наочними даними і фактами.

Директор школи/
організації (ППП)

О.О. Савчук

підпис

